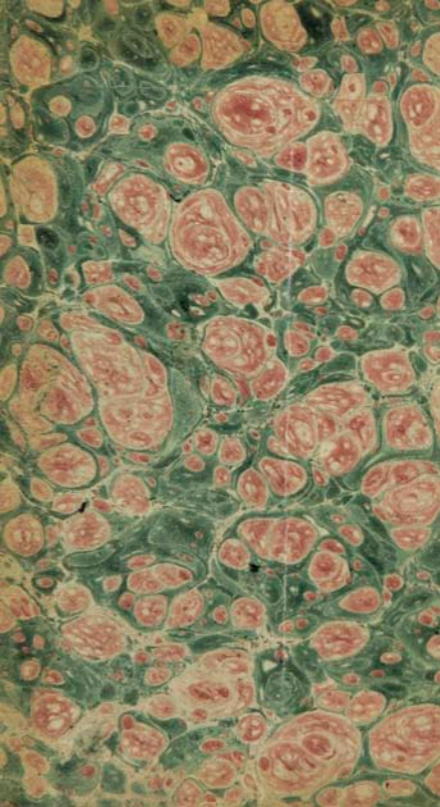
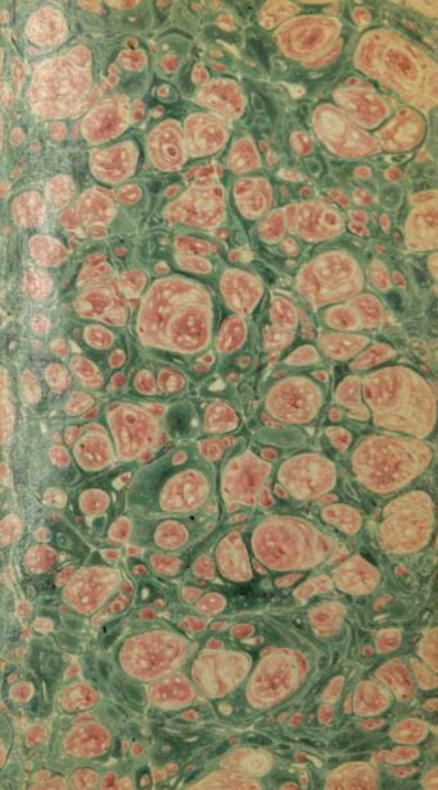

82-3

7-~~11~~

Горько

82-3

2647

548-47

7-44

ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՈՒՅ

ՌՕՊԼՆՍՕՆԻՆ

ՔՐԻՒՋՕԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՆԼ Ի ԳԱՂՂԻՍԿԱՆ ԼԵՁՈՒԽ
ՅԱՇԽԱՐՀԱՅԵՐ

Ի ՏՄԻՆԼՍՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ ԲԺՇԿԵԱՆ
Ի ՄԻԹԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻՆ

ՊՐԿԻՆ ՏՊԵԳՐԵՆԼ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ
Ի ՍՈՒՐԲԵՆ ՂԱԶԱՐ

LIBRARY
1836
U. S. GOVERNMENT
PRINTING OFFICE

12004

1007
31074

82

Учр 12мвр
Убана Тарзан
и анова.

12012

Յ Ա Ր Ա Չ Ա Բ Ա Ն

Փ ի խոստմաներն ըսին թէ ամէն մարդ
 միակերպ ըստեղծւած է. ամենուն հոգին և
 բնական կատարելութին մեկ է. միայն կըր-
 թուին ու քաղաքավարութին է որ մարդ
 մարդէ և խելք խելքէ կորոչէ. որը շատ
 որը քիչ կատարեալ կընէ. որ ըսել է թէ
 մարդս կրթութիւն ամէն կատարելութիւն
 կրնայ ստանալ. և առանց կրթութեան անքա-
 ղաքավար մնալով մարդկունէն կելէ, անաս-
 նոց կարգը կըմանէ :

Ահա զայս ճշմարտութիւնը յայանի կընէ
 Ռօպէնսօնին վարքը. որ անկիրթ մնալով
 ուսկից ուր հատաւ, և եւրոպային մէջ մեծ
 նալովինչ կերպ թանձրամիտ և անհնազանդ
 մնաց : Իսկ անմարդաբնակ երկիրները այն-
 խելք առանձնութեան մէջ զինքը կրթելով,
 որչափ կատարելութի ստացաւ : Ահա մեկ
 հայլի մը եղաւ, որ ամէն վիճակի մէջ եղող
 ներք կրնան մէջը նայել : Ուստի այս պատ-
 մութիւնը ոչ միայն մարդկային մտաց ուժը

3454

այլև բոլոր աշխարհքիս գիպւածները , և ողորմելի վիճակը . նաև յաջող և ձախորդ բաղձը կընկարէ ամենուն առջին :

Ծերոց կըսորվեցընէ անձաբաշատութի և անխառվ երկայնատուի : Ծնողաց կըքարոզէ՝ չափով սիրել զաւակնին , երես չի առլ , և ջանալ թէ բարի օրինակով և թէ կրթութի առաքինի և ուսումնական ընել զանոնք քաղաքավար մեծցընելով : Արիտասարդաց կըսորվեցընէ համբերութի , և համակերպութի , անանկ որ ո՞րչափ մեծ թշուառութեց մէջն իյնին՝ չի յուսահատին . այլ միշտ նոյ ապաւինելով աշխատին ջանան յաղթել ձախորդ բաղձին , մինչև որ յաջողութիը գտնեն :

Մանկանց կը խրատէ , որ ամենևին ժամանակնին սպարապ չանցընեն . գիշեր ցորեկ ջանան բան սորվելու . նաև խելացի գիտուն մարդկանց քովէն չի սրակսին . որպէս զի ատենն որ անցնի չի զղջան անօգուտ : Իսկ տղոց կըպատուիրէ , որ նոմ կերպով ծնողաց հնազանդ ըլլան . միշտ բարի բաներ սորվին , ու կրթութեամբ աղէկ մէծնան : Ասոր համար եւրոպացի գիտունները այս գիրքը՝

երևելի խրատական գրքերուն կարգը գրին
զարձանալի պարձանալի անւանելով գրեթէ
ամէն լեզուի մէջ թարգմանեցին . և զա-
նազան կերպով շարագրեցին մանկանց կրթ-
թուօթի տալու համար : Որովհետև Ռօ-
պէնսոն 12 տարի անբնակ կղզիին մէջ մնա-
լով Ամերիգա , մարդուս ամէն պէտք կղանձ
բաները հնարեց , և որպէս կատարեալ անձա-
պաշտ ձախորդ բազդին տանելով այն ողոր-
մելի առանձնական կեանքը անցուց , անանկ
զարմանալի կղանակաւ որ մէկ մարդուն
բոլոր քաշածները այս գրքին մէջ կրնան
ըլլալ հայլի մը բովանդակ աշխարհբիս փո-
փոխական պատահմունքներուն :

Այս պատճառաւ երբոր այս գրքը առջի
անգամ ինկիլիզերէն տպեցին 10 հազար
օրինակ մէկէն ծախվեցաւ , անկէ ետև ամէն
աշխարհք տարածվեցաւ : Բայց այն առջի
գրված պատմութիւնը ընդարածակը ըլլալով
1779 ին նեմցէ երևելի գիտուն մը ոճը փո-
խելով համառօտեց , և աւելորդ պարագա-
ները ձգելով գեղեցկացուց պատմութիւնը :
Ուստի առջի պատմութիւնն որոշելու համար
նոր Ռօպէնսոն անւանեց :

Մաջի պատմիչը այսպէս կը վկայէ . « Այս
պատմութիւնը (կըսէ) թէպէտ շատ զար-
մանալի է , բայց չինձու ձեացուցած բան
չէ . այլ ճշմարիտ պատմութիւն է , և բա-
րոյական խրատ ամէն մարդու » : Մաջի
գրված պատմութիւն մէջ ընդարձակ կը գնէ
Ռօպէնսօնին օրագրութիւնը . որ ամէն օր
գլխուն կկած բաները՝ իրեն ծառէ շինած
օրացուցին վրայ կընշանէ եղեր . որ ետքը
գրիչ թուղթ որ գտաւ՝ բոլորը կարգի գրաւ
գրեց ամէն պարագաներով :

Սակայն աւելի օգտակար և ախորժելի
եկաւ մեզի այս համառօտը թարգմանեւ ,
բան թէ ընդարձակը . թէպէտ տեղ տեղ
ծանօթութիւն մէջ օրագրութիւնաւ պէտք
եղած բաները նշանեցինք , և վերջնաւ յա-
ւելած ըրինք Ռօպէնսօնին մնացած վարքն
ալ պատմելով . որպէս զի մեր մանկանց ա-
խորժակը բանանք . որ աւելի ջանան բան
սորվել , նաև Ռօպէնսօնին վարքը իրենց
խրատ ընելով առաքինի ըլլան :

ՊԼՏՄՈՒԹԻՎՆ

ՆՈՐ ՌՕՊԷՆՍՕՆԻՆ :

Ա. ԴԻՊՊՈՒՄ :

Ամպուրի քաղաքը մէկ մարդ մը կարճօպէնսօն անունով . այս մարդս իրեք որդի ունէր . անդրանիկը ուղեց զօրական ըլլալ և զինուոր գրվեցաւ . ետքը մեռաւ պատերազմի մէջ Ֆրանս-

1 Ռօպէնսօնին առջի գրված պատմութիւնը այսպէս կըսկըսի . " Ես ծնած եմ յամի տեառն 1632 . հայրս էր ինկիլթէն . ապի Եօրք քաղքէն . վաճառականութիւն կաւ հօս մօրս հետ պսակվեցաւ . բայց մօրս ցեղին անունը Ռօպէնսօն ըլլալուն համար՝ մեկը ալ Ռօպէնսօն կոչվեցանք . Թէպէտ իմ անունս էր Քախզօէ :

սըզներուն գէմ¹ : Երկրորդ
որդին կամեցաւ ուսումնական
կարգացող ըլլալ . բայց օր մը
չատ խմելով՝ կօւրծքի հիւան-
դութի եկաւ վրան . վերջապէս
գլուխ չազատեց մեռաւ : Մնաց
պզտի որդին որ կըսվէր Քոփ-
շօէ Ռօպէնսօն . հօրն ու մօրը յոյ-
սը մնաց միայն այս մէկ հատիկ
տղուն վըրայ , որ իրենց աչքի
լուսին պէս կըսիրէին . սակայն
ասոնց սէրը անկարգ ըլլալուն
համար , թող տվեր էին , որ ի-
րենց սիրական զաւակը իր ամէն
կամքը կատարէ . ուստի աւելի
կախորժէր խաղալ , քան թէ
աշխատիլ և բան սորվիլ . գրե-
թէ բոլոր օրը խաղալով կանցը-
նէր առանց բան մը սորվելու :

Մեծցաւ այս Ռօպէնսօն , բայց

1 Անգուրկ է մեծ քաղաք գեղեցիկ և
հարուստ 120 հազար բնակիչ ունի . նեմ-
ցեստանի ճոթը էլպա գետին վրա շինած է ,
որ մեծ ծովը կըթափի . ամէն աշխարհքէն
նաւ կուգայ այս քաղաքը :

ամենևին իրեն սկսեք եղած բաները չիյտէր . հայրը կըփափաքէր որ տղան վաճառականութի սորվի . իսկ տղան ամենևին կամք չունէր բան մը սորվելու . վասն զի աւելի կըսիրէր քաղքէ քաղաք ստորտիլ . և ամէն օր նոր նոր բաներ լսել և նոր նոր աեղեր տեսնել ¹ : Սակայն այս պատանին խիստ անմտու թի այս բանը կը մտածէր . իրաւի էր եթէ առաջուց սկսած ըլլար բան սորվելու , ճամբայ ընելը աղէկ կրնար ըլլալ , բայց այսպիսի խեղճ տղան որ բան չիյտէր՝ ինչպէս պիտի աշխարհք տեսնէր , և ինչ շահ իրեն պիտի ըլլար : Երբոր հանդիպի քաղաք մը երթալ՝

1 Ռօպէնսօն կըսէ . Թէ հայրս խելացի բարակ մարդ ըլլալով շատ երեւելի դպրատուններ գրաւ զիս որ գիտութի և արուեստ սորվիմ , բայց ես խելքս միտքս ամէր էի ժուռ գալու , ինձի ձանձրութի կուգար : Ըստ անդամ զիս խրատելով գլխուս գալիքները մարդարեի սէս առաջս կըդնէր , ու ես մօիկ չէի ընէր :

պէտք է առաջ աշխարհագրութե
և վաճառականութե լաւ տե-
ղեկութի ունենալ . բայց Ռօպէն-
սօն մինչև անատենը մտքէն ալ
չէր անցուցած բան սորվիլ և
տեղեկութի ունենալ, որ արդէն
17 տարւան էր՝ իր ժամանակին
մեծ մասը ճամբաները քալելով
անցուցէր էր :

Արիշ բան չիտէր բայց եթէ
ամէն օր նեղութի կուտար հօրն
որ իրեն հրաման տայ ճամբոր-
դութի ընելու . իսկ հայրը պա-
տասխան կուտար, թէ ամենևին
մտքէն չանցրնէ և իրեն չըսէ ա-
նանկ բան, վասն զի չուզէր լսել
ճամբորդութե խօսքը : Իսկ խեղճ
մայրն ալ քանի որ կը լսէր այս
բանը լալով կաղաղակէր . որ-
դեակ իմ որդեակ իմ նստէ՛ այս
քաղքիս մէջն ու բան սորվէ՛ :
Օր մը ինչպէս որ սովորութի ըրեր
էր՝ դուրս ելաւ պարապ ժուռ
կուգար, սպտահեցաւ ընկերնե-
րուն մէկին, որ նաւապետի մը

որդի ըլլալով նոյն օրը իր հօրը
հետ ճամբայ պիտի ելլէին դէպ
'ի Լօնտոնա երթալու : Ընկերը
հարցուց իրեն, թէ կուզէս դուն
ալ մեզի հետ դալ : Պատասխան
տալաւ Ռօպէնսօն, թէ ո՛ւր էր
խիստ շատ կուզէի, բայց իմ ծը-
նօղքս չեն ուզեր : Կրկնեց ընկե-
րը . թէ եկ՛ո՛ երթանք միատեղ
շատ կուրախանաս, ինչպէ՛ս կար-
ծեմ՝ ահա իրեք շաբթըվան մէջ
կը դառնանք կուզանք . իսկ հօրդ
մօրդ կողմանէ ուրիշ բան չես ը-
նէր, բայց եթէ ուրիշի ձեռքով
կիմացընես երթալդ : Հապա ես
ծոցս ստակ մը չունիմ ըսաց :
Հոգ չէ ըսաւ ընկերը, ես քու
տեղդ կը վճարեմ բոլորը, մինչև
որ դառնանք՝ :

1 Ռօպէնսօն Էրկար կրպատմէ այս շար
ընկերին խօսքերը . այնչափ որ կըսէ՝ խելքս
գլխէս առաւ . առանց ծնողացս օրհնուի
առնելու, և առանց բանի մը նայելու
խիղճմտանքիս դեմ ըրի, որ դեռ ողջ էր,
չէր մեռած խիղճս : Կարը մտած օրս էր
սեպտեմբերի մէկը 1651 ին :

Եւ յս միջոցս Ռօպէնսօն քիչ մը ինքնիրեն մտածեց, ու մէկէն ընկերոջը խօսքին հետեւելով կանչեց. լաւ ըսիր եղբայր՝ ես քեզի հետ եմ. շուտով նաւն երթանք :

Յետոյ մէկ բարեկամին ապրտալըրեց որ երթայ հայրը գտնէ, ու պատմէ իրեն ճամբորդութիւնը և ըսէ, թէ միայն Կնկիլթէնատեսնելու համար կերթայ, հոգ մընէր քիչ ատենէն պիտի դառնայ : Եւ այսպէս այս երկու բարեկամները գացին նաւը մտան :

Նաւավարները նաւին երկաթը վերուցին և առադաստները բացին, սկսաւ հոլն առաջ տանել նաւը. նաւապետն ալ մնալք բարով ըսելով նետեց 10 անգամ թնդանօթը (թօփը) : Իսկ Ռօպէնսօն նաւին վրայ կեցեր ընկերոջը հետ կը զըւարճանար ճամբայ երթալուն համար, որ նոր տեղեր պիտի տեսնէ : Ելած օրերնին խիստ գեղեցիկ էր օդը.

հոյն ալ այնչափ յաջող էր, որ շուտ մը աներևոյթ եղաւ Ամպուրի քաղաքը, և հետեւեալ օրը հասան մինչև Ռիզէպուլթէլ. ուր տէղէն որ էլլալա գետը կանցնի կը թափի մեծ ծովը. նոյն օրը մտան գերմանական ծովը¹ :

Անատենը երբոր Ռօպէնսօն բացաւ աչքը նայեցաւ՝ ուրիշ բան չի կրցաւ տեսնել, միայն երկինք ու ջուր կար աչքին առաջը. վասն զի ելած երկիրները կամաց կամաց աներևոյթ եղան առջևէն: Անանկ որ այլ բան չէր տեսնէր բաց ՚ի մեծ ճրագէն, որ կրվառեն չէյլլցնէլանտ կղզին. անալ շուտով աներևոյթ եղաւ. ուստի Ռօպէնսօն նայեցաւ, որ

1 Էլլալա գետը մեծ և շատ շահարեր գետ է, որ Ամպուրիին քովէն կանցնի կերթայ գերմանական ծովը կրվաղէ. որ է ահագին ուկիանոսին մէկ ծայրը սալթիկ ծովին մտայտ տեղէն անցան մտան մեծ ծովը: Ռօպէնսօն կրսէ թէ առջի խեղճութիւն եղաւ, որ անսովոր ըլլալով ծովը զիս բռնեց չարաչար կը նեղէի:

վրան երկինքն է, և չորս դին ծով:

Այրիու օր խիստ յաջող և լաւ էր հօլը, բայց երրորդ օրը երկինքը ամպով գոցվեցաւ, օդը մթընցաւ և հօլը սաստկացաւ: Մէյմը կը փայլատակէր՝ կարծես թէ բոլոր երկինքը կը վառ. մէյմը անանկ կը մըթննար, որ կերենար թէ խաւար գիշեր է. ետքը սկսաւ ամպը սաստիկ դուռալով որոտում ընել, անանկ որ չի դադրեցաւ մինչև ետքը: Անձրևը գետի պէս կուգար, և փոթորիկը ահագին ալէկոծութի կընէր ծովուն մէջ. իսկ ալիքները լեռան պէս կելլէին կինջնէին: Տեսնելու բան էր նաւը, թէ ինչ պէս ալիքներուն մէջ մէյմը վեր կելլէր, մէյմը վար կինջնիր. երբեմն մէկ ալիքը կառնէր մինչև ամպը կը հանէր, և երբեմն մինչև անդունդը կը ձգէր. երբեմն մէկ կողմը կը սլառէր, երբեմն մէկալ կողմը: Չըւաններուն ձայնը և նաւին աղաղակը ողոր-

մեւի կը լավէր . ամէն մարդ մէյ-
մէկ բան բռնէր կը դողային , որ
վար չիյնին :

Իսկ Ռօպէնսօն՝ որ բան մը բ-
նելու կարողութիւն չունէր , խել-
քը դարձած ընկեր էր հիւանդ ,
անանկ սիրտը կըխառնւիւր , որ
կերեւար թէ հոգին սխալի տայ .
անդադար խեղճ ընելով կաղա-
ղակէր . ո՛հ իմ ծնողքս , իմ ող-
բալի ծնողքս մէյմալ զիս չսխալի
տեսնէք . ի՞նչ անխելքութիւն էր որ
ես ըրի , ու ասանկ կըտանջու-
վիմ :

Այս միջոցիս մէջ ձայն մը լրս-
վեցաւ վերէն . սկսաւ նորէն ա-
ղաղակել , երեսը մեռելի դոյն ,
ձեռքերը իրար փաթթած կը
պօռար յուսահատութիւն : Ար-
դեօք երկինք ողորմեցաւ մեզի .
այս ի՞նչ ձայն է , կըհարցընէր
կիսամեռ վախու՛ն : Ահա կորանք
կըսէր , կայծակը զարկաւ կտոր
կըտոր բրաւ կայմը (տիրէկը) .
ահա՛ մեծ կայմն ալ անանկ տը-

կարացաւ , որ հիմա պիտի կու-
րի ծովն իյնի :

Վորէն կաղաղակէր . կորանք
կորանք . ահա նաւը ջուր առաւ
չորս ոտքէն աւելի : Ասանկ խօ-
սելով պառկեր էր Ռօպէնսօն
տախտակին վրայ՝ նայիս գլորե-
ցաւ ընկաւ . և բոլոր ճանաչ-
մունքը կորսընցուց բան չէր ի-
մանար : Նաւին մէջ ամէնքը վա-
զեցին ջրհանին (Թուլումպային)
քով . որ հնարքով ջուրը պար-
պէն ազատին վտանգէն . որոնք
չափէն աւելի կաշխատէին :

Նստունը մէկ նաւավար մը ե-
կաւ Ռօպէնսօնին քով շարժեց
ղինքն ըսելով , թէ դուն մինակ
կաս ասանկ անշարժ ընկած ա-
ռանց աշխատելու . ահա բոլոր
նաւին մարդիկը չափազանց կաշ-
խատին , դուն ինչո՞ւ չես աշխա-
տիր . ինչեւիցէ ճարրբաւ վեր ե-
լաւ , թէպէտ շատ տկար էր , դը-
նաց ջրհանին քով աշխատողնե-
րուն օգնութի ընելու :

Իսկ նաւապետը քանի մը ան-
գամ թընդանօթը նետեց, որ
էթէ մօտ տեղեր նաւ դանըլի,
նշան տայ թէ վտանգի մէջ են,
չի հեռանայ դայ իրենց օգնէ:
Ռօպէնսօն այս բանը չգիտնալով
թէ ինչ կը նշանակէ. երբոր լը-
սեց այս ձայները կարծեց թէ
նաւը կործանեցաւ. ուստի նո-
րէն ընկաւ մարեցաւ. մէկ նա-
ւալար մը իր տեղն անցաւ, ու
ոտքովը մէկ դի հրեց զայն, թո-
ղուց անանկ գետինը բռնած՝
կարծելով թէ մեռած է:

Երբուհակ կըբաշէին ջրհա-
նը ամենայն ջանքով. բայց ջուրը
միշտ կը բարձրանար նաւին գո-
գը. անանկ որ նաւն սկսաւ եր-
թալ ծովին տակը. ուստի թե-
թեցընելու համար՝ ամէն բան
ծովը նետեցին, թնդանօթները,
գնտակները, տակառները (Քչի-
ները), և. սակայն ամենեւին
չահ չըրաւ: Մէկ նաւ մը հե-
ռուէն լսեց ասոնց տլած նշանը՝

մակոյկը (օանտալը) խրկէց, որ զասոնք ազատէ, բայց այս մակոյկը չի կրցաւ մօտենալ նաւին. վասն զի ալիքները սաստիկ վերկը վերցընէին. վերջապէս նաւին գլխուն դիէն մօտեցաւ, որ կարենայ չուան նետել նաւին մէջի եղօղներուն. որպէս զի մակոյկը կարենան իրենց մօտեցընել: Եւ այս ճամբայով կարողութի ունեցողները ձաթ կեցին մակոյկին մէջ: Իսկ որովհետեւ Ռօպէնսօն ոտքի վրայ չէր կրնար կենալ, մէկ քանի նաւավար խրղճալով բռնեցին զինքը մակոյկը նետեցին: Հագիւ թէ բաժնրվէր էին նաւէն, մէկէն նաւը դնաց ծովին տակը: Նայիս ալէկոծութին ալ սկսաւ քիչ քիչ դադրիլ. թէ չէ ալիքները կրնկղմէին մակոյկները, որոնց մէջ այնչափ մարդիկ լեցուն էին: Այս վրտանդներն անցնելէն ետեւ դնացին հասան նաւին, և ամէնքը մտան հօն ազատեցան: Չորս օ-

րէն ետե նաւը հասաւ Թամիզ
գետին բերանը և հինգերորդ օ-
րը երկաթ նետեցին Լօնտոային
առջին ¹ .

Կնատենը ամէնքը գետինն
ընկած կուրախանային որ ա-
սանկ մեծ վտանգէ աղատեցան .
իսկ Ռօպէնսօն ամէն բանէն ա-
ռաջ աչքը վերցուց Լօնտոա
քաղքին նայեցաւ . և այն կե-
տին մէջ բոլոր քաշածներն ու
գալիքները մոռցաւ : Յետոյ ըս-
տամօքսը իրեն հասկըցուց , թէ
անօթի է՝ պէտք է բան ուտել ,
և ապրուստ ճարել է՞թէ կուզէ
ապրիլ այն մեծ քաղքին մէջ .
գնաց որ իր նաւատեղը գտնէ ,
որուն հետ միատեղ գացեր էր .
և խնդրեաց որ շնորհք ընէ իրեն

¹ Թամիզ է երևելի գետ ինկիլթէայի .
նաւերով լեցուն է . որ կըթափի մեծ ծո-
վը Լօնտոայէն հեռու : Ռօպէնսօնին նաւը
Էլչա գետէն ելաւ մտաւ մեծ ծովը . ան-
կէ նեղուցէն անցնելով եկաւ Թամիզ գե-
տին քովէն Լօնտոա հասաւ :

սեղանն առնէ զինքրս Միալ բա-
րերարու թի ընելով սեղանն ա-
ռաւ . կերակուրին ատենը հար-
ցուց , թէ ի՞նչ պատճառաւ Լօն-
տաւ եկեր էր . և ո՞վ զինքը հօն
խրկեց : Ռօպէնսօն շիտկէ շիտակ
պատմեց անոր , թէ ուրիշ բանի
համար չէր ըրած այս ճամբոր-
դութիւնը , բայց եթէ զբօսանաց
համար , և առանց ծնողացն հրա-
մանին եկած էր . նաև չէր գի-
տէր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ անկէ
ետև :

Նաւապետը կանչեց բոլորո-
վին դողալով , և դանակը ձեռ-
քէն վար ձգելով ըսաց . Առանց
ծնողացդ հրամանի՞ն եկար : Տէր
անձ , ես ինչո՞ւ համար առա-
ջուց չգիտցայ . հաւատացիր ան-
խոհեմ պատանի , թէ որ առա-
ջուց դիտնայի Ամսուրի քաղա-
քին մէջ՝ ո՞չ երբէք քեզ նաև
կառնէի . թէպէտև բիւր հազար
ոսկի վարձք տայիր : Ռօպէնսօն
առջին նայելով ամօթն երեսը

կարմրցուց, ամենևին ձայն չէր
 հանէր. իսկ բարեպաշտ նաւա-
 պետը շարունակելով իր խօսքը՝
 առաջարկեց իրեն ըսելով, թէ
 դուն ամենևին աղէկութիւն և
 հանգիստ չպիտի գտնես, մինչև
 որ խելքդ գլուխդ չի ժողվես, ու
 ծնողացդ օրհնենքը չառնես :
 Ռօպէնսօն սկսաւ լալ սաստիկ :
 Հապա ես հիմա ինչ պիտի ը-
 նեմ, հարցուց : Գիտե՞ս ինչ պի-
 տի ընես՝ ըսաւ նաւապետը. դար-
 ձիր շուտով ծնողացդ տունը .
 օտքերնին ընկիր, ու ճշմարիտ
 սրտով զղջա՛, և ինչպէս անառակ
 որդի մը թողութի խնդրէ ըրած
 անկարգութեդ համար, ահա՛
 այս է քու ընելու պարտքդ :

Խնդրեմ, ըսաց Ռօպէնսօն
 կրտանի՞ս զիս Ամպուրկի : Ե՞ս տա-
 նիմ՝ ըսաց նաւապետը, ուրեմն
 մոռցար, որ իմ նաւս աղէկօժու-
 թի՞ կորաւ. ես չեմ կրնար դառ-
 նալ Ամպուրկ՝ մինչև որ ուրիշ
 նաւ մը չի գնեմ. և այս բանս

Հարկաւ կուշանայ . դուն չես
կրնար այնչափ ժամանակ հոս
մնալ : Ահա առջի նաւն որ կեր-
թայ Ամպուրկ , մտի՛ր մէջը գնա՛ .
մի՛ ուշանար , նայէ՛ օր մը առաջ
հասնիս :

Բայց ես ստակ մը չունիմ ը-
սաց Ռօպէնսօն . պատասխանեց
նաւասպետը , թէ ես քեզի քա-
նի մը կիներ փոխ կուտամ¹ , ո-
րովհետեւ հիմա ինծի շատ ստակ
պէտք չէ . ունեցածս ինծի բա-
ւական է : Ուրեմն գնա՛ շուտով
նաւահանգիստը մէկ նաւ մը
բռնէ՛ մտի՛ր մէջը . եթէ քու զըղ-
ջումդ ճշմարիտ է , նա՛ծ քեզի
հետ կըլլայ ճամբորդուէ՛դ մէջ ,
և անանկ մը փառաւորէ՛ քեզ որ
մարդու մտքէն չէ անցած : Զա-
սոնք ըսելէն ետեւ ձեռքը բռնեց

1 Աինէն ինկիլիզի ոսկի է , և հոն գործա-
ծական ստակն է , որ իբր երկու մաճառ ոս-
կիի արժողէք ունի . Ռօպէնսօնը ամբի-
գայէն դառնալէն ետեւ այս փոխ առած ը-
տակը տվաւ նաւասպետին .

Թոժ վեց բարեկամաբար՝ Երթանս
բարով ըսաց: Ռօպէնսոն ալ մնանս
բարով ըսելով գնաց:

Արբոր կերթար նաւահան-
գըստին ճամբան՝ մտքին մէջ
զանազան բաներ կը պտըտէր .
կը մտմըտար թէ հիմա իմ ծը-
նօղքս ինչ պիտի ըսեն երբոր
տուն դառնամ. յայտնի է, թէ
զիս չարաչար պիտի պատուհա-
սեն ըրած բանիս համար, և ըն-
կերներս ալ ո՞րչափ վրաս պիտի
խնտան, որ ասանկ շուտով դար-
ձայ. դրեթէ երկու իրեք ճամ-
բայէն ՚ի զատ ուրիշ բան չի տե-
սայ Լօնտուայի մէջ: Ասանկ մըտ-
մըտուքով պաշարած էր, երբեմն
կորոշէր որ չերթայ. երբեմն միտ-
քը կը բերէր նաւապետին ըսաց
խօսքը, թէ մինչև որ ծնողացդ
տունը չերթաս՝ աղէկու թի չես
գտներ:

Արկար ատեն չիյտէր թէ ո՞րն
որոշէ, վերջապէս գնաց նաւա-
հանգիստը, հարցուց հասկըցաւ,

Թէ շիտակ Ամպուրկ երթալու պատրաստականն աւ չիկայ: Այս լուրն իրեն տվօղ մարդը նաւապետ էր, որ պիտի երթար Կիւսիսէ քաղաքը Ափրիկէի, որ ծովուն մօտ ըլլալով հոն շատ վաճառականութի կըլլայ ¹: Այս նաւապետը կատորժէր որ Ռօպէնսօնին հետ երկար խօսիսրաւ իրեց, որ իրեն նաւն երթայ դաւաթ մը չայ խըմէ. աւնալ հետեւելով գնաց նաւը:

Արբոր հասկըցաւ նաւապետը, թէ Ռօպէնսօն կըրփափաքի ճամբորդութի ընել և քաղաքներ տեսնել, նաև ահամայ Ամպուրկ պիտի երթայ, իրեն ա

1 Կիւսիսէ մեծ քաղաք է Ափրիկէի, ուկի շաքար և փղոսկը շատ կեղև. ուստի եւրօպացոյ մեծ վաճառականութե տեղն է. բայց բնակիչներն են սև մոլի և կտաաղի մարդիկ, որ 50 տարիէն աւելի չեն ապրիր. երկիրը տաք ըլլալով ոչխարները բուրդի տեղ մազ ունին, և մարդիկ մաղի տեղ բուրդ ունին: Այս երկիրը շատ զանաղան քաղաքներ կըբաժնրվի:

առջարկեց , որ Աիւինէ երթայ
 հետը : Աօսպէնսօն առջի բերանը
 սոսկաց այս խօսքիս վրայ , բայց
 նաւապետը հասկըցուց անոր ,
 թէ այս ճամբորդութիւն խիստ զը-
 ւարձալի գեղեցիկ պիտի ըլլայ .
 և իրեն հետ ընկեր ըլլալով ա-
 մենեւին բան չի վճարէր , և ա-
 ռանց կերակուրի կերթայ , մա-
 նաւանդ որ այս ճամբան ընելով
 կրնայ շատ բան վաստակիլ գա-
 ցած տեղը :

Այս բաները լսելով մէկէնի-
 մէկ սիրտը վառեցաւ և անանկ
 փափաքեցաւ այս ճամբորդութիւն
 ընելու , որ շուտ մը մտայաւ մէ-
 կալ բարեպաշտ նաւապետին ի-
 րեն տված խրատները . և ինչոր
 քիչ մը առաջ մտքին մէջ դրէր
 էր , բոլորը թողուց : Աօսպէնսօն

1 Այսպէս կրդրէ Աօսպէնսօն . կարծէի
 թէ քաղաքս որ դառնամ ամենքը զիս ծաղր
 պիտի ընեն . մանաւանդ ծնողացս առջին
 ինչպէս պիտի ելլեմ . որչափ որ շատ մտա-
 ծելով ատեն անցաւ , քաշած նեղութիւնքս

քիչ մը մտմբտալէն ետև ըսաց ,
 խիստ լաւ . բայց ես իրեք կինէ-
 քն 'ի զատ բան մը չունիմ . այս-
 շափ ստակով ինչ պիտի ընեմ ,
 և ինչ բան պիտի գնեմ . որ գա-
 ցած տեղս վաստակ ընեմ : Պա-
 տասխան տվաւ նաւապետը , թէ
 ես քեզի կուտամ հող մընէ՛ր ,
 շատ բան պէտք չըլլար գնելու .
 քիչ բանով շատ բան կրնանք վա-
 տրելիլ հոն , եթէ բաղդերնիս բաց
 է : Հարցուց Ռօպէնսօն , թէ ինչ
 բան կտանին հոն ծախելու : Ա-
 նալ ըսաց , պէտք է տանել տղոց
 խաղալիք ամէն տեսակէն , սուտ
 մարդըրիտ , մկրատ , կացին , հրա-
 ցան , ժապաւէն (շէրիտ) ևն : Ա-
 սանկ բաները խիստ շատ կըսի-
 րեն սև ափրիկեցիք , որ հարիւր
 անգամ աւելի կըլ՛ճարեն ասոնց
 տեղը ոսկի , փղոսկր , և սւրիշ բան :
 Ռօպէնսօնին խելքը գլխէն գը-

ալ կամայ կամայ երևակայութիւն ելան .
 ուստի աւելի հաւանեցայ որ ճամբայ եր-
 թամ :

նաց, և մէկէն հանեց մտքէն ծը-
նողքը՝ բարեկամները, և հայրե-
նիքն, ու սկսաւ ուրախանալով
կանչել. կուգամ հետդ պարօն
նաւապետ : Ան ալ ըսաց, խիստ
բարի . ձեռք ձեռքի տալով որո-
շեցին, որ միատեղ երթան : Խեղճ
ողորմելին չիյտէ, թէ ծնողքին
դէմ ընողը՝ այ պատիժին կու-
գայ . ահա՛ ամէն պատիժին պատ-
ճառն ինքն եղաւ, որ զինքը ո-
ղորմելի պիտի ընէ, մոլորած ոչ
խարի պէս չիյտէ թէ ինչ պիտի
գայ գլխուն . ասանկ զաւակին
վրայ պէտք է որ ամէնքնիս ալ
լանք : Ինչ և իցէ Ռօպէնսօն ու-
նեցած ստրկովը գնաց նաւապե-
տին ըսաց վաճառելու բաները
գնեց՝ բերաւ նաւը դրաւ . քանի
մը օրէն ետեւ հովը յաջող ըլլա-
լով նաւապետը նաւին երկաթն
առաւ, առագաստը բացաւ, ճամ-
բայ ելան ¹ :

1 Այսպէս կըխօսի Ռօպէնսօն առջի գլ.

Բ . Դ Ի Կ Կ Ե Թ .

Ո՛սպէնսօնին այս երկրորդ ճամբորդութիւն ալ խիստ յաջողութիւն սկսաւ , որ առանց մէկ պատահմունքի մը անցաւ կիրճերը (պօղաղնէրը) , և մտաւ Ադլանդեան ուկիսանոսը : Շատ օր անցնելէն ետեւ մէկ հակառակ հովմը ունեցան , որ զիրենք միշտ

բաժ պատմուէ մէջ . Երանի՛ թէ դառնայի ծնողացս քով . որոնք լսելով մեր նաւին կորուստը հարկաւ սրաշարված էին տրամուրձ . արդար է անոր զիս կըպատժէ . ասանկ անհրճանազանգ զաւակին արժանի է : Ո՛հ թէ ո՞րչափ պիտի ուրախանար հայրս զիս որ անաներ . սուրբ աւետարանին առակին պէս , տեսնելով անառակ որդին իրեն դարձած՝ շատ մեծ ցնծութի պիտի ընէր : Ո՛սպէնսօնին այս խօսքերը երանի՛ թէ գրվէին ամէն տղոց սրտին վրայ , որ մեծերուն հնազանգըլլան . ծնողաց խօսքը մակն ընեն . ու օգտակար բաներու հետ ըլլան բան սորվին , որ ետքը պարասպ տեղը չի լան . վասն զի ետքի զըջումը օգուտ մը չունի :

դէպ'ի Ամերիգա կը հեռացընէր,
որչափ որ նաւը կը ջանար իր ճամ-
բան ընէ առաջ երթայ, այնչափ
կըստիպէր հեռանալ հովին բըռ-
նութէն . վերջապէս չդիմացան
թող տվին որ հովն առաւ զի-
րենք դէպ'ի Ամերիգա կը տա-
նէր¹ :

Մէկ իրիկուն մը նաւապետը
իմացուց՝ թէ հեռուն կրակ մը
կը տեսնեմ, նաև քանի մը թըն
դանօթի ձայն կը լսեմ այն կող-
մէն . ամէնքը վեր վազեցին տե-
սան կրակը, և շատ թնդանօթի
ձայն ալ առին . նաւապետը սկը-
սաւ աշխարհացոյց թղթին վրայ
քննել նայել, հասկըցաւ որ այն
կողմերը ցամաք չիկայ, հարիւ-

1 Այս նաւը Լօնտոնայէն ելաւ Թամիզ
գետն անցնելով հասաւ հիւսիսային ովկիա-
նոս . անկէ դէպ'ի արեւմուտք դարձուց ան-
ցաւ կիրճերը մտաւ Ադրանդեան Ովկիանո-
սը . ուր շտակ քանարեան կղզիները անց-
նելով պիտի երթար Ափրիկէի ցամաքը . ան-
կէ Վիւինէ պիտի երթար . բայց հովը հե-
ռացնելով Ամերիգայի գին ձգեց :

բաւոր մղոն հեռուն են ցամա-
քէն . ուստի ամէնքը միաբան դա-
տեցին , թէ այն կրակը ուրիշ բան
չէ , բայց եթէ մէկ նաւ մը կերի .
և որոշեցին որ խեղճերուն եր-
թան օգնուի հասնին . նաւը այն
կողմը դարձուցին , շատ չանցաւ
տեսան որ ըրած կարծիքնին ի-
րաւ ելաւ . վասն զի յայտնի տե-
սան որ մեծ նաւ մը բռնկեր էր :
Խեղճապետը շուտով պատուի-
րեց , որ հինգ թնդանօթ նետե-
լով նշան տան անոնց , թէ մօտ
տեղ նաւ կայ , կը պատրաստվին
իրենց օգնութի երթալու . բայց
հազիւ թէ այս գործողութիւնը
ըրին , նայիս ահագին ձայնով վա-
ռած նաւը մէկէն երկինքն ելաւ
ու ինչաւ ծովուն տակը՝ կրակը
մարեցաւ : Այս բանէն յայտնի
եղաւ թէ կրակը հասեր էր վա-
ռօղին կամ ճէպխանէին տեղը .
բայց չի հասկըցաւ թէ արդեօք
նաւին մէջի եղօղներուն բոլորը
կորան , թէ չէ . վասն զի կարելի

էր որ նաւը վեր շեւած ումանք
 մահոյցիին մէջ մտեր փախեր էին
 Այս պատճառաւ նաւապետը
 բոլոր զիշերը շարունակ թնդա-
 նօթ կրնետէր. որպէս զի վտան-
 գի մէջ եղողները լսեն ու հաս-
 կրնան, թէ որ կողմն ալ ըլլան՝
 կուզեն ասոնք իրենց օգնութի
 հասնիլ. նաև բոլոր կանթեղնե-
 րը կախեցին, որ խեղճերը կա-
 րենան զիրենք աղէկ մը տեսնել :
 Աւաւօտանց որոշ տեսան զի-
 տակով երկու մահոյցի լեցուն
 մարդ. որոնք ալիքներուն մէջ կեւ
 լին կինջնէին. նաև տեսան որ
 հոմն իրենց հակառակ ըլլալով
 շատ դժւարութի կըքաշէին թի
 քաշելով դէպ իրենց գալու : Նա-
 վապետը դրօշակ (պայրախ) դնել
 տրվաւ, որ հասկրնան թէ զի-
 րենք տեսան, և պատրաստ են
 զիրենք ընդունելու : Անատենը
 բոլոր ուժով դէպ ՚ի վրանին գա-
 ցին, և կէս ժամուն մէջ հոն հա-
 սան. որոնք էին 60 անձինք, այր

կին և տղայ . որ ելան ասոնց նաւը
ազատեցան :

Տեսնելու բան էր , թէ ինչէր
ըրին խեղճէրը երբոր նաւը մը-
տան . ոմանց ուրախուէն լեզու-
նին կապված էր . ոմանք անանկ
կըսօւային , որպէս թէ վտանգը
նոր պիտի սկըսէր . ոմանք աս-
դին անդին կըցաթկէին նաւին
մէջ խելագարի պէս . ոմանց գոյ-
նը փախած ձեռք ձեռքի վրայ
դրած կեցեր էին . ոմանք խենդի
պէս կը ծիծաղէին , և պար խա-
ղալով ուրախութե ձայն կըհա-
նէին , և ոմանք ալ վար ընկած
անլեզու և անզգայ մնացեր էին ,
մինչև խօսք մը չէին կրնար խօ-
սիլ :

Արբեմն ոմանք ծնկան վրայ
կելլէին , թևերնին երկինքը վեր-
ցուցած բարձր ձայնով նյ շնոր-
հակալ կըլլային , որ նախախնա-
մելով զիրենք ազատեց այսպիսի
հրաշքով . և երբեմն յանկարծ
վեր կըցաթկէին տղու պէս կը-

խաղային, լաթերնին կըստատուէ-
ին. յետոյ լալով կ'ընէին անշարժ,
ու հաղիւ կ'ընային վրայ գալ :
Ա'րչափ խստասիրտ մարդ ըլլար
հոն, այս խեղճութիւները տեսնե-
լով չէր կ'ընար զինքը բռնել որ
չիլայ :

Այս խեղճերուն մէջ մէկ երի-
տասարդ եկեղեցական մը կար,
որ ամէնէն արժանաւոր և բարե-
պաշտ էր : Երբոր նաւը մտաւ,
մէկէնիմէկ անանկ երեսը գետին-
ները քսելով բռնեցաւ, որ կար-
ծէիր թէ մեռած է. նաւապետը
մօտեցաւ իրեն որ զգաստացընէ
կարծելով թէ մարած է : Բայց
քահանան հանդարտ կերպով
չնորհակալ եղաւ նաւապետին,
որ իրենց այս ողորմութիւն ըրեր
էր : Քիչ մը համբերէ՞ կ'ըսէր, իմ
երկնաւոր ստեղծողիս շնորհա-
կալութիւննեմ մեր ազատուէր
համար . յետոյ դառնամ քեզ
ալ պիտի ընեմ, որ իմանաս թէ
ինչպէս սրտանց կ'ըճանչնամ ը-

րած բարերարութիւնդ : Նաւապե-
տը այս խօսքերէն ամենչնալով
եւ քաշվեցաւ :

Վահանան քիչ մը ատեն ալ
մնաց անանկ խոնարհ երեսի վրայ
ընկած . յետոյ ելաւ ուրախութե-
զնաց նաւապետին , որ անոր ալ
յայտնէ իր երախտագիտութիւնը :
Վերջը դարձաւ իրեն ընկերնե-
րուն ըսաց . իմ սիրելի բարեկա-
մներ . քիչ մը սրտերնիդ թող
հանդարտի . ամենաբարի արա-
րիչը կամեցաւ իր հայրական ձեռ-
քը մեր վրայ տարածել . սլար-
տական էք , որ մտքերնիդ իրեն
դարձնէք . ինչո՞ւ կուշանաք շնոր-
հակալու թիւ ընելու , որ ձեր կո-
րած կեանքը ձեզի բաշխեց :

Հատ մարդիկ մտիկ ընելով
այս տված խրատը կատարեցին :
Անկէ ետեւ սկսաւ պատմել ինչ
որ իրենց պատահեր էր : Ար պատ-
մէր թէ երած նաւը մէկ ֆրան-
սրդ վաճառականի մը նաւ էր
մեծ . որ պիտի Վէպէք բազարն

Էրթար¹ . Կրակը պատահեցաւ
նաւապետին խուցին մէջ , և ա-
նանկ արագ բռնկեցաւ , որ չի
կրցանք ճար մը մտածել այս վը-
տանգին , միայն մէկ քանի թըն-
դանօթ նետելու ատեն ունե-
ցանք . հազիւ թէ մակոյկին մէջ
կրցանք զմեզ ձգել , առանց գիտ-
նալու թէ ինչ պիտի ըլլանք :
Այս սոսկալի կետիս մէջ խիտ
զարհուրելի էր ալէկոծութիւն ,
որ անգագար ալիքները մակոյ-
կին վրայ գալով կըխռովէին :
Թող զայն որ անօթի ծարաւ կոր-
սըվէինք պիտի . վասն զի երած
նաւէն չի կրցանք սաշար առնել .
միայն քանի մը օրւան համար
հաց ու ջուր առինք : Այս խեղ-
ճուէ մէջ լսեցինք քանի մը թըն-

1 Քէպէք մեծ և գեղեցիկ քաղաք է Ա-
մերիգայի . ուր շատ վաճառականներ և շատ
վանքեր կան , սրաուական նաւահանգիստ
ունի , և վաճառականութեւ խիտ յարմար
տեղ է : Անատենը քաւանդներուն ձեռքն
էր , անոր համար հոն կերթար այս նաւը :

դանօթի ձայն ինկիլիզ նաւի , և
 մէկէն որոշելով հեռուէն տե-
 սանք ճրագներ . անատենը յոյս
 մը ունեցանք . բայց վախին ու
 յոյսին մէջ մնացինք , բոլոր այն
 տրամալի գիշերը ալիքները ան-
 դադար ետ կը հրէին մեզ , թէ-
 պէտ մենք ամէն ուժով կը ջա-
 նայինք առաջ դէպ 'ի ձեր նաւը
 գալ : Աերջապէս առաւօտը ծա-
 դեշաւ , որուն այնչափ կը փափա-
 քէինք , բոլոր ըրած հողերնիս
 վերջացաւ , եկանք հոս ազատե-
 ցանք : Իսկ Ռօպէնսօն բոլոր այս
 ատենս զարհուրելի մտածմունք-
 ներով խռոված էր . մինչև ինքն
 իրեն սկսաւ ըսել . յայտնի է թէ
 անձ ամենաբարին այսչափ մարդ-
 կանց մէջ շատ բարի հողիներ
 ունեցաւ , որ այս ահագին վը-
 տանգէն ազատեց . ես ինչ յոյս
 պիտի ունենամ , որ ասանկ ա-
 պերախտուի ըրած եմ ծնողացս
 դէմ : Այս մտածմունքը անանկ
 սիրտը տրորեց , որ կարծէր թէ

լեռ մը սրտին վրայ ինչաւ . չարադործի սէս մէկ դի քաշած անխօս և դեղնած , ձեռքերն իրար կապեր նստեր էր , ու չէր համարձակէր որ աղօթք ընէ . վասն զի յոյս չունէր թէ ան իրեն սխալ ողորմի :

Իսկ ազատողներն՝ որ հալած մաշած էին աշխատանքով , հանգիստ առին զօրացան . նայիս իրենց գլխաւորը ձեռքը քսակ մը լեցուն ստակ մօտեցաւ նաւապետին ըսելով : Այս ստակս բաժնէ՛ անոնց որ եկան նաւով մեզ ազատեցին . և այս մէկ սղտի նըշան մը թող ըլլայ երախտագիտութեն , որ ամէնքս սրտաական ենք ձեզի մեր փրկուէր համար : Պատասխան տվաւ նաւապետը , թէ՛ այդ դէմ կըլլայ , թէ որ քու ընծադ ընդունիմ . վասն զի ես ուրիշ բան չըրի ձեզի , բայց ինչ որ մարդկային բնական գութն ինձի ընել տվաւ : Ստոյգ գիտեմ որ եթէ դուք մեր տեղն ըլլայիք ,

ու մենքալ ձեր վիճակին մէջ զը
տնրվէինք՝ հարկաւ այս բանը կը
նէիք մեզի :

Արախտագէտ մարդը պարապ
տեղը կըստիպէր որ առնէ ըն-
ծան . ամենեւին չընդունեց նա-
ւասկետը , նաև աղաչեց որ այլ
չխօսի : Անկէ ետև սկսան մտա-
ծել , թէ այն ազատածները ո՞ւր
պէտք էր տանել . վասն զի Աիւի-
նէ երթալ անոնց խիստ յարմար
չէր երկու պատճառի համար .
նախ՝ այս խեղճերը պիտի պար-
տաւորէին այնչափ երկայն ճամ-
բայ ընելու . ուր տեղ մէկ շահ
մը չէին կրնար ընել : Երկրորդ՝
ճամբու պաշարնին քիչ կուգար
այնչափ մարդիկներուն այն եր-
կայն ճամբորդուէ մէջ : Վերջա-
պէս քաջ նաւասկետը որոշեց , որ
այնչափ հարիւրաւոր մղոն պը-
տոյտ ընելով շատ չաշխատի այն
խեղճերուն համար . հասկա տա-
նի զիրենք նոր երկիրը Ամերի-
գայի մօտ . ուր տեղ շատ նաւեր

կըղանըվին Ֆրանսըզ վաճառա-
կաններու, որ ձուկ կառնեն ան-
կէ, որոնց հետ դիւրաւ Ֆրանսա
կրնային դառնալ¹ :

Աստի տարաւ հանեց զանոնք
նոր երկիրը ուր ձկանց առատու-
թե՛ ատենն ըլլալով շատ նաւեր
կային հոն . որոնք ընդունեցին
խեղճերն, որ Ֆրանսա տանին :
Ասոնց շնորհակալութիւնը և երախ-
տագիտութիւն որ ըրին նաւապե-
տին, չի պատմըվիր :

Իսկ նաւապետը զանոնք Ֆրան-
սըզի նաւերուն մէջ դրաւ, ու
ինքը շուտով դարձաւ առջի ճամ-
բան դէպ 'ի Աիւինէ քաղաքը յա-
ջող հովով . նաւը անանկ կըճըղ-

¹ Նոր երկիրն է մեծ կղզի Ամերիգայի
կողմը 900 մղոն է բոլորակը . լեռնային ըլ-
լալով մեծ բերքն է պարալա և մերլուցցո
ձուկը . որուն համար ֆրանսըզներն ու ին-
կիլիպները բնակուի ունին հոն . որ նաւեր
կերթան բեռքնեն կը բերեն եւրոպա . և
ամէն տարի 60 նաւ գաղղիացի և 30 նաւ
ինկիլիզ կըլլան հոն : Այս երկիրը գտաւ մկ
վենե տիկիցի մը 1497 ին :

քէր ծովը կերթար, ինչպէս թըռ-
 չունը օդը կը ճղքէ . որ քիչ ժա-
 մանակին մէջ հարիւրաւոր մղոն
 առաջ գնաց : Ահա այս էր Ռօ-
 պէնսօնին ուղածն , որ կը փափա-
 քէր շուտով առաջ երթալ . վասն
 զի միշտ անհանդարտ էր սիրտը :
 Միշտ գէպ'ի հարաւ կերթային ,
 քանիմը օրէն ետե յանկարծ
 տեսան մէկ մեծ նաւ մը , որ ի-
 բրենց վրայ կուգար . քիչմալ ան-
 ցաւ դիտեցին տեսան որ ալէկո-
 ծու թի քաշելով մէկ կայմը կո-
 տրած էր . սկսան իրենց նաւն ալ
 այն նաւին վրայ շտկել . երբոր
 խիստ մօտեցան , որ կրնային խօ-
 սիլ . մէկալ նաւին մէջինները
 ձեռքերնին վերցուցած՝ խեղճ
 ընելով սլօռացին այսպէս . ո՞վ ո-
 ղորմած մարդիկ օգնեցէ՛ք այս
 խեղճ նաւին , որ ողորմելի մար-
 դիկներով լեցւած է . եթէ չո-
 ղորմիք մեզ , ամէնքնիս պիտի կոր-
 սրվինք : Ասոնք ալ հարցուցին ,
 թէ ի՞նչ է ձեր խեղճու թիր . ա-

նատենը մէկը իրենցմէ այսպէս
պատասխան տրվաւ : Մենք ին-
կիլիզ ենք . ճամբայ ելանք որ
մարթինիկ կղզին երթանք Ֆրան-
սըզներուն . գացինք հոն որ նա-
ւը խահվէ բեռցընենք . երբոր
երթալու վրայ էինք, նաւահան-
դըստին մէջ, մեր նաւապետը և
երկրորդական նաւապետը միա-
տեղ դուրս ելան, քաղաք գա-
ցին բան գնելու : Այս միջոցիս
մէջ նայիս յանկարծ փոթորիկ մը
ելաւ . անանկ սաստիկ ալէկո-
ծուի հանեց, որ խարսխին չուա-
նը կտրեցաւ . հովը մեզ նաւա-
հանդստէն դուրսնետեց մեծ ծռ-
վը ձգեց : Այս սոսկալի հովն, որ
ուռահան¹ կըսվի, իրեք օր իրեք
գիշեր շարունակ փչեց կատաղու-

1 Աւստրալիան է հինախառանցոց բառ, որ
կընչանակէ մեծ փոթորիկ . վասն զի այն ծո-
վերուն մէջ շատ հովեր իրար խառնըվելով
այս փոթորիկը կը պատճառեն . անանկ որ
երկինք գետին իրար կանցնին 3 օր և 3 գի-
շեր :

ԹՔ . նաւին կայմը կօտրեց , և
 հարիւրաւոր մղոն հեռացուց ,
 Սոսկալի խեղճութիւնք ունե-
 ցանք , որ մէջերնիս մէկը նաւա-
 վարուի չլցտէ , որ նաւը կառա-
 վարէ . և ահա ինը շաբաթ է ,
 որ ընկերենք ծովուն մէջ մէկ դի-
 էն մէկալ դին կերթանք . բոլոր
 կերակուրնիս հատաւ . շատը մեր
 մէջ կիսամեռ ընկած են անօթի .

Ատրիճ նաւապետը շուտմը
 պատուիրեց , որ մակոյկը ծովն ին-
 ջեցընեն . ուտելու բան ալ առաւ
 հետը մտաւ մակոյկին մէջ Ռօ .
 պէնսօնին հետ միատեղ դնաց
 խեղճերուն նաւը , Տեսան որ
 խիստ ողորմելի վիճակի մէջ են ,
 ամէնքը անօթի ծարաւ մնացեր
 են . շատը հազիւ թէ ոտքի վրայ
 կրնային կենալ . սակայն երբոր
 վար ինջան նաւուն մէջ ինչ սոս-
 կալի խեղճութիւնք տեսան հոն .
 մէկ կնիկ մը իր տղան և աղա-
 խինը երկնցած էին , կերևնար
 թէ մեռած են անօթի . կիներ

բոլորովին անզգայ ընկած էր ,
 երեսը նաւուն կողին տված . իսկ
 աղախինը անոր քով բռնված էր
 ձեռքը տախտակին վրայ . տղան
 ալ ընկած էր վար՝ բերանը կա-
 ջիի կտորմը կար , որ ձեռնոցի (էէ
 տիւլէնի) կտոր էր կէսը կրծած :

Մտնք պատուաւոր անձինք է-
 ին , որ Ամէրիգայէն ինկիլթէաւ
 տիտի երթային . կնիկը այնչափ
 շատ կը սիրէր զաւակն , որ ամենե-
 ւին բան չէր կերած , միայն տը
 զուն կուտար որ ուտէ ու չի մեռ-
 նի . բարի տղան ալ չէր ուտէր մօ-
 ըրը կուտար , որ ապրի . հաւատա-
 ըիմ աղախինն ալ ինք զինք մոռ-
 ցերէր բան չէր կերած , որ անոնք
 ողջ մնան :

Մըջի բերանը կարծեցին թէ
 իրէքն ալ մեռած են . բայց փոր-
 ձելով հասկըցան որ դեռ հոգի
 կայ վրանին . վասն զի բերաննին
 քանիմը կաթիլ տաք ջուր լեցու-
 ցածնուն պէս , սկսան քիչ քիչ
 ալ վրնին բանալ . բայց մայրը խիստ

տկար ըլլալով բան չուտելովը՝ հա-
զիւ նշան մը տվաւ զաւակը հո-
գալու . բայց շատ չանցաւ ըսկը-
սաւ շունչ առնել : Տղան ու ա-
ղախինը որովհետեւ տարիքնին
քիչ էր դեղերով վրայ եկան . որ
նաւապետին մեծ հող ունենալը
վը հազիւ ասրեցան . սակայն եր-
բոր տղան աչքը դարձուց մօրը ,
տեսաւ որ մեռածի պէս ընկած
է , կսկծուն նորէն ընկաւ մարե-
ցաւ . այնչափ աշխատեցան , շատ
դժւարաւ խելքը վրան բերին .
ինչևիցէ յաջողեցաւ որ մէկա-
լոնց ալ խելքը գլուխնին եկաւ ,
ամէնքն ալ ազատեցան :

Անկէ ետեւ նաւապետը հող
տանելով նաւին վրայ որչափ կա-
րելի էր բոլոր բաները նորոգեց
իր նաւավարներուն ձեռքովը , և
իրենց առաջն ընկաւ ճամբան
սորվեցուց , որ դէպ 'ի մօտ եր-
կիրը երթան ցամաքն ելլեն , որ
գանարեան կղզիներն էին . հոն
որ հասան նորէն ճամբու պատ-

բաստուածիններ տեսան¹ : Այս
կղզիներուն մէկը կըսվի Մատեա,
ուր քանարեայ թռչունները լե-
ցուն են. անոնց հետ հոս հասա-
րեանց նաւը՝ Ռօսպէնսօն դուրս
ելաւ, երբոր երկրին գեղեցկու-
թիւնը և պարարտութիւնը տեսաւ՝
չէր կրնար կշտանալ. նաև աչքը
վերցրնէր հեռուն որ կը նայէր
լեաներուն աղւորուէր, որ խա-
ղողով ծածկած էին, բերնին ջը-
րերը կը վազէր տեսնելով պա-
տահկան խաղողի կուղերը գեղե-
ցիկ կախված : Ինչպէս կուրա-
խանար երբ հրաման առաւ նա-
ւապետէն որ ուզածին չափ ու-
տէ : Հոն այգիներուն մէջ տե-
սան, որ գինի շինողները չէին

1 Քանարեան կամ Երանեւեաց կղզիք են
Ազլանդեան ովկիանոսին մէջ 120 մղոն հե-
ռու Աֆրիկէյէն, մաղղղային գիմացը կից-
նին. որոնց տիրեցին ֆորդոսքէշները ՚ի
1595. Ետքը անցաւ Սպանիացոց ձեռքը.
բողբը 13 կղզի են. գլխաւորն է երկաթի
կղզին. ուր շատ երկրաշարժութիւն կ'աւ-
տուէ շրջապատն է 72 մղոն :

Ճգմէր խաղողը ծանր բանի տակ,
 ինչպէս ուրիշ քաղաքները կընեն.
 Տապա խաղողը կը լեցընեն մեծ
 տեղ մը և հոն ստքով կը կոխեն,
 և ձեռքով կը ճգմեն. ահա ասիկ
 կըլլայ այն գերազանց գինին, որ
 կըսվի Մասէ-Եան գինի փոր.
 Թուգէշներուն ¹ :

Վաւապեաք քիչմը Ժամանակ
 հոն մնաց, որ նաւը նորոգէ. ու
 րովհետև փաստած էր. իսկ Աօ.
 պէնսօն քանիմը օրէն ետև ըսկը
 սաւ ձանձրանալ. վասն զի սիրտը
 հանգիստ չէր, փոփոխուի կու
 զէր. անանկ որ կը փափաքէր թե
 ունենալ թռչիլ. որպէս զի քիչ
 Ժամանակին մէջ կարենայ բոլոր
 աշխարհք տեսնէ, ու շուտով ա
 մէն բանի տեղեակ ըլլայ :

1 Մատեռա կղզին մեծ հեռու է Վիզ
 պոնայ մայրաքաղաքէն Փորաուքալաց 456
 մղոն. ուր շատ անտառ ըլլալով այսպէս կօշ
 վեշաւ. անանկ աղիկ է օդն որ հոն թու
 նաւոր կենդանի չըլլար. թէ որ ուրիշ տե
 ղաց սանին կըսասկի. այս տեղաց գինին
 խիստ անուանի է :

Այս միջոցս հոն մէկ փորթու-
 քէջի նաւ մը հասաւ , որ Լիզպօ-
 նայէն կուգար , Ամերիգա պիտի
 երթար Պրասիլիայի երկիրը . ուր
 տեղէն կելէ շատ ոսկի և անգին
 գոհարներ : Ռօպէնսօն խելքն ու
 միտքը այս նոր նաւապետին տը-
 վաւ . երբոր լսեց ոսկին և գո-
 հարները , կամք ըրաւ որ Պրա-
 սիլիա երթայ , որպէս զի աղէկ
 մը հարստութիւն լեցվի ¹ :

Այսոր համար ասանկ կը մտա-
 ծէր . վասն զի մանկուէ ատենը
 ամենեւին կրթւած չէր , որ իր
 ուղածը չընէ . այս պատճառաւ
 տեսաւ որ այս Փորթուքէջ նա-
 վապետը պատրաստ է զինքը Ա-
 մերիգա տանելու առանց ստրկի,
 նաև հասկըցաւ որ 15 օրէն ա-
 լելի պիտի մնայ հոն ինկիլիզ նաւ

1 Պրասիլիա է մեծ աշխարհք Ամերիկայի-
 շատ ոսկի և պտուական ակուիք կելեն ան-
 կէ . շատ վաճառականութի կըլլայ . փոր-
 դուքալ թագաւորին ձեռքն է որ տարին 100
 միլիոն միայն ոսկի կըհանէ անկէ :

ւապետը , ուստի չի կրնալով երկար մէկ տեղմը կենալ , ուղեց աւելի հեռուն երթալ : Յետոյ դրնաց համարձակ յայտնեց իր բարերար առջի նաւապետին , թէ կուզէ իրմէն զատովիլ Պրասիլիա երթալ :

Իսկ նաւապետը որովհետեւ լսեր եր որ Ռօպէնսօն ծնողացը կամքին գէմ ճամբայ ելեր է , և առանց հրամանի աշխարհք կլուտրտի , ուրախացաւ որ իրմէն պիտի հեռանայ , և ինկիլթէօա իրեն տված ստակն ալ բաշխեց , ամէն կերպ բարի խրատներ տալով ճամբեց : Անալ դնաց մտաւ Փորթուքալցի նաւին մէջ , և ըսկրսան երթալ Պրասիլիայի ճամբան , անցնելով Թէնէրիֆ կղզիին քովէն . ուր տեղ է այն բարձր լեռն որ կըսվի Փիքօ¹ : Խիստ զար

1 Թէնէրիֆէ է քսմարիա կղզիներուն մէկը . բայց աւելի մեծ և վարձամ . գինին խիստ ազնիւ է . և սպառական բերք շատ ունի : Մանր լեռներ շատ կան մէջն , որ եր

մանաւի բան մը տեսան հոն իրի-
կունք . երբոր խաւար մութը կո-
խեց ծովուն վրայ արևը մանեւէն
ետե , այն լեռան գլուխը դեռ
կերևնար . վասն զի ամէն լեռնե-
րէն բարձր ըլլալուն համար , ա-
րեգակին ճառագայթը անանկ
կըցուլար վրան՝ որ կարծէիր թէ
կրակ է :

Քանիմը օրէն ետե տեսան
ծովուն վրայ ուրիշ տեսիլ մը
խիստ զրւարճաւի . բազմութիւն

կրաչարթութիւն գուրս են ելած . բայց զը-
խաւոր լեռը կըսէի Փիքօ . որուն բարձրու-
թիւն է 17 հազար սանաչափ . հեռուէն գը-
լուխը սրածայր կերևնայ , թէպէտ վրան
տափակ է . մէջ տեղը ունի հրաբուլիս բե-
րան խոր . և միշտ ծծումբի բոց կելլէ ան-
կէ : Այս անգունդին մէջ է թէ քար նեակս
ահագին ձայն կը լսվի . որ սպանեօլները սա-
տանայի կաթսայ կանւանեն . իսկ հին բնա-
կիչները կըսէին թէ հոն է գժոխքը , որ գէշ
մարդիկ կըտանջըզվին : Այս լեռան գլուխը
միշտ պարզ է ձիւն անձրև չի գար , հով չի
բանիր , մարդ չունչ չի կրնար առնել հոն .
կենդանի ողջ չի մնար . սակայն ՚ի 1715 ին
ինկիլիները ելան վրան . տեսան որ հով
կայ , և հանդիստ չունչ կառնեն :

ձկանաց թագելով ծովուն վրայէն
կրքարձրանային . որ փայլուն ըլ
լալով արծաթի պէս կըցոլային .
անանկ որ լուսին ճառագայթին
նման պայծառութի մը կըհա
նէին : (Տէ՛ս ճէ՛Տ . 869) :

Ըսոնց ճամբորդութիւնը շատ օր
յաջող գնաց . բայց յանկարծակի
մէկ սոսկալի փոթորիկ մը ելաւ
հարաւային կողմէն . ալիքները
մէկէն սկսան փրփրրիլ , ու լե
ռան պէս երկինքն ելլել , որ վեր
վար կը նետէին նաւը : Այս սար
սափելի ալէկոծութիւնը վեց օր
քշեց շարունակ . և անանկ հե
ռուն ձգեց նաւն , որ նաւապե
տը չէր հասկընար , թէ ո՞ւր են .
վերջապէս իմացաւ , թէ Գա
րայիս կղզիներէն շատ հեռու
չեն :

Իսկ եօթներորդ օրը երբ ըս
կսաւ արեւը ծագիլ մէկ նաւավար
մը սաստիկ ուրախութե՛ս պօռաց
յանկարծ . երկիր՝ : Նայիս ա

1 Ասկէ տեսան Գարայիս կղզիները . որ

մէնքը վեր թափեցան , որ երկիրը տեսնեն . նաւը շիտակ հոն կերթար : Սակայն այն կէտին իրենց ուրախու թիւր փոխվեցաւ , և զարհուրելի վախի մը մէջ ընկան . վասն զի նաւը աւազի վրայ նստելով սարսեցաւ , և նաւին վրայի եղօղներն ալ շարժ ելան ու կռնակի վրայ ընկան . իսկ նաւը անանկ խրեցաւ մնաց , որ կարծես թէ գամվեցաւ . ու փրփրած ալիքները նաւուն մէջ լեցվելով ամէնքը վար փախան տակը մտան , որ ալիքները զիրենք չի տանի : Ան ատենի եղած խեղճու թիւր՝ աղաղակը՝ և կանչը ապառաժին սիրար կտոր կտոր կը ներ : Մէկը առ անձ կաղաղակեր .

հարաւային Ամերիգայի մէջ այրեցած գօտին տակն են , որ կրավին Արգիլեան կըղզիք . շատ մեծ ու սղտիկ կղզիներ կան հոն . ասոնցմէ մէկն է Ռօպէնսօնին կղզին : Ասոնց հին բնակիչներն էին Գարայխաները . որ վայրենի ըլլալով թշնամիները կուտէին , այնչափ ուժով էին , որ չորս սօքով ալ կը վաղէին . և մինչև 100 տարի կապրէին :

մէկը մազերը կը փեթթէր . ու
մանք ալ վախերնուն անշունչ
ընկած էին մեռելի սէտ : Ասոնց
նման անշունչ ընկած էր Ռօպէն,
սօն, որ առաւել մեռած էր քան
թէ կենդանի . նայիս յանկարծ
աղաղակ մը ելաւ՝ թէ ահա ըն-
կըղմեցանք :

Այս սոսկալի լուրը իրենց նո-
րէն հոգի մը տվաւ, որ անանկ
խեղճ չի կորսըվին, հապա մէ-
կէն վեր վազեցին նաւուն վրան,
ու անհնարին արագութեամբ մա-
կոյկը ծովն ինջեցուցին, և ա-
մէնքը մէջը ցաթկեցին : Բայց
որովհետև շատուր էին նաւուն
մէջ, երբոր ամէնքը հօն լեցվե-
ցան, դրեթէ մակոյկը ջրին հա-
ւասարեցաւ : Յամաքը շատ հե-
ռուն էր, և ալէկոծութիւնը ա-
նանկ սաստիկ, որ ամէնքը կը-
սէին թէ անկարելի է որ ցամա-
քը հասնինք . սակայն որչափ կա-
րելի էր՝ հոգւով մարմնով թիե-
րը կը քաշէին . հովն ալ ետեւէն

ըլլալով՝ դիւրաւ գէտ 'ի ցամա-
քը կերթային :

Յանկարծ տեսան որ մէկ ա-
լիք մը կուգայ մակոյկին վրայ
լեռան պէս : Այս սարսափելի
ալիքն որ տեսան՝ թողուցին
թիւերն , ու ամէնքը անշարժ մնա-
ցին : Ա՛հ , ահա այս էր զարհու-
րելի ըտպէն վերջին վտանգին . ա-
հա այս ահագին ալիքը մակոյ-
կին զարկածին պէս՝ տակն ա-
ռաւ դարձուց , և ամէնքը խուռն
գացին ծովուն տակը :

1 Ահա անհնազանդու թէ պտուղը . ահա
նաւապետին խօսքը ելաւ . որ ըսաց թէ մին-
չև որ ծնողացդ օրհնենքը չառնես աղէկուի
չես գաներ : Խրաւ է որ անոնք անէծք չէին
ալեր իրեն . բայց թափած արցունքնին պէտք
էր որ խեղճ ընէ զինքը : Խրատ ըլլայ ան-
հնազան դմանկանց . որ միայն իրենց կամքը
կուզեն կատարել . թող տեսնեն թէ ինչ
բաներ կուգայ գլուխնին . և քիչ մը կամ-
քերնին չի կոտրելու համար՝ կամաց կամաց
ինչպիսի վտանգներու մէջ կկոխին . վասն
զի սվ որ աղէկ առիթը կըկտրանցընէ , ար-
ժանի կընէ զինքը ձախորդ գիպւածներու .
և ով որ աղէկ օրը չիճանչնար , գէշ օրերու
կըհանդիպի :

Գ. Գիւղաւոր .

Ուսպէնսօն բոլոր ընկերներովը
գնաց ծովուն տակը երբոր մա-
կոյկը շրջեցաւ . բայց այն ահա-
գին ալիքն որ զասոնք տակն ա-
ռաւ , քշեց հետը տարաւ Ռօ-
պէնսօնը և սոսկալի ալէկո-
ծելով վերուց նետեց ապառաժ
քարերուն վրայ . անանկ սաս-
տիկ ընկաւ որ ցաւէն թմրեցաւ
մնաց հոն ¹ : Երբ աչքը բացաւ
ու տեսաւ թէ ցամաքին վրան
է , որ ամենևին յոյս չունէր ,
վերջին ջանքն ընելով աշխատե-

1 Ընդարձակ պատմութեան այսինքն օրա-
գրութեան մէջ կրտէ Ռօպէնսօն՝ թէ երբոր
նորս ցամաքը կոստեցի սեպտեմբերի 30 էր :
Արեգակը աշնանային գիշերահաւասարն
ըլլալով ճառագայթը շխտակ գլխուս վրայ
կրճագէր ու սաստիկ տօք կրնէր . վասն զի
կերևնար թէ այս կողին ցամաքի ճան ու կէս
հիւսիսային լայնութեան տակն էր այրեցած
գօտին մէջ :

ցաւ որ վեր ելլէ ասպառաժի մը վրայ: Շատ հոգնելով հաղիւ թէ կըրցաւ ելլել. բայց ուժը հատաւ հոն ընկաւ մնաց՝ երկար ատեն խելքը գլուխը չէր. ետքը գնաց ցամաքը:

Վանի՞ ողորմելի էր երբոր աչքը բացաւ չորս գին նայեցաւ, տեսաւ որ ոչ նաւ կայ, ոչ մակոյկ կայ, և ոչ մէկ ընկերը մնացեր է. ամենեւին բան մը չի կայ. բայց եթէ տախտակի կտարրտուք, որ ալիքները դէպ ՚ի հոն կըբերէին: Միս մինակ մէկ հոգիմը է, որ ազատեցաւ այն վրտանգէն: Ուրախութիւն ու տրամուծիր իրար խառնըվեցան. մինչև գողալով ծնկան վրայ եկաւ, թևերը երկինքը վերցուց՝ բարձր ձայնով աչքերն արտասուք լեցուն շնորհակալ եղաւ երկնի և երկրի ստեղծովին. որ այսպիսի մեծ հրաշքով զինքն ազատեց¹:

¹ Ռոպէնտին օրագրութեւն մէջ գրած

Ահա այսպէս իմաստունին այ-
 շատ լաւ գիտէ, և կը ճանչնայ մեր
 ամէն օգուտը . իսկ խեղճ մահ-
 կանացու մարդիկ չի ճանչնալով
 իրենց ճշմարիտ շահը կը զարմա-
 նան, թէ ինչո՞ւ համար մինակ
 Ռօպէհսօն ազատեցաւ, ու բոլոր
 մէկալոնք կորան : Վասն զի ըս-
 տեղ ծողին իմաստուն թին ու կա-
 ուավարուիր խելքէ մտքէ դուրս
 գերազանց ըլլալով թոյլ տվա-
 որ մարդ մը չազատի, մինակ Ռօ-
 պէհսօն ազատի : Ահա այս բա-
 նին մարդու խելք չի հասնիր .
 մեր մտքը այնչափ կը զօրէ, որ-
 չափ որ անձ գրեթէ անկէ աւե-
 լին չենք կրնար քննէր դատեր :
 Կարելի է որ անձ առաջ գիտ-
 նալով, թէ երկար կեանքը աւե-

է՛ թէ ցամաքն որեւայ մէկէն սիրտս ետ ե-
 կաւ . վասն զի ծովուն ջուրը բերանս էր գա-
 ցեր . պառկեցայ որ քիչ մը հանգչիմ . վա-
 խուս ելայ ասդին անդին ընկայ : Աւ այս-
 պէս անձար մինակ հոն մնալուս համար
 այն կղզիին անունը գրի կըլլի յոստակոստէ
 որուն երկայնու թիւ 24 մղան էր :

լի մնաստակար է ոմանց՝ թող կու-
աայ որ կորսըվին . որոնք կամ
թշառուէց մէջ պիտի իյնէին ,
և կամ ախտաւոր մելի պիտի
ըլլային . անոր համար աշխարհ-
քէն կըվերցընէ բարի վարքով ,
որ հանգչին երջանկու թի :

Իսկ Ռօպէնասօնը անոր համար
պահէց , որ քաշած նեղու ինները
իրեն խրատ ըլլան ու զինքն ի-
մաստուն ընեն . որովհետև ան
նախախնամօղ հայր ըլլալով ձա-
խորդու թի կուտայ , որ մարդիկ
խրատվելով ուղղին՝ երբ բարու ի
տեսնելով չեն շտկիր : Աւտի եր-
բոր բան մը կըլլայ որ խելքեր-
նիս չի հասնիր , պէտք չէ յան-
դրդնու թի դատաստան կարել
և շուտմը խելք բանեցընել . հա-
պա պիտի ըսել՝ թէ ան ինչպէս
որ կարգադրէ՝ միշտ մեզի բարի
է . ուրեմն ջանալու ենք մեր կամ-
քը համակերպել իրեն , որ հայ-
րական օրհնութիւնը վարձահա-
տոյց ըլլայ :

Այս պատճառաւ Ռօպէնսօն
 ալ ճշմարիտ սրտով դարձաւ առ
 անձ, երբոր տեսաւ թէ կեանքը
 անանկ վտանգի մէջ է, և բոլոր
 աշխարհք իրմէ հեռացած է. սրբ.
 տին մէջէն կիմանար թէ իր բռ-
 նած ճամբան որչափ անիրաւ էր,
 և խիղճմտանքը կը վկայէր որ այ
 դէմ էր ըրածը: Ահա ասոր հա-
 մար ճշմարիտ զղջումով ծնկան
 վրայ ընկած կաղաղակէր այ, որ
 մեղքերուն թողութի տայ, և
 յատուկ առաջադրութե՛ր գիտա-
 ւորութի՛ գրաւ, որ անկէ ետե
 ուղի ու ամենեւին խիղճմտան-
 քի դէմ բան մը չընէ:

Ռօպէնսօն այս գիտաւորութիւնը
 գնեւէն ետե վեր ելաւ, իր փրկ-
 կութեան վրայ ուրախանալով,
 յետոյ սկսաւ մտածել թէ ինչ
 պիտի ընէ: Արնայէր չորս դին
 որ ծառերէն անտառներէն ՚ի
 զատ բան չի կայ, ամէն կողմը
 կընայէր բան չէր տեսնէր որ ա-
 նով կարենայ յոյս մը ունենալ,

Թէ մարդ բնակէր է հոն . մարդու նշան մը չի կար : Ասկէ աւելի խեղճութի չէր ըլլար , որ անանկ աշխարհքին ճութը մինակ պիտի բնակէր . բոլոր մարմինը կը դողար երբոր կըսուար , Թէ վայ գլխուս ինչ պիտի ընեմ , Թէ որ հոս լեռան մարդիկ և կատղած գազաններ ըլլան ինչպէս պիտի ազատիմ : Այս վախը անանկ պաշարեց զինքն որ անշարժ մնաց և չէր համարձակէր առաջ երթալու . մէկ պզտի ձայն մը լսէր՝ դող կեւէր սիրտը . վասն զի վախուն՝ արիւնը պաղեր էր :

Սակայն սաստիկ ծարուութիւնը մէկէն իրեն սիրտ տվաւ զօրացուց տկարութիւն , մինչև չդի-

1 Երբոր սաստիկ կը վախնայ մարդ՝ բոլոր արիւնը գէպ 'ի սիրտը կը վազէ , անոր համար երեսը կը գէզնի , սիրտը կը նեակ . երակները բոլոր խռոված ըլլալով քիչմը բանով կը սարսափի : Ռօպէնսօն այնչափ խռոված էր վախուն , որ ներքի տաքութիւնը պաղերէր՝ անանկ որ կարծէր Թէ երկինքը վրան պիտի փլչի :

մայաւ անանկ մնալ . ինքն իրեն
ուժ տալով ելաւ ասդին անդին
ընկաւ որ ջուր կամ առու մը
գտնէ : Բազդը բանեցաւ , երբոր
քիչմը հեռուն լաւ իստակ ջուր
մը գտաւ՝ վազեց սկսաւ խմելով
ծարաւն անցընել . քանի՞ զըւար .
ճալի բան է երբոր մարդ ծարաւ
մարելով ջուր կը գտնէ : Աւստի
Ռօպէնսօն շնորհակալ եղաւ այ՝
յուսալով թէ ուտելու բան ալ
կուտայ . կըսէր թէ այն ստեղ-
ծօղն որ թռչունները օդին մէջ
կը կերակրէ , թող կուտայ որ ես
անօթի մեռնիմ :

Այնչափ անօթութի չէր ի-
մանար . որովհետեւ վախը և քա-
շած նեղութիւնը անանկ սիրտը
այլայլեր էին՝ որ ամենեւին ա-
խորժակ (իշտահ) չունէր . ամէն
բանէն աւելի կը ցանկար քիչմը
հանգչիլ . վասն զի անանկ վշտով
չարչարված էր որ հազիւ թէ
ստքի վրայ կրնար կենալ : Այս
պատճառաւ մեծ հոգ ընելով

կրմտածէր թէ գիշերը ուր պառկի. կրվախնար որ չըլլայ թէ դազանները և լեռան մարդիկ զինքն ուտեն : Ամէն գի կերթար կրնայէր ոչ տուն կար, ոչ խրճիթ կար, և ոչ քարանձաւ (մաղարա). ուստի կուլար կը հառաչէր անմխիթար, չիյտէր թէ ինչ ընէ :

Ա երջապէս իրիկուն եղաւ, այլ ձարը հատաւ մտածեց որ թռչուններուն նմանի, և անոնց պէս ծառերուն վրայ բնակարան շինէ. յանկարծ մէկ ծառ մը տեսաւ. որուն ճիւղերը խիստ շատ էին, և անանկ խիտ (սրխ) որ գիւրին կրնար վրան նստիլ բնակիլ. ուստի փաթթը վեցաւ ծառն ելաւ, ու սրտանց անց աղօթք ընելով նստաւ ծառին վրայ մէկէն սկսաւ քնանալ :

1 Սովորաբար քունը կը պատճառուի երբոր գոլորչիգները գէպ ՚ի ըզէզը կերթան, կենսական ուղիքը թմբելով զգայութիւնը կը կտապի քուն կուգայ. բայց Ռօպէնսօնին քունը աւելի հոգնութեն սրամտակցաւ,

Բայց երևակայութիւն խռո.
ված ըլլալուն համար՝ բոլոր զըլ.
խուն եկածները երազն եկան.
և շատ մեծ նեղութիւն ունէր ե.
րազին մէջ. կըտեսնէր ալիքնե.
րուն որոտումը՝ նաւին փառա.
տիլը, ընկերներուն և նաւա.
վարներուն աղաղակով խղզը.
վիլը : Անկէ ետեւ կըտեսնէր իր
ծնօղքը, որոնք տրտմութիւն և
դառնութիւն լեցված կըվշտանային
իրեն կարօտուն . հառաչանքով
կուլային ու թւերնին վեր վեր
ցուցած կաղաղակէին, որ անձ ի.
րենց միսիթարութիւն տայ. երբոր
զասոնք ասանկ տեսաւ երազին
մէջ, բոլոր մարմինը ջուր կտրե.
ցաւ պաղ քրտինքով մը . մինչև
բարձր ձայնով կանչեց, թէ ա.
հա՛ ես . ահա՛ ես հոս եմ սիրելի
ծնօղք իմ . այսպէս պօռալով

որ բոլոր ջիղերը տկարանալով ոգիքը թըմ.
րած էին . անոր համար մէկէն քնացաւ,
մանաւանդ թէ թմրեցաւ մնաց սաստիկ
տկարութիւն :

բունին մէջ՝ թևերը բացաւ որ
ծնողացը փաթթըվի : Այս
չարժմունքով նայիս ծառին
վրայէն վար ընկաւ :¹

Ատուած ողորմեցաւ որ շատ
բարձր չէր ծառին վրայ . և ըն-
կած տեղը շատ խոտ ըլլալով մէկ
տեղը չի կոտրեցաւ . միայն ըն-
կած դին ցաւեցաւ . բայց երա-
զին մէջ այնչափ նեղուծի քա-
շեր էր՝ որ այս ցաւը բան չէրե-
ցաւ : Ուստի նորէն ծառը ճան-
կելով վրան ելաւ , մինչև առա-
ւօտ հոն մնաց : Առաւօտուն
սկսաւ մամլտալ թէ ի՞նչ պիտի
ուտէ , և ի՞նչպէս պիտի ապրի :

¹ Երազը կը սպառճառի երբոր մտքին մէ-
ջի եղած բաներով հոգին կը գործէ , որով
հետև հոգին չի քնանար՝ զգայութիները
կապոված ըլլալով առաջվան ունեցած գա-
ղափարներով զանազան բաներ կըտեսնէ .
մանաւանդ ինչ բանի փափաք որ ունի հա-
սարակորէն զայն կերպով : Ռօպէնսօն ամէն
բանէն աւելի ծնողաց վրայ փափաք ունե-
անոր համար զանոնք տեսաւ երազին մէջ :
Տէս ճեմ . 979 :

վասն զի վերի մեր աշխարհքն
 եղած բաներուն մէկը չի կար
 հոն, ոչ հաց կար ոչ միս կար,
 ոչ հունտեղէն, և ոչ կաթ: Թե-
 սկտ ըլլար ալ նէ, ոչ կրակ կար
 ոչ սպառկ՝ և ոչ բան կար որ ե-
 փեր. ծառերէն ՚ի զատ ուրիշ
 բան չի տեսաւ հոն. անոնք ալ
 բոլոր անսպառուղ էին, տերեւէն ՚ի
 զատ բան մը չունէին, որ կըս-
 վին Գամբէշ¹:

Մասնկ տարակուսով ծառէն
 վար ինջաւ. որովհետեւ առ ջի օ-
 ըր բան մը չէր կերած, անօ-
 թութիւնը սկսաւ սաստիկ նեղու-
 թի տալ իրէն. մէկ դին մէկալ
 դին վազելով շատ տեղ դնայ՝

1 Այս կողին կաւոտ ըլլալով խիստ ան-
 բեր էր և լեռնային, լեցուն ծառեր կային,
 այլ շատը անսպառուղ էին. սաստիկ ապք
 և խոնարութիւնը անանկ աւերակեր օգն որ ա-
 մէն բան չուսով կասրականէր. կենդանին
 մեռածին պէս կըհոսէր: Գամբէշ ծառ
 շատ կար հոն: որուն փայտը ջուրն որ ձգես
 կարծիք ներկ կըլլայ. այս փայտէն շատ կը-
 բերեն Եւրոպա:

բան չի գտաւ ուտելու . ամէն
տեղ լեցուն անպտուղ ծառեր
կային : Խեղճ՝ ողորմելին այլ
անօթի փրփրած՝ աչքը վեր վեր-
ցուց սկսաւ աղաղակել , [թէ ա-
հա՛ այն կէտին եմ հասեր , որ
անօթի պիտի մեռնիմ : Ի վերայ
այսր ամենայնի՛ն անօթուէ հար-
կը ստիպելով սիրտ տվաւ , որ
անանկ չի մնայ . ուժ առաւ ե-
լաւ վաղեց զանազան ճամբա-
ներ . մեծ փափաքանօք կըփրն-
տըռէր որ ուտելու բան մը ճա-
րէ : Բայց պարսպ տեղը հողնե-
ցաւ . ամէն դի գամբէշ ծառին
անտառներն էին , նաև հնդկաս-
տանի ուռի (սէօյիւտ) , խոտ ու
աւազ կային՝ ուրիշ բան մը չի
կար : Այնչափ որ՝ Ռօպէնսօն
տկարանալով կիսամեռ ընկաւ
անօթի , բոլոր զօրուիը հատաւ .
ուստի երեսը հողին քսելով աղ-
բիւրի պէս աչքէն արտասունք
կըվաղէր . շատ աղէկ էր որ՝ կը-
սէր ծովը խղղըված ըլլայի , բան

Թէ ասանկ խեղճ անօթի մեռ-
նէի¹ : Այսպէս յուսահատած

1 Այսպիսի դիպումներ երբեմն երբեմն կը պատահի հնակաստանու կողմերը և անապատ աշխարհքները, ինչպէս պատահեցաւ Յոհաննէս Եպիսկոպոսին տրապիզոնցւոյ . որ իբր 60 տարի առաջ պարսկաստանէն հինա երթալու ատենը սոսկալի ալէկոծուէ կը հանգիպի ավկիանոսին մէջ . վերջապէս նա ը կընկղմի մարդիկ կիյնին անմարդարընակ տեղ մը : Անկէ ելան գէպ 'ի ցամաք կերթային մարդ դանելու համար, անօթի ծարաւ . գիշերանց գաղանները և առիւծները մէկիկ մէկիկ իրենցմէ կը տանէին կուտէին . հաղիւ թէ մէկ քանի հողի ողջ մնածին . նորէն դարձան ծովուն քո սոսկալի տառապանքով . և հոն մակոյկ մը հանգիպեցաւ զիրենք աղատեց : Այսպէս պատահեցաւ և ջուղայեցի Պետրոս Ղուկասին իբր 50 տարի առաջ . որ հնակաստանու ծովին մէջ ալէկոծութիւն ընկաւ մալապարին կողմերը . անօթի ծարաւ անապատին մէջէն կերթային որ մարդ դանէն . ընկերները անօթութիւն չգիմացան յուսահատութիւն մեռան . ինքը մինակ մուրեալ անկոխ անապատին մէջ շարունակ կերթար սիրա տալով իրեն , որ առաջ երթալով ջուր դանէ . և անով քիչ մը ուժ կառնէ . ետքը կերթայ սև հնդիկներուն ձեռքը կիյնի , ու մեծ բաներ անոնց խոստանալով զինքը կը բերեն մասկագ քաղաքը կաղատեն : Ահանատեար

երբոր կըստասէր այն սոսկալի
բոպէին, որ անօթի մեռնի. յան-
կարծ տեսաւ մէկ ծովի թռչուն
մը, որ ձուկ մը բռնեց կուտէր.
մէկէն միտքն ընկաւ այս երդն որ
պղտիկու թէ ատենը սորված էր:

Աերակրէ ստեղծօղն՝ ազու-
ւուց երամ,
զիարդ անխնամ՝ թողցէ զազգ
մարդկան .
Թէ 'ի խուն ճնճղիկ՝ իւր ա-
րուեստք պանծան,
քանի՛ աւելի՛ 'ի մարդ բանա-
կան :

Անատենը Ռօպէնսօնին խել-
քը վրան գալով սկսաւ մեղադ-
րել զինքն՝ որ նախնին նախախ-
նամու թէր վրայ յուսահատեր
էր. ուստի մէկէն վեր ցաթկեց

կըստամէ թէ այս մարդը քունին մէջ սար-
տախելի աղաղակներ կըհաներ տկուաները
կըճրտելով, և զարհուրելի տագնապներով
որ գլխուն եկած բաներէն մտացեր էր վրան:

ելաւ բան փրնտեռելու, միտքը
դրաւ որ կարողու թէն աւելի ա-
ռաջ երթայ մինչև որ անձ իրեն
կերակուր մը տայ. և որչափ որ
կերթար՝ միշտ ասդին անդին
կրնայէր, որ ուտելու բան գտնէ:
Աերջապէս աւազին վրայ տեսաւ
ոստրէի աման, այսինքն (ստը-
ռիտեայի խասուլիս) ուրախու-
թիւ վազեց. մտածելով թէ կա-
րելի է որ ողջ ոստրէներ ալ գրա-
նէ հոն. և երբոր առաջ երթաւ
լով գտաւ քանի մը ոստրէ՝ ու-
րախութէն չիյտէր ինչ ընէ՝:

1 Այս ոստրէները այսինքն «բլեթ-բլեթ»
հիթէ, ևն, որովհետև ծովուն մէջ շատ ան-
գամ իրար փակելով մեծ կտոր կըլան.
Ծովուն ալիքները մահընթացու թի կըրե թեն
ծովուն քով. և երբ ծովը կըբաշվի՝ աւա-
զին վրայ կըմնան ոստրէները: Իսկ մահըն-
թացու թի կըլար հոն որը երկու անգամ
երբոր վեց վեց ժամ ովկիանոսը կըրարձ-
րանար. և երբ վեց վեց ժամ ծովը կըբաշ-
վեր տեղատու թի կըլար. ուրեմն շէ ժամին
մէջ երկու անգամ ծովը կըրարձրանայ լու-
սինին շարժմունքովը մահընթացու թի կըլ-
այ. և երկու անգամ ալ քաշվելով տե-

Չանոնք ուտելէն ետեւ մեծ զը-
ւարճութիւն մը չեկաւ իրեն .
վասն զի քանիմը հատ ոտարէն
ինչ շահ պիտի ընէր այնպիսի
չափազանց անօթութիւնը : Այն
գտածները չի կրցան զինքը կըշ-
տացընել . բայց ինքը գոհ եղաւ
որ չի մեռնելու չափ բան մը գը-
տաւ ուտելու :

Ենկէ ետեւ սկսաւ աւելի հո-
գալ բնակարան տեղ մը ճարե-
լու համար , որ գազաններէն և
լեռան մարդկանց վախ մը չու-
նենայ . վասն զի ծառին վրայի
բնակարանը անանկ անհանգիստ
էր , որ մարդու միտքն որ գայ՝
կըսոսկայ . բոլոր գիշերները այն
ծառին վրայ խեղճութիւն կանցը-
նէր : Մէկ գործիք մը բան մը
չունէր , որ բնակարան մը շինէ .
թէ որ ծառին ճիւղերէն խորճիթ
(քօլիվա) մը շինէր , իրաւ օձե-

րէն կազատէր, բայց կատղած
գազաններէն չէր կրնար ասա-
հով ըլլալ. եթէ ունենար հրա-
ցան կամ (թիւֆէնկ) գիւրին
կըլլար զինքը պաշտպանել. բայց
խեղճը երկու ձեռքէն 'ի զատ
բան մը չունէր: Շատ բան մտմը-
տաց, որ գին գարձաւ ճար մը
չի գտաւ, որ բնակարան չինէ.
ուստի նորէն յուսահատեցաւ:
Ինչ օգուտ եղաւ՝ կըսէր մինչև
հիմա ողջ մնալս, որ այս գիշեր
կրնայ ըլլալ թէ գազանները զիս
պատռեն: Այս մտմբտուքով
անանկ սիրտը խռովեցաւ, որ ե-
րևակայութիւն գարձաւ, ու աչ-
քին մէկ կատղած գազան մը ե-
լեցաւ, բերանը բացած կը պատ-
րաստվէր զինքն յափշտակելու.
այսպէս երևակայելով իրեն ե-
կաւ: Թէ գազանը վրան ընկաւ
զինքը կըփարատէ. ուստի ահա
գին ձայնով ազազակ մը հանեց:
Ո՛վ խեղճ ծնողքս ո՛ր էք ըսե-
լով մէկէն գետինն ընկաւ կիսա-

մեռ : Քիչ մը ատեն ասանկ ըն-
կած մնաց . յետոյ սրտին խռո-
վութին ու յուսահատութիւնը մէկ
դի նետեց , մէկ երգմը միտքն ըն-
կաւ , որ մօրմէն սորված էր . եր-
բոր նեղութի մը կունենար մայ-
րը կերգէ եղեր այսպէս :

Ո՞ վրիպեսցի՝ յաչաց տեսողին ,
մնալ անխնամ՝ ՚ի տես արար-
չին .

Ստուեր բարձրելոյն՝ վայր է
անբընին ,
ապաւէն պաշտպան՝ կորստա-
կանին :

Մբարիչ իմ տէր՝ յոյս իմ և
կեանք իմ ,
ես յումմէ՞ երկեայց՝ ընդ ա-
կամբ նորին .

Մճա՛ անձն իմ կեանք՝ ՚ի հզօր
ձեռին ,
գոն աներկեան՝ ՚ի յաւիտե-
նին :

Մտու՛ անանկ զօրացաւ որ եր-

Կու իրեք անգամ ցած ձայնով
լսաց ջերմեռանդութիւն . յետոյ
բարձր ձայնով ալ սկսու երգել
այս դեղեցիկ երգս . մինչև սիրտ
առաւ ելաւ զնաց պարտեցաւ ,
որ գէթ այր (մաղարա) մը գտնէ,
ու ապահով կարենայ բնակիլ
մէջը : Սակայն մինչև անատենը
չէր դիտէր թէ ամերիգային որ
կողմն է . ինչ աշխարհքի մէջ և
ինչ տեղ է . կղզիի մէջ է , թէ
ցամաք երկրի վրայ է : Նայիս
հեռուն մէկ լեռմը տեսաւ , մէ-
կէն դէպ 'ի լեռը վազեց . ճամ-
բան երթալու ատենը չորս դին
կրնայէր , ամէն տեղ անպատուղ
ծառեր խոտեր բուսած կըտես-
նէր : Եւ այս անապատ տեղերս
ալ նորէն վշտացուցին սիրտը
խեղձին : Իսկ լեռը չափաւոր
բարձր էր . ինչ և իցէ ճանկե-
լով աշխատեցաւ վրան ելաւ .
ուսկից չորս դին կերենար շատ
մղոններով հեռու : Տեսաւ որ
ամէն կողմը ծով ըլլալով կղզիի

մը մէջ է . որչափ որ հեռուն
նայեցաւ , ամենեւին ցամաք մը
չի տեսաւ , բաց 'ի երկու իրեք
մանր կղզիներէն , որ ասդին ան-
դին ծովուն մէջ կերեւնային :
Ուստի բոլորովին սիրտը կ'ու-
րած ' թւերն երկինքը վերցուց
խեղճ ընելով կաղաղակէր . ո՞վ
թշւառութեւս , ահա յայտնի ե-
ղաւ որ ես ամէն մարդիկներէն
զըրկըված եմ եղեր . ուրեմն
յոյս չիկայ ամենեւին , թէ ես
այս տրտմալի անասպատէն դուրս
սլիտի ելլեմ . ո՞չ ցաւալի ծը-
նօղքս , ուրեմն այլ ձեզ չսլիտի
տեսնեմ . չսլիտի ձեզմէ ներում
խնդրեմ ըրած պակասութեւս
համար . ուրեմն չսլիտի առնեմ
մէկ բարեկամիս անոյշ ձայնը .
մարդու հետ ալ չսլիտի խօսիմ :
Արժանապէս ինձի այս բանն ե-
ղաւ . ես ձեռքովս ըրի . ո՞վ ըս-
տեղծօղ անձ , արդար է քու դա-
տաստանդ . ինչ որ քաշեմ ' իմս
է , յանցանքը . ես չիկամեցայ որ

իմ վիճակս աղէկ ըլլար ¹

Մանկ տրամուր ստաշարված
մնաց , որ այն տեղէն չիշարժե-
ցաւ . միակերպ աչքը չորս դին
էր որ ցամաք տեսնէ : Այս էր
աւելի սրտին կրակը՝ թէ Աս-
տուծ մէ ալ զրկըվեցայ մար-
դիկներէն ալ : Այս միջոցս յան-
կարծ միաքն ընկաւ իր մխիթա-
րական ոտանաւորն որ սորված
էր :

Արդ քոյդ խնդրանաց՝ իմ սպա-
տասխանին ,
մտաց լքելոց՝ ողորմուին իմ .
Սէրձ եմ 'ի փրկել՝ տառա-
պեալ գերին ,

1 Ռօպէնսօն թէպէտ աւելի մեծ նեղու-
թիւններ քաշեց , բայց միշտ յոյս մը ունէր ,
թէ ցամաք երկիր ըլլալով որ մը մէկը կը-
հանգիպի իրեն , զինքը կազատէ . հիմա տես-
նելով թէ կղզի է , բոլոր յոյսը հաստա-
ւայձե 'ի զստ ճար չիմնաց : Ասկէ ետե բոլ-
րովին այ սագաւինելով իր բանին հետ կըլ-
լայ :

վերջ է դառնաղէտ՝ աւուրց
խաւարին :

Քաջաւ գթութեց՝ աղբիւր լու-
սածին ,

բերկրանաց աւուրք՝ ոչ անա-
գանին :

Տիրական նպաստք՝ ՚ի բար-
ձանց ծագին ,

մխիթար սրտի՝ բազմավիշտ
անձին :

Այսպէս լալագին երգելէն
ետե ծնկան վրայ եկաւ այ առ-
ջին սրտանց առաջագրեց , որ
անկէ ետե որչափ վիշտ որ քա-
շէ , համբերէ այ յանձնելով
զինքը . և խընդրեց որ անձ ալ
իրեն ուժ տայ որ սիրով քաշէ
ինչ որ գլխուն գայ :

Հոս տեղ աղէկ միտք առաւ ,
թէ անձ է ամէն մարդու ամենա-
բարի հայրը՝ գթած և ամենա-
կարօղ տէրը , որ ամէն տեղ ներ-
կայ գտալելով կըմխիթարէ : Ե-
թէ Ռօպէնսօն լաւ չիմտածէր

այս քաղցր ճշմարտութիւն՝ հոն
յուսահատութիւն զինքը պիտի
կորսընցնէր : Ահա ստեղծողին
այս բարութիւն նոր հոգի մը տա-
լով կըմխիթարէր՝ երբոր իրեն
տրտմունքիւն կուգար : Աւրեմն
մարդս որչափ աւելի ճանչնայ
անձային բարութիւն՝ այնչափ ա-
ւելի պարտական է ջանալ, որ
բարի ըլլայ . և ասով միշտ ա-
ղէկութե մէջ առաջ կերթայ :
Ռօպէնսօն այս բաները մտածե-
լով բոլորովին տրտմունքիւն թե-
թեցաւ . և ներսէն անանկ զօ-
րութի մը իմացաւ, որ մէկէն
ելաւ լեռանը չորս դին շրջեցաւ .
չատ քալեց հոգնեցաւ, որ բնա-
կելու տեղմը գտնէ, բայց անօ-
գուտ եղաւ աշխատանքը :

Ա երջապէս գնաց պղտի լեռ-
մը գտաւ, որուն երեսը անանկ
շիտակ բարձրացած էր, որ կար-
ծէիր թէ առաջը սլատ է քա-
շած : Այս կողմերս աւելի ու-
շադրութիւն նայելով մէկ տեղմը

դտաւ, որ դէպ'ի ներս խորունկ-
ցած էր՝ բերանը բաւական նեղ
էթէ ունենար քարակոփի կը-
ռան (շէքիճ, քիւլունկ) դիւ-
րին կըրնար իրեն բնակարան շի-
նել. բայց ամենեւին բան մը չու-
նէր որ ճար ընէ այն տեղը կա-
տարելադործէ :

Արկար ատեն գլուխը վեր-
ցուց դէպ'ի վեր նայեցաւ, յե-
տոյ սկսաւ ինքիրեն խօսիլ այս-
պէս : Հոս տեղի եղած ծառերը
կերևնան թէ մեր աշխարհքին
ուռիներուն նման են, որ դիւ-
րին կըբուսնին. ուրեմն կրնամ
ձեռքովս այս ծառերէն հանել և
հոս ծակին առջին տնկել պղտի
միջոցի մը մէջ մէկմէկու մօտ,
անանկ որ պատի տեղ բռնեն.
Երբօր աճին հաստընան, կըր-
նամ պառկիլ այս փակ միջոցիս
մէջ այնպէս ասպահով ինչպէս
տան մը մէջ. որովհետեւ ետեւի
կողմէն ասպառաժը պատի պէս
դէմ է, առաջէն ալ այս ծա-

ուերն որ իրարու վրայ բուսնին՝
կրնամ ապահով կենալ մէջը :

Այս յաջող դտումին վրայ
խիստ շատ ուրախացաւ , ու մէ-
կէն սկսաւ շինել . իր ուրախու-
թիւր շատ մեծ եղաւ երբոր տե-
սաւ հոն մէկ պայծառ անոյշ
ջուր մը , որ լեռնէն կը վազէր .
գնաց լաւ մը խմեց , վասն զի ա-
րեգակին մէջ այնչափ պտրտե-
լով տաքէն խիստ էր ծարւը-
ցած ¹ :

Աստի սկսաւ ձեռքովը հա-
նել գետնէն քանի մը մանր ծա-
ռեր՝ մեծ աշխատանքով , և տա-
րաւ այն տեղն որ անկէ . ուր
ձեռքովը փորեց գետինը փոսը-
րաւ ու ծառերը անկեց . և ու-

¹ Այս կողմի տաքը երևելի է ոչ միայն
արեգակը վրայէն անցնելուն համար , որ
առտըւանց կըսկըսի մինչև իրիկուն կեր-
թայ . այլև արևմտեան հովը տաք տեղերէն
յաճախ փչելով խիստ կընեղէ տաքութիւն .
անոր համար ծարւուով կըտանջուէր Ռո-
պէնան :

որովհետև քիչ աշխատանքով
 էր ըլլար՝ հազիւ թէ հինգ վեց
 ծառ կրցաւ տնկել, իրիկուն է-
 զաւ : Բայց խեղճին անօթուիւր
 ստիպեց, որ նորէն դառնայ ծո-
 վուն քովն որ քանի մը ստարէ-
 գտնէ ուտէ : զնաց բան չի գը-
 տաւ : վասն զի մակընթացութե-
 ատենն ըլլալով ծովը բարձրա-
 ցած էր : մինչև հարկ եղաւ որ
 անօթի պառկի այս անգամ այն
 իր ծառին վրայ : իբր զի քանի
 որ ապահով տեղմը չունէր՝ բնա-
 կարանը ծառին վրայ էր 1 :

Այլ որովհետև առջի գիշեր-
 ները շատ նեղութենով կըքնա-
 նար ծառին վրայ, խելք ըրաւ՝
 ու իր գուլպային կապերը քա-
 կեց և սաքերը ծառին կապեց,
 և անունկ հաստատ ճիւղերուն

1 Բայց նոսն օրագրութե մէջ կրակ՝ թէ
 հսկանքերի մէկին ելայ տեսայ որ ծովը
 բարձրացած ըլլալով, նաւը վեր էր ելած :
 նորէն ընկերներս միտքս ընկան, ու բոլոր
 նոյն օրը օրստութե անցուցի :

կըթնցուց կռնակն , որ անկողինի պէս եղաւ իրեն . յետոյ զինքը ստեղծողին յանձնելով հանդիստ քնացաւ :

Ահա այս սլատառաւ կըսովի, թէ հարկն է ծնող արեւստից և խելաց . որ խիստ աղէկ կըսորվեցրնէ մեզի ամենայն բանն որ առանց անոնց չենք կրնար ըլլալ : Ասոր համար բարերար անանկ կարգաւորեր է այս աշխարհքս ու մարդիկ . որ ունենանք պէսպէս հարկաւորութիւներ, և չի կրնանք բաւական ըլլալ, բայց եթէ զանազան գտումներով, և խելք բանեցրնելով : Եթէ ստանանք աղէկ խելք և խոհեմ իմացողութիւն , պէտք է որ մեր հարկաւոր գործքերուն համար գործածենք . վասն զի եթէ լոր թռչունները եփած թափած գային՝ բերաննիս մտնէին . և եթէ տուն՝ անկողին՝ զգեստ՝ կերակուր, և այլ ամէն բան՝ որ հարկաւոր են մեր կեանքը սլա-

հելու, եթէ ասոնք անանկ պատ-
րաստած գեանէն ելլէին, ճըշ-
մարիտ է թէ ուրիշ բան չէր մը-
նար մեզի ընելու, բայց եթէ
ուտել խմել քնանալ. և մինչև
'ի մահ անասունի պէս կըմնայ-
ինք յիմար և անխելք:

Աստի ասալ այ մեծ բարու-
թիւնն է՝ որ մարդուս ամէն
պէտք եղած բաները՝ կատա-
րեալ պատրաստած չէ ստեղ-
ծեր: Եւ այս անձային իմաստու-
թիւնն ու բարութիւնը չէ՞ որ միշտ
կըփայլի աշխարհքիս կարգին
վրայ: Այս ամենայն կըյայտնեն
երկնային աստղերն որ ստեղծեր
է անձ գեղեցիկ փայլուն. մենք
ալ տեսնելով և վայլելով այս
բարիքները շնորհակալ ըլլանք
բարերարին:

1 Պիլիսոփաները կրնն թէ հարկն է
ճնող արեւասից, վասն զի հարկաւորուիք
ամէն բան ճարել կուտայ. դրեթէ բոլոր
եղած արեւասնէրը խելք բանեցնելով գը-
ասն մարդիկ: Հարկն սախպեց որ թալլել

Գ . Գիտաստ.

Ո՞տպէնսօն այն դիշեր հան-
դիստ քնացաւ մինչև առաւօտ .
առաւօտանց վազեց ծովուն
քով քանիմը օտորէ ժողվեց
դարձաւ իր գործքը , բայց այս
անգամ ուրիշ ճամբայէ գալով
ճամբուն վրայ մէկ նոր ծառ մը
տեսաւ . շատ ուրախացաւ , որ
ծառին վրայ խոշոր պտուղներ
կային , թէպէտ չէր գիտէր ինչ
ըլլալը , բայց կըլցուսար թէ կա-
րենայ ուտել :

Ս երջապէս մէկ հատ մը ծա-
ռին վրայէն ձգեց , նայեցաւ որ
եռանկիւն ձևով ընկուղ էր ,
պղտի տղու մը գլխու մեծութ .
վրայի կեղևն էր թելերով փաթ-
թած կանեփի թելի պէս . երկ-

գտաւ գարբնութիւր , և անոր քոյրը հնա-
րեց կտաւ գործելը ևն :

բորդ կեղևը ասոր հակառակն էր անանկ կարծր ինչպէս կրխային վրայի կեղևը . որ կրնար իրեն ծառայել ավսէի կի՛ (Թասի) տեղ : Այս կեղևը այնչափ ընդարձակ էր , որ Ամերիգայի մանց կապիկներն՝ որ սահուն կըսվին , կրնան մէջը բնակիլ իրենք երկան պօչովը . մէջի ընկուզը , կամ միան էր պարարտ հիւթ մը . որուն համն էր նման քաղցր նուշի (պատէմի) . իսկ մէջի պարապ տեղն էր լեցուն պատուական կաթ համեղ :

Նշա աս ալ եղաւ մէկ լաւ կերակուր մը քաղցած Ռօսիէնսօնին , բայց իր անօթութիւնը չանցաւ մէկ ընկուզով . մէկ ուրիշ մը ալ ձգեց , անալ կերաւ նոյն ակորժակով : Աւրախութէն աչքերն արտասունք լեցվեցան , ու գէպ ՚ի վեր նայելով շնորհակալ եղաւ անի : Այս ծառը բաւական բարձր էր , վրան լեցուն պտուղ . բայց մեղք որ անիկ ՚ի զատ այլ

չիկար այն կողմերը¹ : Ռօպէն-
սօն թէպէտ աղէկ մը կը շտաղաւ,
բայց ետ չի կեցաւ, գնաց ծովուն
քով ոստրէ գտնելու . նոյն օր-
ւան համար քանիմը հատ գը-
տաւ, որ իրեն կերակուր ընէ :

Ըսով մեծ պարտաւորութի
ունեցաւ այ բարիքը ճանչնալու,
որ նոյն օրը իրեն ուրիշ կերա-
կուր ալ պարգևեց, և իրեն վը-
րայ այնչափ դժացաւ : Առաւ
գտած ոստրէները՝ բերաւ իրի-
կունն ուտելու համար, և զը-
ւարճանալով սկսաւ իր գործքը
չինել : Ծովին քով մէկ մեծ խե-
ցի (սէտէֆ) մը գտաւ, որ կը
ծառայէր բրիչի կամ (խաղ-
մայի) տեղ . անով շատ գիւրին
եղաւ իր գործքը :

Քիչմը անցաւ՝ ուրիշ ծառ

1 Այս ծառը Կոստանթնուպոլիս կը գտնուի . որ հընա-
կատան ալ կը գտնուի . բայց Ամերիկայի տարածքի
շատ կայ : Ռօպէնսօն միայն մէկ ծառ մը
գտաւ հոն . թէպէտ ետքին պատահաւ
(աշ) ընելով շատցուց :

մը տեսաւ վրան լեցուն կեղև-
ներ կախված կանեփի թելերու
նման. ուրիշ անգամ ալ տեսեր
էր, բայց խելք չէր բանեցրներ
ասանկ բանի վրայ. անկէ ետև
ամէն բան կըքննէր, և ուշագ-
րու թէ կրնայէր, որ օգուտ մը
հանէ, ու գործածէ որչափ կա-
րելի է: Ուստի փորձելու հա-
մար, թէ արդեօք կրնան կանե-
փի պէս գործքի գալ, ծառին
վրայէն այն թել թել կճեպնե-
րէն շատ փրցուց, կտոր կտոր ի-
րար կապեց ջուրը դրաւ որ կա-
կըղնան. նայեցաւ քանիմը օրէն
ետև լաւ կակըղցեր են. հանեց
ջրէն արևը դրաւ, աւելի կակըղ-
ցաւ. չորնալէն ետև փայտով
սկսաւ ոլըրել կանեփի պէս. ու-
ղածէն աղէկ եղաւ: Անկէ ետև
այս կեղևները ժողվեց ասանկ
ոլըրելով չուաններ շինեց. այս
չուանները թէպէտ լաւ չէին ո-
լըրվիլ, վասն զի ոչ գործիք ու-
ներ և ոչ օգնական, բայց լաւ

ամուր ըլլալով իր գտած մեծ
խեցին կապեց գաւազանին ճո-
թը, և ըրաւ իրեն պիտուական
գործիք մը՝ պարտէզպաններուն
փետառին նման :

Մնատենը նորէն սկսաւ իր
գործքն ընել ծառ ծառի վրայ
անկէլով. որ մէկ պզտի միջոց
մը՝ բոլոր չորս դին գոցվելով
բնակուածի եղաւ իրեն : Սակայն
միակարգ ըլլալով անկած մատ-
ղաչ ծառերը բաւական չիտե-
պեց, թէ կրնան պատի նման
զինքը սաշտպանել. առանց աշ-
խատանքը նայելու, նորէն կարգ
մը ծառ ալ անկեց առաջիննե-
րուն քովը : Եւ այսպէս պատի
նման հաստատուեցաւ, որ բաւա-
կան ուժի դէմ կրնար դնել :
Ամէն իրիկուն առտու ջուր կու-
տար ծառերուն՝ մօտն եղած
ջրէն. որ կըլեցընէր գտած պը-
տուղին կճեպներուն մէջ կըրե-
րէր կուտար. անանկ որ քիչ ա-
տենին մէջ սկսան ծառերը կա-

նանչիլ և աճիլ . որ խիստ գե-
ղեցիկ կերևնային :

Այս ամէն բանը կատարելէն
ետև որ մը բոլոր աշխատեցաւ
հաստ չուաններ շինեց, իրար կա-
պելով ձևացուց մէկ սանդուղ
(մէրտիվէն) մը ելլելու ինջնելու
համար . որովհետև կրմտածէր
որ շինած բնակարանին դուռ չի
շինէ . և այն բաց տեղն ալ, ուս-
կից կելլէր կրմտներ՝ ծառեր
անկել գոցել կուզէր : Ասանկ
ըլլալով չուանէ սանդուղը իրեն
դռան տեղ պիտի ծառայէր :
Իբր զի շինած բնակարանին վե-
րը պզտի լեռ մը կար, ասոր վրայի
ծառին կապեց սանդուղը, որ
մինչև ՚ի վար կը հասնէր . յետոյ
փորձեց տեսաւ որ հանգիստ կել-
լէ կինջնի . ասով բաղձանքին
հասաւ : Այս ամէնը լըմընցնե-
լէն ետև կրմտածէր, թէ այն
պզտի այրը (մաղարան) ի՞նչպէս
մեծցընէ լեռը փորելով, որ կա-
րենայ մէջը բնակիլ . նայեցաւ որ

միայն երկու ձեռքը չէին կրնար շինել . սկտք եղաւ գործիք մը գտնել, որ իրեն օգնէ : Ասանկ մտածելով տեղ մը գնաց , ուր տեղ շատ քարի կտորտուք կային :

Արբոր շատ մտադրութիւն կը փրնտըուէր , մէկ սուր քար մը տեսաւ , և այնչափ ուրախացաւ որ չէր գիտէր ինչ ընէ . վասն զի այս քարին ձեւը նման էր կացինի , բերանը սուր , և ծակ ալ ունէր , որուն մէջը կոթ կրնար անցնիլ : Ռօպէնսօն ձեռքն առածին սէս հասկըցաւ թէ կըրնայ կացինի տեղ գործածել . նաև այրին դուռը անով մեծցընել . որ շատ աշխատանքով սկսաւ ուրիշ քարով մը զարնել՝ մինչև կատարեց . յետոյ հաստ փայտ մը անցուց կոթ շինեց կացինին , և շինած շուանօյն ալ անանկ հաստատ կապեց , որ կարծէիր թէ գամած է¹ :

¹ Այս քարն էր հրահանի (չախմախի)

Շ ուտով փորձել ուղեց կա-
ցինը . երբոր ծառին զարկաւ
կտրեց վար ձգեց՝ ուրախութէն
վեր կըցածկէր . անանկ մեծ
բան կերեւնար իրեն , որ բիւր հա-
զար ոսկի տային չէր տար : Անկէ
ետքը նորէն սկսաւ քարերուն
մէջ փնտրուել . երկու քար ալ
գտաւ , որ իրեն բանին կըծա-
ռայէին . մէկը նման էր ուրագի ,
որ քարակոփները և փայտա-
գործները կըգործածեն . մէկալ
քարը կարճ ու հաստ ծայրը
սուր՝ նման էր սեպի (քեսկիի) .
Թօպէնսօն առաւ երկուքն ալ
ուրախութէ տարաւ իր բնակա-
րանն , որ ետքը գործածէ : Ա-
սոնք շատ լաւ իրեն բանին եկան .
վասն զի սրածայր քարովը բնա-

քարի տեսակ , անանկ կարծր ու սուր՝ որ
ինչ ըլլար կըկտրէր . վասն զի կերեւնայ լծէ
չուրը ընտելեմն այս սուր քարերը քշեր
հոն էր բերէր . որոնց մէջ գանակի ձևով
սուր քարեր ալ կային . միայն մէկն էր կա-
ցինի ձևով , որ ծակ ունէր :

կարանին քարերը կօտրտէր մէկ
 դիէն կըմեծցընէր. ուրագով ալ
 վրայէն զարնելով կըփշրէր. քա-
 նիմը օր ասանկ շարունակելով
 տեսաւ որ բնակարանը բաւա-
 կան մեծցաւ, օրուն մէջ հան-
 դիստ կընար պառկիլ¹ :

Առաջուց շատ խոտ ժողվէր
 արեգակը դրեր էր որ չօրնայ .
 տեսաւ թէ լաւ չորցած է, տա-
 ըաւ բնակարանը փռեց՝ իրեն կա-
 կուղ տեղ մը շինեց պառկելու .
 Անկէ ետեւ այլ արգելք վախ չի
 մնաց Ռօպէնասօնին, որ սովորա-
 կան մարդու պէս չի կարենայ
 պառկիլ . որն որ խեղճութեւ պար-
 տաւորեցաւ ու թը դիշեր ծառին
 վրայ թառիլ անբան թռչունի
 նման . երբօր ելաւ սանդուղովը
 մտաւ իր բնակարանը՝ ո՛հ թէ

1 Ինկիլիզները տեսան որ ղեւանտա կըզ-
 ղին բնակիչները կըգործածէին դանակ կա-
 ցին . որ շինէր էին սե քարեմը, որ խխա
 կարծր էր, բրիչնին փայտէ էր, և մկրտա-
 նին մարդու օսկորէ շինէր էին :

ի՛նչ հանգստութի՛ իմացաւ . և
ի՛նչ բերկրութի՛ երբ ուզածին
պէս երկնցուց ոտքերը , ու աշ-
խատած հոգնած խօտին վրայ
սլառկեցաւ քնացաւ :

Վ. Ե փառք տալով կաղաղա-
կէր , ո՞հ՛ թէ որ իմ քաղաքի ըն-
կերներս կարենային շատ գիշեր
շարունակ նստելով կարծր ծա-
ռին վրայ քնանալ , որպէս ես
նստայ . ի՛նչպէս անոյշ պիտի
քնանային հանգիստ անկողինի
մէջ՝ այնչափ խեղճութի՛ քաշե-
լէն ետե . անտարակոյս մէկ օր
մը չէին անցըներ առանց մեծա-
պէս շնորհակալ ըլլալու անձային
ողորմութեն , որ այն բարիքը ,
և այն զրւարճութի՛ը սարգէւեր
է իրենց կեանքին :

Հետեւեալ օրն կիրակի՛ Ա. օ.
պէնսօն չաչխատեցաւ . աղօթ-
քով և մտածականով սբ սա-
հեց օրը . շատ ատենը ծնկան
վրայ չոքած անցուց , աչքերը
թաց գէպ ՚ի երկինքը աղօթք

կրնէր . որ իր մեղքերուն թողութի տայ անձ , և իւր ողորմութեամբը մխիթարէ խեղճ ծնողքը : Յետոյ ուրախական արտասունք մը թափելով շնորհակալեղաւ ստեղծողին սքանչելի մարդասիրութեն , որ անանկ վիճակի մը մէջ ողորմեցաւ իրեն . երբ բոլոր աշխարհքէն որք էր մնացեր . նաև հաստատ առաջադրեց որ միշտ բարի ըլլայ և հաւատարիմ մնայ որդիական հնազանդութե մէջ :

Մհալ այսպէս Ռօպէնսօն առաջվանէն շատ աղէկ և հոգևոր եղաւ : Իբր զի՝ բարերարը նախատես ըլլալով խեղճութե մէջ կրճգէ մարդն որ համբերութի առաքինի ըլլայ : Այս պատճառաւ խեղճութի կուտայ մարդու . ուրեմն ինչոր ընէ մեր երկնաւոր հայրը՝ միշտ մեզի համար բարի է . որչափ մեզ շարիք խըրկէ ; բարկութեն չէ՝ հապա ողորմութեն . վասն զի գիտէ թէ

կարօտ ենք բարի ըլլալու . և այն
իր բարերար ձեռքին գեղն է մեր
օգտին համար : Իսկ Ռօպէնսօն
օրերուն կարգը չի մոռնալու հա-
մար , և մօսնաւորապէս կիրա-
կին օրոշելու համար կըմտածէր ,
որ օրացոյց մը շինէ . բայց չէ թէ
մեր գործածած օրացուցին պէս .
որովհետեւ ոչ թուղթ կար , ոչ
գրիչ . հասա չորս ծառ որոշեց ,
որ մէկ մէկու քով անկած ըլլա-
լով իրարու միացած էին : Աւե-
լի հասա ծառին վրայ ամէն իրի-
կուն մէյմէկ գիծ կըքաշէր սուր
քարով մը . նշան էր , թէ օր մը
անցաւ . երբոր եօթը գիծ կըլ-
լար , որ շաբաթը կըլմըննար ,
անատենը քովի ծառին վրայ մէկ
գիծ մը կըքաշէր , որ կը նշանա-
կէր շաբաթ : Այս երկրորդ ծա-
ռին վրայ երբոր չորս գիծ կըլ-
լար՝ երրորդ ծառին վրայ գիծ մը
կըքաշէր , որ ամիս կը նշանակէր .
և երբ այս գիծերը լման ժբ կըլ-
լային՝ չորրորդ ծառին վրայ կը-

նշանէր . որ մէկ տարին կը լմըն-
նար :

Այլ որովհետեւ ամէն ամիս մէկ
չէ . որը չ որ է , որը լւմ . սկսաւ
ձեռքին վրայ համրելով գտնել
այս կերպովս . նախ ձեռքը գո-
ցեց , ու մէկալ ձեռքին մատովը
ըսկսաւ համրել գոց ձեռքին
յօդւածներն ու փոս տեղերը
մէյմէկ ամսու վրայ յունւարէն
սկսելով . այն ամիսներն որ յօդ-
ւածին վրայ կուգային լւմ էին .
անոնք որ փոսին վրայ՝ չ որ :
Բայց ՚ի փեարովարէն . որ ինչ որ է ,
և չորս տարին հեղմը ինք որ :
Բայց ցուցական մատին յօդւա-
ծէն սկսելով քովի փոսը կըլլայ
փեարվար . որով բոլոր ամիսները
յայտնի կըլլան : Աօպէհնսօն ա-
նոր համար հոգ տարաւ այս բա-
նին , որ ժամանակը գիտնայ կի-
րակիներն որոչէ ու քրիստոնէա-
բար որը կատարէ , կիրակիները
տօները պահելով :

1 Գրեթէ ամէն գիտուածն ասանկ ան-

Բայց արդէն քօքօ պտուղնե-
րուն մեծ մասը կերեր լմննցու-
ցեր էր, և ծովին քով այնչափ
քիչ ոստրէ կը գանէր, որ իրեն
չէր բաւէր ապրելու. ուստի նո-
րէն սկսաւ այս բանիս վրայ հո-
գալ: Անանկ ալ վախկոտ էր,
որ միշտ չորս դին կընայէր, և
չէր համարձակէր իր տեղէն հե-
ռուն երթալ, գազաններուն և
լեռան մարդկանց վախը զինքը
կարգելէր. իրաւ թէ որ այն կող-
մերը գտալէին, շատ վախնալու
բան էր: Սակայն հարկը զինքն
ստիպեց, որ վախը մէկ գի դնէ,

կատարէն առաջ եկեր են. երբոր հարկ կը
լար մարդիկ բնական խելքերին բանեցը-
նելով կը հնարէին. ինչպէս կգիտացիք
նշանագիրերը հնարեցին, անկէ դէրը գը-
տան. փիւնիկեցիք երկնային աստղերը գե-
տելով մուրակներուն շքանը որոշեցին.
և աստղաբաշխութիւն գրտան. ու անով
ժամանակագրութիւն և ամառապատութիւն
հնարեցին: Այսպէս ալ Ռօծպէնասն բնա-
կան խելքը բանեցընելով շատ ազէկ այս
գիտար հնարեց. որ իրեն օրացուցի տեղ
կը ծառայէր, ու ամեն բան հոն կընշանէր:

ու կղզիին հեռու տեղերն ալ եր-
թայ ժուռ գայ նոր ապրուստ
գտնելու համար : Ասանկ միտքը
որոշեց որ միւս օրը երթայ գաշ-
տերը պտըտի , տեսնէ անձ ինչ
կուտայ : Բայց արեգակին տա-
քութեն ազատելու համար՝ ի-
րիկիունը մէկ հովանոց (ումպ-
ուէլա) մը շինեց . թէպէտ ո՛չ
լաթ կար քովը , ո՛չ դանակ , ո՛չ
մկրատ , ո՛չ ասեղ , և ո՛չ թել . հա-
պա ի՞նչպէս շինեց : Աւուրի ճիւ-
ղերն առաւ իրարու հետ հիւ-
սեց բոլորակ (շէմպէր) մը շի-
նեց . մէջ տեղը մէկ փայտ մը
հաստատեց բարակ չուանով .
յետոյ իր քօքօ ծառին լայն
տերեւները ժողվեց ձկան փուշե-
րով հաստատեց բոլորակին վրայ ,
որ հիւսեր էր :

Այտք է գիտնալ , թէ երբեմն
ծովը կրբերէ , մեռած ձկներ կը-
նետէ աւազին վըրայ , կըփթ թին ,
և թռչունները միտը կուտեն փու-
շերը կըմնան . Աօսպէնսօն բարակ

փուշերը ժողովէր՝ ասեղի տեղ կը
գործածէր։ Այս կերպով շինեց
հովանոցը անանկ հաստատ որ
ամենևին արեւ չէր անցնէր։ Ար-
չափ անգամ կը յաջողէր Ռօպէն
սօնին նոր բան մը շինելու, սովոր
էր ինքն իրեն ըսել. ափսոս որ
մանկուէն ատենս յիմար մնացի .
մեղք որ շատ ժամանակս սլարապ
անցուցի, ո՛հ թէ եւրոպա ըլլայի
հիմա, և գործիքներ ունենայի
իմ պիտւական բաներս շինելու,
ինչէր չէի ըներ դիւրուք։ Ար-
չափ ուրախութի կը ըլլար ինձի ե-
թէ պէտք եղած բաներս և գոր-
ծիքներս ունենայի։

Այս միջոցս մէկ միտք մը եկաւ
իրեն, թէ կարելի ըլլար մէկ տօ-
պրակ մը շինելու, որ գտած բա-
ները մէջը դնէ. և նոր ուտելու
բան մը թէ որ գտնէր, մէջը պա-
հէ. որ շատ հարկաւոր էր իրեն։
Քիչմը ատեն ասոր վրայ մտածեց.
յետոյ ճամբայ մը գտաւ շինեց
չուանէ տօպրակ մը կերակուր

պահելու համար այսպէս . նախ
երկու ծառի վրայ չուաններ կա-
պեց իրարու մօտ , և շատ թելեր
մէկ մէկու հետ հինեց , նման հի-
նաժ կտաւի . յետոյ վերէն վար
հիւսելով թել թելի հետ՝ վար
ինչաժ թելով ամմէն թել կրկա-
պէր , ինչպէս կրնեն թօռը : Այս
թելերն որ կինջնէին՝ թեզան
կըձեանար . և այսպէս քիչ ժա-
մանակին մէջ գործելով լմնցուց
տօպրակը . որ նման էր ձկնորս-
ներուն պզտի ուռկանին : Յետոյ
ծայրերը վերցուց ծառերուն վը-
րայէն՝ իրար կապեց՝ վերի ծայ-
րը բաց թողուց՝ բերան ըրաւ :
Ահա այս հնարքով կատարեց տօ-
պրակը , և բերանը հաստ չուան
մը կապեց ու վզէն անցուց : Այս
բանին յաջողութիւնը շատ մեծ ու-
րախօւթի պատճառեց իրեն . ա-
նանկ որ խնդալուն գրեթէ բոլոր
գիշերը չիքնացաւ ¹ :

¹ Հարկաւորուին է որ ամէն բան աղւոր

Ե . Դ Ի Կ Ե Թ .

Նե տ և ե ա լ օրը Ռօսպէնսօն
կանուխ լոյս չի ծագած շուտ
մը ելաւ պատրաստվեցաւ , որ
ճամբայ ելլէ . տօպրակը վիզն
անցուց և մէջքը շուան մը կա-

և ցանկալի կրնէ . որչափ սղօփի բան ըլլայ՝
երբոր հարկաւոր կըլլայ , խիստ փափաքելի
է . այն բանն որ կայ՝ բան մը չերենար . բայց
երբոր չըլար ու հարկաւոր կըլլայ՝ անատե-
նը յարգը կը գիտցըվի : Ամէն բան ատանկ
գտվեր է . թէպէտ մարդուս աչքին բան
չերենար , բայց գտնելով ատենը որչափ
սիրտ մաշած է : Ահա Ռօսպէնսօնին գործ-
քերէն կիսմայվի որ ազամ և իր որդիքն ու
թոռները ինչ հոգեր ընելով պէտք եղած
բաները հնարեր են . ու անպատմելի ուրա-
խութիւններ ըրեր են . որ հիմա մեր աչքին
բան մը չեն երենար : Այսպէս ալ գիտուն-
ները ամէն ուսման սկզբունքը գտեր են շատ
մեծ հոգերով և ուխտեր ընելով . բայց հի-
մա աղէտներուն աչքին բան մը չերենալէն
'ի զստ՝ կը ծիծաղին անոնց ըրած հոգերուն
վրան :

պէց, կայինը մէջքը խօթեց թու-
րի տեղ . հովանոցն ալ վրան ա-
ռաւ սկսաւ կտրիճի պէս երթալ .
նախ և առաջ իր ծառին քով
գնաց՝ մէկ երկու ընկուզ փրցուց
տօպրակը դրաւ իրեն կերակուր
պատրաստեց . անկէ գնաց ծո-
վուն քով մէկ քանի ոտորէ գտաւ
ամանը դրաւ . երկու տեսակ կե-
րակուր պահեց հարկաւորութե-
համար . ջրին քով նստաւ նախա-
ճաշիկն ըրաւ . այն վաղած ջրէն
ալ աղէկ ջուր մը խմեց ու գը-
նաց :

Այն առաւօտը շատ ուրախ
անցուց . վասն զի երբոր արեգա-
կը ծագեց իր ճառագայթը ծո-
վին եղերքէն՝ ծառերուն ծայրը
ոսկիի պէս փայլեցան : Նայիս
բիւրաւոր թռչուններ զանազան
մեծութիւն . և զարմանալի գու-
ներով սկսան իրենց առաւօտեան
երգերն երգել, որոնք կուրախա-
նային արեւին ելլելուն վրայ : Օգ-
նալ անանկ պարզ մաքուր էր ,

որ կարծէիր թէ այն կետին
ստեղծեր է անձ ամէն բան . ծա-
ռերուն և ծաղիկներուն անոյշ
հոտերն որ կը բուրէր , շատ սքան-
չելի էր :

Աօպէնսօն զասոնք տեսնելով
անանկ սիրտը ուրախու թ'ք լեց-
վեցաւ , որ չէր դիմանար՝ կուզէր
անդադար անձ փառաւորել : Ահա՛
ճշմարտապէս հոս են ան սքան-
չելի գործքերը . ահա այս տեղս
է կըսէր ստեղծողին բարի արա-
րածները : Վերջապէս չդիմացաւ
իրեն ձայնն ալ թռչուններուն
ձայնին յարմարցընելով սկսաւ
երգել այս առաւօտեան երգս :

Ա՛յ ամենազօր՝ տիրող բոլորին ,
կարգեա՛ զիմ գնացս՝ ըստ ու-
ղիդ կարգին .

Դու միայն ուղղիչ՝ իմ կրից
ներքին ,

կենաց և մահու՝ աւուրց իմ
վերջին :

Վեզ զքոյս նուէր՝ ընծայէ սիրտ

իմ,

զայս ճաճանչագեղ՝ զայս լոյս
արեգին .

Շնորհս առ ՚ի քէն՝ որ յիս վեր-
բերին ,

անդրէն ընծայեմ՝ քեզ տիրա-
կանին :

Մին ամենառատ՝ կեանք մահա-
կանին ,

տո՛ւր ինձ տեսանել՝ զարարչիդ
բարին .

Ձեռք ամենակալ՝ ցածուսցէ
հէշտին ,

պատիժ պատուհաս՝ ստեղծա-
կանին :

Ո՛վ տէր ողորմած՝ ո՛ւր նստաստ
ձեռին ,

կանգնիչ անկեղոյն՝ ցրիչ խա-
ւարին .

Ինձ այսուհետե՛ դու միայն
բաժին ,

՚ի սայթաք շաւղաց՝ հեռի ըն-
թացք իմ :

Ո՛հ տկարանայ բազուկ հզօրին ,
հոգալ զպիտոյս՝ իմ մարմնա-

կանին .

Եւ ուր զլացաւ՝ զութ երկ-
նաւորին ,

բաշխել էակաց՝ բարիս պիտա-
նին :

Մհա՛ իմ վաստակ՝ հոգ տրամա-
կանին ,

'ի խորոց սրտէ՛ առ քեզ վեր-
բերին .

Կեանք իմ աւուրք իմ՝ առ
սէր իմ փրկչին ,

ըստ շաւղաց սրբոց՝ չքնաղ
սրբեսցին :

Սօսկէնսօնին սրտին մէջ դեռ
գազաններու վախ ըլլալով՝ չէր
կրնար շատ առաջ երթալ . դի-
մացն ելած խիտ թուփերը , և
անտառները կօտրտելով իրեն
ճամբայ կըքանար ուր որ կեր-
թար . բայց այս տեղերս եղած
ծառերը , բոլոր անպտուղ էին :
Երբոր բաւական ճամբայ քալեց
ու ամենեւին պիտւական բան մը
չի տեսաւ , սիրտը նեղացաւ որ

քաշած աշխատանքը փուճ է-
ղաւ ։

Ետքը տեսաւ հեռուն բազ-
մուի բոյսերու ծառի պէս բարձ-
րացած , ուղեց որ մօտանց լաւ
մը քննէ ։ Ասոնք անանկ խիտ
մէկզմէկու վրայ բուսած էին , որ
կերևնար թէ անտառ է . նայե-
ցաւ որ ոմանց վրայ կարմրագոյն
ծաղիկ կայ , ոմանց վըրան ալ
ճերմակ ծաղիկ . ոմանց ալ ծա-
ղիկին մանր խնձորներ կային կա-
նանջ՝ կաղինի մեծութիւն ։ Մէկ
հատ մը փրցուց խածաւ , տեսաւ
որ չուտվիր . բարկանալով քաշեց
հանեց բոյսերը՝ կուզէր անդին
նետել . բայց զարմանալով տե-
սաւ արմատներուն վրայ զանա-

1 Այս կղզիները անմարդաբնակ ըլլալով
անանկ ծառերը անտառ էին դարձեր , որ
երթալու ճամբայ չիկար . շատ կերպ կերպ
ծառեր կային . ինչպէս է երկաթէ ծառն
որ խիտ կարծր ըլլալով երկաթ չի բանիր ,
և երկաթի տեղ կը գործած վի . մէկ տեսակ
ծառմը ալ կար՝ որ փայտը քար կը կտրի ։
Թո՛ղ զանազան բոյսերը ։

զան ձեռով գունտեր կախալած ,
մէկէն հասկըցաւ , թէ այն գուն-
տերն էին այն բոյսին ստուղնե-
րը , և սկսաւ քննուի ընել . սա-
կայն երբ խածաւ՝ ակռան չի կը-
տրեց . խիստ կարծր և անհամ-
էր : Ռօպէնսօն շուտմը պիտի ձը-
գէր երթար . բայց մտածեց , որ
մէկ բանին օգուտը մէկէն չի հա-
կընալով պէտք չէ բացարձակ ան-
պիտան դատել : Ասոր համար
քանիմը հատ անոնցմէ տօպրակը
դրաւ , ու սկսաւ ճամբան եր-
թալ :

Մյս ստուղներն էին գետ-
նիխնձոր (եէր էլմասի) , որ ար-
մատին վրայ աճելով գունտ կըլ-
լան : Եւ այս բոյսին բուն տեղն
է Ամերիգա . որ մէկ Ֆուանսըզ
մը բերաւ վերի աշխարհքը աճե-
ցուց . ուստի Ռօպէնսօն ո՛չ տե-
սած էր , և ո՛չ կըճանչնար գետ-
նիխնձորը . վասն զի մինչև անա-
տենը գեռ Նէմցէստան չէր ե-
կած այս բոյսը , և Ամպուրկ քա-

ղաքը չէր տնկած . որովհետեւ Յոտարիէն աւելի չէ որ սովորութի եղաւ նէմցէստան ուտելու , իսկ Ռօպէնսօնին դիպւածը 150 տարիէն աւելի է :

Իսկ Ռօպէնսօն միշտ առաջ կերթար իր ճամբան , բայց վախնալով կամաց զգուշութի կըքալէր . հովին ձայնէն ծառերուն շարժելէն դող կելլէր սիրտը . որ մէկէն ձեռքը կացինին կրտանէր՝ դալու վտանգէն պաշտպանելու համար , և միշտ կուրախանար , որ քաշած վախը պարապ կելլէր : Վերջապէս ջրի մը գլուխ հասաւ , ուղեց որ հոն ցորեկվան հացն ուտէ , մէկ մեծ ծառի մը տակ նստաւ . երբոր զըւարճանալով կըհանդէր , նայիս յանկարծ հեռուէն ձայն մը լսեց՝ նորէն խռովեցաւ սոսկաց . մէկէն դողալով չորս դին նայեցաւ , որ շատ կենդանիներ միատեղ կուգային : Ասոնք գազան չէին , հասպա վայրի անասուններ էին ոչ

խարի նման . որոնց կռնակին վը-
րայ բարձր ըլլալով ուղտի կը-
նմանէին . բայց ոչխարի մեծութի
ունէին ¹ :

Ռօպէնսօն տեսաւ թէ այս
կենդանիները իրեն կըմօտենան .
շատ փախաքեցաւ , որ կարելի
ըլլար մէկը զարնել և խորված
միս մը ուտել . որովհետեւ եր-
կար ատեն էր որ բերանը միս չէր
դրած , անոր համար շատ ջանաց
անոնց մէկը զարնելու : Ուստի
մտաւ ծառին տակը պահելեցաւ .

1 Այս կենդանին լճա կրակի . որուն եր-
կայնութին է 5 սանաչափ , և բարձրուի
կ . հասարակօրէն 2 ձագ կըձկնի . և 2 ըս-
տինք ունի : Բերու աշխարհքը շատ կըլայ-
տպանեօլները հոն չի գացած բերուացիք
ընտանեցուցեր էին լաման . վրան համէտ
(սեմէր) գնելով իշու կամ կովի պէս կը-
գործածէին բեռ կրելով . բուրգն ալ մա-
նէին լաթ կըշինէին : Ասկէ յայտ է թէ
բերուացիք ըլլան , մէքսիքոնացիք ըլլան վայ-
րենի մարդիկ չէին . աուն տաճար և թա-
գաւոր ունէին . քաղաքական էին , օրէնք
ունէին : Բայց Ամերիգային ուրիշ աշխարհք-
ները շատ լեռան մարդիկ կային , որ գաղա-
նի նման մէկզմէկ կուտէին :

քարէ կացինը ձեռքը՝ յուսալով
 թէ մէկը անկէ մօտ կանցնի ու
 կացինով կըմեռցընէ : Աէնդանիւ
 ները մարդ տեսած չըլլալով՝ ծա-
 ուին քովէն կանցնէին առանց
 վախի՝ կերթային ջուր խմելու .
 նայիս մէկ պզտի լամա մը մօտե-
 ցաւ ծառին քրտվեցաւ . Աօպէն-
 սօն կացինով անանկ ուժով զար-
 կաւ վզին, որ մէկէն գետինն ըն-
 կաւ :

(Ժ) Էպէտ առանց հարկաւ որու
 թէ անասուն մեռցընէն է նշան
 խստասրտութե, որ գութ ունե-
 ցող մարդը չընէր . բայց մուռնգ
 գտնելու համար պէտք է մեռ-
 ցընէլ : Ահա այս խորհրդով Աօ-
 պէնսօն զարկաւ լաման . սակայն
 սկսաւ մտմըտալ, թէ ինչպէս ե-
 փէ ուտէ . որովհետեւ ամենեին
 բան մը չունէր . ո՛չ աման ունէր
 և ո՛չ կրակ, ո՛չ հրահան (չախմախ)
 կար՝ ո՛չ քար և ո՛չ խաւ . որ ճար
 ընէ վառէ : Աերջապէս մտածեց
 որ երկու չոր փայտ իրարու քսե-

լով և շփելով տաքնայ ու կրակ
էլլէ՝ ինչպէս լսած էր , թէ լե-
ռան մարդիկ կընեն . և այս խոր-
հրդով Ռօպէնսօն շալկեց լա-
ման կըտանէր իր բնակարանը :

Ղամբուն վրայ եօթը ութը
լէմոնի ծառեր տեսաւ որոնց տա-
կը լեցուն հասած լէմոններ թա-
փած էին¹ . շատ ուրախանալով
մէկիկ մէկիկ ժողվեց . այն տե-
ղին նշան դրաւ որ չի կորսընցնէ .
և զըւարձանալով դնաց իր տե-
ղը : Նախ և առաջ քերթեց լա-
ման սուր քարով մը , որ դանակի
տեղ կըգործածէր . և մօրթը ըզ-
գուշուք փռեց արեգակին մէջ ,
որ չորնայ . վասն զի գիտէր որ
իրեն շատ պիտուական պիտի ըլ-
լայ . որովհետեւ կօշիկները և

1 Ամերիգայի տաք երկիրները շատ տեղ
լէմոնի ծառեր դասն , որ բնական բուսած
էին . անոր համար Ռօպէնսօն երբոր հոնաւ
դաս . շատ ուրախացաւ . վասն զի այն խեղ-
ճութե մէջ իրեն իխտա հարկաւ որ էր լե-
մոնը :

գուլպաները սկըսեր էին մաշիլ,
 կըմըտածեր որ երբոր պատուին,
 այս կաշիէն իրեն ստքի աման շի-
 նէ ու պոպիկ չի քալէ . նաև կը-
 վախնար, որ ձմեռվան մէջ չի մսիւ
 Այս պատճառաւ շատ կուրա-
 խանար, որ մօրթը հագնելով
 կըտաքնայ ու ցրտէն չի մեռնիր .
 թէպէտ պէտք չէր այնչափ հոգ-
 ընել ուր տեղ այնչափ ձմեռ չըլ-
 լար այրեցած գօտիին տակն ըլ-
 լալուն համար . միայն երկու իրեք
 ամիս շարունակ անձրև կուգայ
 հոն : Ռօպէնսօն այս բաներուն
 անտեղէակ ըլլալով կըհոգար .
 վասն զի մանկու թէ ատենը ո՛չ
 աշխարհագրունի կուզեր սորվիլ,
 և ո՛չ պատմութի՛ն :

1 Այրեցած գօտիին տակն են այն աշ-
 խարհքները, ուր արեգակը շիտակ վրայէն
 անցնելով, և շառաւիղը շիտակ ձգելով սաս-
 տիկ տաք կընէ : Նաև մէկ տարւան մէջ
 արեւ երկու անգամ ուղիղ դադարէն կանց-
 նի . ասոր համար հոն տարին երկու ամառ
 կըլլայ, և մէկ ձմեռ . անաշխատ թէ թէ :
 Այսպէս էր Ռօպէնսօնին կղզին . թէպէտ

Վամային կաշին քերթելէն
 ետև կտոր մը կտրեց խորվելու
 համար, նախ շամփուր (շիշ) մը
 պատրաստելու համար մէկ պղտի
 ծառ մը կտրեց կեղևները վրայէն
 հանեց, ծայրը բարկրցուց. յե-
 տոյ ծառին ձիւղերէն երկու
 փայտ կտրեց նեցուկ (չաթալ)
 շինեց, որ շամփուրը վրան դնէ :
 Ասոնց ալ ծայրը բարկրցուց գե-
 տինը խօթեց դիմացէ դիմաց .
 նմանապէս կտրած միսն ալ շամ-
 փուրն անցուց դրաւ նեցուկնե-
 րուն վրայ : Բայց սիրտը չի հանդ-
 չեցաւ . վասն զի ամէն բան եղաւ .
 կրակ չի կայ, որ ամէնէն հար-

Ամբիգայ շատ տեղեր կան որ միշտ ձիւնով
 ծածկած են, բայց այն տեղերը լեռնոտ բե-
 լալուն սաստիկ ցուրտ կը լլայ . ինչպէս և
 Բիք լեռը . և Քիլիի լեռները . նաև արևե-
 լեան հնոկաստանի կողմերը : Այս աշխարհը
 ներք տեղ ալ կայ որ տասը մղոն անդին
 ձմեռ է . ասդին ամառ է . կամ լեռան մը
 մէկ կողմը ասք ամառ է . և մէկալ կողմը
 կերթաւ ձմեռ է պատճառաւ լեռներուն
 ինչպէս է սէլլան կղզին . և Ռօպէնտանին
 կղզին լեռնոտ կողմերնալ այսպէս էին :

կաւոր էր . ուստի չորցած ծառ է մը երկու փայտ կտրեց , որ իրար քսելով կրակ հանէ . անանկ ու ժով շփելով կը քսէր , որ քրտինքը ջրի պէս կը վազէր . բայց չի կըրցաւ կրակ հանել : Եբրե զի՛ երբ փայտը կը տաքնար , որ ծուխ պիտի ելլէր , ինքը չարաչար հողնելով կը հարկադրէր՝ քանիմը ըսպէ կենայ ու ժ առնէ . ասով փայտը կը պաղէր , և քաշած աշխատանքը պարապ կեւլէր :

Այս պարագայիս մէջ խիստ լաւ հասկըցաւ , թէ որչափ օգնականութի զրկւած էր առանձնական կենաց մէջ . և որչափ մեծ բան է որ մարդկային ընկերուիը իրարու օգնական գրւած է : Յայտնի է որ եթէ Ռօպէնսօն մինակ

1 Ձէլանտա կղզիին բնակիչները փայտ մը կառնէին ու չոր տախտակի մը վրայ ու ժով կը կոխէին , երբոր արագ արագ կը դարձնէին ձեռքով , մէկէն կրակ կեւլէր . վասն զի այս վայրենի ազգերը գիւրին կրակ հանելու կերպը գիտէն . բայց Ռօպէնսօն անուղեակ ըլլալով չէր կրնար :

չըլլար և շարունակվէր շփովիւր ,
հարկաւ կըլլառէր փայտը . սա-
կայն այս միջտհատուիւր , որ չէր
կրնար չըլլալ , անկարելի ըրաւ
դ որ ծքը :

Այնպէս և լեռան մարդիկ մի-
նակ ալ կրնան կրակ հանել , բայց
անոնց ու ժը խիստ սաստիկ է ,
քան եւրոպայի մարդիկնեքուն .
նաև կերպը առեր են ընելու .
որոնք երկու կտոր փայտ կառնեն
զանազան տեսակէ . մէկն է կա-
կուղ փայտ , մէկալը կարծր . կար-
ծըր փայտը կակուղին վրայ սաս-
տիկ արագու թք քսելով կըբռն-
կի . նաև երբեմն խորունկցընե-
լով փայտը ծակ կընեն . ուրիշ
փայտ մը ալ մէջը կանցընեն՝ շա-
րունակ ձեռքով շուտ շուտ դար-
ձընելով կըսկըսի բռնկիւլ : Այս
բաներուն ամենեւին տեղեակ չըլ-
լալով Ռօպէնսոն՝ չի կրցաւ կրակ
հանել :

Աստի տրտմելով վերցուց նե-
տեց փայտերը նստաւ իր խոտէ

տեղին վրայ՝ սաստիկ նեղութիւն
գլուխը թեւին կրթընցուց, որ
սրտանց հառաչելով շատ անգամ
կը նայեր խորվելու մտին վրայ .
ու հում ըլլալով չէր կրնար ու-
տել: Այն միջոցը ձմեռն ալ միտ-
քնն ընկաւ որ մօտ էր . կը հո-
գար թէ առանց կրակի ինչ պի-
տի ընէ . սրտին կսկըծուն չգի-
մացաւ վեր ցաթկեց ելաւ, որ
ժուռ գայ քիչմը սիրտը բացվի .
վասն զի տրտմունէն արիւնը դար-
ձեր էր . գնաց ջրին գլուխն որ
քօքոյին ամանովը պաղ ջուրմը
խմէ . ջրին մէջ քիչմը լէմոնի ջուր
սխմեց, որ իրեն լաւ դեղ մը ե-
ղաւ արիւնը պաղեցընելու, ու
բում շատ կարօտ էր այս հոգե-
րուն մէջ:

Բայց սակայն փափաքն որ ու-
նէր կտոր մը խորված միս ուտե-
լու, Աօպէնսօնին բերնին ջրերը
կրվազցընէր . ուստի միտքը ե-
կաւ . լսեր էր՝ թէ թաթար ազ-
դըն, որ մեզի նման մարդ են,

երբոր միս կուղեն ուտել, կրդնեն
միսը իրենց ձիերուն թամբին (է-
յերին) մէջ, ու ձին սաստիկ վազ-
ցընելով միսը կըտաքցընեն կե-
փեն¹ :

Վմանապէս կըմտածէր թէ
արդեօք ինքն ալ կրնայ մէկ մի-
ջոց մը գտնել փորձելով : Գնաց
շուտով լայն քար մը փրնտըռեց
գտաւ կացինին քարէն . ուրիշ
քարմ² ալ անոր նման յարմար-
ցուց . յետոյ կտոր մը միս դրաւ
այս երկու քարին մէջ, ու սկսաւ
զարնել անդադար իր քարէ գոր-
ծիքովը . վեց ըոպէ չի քշեց վրայի
քարը տարցաւ . և այնպէս զար-
նելով կէս ժամ չանցաւ՝ թէ քա-
րին տաքուէն, և թէ շարունակ

1 Թաթար ազգը մինչև հիմա միսը թեր-
խաշ լաւ չեփած կուտէ . սուսի ձիուն քրք-
տինքով և տաքութեամբ կակրոյցած միսը
կուտեն, որ արիւնը վրան ըլլալով համով
կուգայ իրենց : Այսպէս են և հասկնիկը,
որոնք շատ անգամ հում կուտեն միսը :
Վայրենի մարդիկ երբոր իրար կըզարնեն՝
կան որ հում կուտեն իրենց միսը :

ղարնէլէն անանկ կակրողցաւ միան
որ կրնար ուսովիլ :

Յայտնի է թէ խորվածի պէս
համով չէր . բայց Աօպէնսօնին
առջին շատ գերազանց կերակուր
էր . որ այնչափ ատեն միս չէր
կերած . ուստի հառաչելով ըս-
կըսաւ կանչել . ո՞ւր էք իմ որ-
կրամով ընկերներս . շատ անգամ
համով եփած կերակուրները ձե-
զի ախորժելի չէն ըլլար , և ա-
պականած ձեր ախորժակին չի-
յարմարելով անհամ կուգան
պատւական կերակուրները . թէ
որ ծօր միայն իմ տեղս ըլլայիք ,
շուտով գոհ կըլլայիք ինչոր ան-
ձեզի տալու ըլլար . շատ պիտի
զգուշանայիք արտունջմ' ընելու
որ և իցէ կերակուրի համար՝ ա-
պերախտ երևնալով ձեր ամենա-
բարի ստեղծողին , որ բոլոր աշ-
խարհք կըկերակրէ :

Մյս իրեն կերակուրը աւելի
համով ըլլալու համար քիչմը լէ-
մոնի ջուր լեցուց մսին վրան . որ

շատ ժամանակ էր անանկ համեղ
կերակուր չէր կերած . բոլորով
սրտով շնորհակալ ըլլալով այ
տրված բարիքին՝ անանկ կուտէր :

Կերակուրէն ետև սկսաւ մը-
տածելով հնարք գտնել իրեն
հարկաւորուէր համար . որով-
հետև ձմեռը մօտ էր՝ ինչպէս որ
կրղզար , ձմեռվան վախը միտքը
ձգեց՝ որ մէկ քանի լամա զարնէ
ու մորթովը տաքնայ . վասն զի
այս կենդանին տկար ըլլալով
դիւրին էր մեռցընել և առանց
աշխատանաց իրեն հարկաւորու-
թիւր հոգալ : Այս յուսով գնաց
տեղը մտաւ պառկեցաւ . և ա-
նոյշ քնով բոլոր աւուր քաշած
աշխատաքները մոռցաւ ¹ :

1 Ահա յայտնի եղաւ անձային նախախ-
նամուին որ մարդուս պէտք եղած բաները
ի՞նչպէս առատ ստեղծեր է ամէն տեղ ,
ու մարդը չկտէ մինչև որ հարկաւորութե
մէջ չկնի : Անոր համար ան հարկաւո-
րուեն մէջ կը ձգէ մարդն՝ որ աղէկ ճանչնայ
ստեղծողին տված բարիքը :

Զ. Գիտաստ

Սոյն գիշեր Ռօպէնսօն աղէկ մը քնացաւ մինչև 'ի լոյս . երբոր աչքը բացաւ տեսաւ թէ լոյս է՝ զարհուրեցաւ . մէկէն վեր ելաւ դաշտը պիտի երթար լամա զարնելու՝ համար . բայց արդէլ վեցաւ մնաց անձրևի պատճառաւ . վասն զի անանկ սաստիկ տարափ (սաղանախ) կուգար , որ ամենեւին միջոց մը չունեցաւ դուրս ելլելու : Աւստի որոշեց որ անձրևն անցնի՝ հասաւ դուրս ելլէ . սակայն անձրևը չի վերջացաւ . մանաւանդ թէ աւելի սաստկացաւ հանդերձ կայծակով . մինչ զի՝ իր տեղն որ առաջ մուծ էր , լուսով լեցվեցաւ . ետքը որոտում ալ սկսաւ այնպէս ահագին որ չէր լաված ¹ : Երկիրը սոսկալի

1 Ռօպէնսօն օրագրութե մէջ կըսէ՝ որ

կըշարժէր, և լեռներուն արձա-
գանգը շատ անգամ կրկնելով ա-
հագին կըլալէր, և այս որոտու-
մը չի դադրեցաւ՝ միշտ կը գոռար
երկինքը :

Արուճեալե Աօպէնսօն անհը-
մուտ ըլլալով բան չէր տեսած,
չիյտէր թէ բնական բաներ են
ասոնք. խիստ շատ կը դողար : Ա-
մենեւին խելքէն չէր անցնէր թէ
ասանկ փոթորիկներն ալ ւնայ բա-
րիքն են, որ օդը կը մաքրեն, բոյսե-
րը լաւ կաճին դաշտերու և պար-
տէզներու մէջ. և թէ որչափ ուժ
կուտան ծառերուն կենդանինե-
րուն և մարդկանց՝ չիյտէր : Ա-
նանկ վախի մէջ էր որ այրին մուժ-
տեղը նստեր էր ձեռքերն իրար
կապած կիսամեռ կը դողար : Սա-
կայն անձրևը անդադար կուգար,

հոկտեմբերի 25 ին սկսաւ այս անձրևը գալ.
Երբ զի այն երկիրները ժամանակ ունի՝ ա-
մեն տարի միակերպ ատեն ատեն սասափկ
անձրև կուգայ. և երբեմն սասափկ փոթո-
րիկներ կելեն :

փայլակը կըցուլար , և որոտու մը
կըգուռար սոսկալի . կէսօր եղաւ
ամենեւին փոթորիկը չի դադրե-
ցաւ ¹ :

Այս վախերը Ռօպէնսօնին
ախորժակը գոցեր էին ընաւ ա-
նօթուծի չէր զգար . նաև սիր-
ար մեծ նեղուէ մէջ էր , միտքը

1 Այսպիսի մշտէորական փոփոխութե-
ները օգին մէջ կըպատճառին ծծմբային և
բորակային նիւթերէն : Իբր զի՝ երբոր այս
նիւթերը վառելով ելեքարական շոգին
թանձր ամպերէն դուրս կելլէ՝ որոտուժ
կըլլայ . երբոր գեանին տակը բռնկելով տեղ
չի գըանէր այն շոգին և նիւթը դուրս ել-
լէլու՝ գեանը գողալով երկրաշարժութի
կըլլայ . և երբ այն շոգին բռնութի ամպին
մէջէն կելլէ վառելով տեղ մը կը զարնէ ,
կըպատճառի փայլակ և կայծակ . որ եր-
բեմն ոսկին քսակին մէջ գինին տակառին
մէջ կըխռովէ , ամանին բան չըլլար . վասն
զի այն շոգին միայն անանկ նիւթի կըվա-
զէ . աղան մօրը փօրը բան չըլլար՝ մայրը
կըզարնէ . որ միայն մօրը մարմինին մէջ մըտ-
նելով կըմեռցընէ : Ռօպէնսօն չէր գիտեր
թէ ծծմբային բորակային և ձիւթային նիւ-
թերը խմորելով կըվառին ու զտանիք կը-
պատճառեն . կարծէր թէ անմիջապէս վե-
րէն ան խրկելով կուզէ պատժել զնորը :

ահագին դժւար մտածմունքներով
լեցուն էր . կրմտածէր թէ
ատենն եկաւ՝ ահա անձ մեղքս
երեսս պիտի զարնէ . ահա՛ իր
ամենագութ հայրական ձեռքը
վրայէս վերցուց . ես ասանկ խեղճ
պիտի կորսըլիմ առանց տեսնելու
իմ ծնողացս երեսը : Երբոր
ասանկ նստեր էր հոն անհան-
դիստ և տրտում . տեսաւ որ փո-
թորիկը կը դադրի , անձրեն ու
որոտումն ալ մեղմացաւ , կամաց
կամաց հոգի առաւ . յուսահա-
տուիլը սրտէն ելաւ . միտքը դրաւ
թէ ատենն է դուրս ելլելու . եր-
բոր կացինը և տօպրակը առաւ
պատրաստվեցաւ որ երթայ , նա-
յիս յանկարծ երեսի վրայ ընկաւ
խռոված խելք չի կար գլուխը .
վասն զի այն կետին սարսափելի
փայլակ մը փայլատակեց՝ երկիրը
սաստիկ շարժելով . նաև ահա-
գին կայծակ մը զարկաւ այրին
վրայի ծառին . և անանկ որոտու-
մով ջարդուբուրդ ըրաւ ծառն

որ խեղճ Ռօպէնսօն խելքը կո-
րուց, ու մեռելի պէս ընկաւ մը
նաց գետնին վրայ երկան ատեն :
Վերջապէս խելքը վրան եկաւ
հասկըցաւ թէ ողջ է, վեր ելաւ .
նախ տեսաւ որ ծառին մէկ կը-
տորը այրին առաջն ընկած էր .
որկայծակը կօտրէր հօն էր ձգեր .
ասալ նոր խեղճու թի մը պատ-
ճառեց Ռօպէնսօնին . որ միտքը
դրաւ թէ հարկաւ բոլոր ծառը
կտոր կտոր եղած է, ես իմ չուա-
նէ սանդուղս ո՞ւր պիտի հաստա-
տեմ :

Մ. յս միջոցս անձրևը բոլորո-
վին կտրեցաւ, որօտումն ալ
դադրեցաւ, երբոր պատրաստ-
վելով դուրս ելաւ ինչ տեսաւ
արդեօք դուրսը . և ինչպէս եր-
կինքը նայելով անձ բերաւ միտ-
քը, և այ իրեն ըրած բարու-
թիւնները և սէրը աչքին առա-
ջը գալով խիստ շատ ամբնջցաւ,
որ քիչ մը առաջ այնպէս յու-
սահատեր էր անձային ողորմուէր

վրայ : Եբր զի՝ դուրս ելաւ նայ-
եցաւ որ կայծակը զարկած ծա-
ռին արմատը կը վառի . յան-
կարծ կրակն որ տեսաւ Ռօպէն-
սօն խելքը գլխէն թռուց , որն
որ իրեն այնչափ հարկաւ որ կը-
ճանչնար : Ահա՛ այսպէս անձային
նախատեսու թիւ մեծապէս զին-
քը հողալով այս մեծ շնորհքն
ալ ըրաւ իրեն . և անանկ ատեն՝
որ յուսահատելով կարծեր թէ
այ ողորմու թիւ իրմէ հեռացած
է : Աւստի անպատմելի ուրա-
խուք և երախտագիտուք թւերն
երկինքը վերցուց բարձր ձայնով
շնորհակալ եղաւ երկնաւորին
մարդասիրու թեր , և քաղցր ար-
տասւօք կը զարմանար նախախ-
նամու թենը վրայ . որ զարհու-
րելի դիպւածներու մէջ ալ՝ միշտ
հրաշալի կը գործածէ իւր ան-
հուն և սքանչելի իմաստու թիւ .
անդադար հիանալով կաղաղա-
կէր . ո՞վ ինչ է մարդ . ողորմելի
որդն երկրի քանի կարճամիտ է .

ոյլ է մարդն որ կըհամարձակի
տրտնջալ այ դէմ. որուն ոչ
խելք կըհասնի ոչ միտք :

Ինչ ցնծութի եղաւ Ռօպէն
սօնին երբոր առաւ վառեց կրա-
կը. և ինչ բերկրուի երբ ըսկը-
սաւ դործածել. իրաւունք ու-
նէր որ այնչափ հոգ կըքաշէր այս
նիւթիս համար ասանկ անասլատ
կղզիի մէջ : Նոյն օրը թողուց
իրեն որսը. վասն զի կամեցաւ
որ շուտով կրակ վառէ ու եփէ իր
խորովելու միսն որ տակաւին շամ
փուրին վրայ էր առջի օրվընէ :

Բայց այս կայծակին կրակը
դեռ բոլոր ծառը չէր երած. վա-
րի դին կըվառէր, ուր աեղէն
որ կախած էր չուանէ սանդու-
ղը. ուստի զգուշութի սանդու-
ղէն վեր ելաւ կրակոտ փայտ մը
կոտրեց առաւ, մէկալ կողմէն
վար ինջաւ պատէն. և իր պատ-
րաստած մսին առաջը լաւ կրակ
մը վառեց. ետքը վեր ելաւ կրա-
կը մարեց, որ մնացած ծառին

արմատը չի վառի հասնի :

Ասոնք ընելէն ետե սկսաւ խոհարարութի ընելով շամփուրը դարձընել, միտը խորվել ու շագրութի. Կրակին վրայ քանի որ կընայեր՝ անանկ ուրախանալով կը զարմանար, որ իրեն անդին գանձ մը կերենար, և սարգև այ. և երբ կըմտածէր կրակին օգուտները՝ աչքերը երկինքը վերցընելով շնորհակալ կըլլար: Անտեսնէն ետե որչափ որ կրակ կըտեսներ կի՛ կրակը միտքը կուգար միշտ այսպէս կըսէր. **Թ Ինձի պարգևեց կրակը՝ :**

1 Կրակին պիտանաւորութենը և աղնւտ կաննիութին նայելով հին ատենը՝ այ սատկեր ըսին, և ամէն տարերքէն վեր դրին. փոխանակ ըսելու թէ կրակն է այ մէկ մասնաւոր բարիքը ինչպէս օդը ջուրը հողը: Ասոր համար կռապաշտուէ Տամանակը Հոռմայեցիք իրենց կռատունը դրին կրակը սաշտեցին: Աթենացիք աթենաս կուգին տաճարը դրին: Բայց սպարսիկները այնպիսի ջերմեանգութի կրպաշտէին կրակն որ ոչ երբեք կըմարէին. կերէին կըմրկէին կրակին ծառայութի ընելու համար. սոսկալի

Անցեալ օրն որ Ռօպէնսօն քա-
 րով ծեծած միսը կերաւ թէպէտ
 չի դժւարեցաւ աղ չըլլալուն հա-
 մար՝ յուսալով թէ ժամանա-
 կով կրնամ գտնել այս կղ զիիս
 մէջ, սակայն հիմա այս խորվա-
 ծին համար գնաց ծովու ջուր
 բերաւ քօքօյին ամանովը . ամէն
 դիէն լեցուց խորվածին վրայ,
 և այնպէս աղեց միսը ըստ կա-
 րելու թէ: Անատենը միսն ալ
 եփեցաւ . բայց Ռօպէնսօն երբ
 ձեռքով փրցուց կտոր մը եփած
 մսէն բերանը դրաւ չի պատմը-
 վիը թէ ինչ բերկրութի և ինչ
 համ զգաց . որ չորս շաբաթ էր
 եփած կերակուր մը չէր կերած,
 և ամենեին յոյս չունէր որ պի-
 տի ասանկ կերակուր ուտէր:
 Անկէ ետքը մնաց միայն մտմը-
 տալ թէ ինչպէս ընէ որ կրակը

պատերազմեր ըրին Հայոց վրայ, որ կրա-
 կապաշտ ընեն: Սահակ եպիսկոպոսը կրակ
 մարելուն համար կտոր կտոր ըրին՝ թէ կը-
 րակ սպաննեցիր:

չի մարի. թէպէտ ցորեկը կրնար
փայտ դնելով վառ պահել. բայց
մեծ հող ունէր թէ գիշերը քը-
նացած ատենը անձրև որ գայ
ինչ ընէ. իրեն բնակարանը այն-
չափ ընդարձակ չէր որ կրակը
հոն վառէ. մուխն ալ մէկ գիէն
զինքը պիտի տանջէր :

Ալ այսպէս Ռօպէնսոն նորէն
պաշարվեցաւ մնաց . որովհետեւ
մարդուս բոլոր եղած բաները
հազար ձեռքի կարօտ են . ինքը
միայն երկու ձեռք ունէր ամէն
բանի տեղ . մէկ գործիք մը չու-
նէր որ բան մը շինէ , և գիւրու-
թեամբ պիտանի գործքմը ընէ :

Այս պատճառաւ տրամու թիւ
կը հողար որ սիրական կրակը չի
մարելուն ճարը գտնէ . երբեմն
մտածելով ճակատը կը շփէր .
իրը թէ՛ կը ջանար բռնու թիւ նոր
խելք մը դուրս հանել ըղեղէն .
և երբեմն ձեռքերը վար ձգած
ասդին անդին կերթար բնակա-
րանին քովերը կիցնէր վար . չի-

տէր [Թէ ինչ պէտք է ընել :
 Հուսկ յետոյ յանկարծ դէպ
 ՚ի ասպառատ լեռը նայեցաւ տե-
 սաւ որ մէկ պզտի լեռ մը կայ՝
 մէկ քովը կրնայ կրակ վառել,
 այն կետին միտքը վրան եկաւ
 պէտք եղած բաները մտածեց
 դտաւ : Վասն զի այն ասպառա-
 ժին վրայ դէպ ՚ի դուրս մեծ քար
 մը ելած էր հաստ լայն և եր-
 կայն՝ գետնէն բարձր մարդու
 հասակաւ . այս քարին տակը

1 Տես մարդկային կենաց խեղճութիւն
 որ կարծէ թէ փափաքած բանն որ գտնէ՝
 այլ հանդիստ պիտի ըլլայ . յետէ թէ ինչ
 որ ընէ միշտ հոգալու բան կրգանջվի Շա-
 անգամ Ռօպէնտօն կարծէր թէ երջանիկ
 պիտի ըլլայ . բայց միշտ հոգը չի հաստաւ .
 ինչու որ ամէն մարդ պէտք է միշտ հոգալ
 քաղաքական կենաց համար . ուրեմն շատ
 ողորմելի կըլլար մարդ՝ եթէ ամէն մէկը ա-
 ռանձին ասրէր ու իրարու օգնութի չը-
 նէին : Ասոր համար կրսեն դիտունները թէ
 մէկ մարդուն ամէն օրան պէտք եղած բա-
 ները՝ հազար ձեռքի կարօտ են , որ ըլլան .
 զորօրինակ կանեփին հունար շապիկ ըլլա-
 լու համար տես քանի ձեռք պէտք է . թող
 ուրիշ բաները :

միշտ ցամաք էր մնացեր՝ իբր թէ
տանիք (սաչախ) շինած էր վրանս
Ռօսպէնսօն տեսաւ թէ այն ա-
պառաժին տակը ապահով կրակ
վառելու տեղ կրնայ ըլլալ, և
դիւրին կերպով վառարան մը
ձեանալ. միտքը դրաւ որ աշխա-
տելով լաւ մը շինէ : Սկսաւ ի-
րեն բրիչովը այն քարին տակը
փորել, կուղէր որ երկու քովէն
ալ պատեր շինէ այն մեծ քա-
րին բարձրու թիւր այս կերպովս :
Որովհետեւ ուր որ երթար Ռօ-
սպէնսօն և ինչ որ տեսնէր՝ ու-
շադրու թիւ նայելով ինքն իրեն
կրտեր, թէ արդեօք կրնայ պիտ-
ւական ըլլալ այս բանը : Առա-
ջուց կղզիին մէկ քանի կողմերը
տեսած էր կաւոտ հողեր . տե-
սած ատենը մտածեր էր թէ ա-
ղիւս (քերփիչ) շինէ, անով ալ
պատ շինէ երբոր պէտք ըլլայ :
Քարին տակը փորելէն ետեւ այս
բանը միտքն ընկաւ . ուստի ա-
ռաւ բրիչն ու դանակը գնաց կա-

ւոտ տեղը սկսաւ փորել : Սաստիկ անձրեւը կակըղցեօւցեր էր հողը , անոր համար հեշտ եղաւ հանել կաւը , և դանակովը քաւակուսի ձեացընել : Այսպէս լաւ մը պատրաստելէն ետեւ կարգաւ շարեց աղիւսները արեգակին մէջ որ չորնան , միտքը դրաւ մէկալ օրն ալ երթայ աշխատի . յետոյ դարձաւ իր բնակարանը մնացած խորվածն ուտելու համար . բայց բոլոր օրը աշխատանքի մէջ ըլլալով անանկ անօթեցեր էր որ չի կրնար ըլլալ : Նոյն օրը ինքն իրեն ուզեց սպառիւ ընել աւելի կերակուրով . սեղանը դրաւ մէկ քօքօ ընկուղ մը , որ դեռ մնացեր էր քովը քանի մը հատ :

Այս անգամի կերակուրը փառաւոր եղաւ . սակայն ա՛հ կըսէր Ռօպէնսօն սրբտանոյ հառաւ շէլով , կէս մը ուրախ՝ կէս մը տրտում . ա՛հ իրաւի ճշմարիտ երջանիկ կըլլայի թէ որ մէկ բաւ

բեկամ մը ունենայի հօս . միայն
մէկ մարդ մը գտնէի՝ մեծ էր
ինծի , թէ և ողորմելի մուրաց-
կան ալ ըլլար , միայն թէ ընկե-
լու թի ընէր ինծի . մինակ մէկ
հոգի մը ըլլար՝ որ հետը խօսէի ,
և ըսածիս պատասխան տար ինչ-
պէս պէտք է : Գէթ մէկ անասուն
մը մէկ շուն մը և մէկ կատու մը
ունենայի մեծ քաղղ կըսեպէի
ինծի . որոնց վրայ նայելով կու-
րախանայի . և սակայն այսպէս
խեղճ մինակ ըլլալովս ամէնէն
ալ զրկւած եմ , ինչպէս միս մի-
նակ ստեղծած ըլլայի աշխարհ-
քիս վրայ : Այսպէս խօսելով
չատ լացաւ :

Այս միջոցիս մէջ միտքն եկաւ
առջի ժամանակն որ ուրախանա-
լով կըխաղար իր եղբայրներուն և
ընկերներուն հետ , երբ որ հետեր-
նին վիճաբանուի և խօսակցուի
կընէր երբեմն : Ահա այս քաղցր
ընկերուիը միտքը գալով գառն
տրամու թի լեցվեցաւ : Ահ կը-

սէր հիմա ամէն բան ինծի գէշ
կերևնայ, ուր մէկ բարեկամմը
կը խնդրեմ չեմ կրնար գտներ,
որչափ քիչ սիրով կը վարվէի ու-
րիշներուն հետ. հիմա հասկը-
ցայ որ մարդուս երջանկութիւր
բազմութիւն ապրին է ընկերուե-
մէջ: Ա՛հ եթէ հիմա կրնայի՛նս-
րէն մանուկ ըլլալ՝ որպիսի սի-
րով, ինչպիսի ուրախութիւն և
քաղցրութիւն ընկերութիւն պիտի
ընէի իմ եղբայրներուս և ուրիշ-
ներուն հետ. քանի՛ սիրով պի-
տի համբերէի անոնց ըրած պա-
կասութեցը. իմ սէրս և գութս
ամէն մարդկանց պիտի յայտ-
նէի, ամէնքը պիտի պատուէի. ա-
մէնուն ալ ծառայ պիտի ըլլայի:
Ա՛յ տէր՝ ես ինչո՞ւ համար չգիտ-
ցայ յարգել բարեկամութե մե-
ծութիւր. որ այսպէս հեռացաւ
իզմէ այս երանութիւր, աւանդ որ
այն երջանիկ օրերը ձեռքէս թը-
ռուցի:

Մտանկ տրտմութիւն աչքը վեր-

ցուց գէտ 'ի գուրս նայեցաւ .
տեսաւ որ մամուկ մը բնակարա-
նին դռանը մէկ կողմ մը ոստայն
կամ բոյն էր շիներ, սկսաւ ու-
րախանալ թէ գոնէ կէնդանի
մը կայ քովս, և ամէն տեսակ
կէնդանիներէն բոլորովին զրկը-
ված չեմ : Միտքը գրաւ որ ամէն
որ ճանճ բռնէ մամուկին
տայ, ու բարեկամու թիւ ընելով
գրացի երեւայ իրեն, որ իրմէ
վախ մը չունենայ, իրեն բարե-
կամն է. և որչափ կարելի էր ըն-
տանի եղաւ հեօր :

1 Մարգս ընկերական սակզմելով բնա-
կան է որ իրար սիրեն և օգնական ըլլան .
որչափ որ մեծ գժուարութիւն է մարդէ զըր-
կրվել անօգնական ըլլալը . այնչափ ալ ինչ
ըլլալը չիմացվի՞ մինչև որ ընկերութենէ չի
զրկրվի : Հարստութիւն ու անձնասիրութիւն
կրօտաճառեն, որ մարդ մարդու նախան-
ձելով առէ . որ է մարդկութե գէմ գա-
զանային բնութիւն . ուստի որչափ աւելի քա-
ղաքական ըլլայ մարդ . այնչափ աւելի ըն-
կերսիրութե հոգին կրտիրէ : Հին աստեղի
վայրենի մարդիկ լեռները բնակելով գա-
զանի պէս իրար կուտէին . անոր համար

Երբոր առաւօտ եղաւ, օղբ
անձրևէն պաղշկած ըլլալով շատ
զըւարճալի էր ամէն բան: Ռօ-
պէնսօն չուզէց մնալ պառկած,
չըլլայ թէ ժամանակը կորսընց-
նելով օգտակար բանի հետ չըլ

փիլիսոփաները նախ և առաջ անոնց քա-
ղաքականութի սորվեցուցին, որ մարդ մար-
դու ընկեր և օգնական ըլլալով աշխարհք
չինվեցաւ: Նմանապէս հիմնական լեռան
մարդիկ քաղաքականութի չունենալով ըն-
կերօրութե համը չիտեն: Ափրիկէ Ամե-
րիգա ծառի վրայ կըստակին. և գաղանի
նման իրար զարնեն կուտեն. որոնց քով
ընկերական սէր չըլլալուն համար գաղանի
կըստովին: Հասալ քանի մեծ գաղանութի
է անոնց ըրածն որ ընկերութե մէջ մեծ-
նալով ամէն բան գիտեն և քաղաքակա-
նութիը լաւ կըհասկընան ու իրարու միս
կուտեն, մեկզմէկ կընախատեն. փոխանակ
իրարու օգնելու և իրարու սպակասութիը
գոցելու ինչպէս որ ընկերութե օրէնքը կը-
ստահանջէ, իրար կըխորատակեն ու կանար-
գեն: Ասանկներուն կըսեն խմաստունները
թէ կամ մարդու կերպարանքդ փոխէ գա-
ղան եղիբ, և կամ քաղաքական մարդ ե-
ղիբ եզրայրատէր: Այսպիսիները Ռօպէն-
սօնին քովն ըլլային, աղէկ կըճանչնային
ընկերօրութիը. մինչ զի մամուլը իրենց
մտելիմ բարեկամ կերենար:

լայ . առաւ բրիչը աղիւս շինելու
գնաց . բայց բրիչը գեանին ուր
զարկաւ՝ կարծր բանի մը եկաւ՝
քիչ մնաց կրկօտրէր : Երբոր փո-
րեց գեանին մէջէն հանեց՝ զար-
մացաւ մնաց . տեսաւ որ մեծ
կտոր մը զուտ ոսկի է : Այնչափ
մեծ էր որ եթէ կտրելէր հա-
զարաւոր ոսկի կըլլար , թէպէտ
հարստացաւ Աօպէնսօն , բայց
ի՞նչ շահ որ բանի մը չէր կրնար
գալ հօն . չէր կրնար իրեն պէտք
եղած բաները հոգալ , ո՛չ կրնար
տուն շինել , ո՛չ կառք և ձիեր
գնել , ո՛չ ծառաներ ունենալ ,
ո՛չ կենդանի , և ո՛չ կապիկ մը
կրնար գնել : ուստի անանկ տեղ
մը գտաւ ոսկին որ մարդ մը չի-
կար որ ցոյց տայ իրեն :

Այս պատճառաւ Աօպէն-
սօն ուրախանալու տեղը այս
գանձին վրայ , իբր ոչինչ բան մը
նեղանալով վերուց նետեց . գնա՛
հողին տակը մտիւր ողորմելի հանք
կըսէր . որ քեզի համար այնչափ

մարդիկ զոհ կըլլան, քեզի ցանկանալով կըջարդըլին անարդուք և չարչարանօք: Ինչո՞ւս պէտք էս, ո՞հ թէ որ քու տեղդ կտոր մը երկաթ գտնէի շատ լաւ էր, որով կարելի էր թէ դանակ մը շինէի. երանի թէ ինձի պիտուական ուրիշ բան ըլլայիր: Եթէ քանի մը գամ, և մէկ գործիք մը տային ինձի, շատ սիրով կուտայի այս ոսկին: Անանկ թողուց այն բոլոր ոսկին հողին մէջ ու մէյմ ալ չի նայեցաւ վրան որչափ որ անկէ անցաւ:

Ռօպէնսօն նմանեցաւ Եղորտին աքաղաղին, որ մարդրիտ գըտաւ ու մէկ դի նեաեց ըսելով, թէ ալ աղէկ էր հատ մը գարի գտնէի քան այս մարդրիտը. ուստի ձգեց ոսկին դարձաւ իր բնակարանը. բայց արեգակը ծովին մօտէնալով մարը կըմտնէր. լուսինն ալ անանկ աղւոր ծագեր էր ծովուն վրայ, որ Ռօպէնսօն զմայլելով գեղեցկութեւ՝ չէր

կրնար ձգել երթալ, երկար ա-
տեն կեցեր կրղըւարճանար և
նոյն գիշերը չէր ուզեր քնանալ :
Յետոյ կրակը նայեցաւ թէ լաւ
կըլառի . քիչմ՝ ալ փայտ դրաւ
որ չի մօրի, գնաց սրահեցաւ 1 :

1 Եւրոպացիք քանի որ Ամերիգա չէին
գացեր այնչափ առատ էր հոն ոսկին և ա-
նորդ, որ շատ տեղ գեանի երեսը ոսկիի
կտարվանք կային, ու մօրդ վրան չէր նայ-
էր : Ամերիգացիք երբոր տեսան թէ սպա-
նեօշները այնպիսի ցանկութիւն կրժողվեն
ոսկին, շատ կրզարմանային, կարծէին թէ
ոսկին Եւրոպացոց կուռքն է, անոր համար
այնչափ կրսիրեն : Երբեմն հայնայ գետին
քով մէկ գերի մը նստեր բան կուտեր, դիպ-
ւածով գաւազանը գետինը խօթեց . տե-
սաւ որ կարծր բանի մը դպաւ, հողը ետ ը-
րաւ՝ որ տակը մեծ կտոր մը ոսկիկայ սե-
ղանի շափ . գերին ուրախուէն սկսաւ պո-
ռալ . եկան սպանեօշները թափեցան հոն
հանեցին ոսկին, ու խօզ մը խորվեցին ոսկի
սեղանին վրան գրին կերան . բայց Ամերի-
գայէն սպանիայի թագաւորին բերելու ա-
տենը՝ նաւը ալէկոծութիւն ընկղմեցաւ ոսկին
ալ ծովը գնաց . որ 100 հօխայ կուգար կը-
սեն :

Է . Դ Ի Կ Ե Թ .

Արուհեան այս կղ զին սաստիկ տաք կըլլար պէտք էր որ Ռօպէնսօն կանուխ ելլէ գործքի հետ ելլայ առտու իրիկուն . ա . նոր համար արեգակը չեւած գիշերանց ելաւ նորէն փայտ դրաւ կրակին վրայ . և կէս քօքօ ընկուղ կերաւ , որ առջի օրէն մնացեր էր . ետքը ուզեց լամային մսէն շամփուրն անցընել խորվել . բայց միսը սաստիկ տաքէն հօտած ըլլալով նետեց . և նոյն օրը առանց մսի անցուց :

Նսկէ ետքը պատրաստվեցաւ որ կաւին եղած տեղն երթայ . առաւ տօպրակը ձեռքը , տեսաւ թէ քանի մը գետնի խնձոր մնացեր է տակը , մտածեց որ տաք մօխիրին մէջ թաղէ՝ հասկընայ թէ եփելէն ետե ի՞նչպէս բան կըլլայ . թողուց անանկ՝ ինքը

գնաց : Մինչև կէսօր շատ աշխատանքով հոն պատրաստեց աղիւսը պէտք եղածին չափ վառարանին պատին համար : Յետոյ գնաց ծովուն քով ոստրէ ժողվելու , թէպէտ խիստ քիչ գտաւ . բայց ուրիշ ուտելու բան մը գտաւ ուրախու թք , որ ոտրէկն շատ պատուական էր . վասն զի ծովուն քով գտաւ մէկ մեծ սոսկալի կրիայ (թօսպաղը) մը , որ 40 հօխայ կուգար . թէպէտ այս կենդանիին միսը չէր կերած . բայց լսեր էր թէ խիստ համով առողջարար է ' 9

Ոսպէնսօն կերպով մը բռնեց կրիայն շալկեց՝ կամաց կամաց

1 Ովկիանոսին մէջ անանկ մեծամեծ կրիաներ կըլլան , որ վրայի ամանը նաւի տեղ կըդորձած են . մէջը կրմանեն ասդին անդին կերթան : Ճամբորդները տեսան մեծ կրիայ մը 500 լւպրէ ծանրութիւն : Մեր մէջցի Հ. Պօղոս վարդապետը տեսաւ հետկաստանու ծովուն մէջ կրիայ մը անանկ անճոռնի մեծութիւն , որ աչքերը միայն սեղանի չափ մեծ կրկայլէին սոսկալի :

տարաւ իր բնակարանը , և հա-
ցինով քանի մը անգամ զար-
կաւ մեռցուց . ետքը հանեց մի-
սը ամանին մէջէն կտոր մը կըտ-
րեց խորվելու համար . շամփու-
րը զարկաւ կրակը դրաւ որ ե-
փի . հոգնելէն ախորժակն ալ
խիստ բացվեր էր , բայց համբե-
րեց որ միսը խորվի :

Արբոր շամփուրը կըդառնար
սկսաւ մտածել թէ մնացած մի-
սը ինչ ընէ որ չապականի . ո-
րովհետեւ ոչ աղ ունէր ոչ ա-
ման . և գիտէր որ այն փափուկ
միսը միւս օրը պիտի հոտի , որ Յ
օր իրեն բաւական էր : Յան-
կարծ միտքն ընկաւ թէ կրիային
վրայի ամանը կրնայ իրեն ծա-
ռայել տաշտի տեղ . ես ո՞րչափ
յիմար եմ էղեր կըսէր . չի կըր-
ցայ խելք ընել , թէ այս ամա-
նին մէջ ծովու ջուր լեցընեմ ,
միսը մէջն որ դնեմ կրնայ պահ-
վիլ ապականու թէ : Այս գիւ-
տին վրայ մեծ ապէս ուրախանա-

լով կըդարձնէր խորվածք, մինչև որ լաւ մը եփեցաւ : Երբոր Ռօպէնսօն կտոր մը փափաքեւ լով բերանը դրաւ կերաւ . ա՛հ ըսելով կըհառաչէր . ո՛ւր էր թէ կտոր մը հաց ունենայի ու այս մսին հետ ուտէի : Ա՛րչափ անխելք էի մանկու թէ ատենս որ չէի ճանչնար թէ կըտոր մը չոր հացը այ մեծ պարզեն է : Մի՛նակ հացով չէի ուզեր ըլլալ՝ երբեմն պանիր կարագ կուզէի , որ միատեղ ուտեմ . ո՛վ յիմարութեանս , հիմա կտոր մը սև հաց ալ չեմ կրնար գտնել , որ մեր պահապան շանը համար կըշինէինք . թէ որ կտոր մը այն հացէն գտնէի երանելի էի :

Արբոր ասանկ մտածելով կըմաշէր սիրար՝ միտքն ընկաւ մոխիրին մէջ թաղած գետնի խրնձորները . տեսնամ կըսէր ի՛նչ եղան . բացաւ մոխիրն որ՝ այն քարի պէս պտուղները այնպէս կակըղցեր էին անոյշ հոտով :

Ի՞նչպէս ուրախացաւ երբ բերա-
 նը դրաւ խնձորի պէս կերաւ .
 զարմանալի համով և ախորժե-
 լի եկաւ իրեն՝ որ ասոր նման
 համով բան չի կայ կըսէր : Ասան
 զի առանց հացի մնալուն համար
 խիստ աղէկ եկաւ իրեն . որոշեց
 որ անկէ ետքը հացի տեղ դետ-
 նիխնձորը դործածէ :

Աերակուրը ուտելէն ետե
 քիչ մը պառկեցաւ իր տեղին
 վրայ , և խոհեմութիւն կը մտա-
 ծէր թէ ի՞նչ բանի պիտի փակ-
 չի . քանի որ տաքը չէր կոխած
 պէտք էր աշխատիլ . իբր զի՝ ցո-
 րեկը խիստ տաք կընէր հոն : Ար-
 դեօք հիմա ի՞նչ ընեմ կսէր .
 մինչև որ աղիւսները լաւ մը չի
 չորնան արեւին մէջ՝ պատը չեմ
 կրնար շինել . ուրեմն աղէկ կըլ-
 լայ երթամ որսորդութիւն
 ընեմ , մէկ քանի լամա զար-
 նեմ . բայց այնչափ միտը ի՞նչ
 պիտի ընեմ կըսէր . թէ որ
 վառարանս լաւ չինեմ , կրնամ

չատ բան չորցնելով պահել :
Մ. յս խորհրդով ցաթկեց ե-
լաւ պառկած տեղէն գնաց կրա-
կին քով, մտածեց որ անանկ
կերպով շինէ խոհարանն որ ու-
զած բաներն ընէ : Տեսաւ թէ
մտքին բաները կրնան կատար-
վիլ, կըսէր թէ երկու ծակ պէտք
է պատին երկու կողմը շինել .
որ մէջը փայտ մը անցընեմ մի-
սը կախելու համար որ չորնայ .
ուրիշ տեղմ՝ ալ շինելու է ա-
պուխտ ընելու համար : Մ. յս մը-
տածմունքներով խիստ շատ զը-
ւարձացաւ սիրտը . երբ պիտի
ըլլայ որ կըսէր աղիւսները չոր-
նան, որ շուտով գործքս կատա-
րեմ . պէտք է սպասել որ արեւը
լաւ մը չորցընէ . հապա հիմա
կերակուրէն ետե ինչ բանի հեա
ըլլամ : Երբոր այսպէս կըմտա-
ծէր ուրիշ խելք մը եկաւ ի-
րեն, որ ամէն մտածածներէն
չատ գերազանց էր . մինչև կը-
ղարմանար թէ իրեն տգէտ միտ-

բը ի՛նչպէս կըցաւ հնարել այս
գիւտըս : Իբր զի՛ միտք ըրաւ թէ
մէկ քանի ողջ անասուն բռնէ
գարմանէ , ու իրեն ընկեր ընե-
լով սնուցանէ , և ընտանեցընէ :

Բայց որովհետեւ մինչև անա-
տենը լամայէն ՚ի զատ այլ կեն-
դանի չէր տեսած հոն , ջանք ը-
րաւ որ մէկ քանի լամա ողջ բռն-
նէ պահէ . վասն զի հեզահոգի
կենդանի ըլլալով գիւրին էր
ողջ բռնել . թէպէտ անկար Աօ-
պէնսօնին շատ գժւար էր այս
բանը . բայց երբոր մարդ բանի
մը վրայ հոգնի կաշխատի՛ հար-
կաւ գլուխ կըհանէ , անկարելի
բան մը չի կայ . ամէն բանին հը-
նարքը գրեթէ անձ մարդ կային
կարողութեւն մէջ :

Միշտ կըսէր թէ ես այսպիսի
բաներու փորձ ըլլալով ամէնուն
խրատ կըրնամ տալ , թէ որչափ
մեծ աշխատանքի և անհնարին
բանի մէջ ըլլայ մարդ , ամենեւին
պետք չի յուսահատիլ թէ չկա-

Զողի . միայն գիտաւորութիւնը հաս-
տատ սլահելով անդադար ջա-
նալու է մինչև որ անձ յաջողէ .
որով ամէն բան կրկատարի եր-
բոր բարի է վախճանը : Եւտ ան-
գամ մէկ դժւար գործք մը՝ մէկ
խելքէ՝ դուրս տարակուսական
մտմբտուք մը՝ անանկ յաջողու-
թեամբ կրլայ գլուխ կելլէ որ
առաջ անկարելի կերևնար : Աւ-
րեմն գէշ է դժւար բանի մէջ
յուսահատիլ երբոր ծանր տա-
րակուսանք առաջը կելլէ : հա-
սլա միշտ մտածելու է, թէ որ-
չափ աւելի ջանանք դժւար
գործք մը կատարելու համար,
այնչափ աւելի ուրախութի կրլ-
այ երբ կրլմբնայ :

Մ. յոպէս Աօսպէնսօն մտածե-
լով կրջանար հնարք գանկել,
յանկարծ անձ միտքը բացաւ,
գիւտ մը գտաւ, որ անով կրնար
մէկ բանի լամա ողջ բունել .
վասն զի մտածեց՝ որ չուան մը
ոլրի ու հանկուց ընելով որո-

դայժ շինէ, և լամաներուն ան-
ցած տեղը ծառին տակը պահ-
վի, եթէ անոնցմէ մէկը մօտե-
նայ հոն՝ չուանը վրան նետէ գը-
լուխն անցընէ: Աւստի հաստատ
չուան մը շինեց, քիչ ատենին
մէջ լմրնցուց որոգայթը. փոր-
ձեց տեսաւ որ ուղածէն աղէկ է:

Իսայց որովհետեւ լամաներուն
անցած տեղը, ուսկից կերթային
ջուր խմելու՝ հեռու էր. և չէր
գիտէր թէ անասունները իրիկ-
ւան կանցնին. կէսօրն ալ մօտ
ըլլալով միտքը դրաւ թէ մէկալ
օրը երթայ. և նոյն օրը սկսաւ
ճամբու պաշարը պատրաստել.
նախ գնաց գետնի խնձոր բուսած
տեղը, ժողվեց տօպրակը լեցուց
բերաւ քանի մը հատ տաք մօ-
խիրին մէջ թաղեց, որ եփին.
մնացածը հոն պահեց հետեւեալ
օրուան համար: Ետքը կտրեց մեծ
կակ կտոր մը կրիային մսէն՝ ի-
րիկւան և առտւան համար, ծո-
վու ջրով ալ լըւաց, որ քովը

պահէր էր : Յետոյ փոս մը փո-
րեց՝ բան պահելու տեղ շինեց ,
և հոն պահեց աղած կրիային
միսը . նաև խորված մսին կէսն
ալ հոն գրաւ իրիկւան ուտելու
համար . փոսին վրան ալ ճիւղե-
րով լաւ մը գոցեց :

Արեւակուրէն ետև հանգիտ
կեցաւ առանց աշխատանաց .
բայց զբօսանք ընելու համար ե-
լաւ ծովուն քով գնաց ժուռ գա-
լու , ուր պաղուկ անոյշ հով մը
կրփշէր , որ քիչ մը արեգակին
տաքը կրկտրէր : Ռօպէնսօն ա-
հագին ովկիանոսին վրայ նայե-
լով կըզըւարձանար . որ ծովին
երեսը մէկմէկու ետևէն գալով
մանր ալիքները , աղւոր կերև-
նային :

Յանկարծ աչքը դարձուց ծո-
վուն այն կողմը ցաւագին նայե-
ցաւ , ուր իր հայրենիքը կիչնի .
անանկ սուր երևակայելով միտքն
ընկան սիրական ծնօղքն , որ ծուն-
կերը գողալով սկսաւ լալ գառն

արտասուօք : Արդեօք հիմա ինչ
կրնեն՝ կրսէր իմ խեղճ ծնողքս .
արդեօք կապրի՞ն վշտով և ցա-
ւով, որ ես իրենց պատճառեցի .
ա՛հ ո՞վ գիտէ ինչ դառնութիւն
ընց օրը կանցրնեն . քանի՞ խեղճ
հառաչեն կողքան, որ զաւակ մը
չունին . ինչ կրսկիծ է որ սիրա-
կան պզտի որդին մատնիչ եղաւ
իրենց, ու ձգեց զիրենք անգառ-
նալի հեռացաւ : Ա՞յլ բարի քաղցր
հայրիկ, և սիրելի գթած մայ-
րիկ, ա՛հ ներեցէ՛ք ինձի կաղա-
չեմ . թողութի՛ ըրէ՛ք ձեր ան-
բաղգ ողորմելի զաւկին, որ այս-
չափ ձեզ վշտացուցի :

Նուն ալ ներէ՛ ինձի հայր
երկնաւոր . մի միայն տէրս և
թագաւորս, թողութի՛ տուր մե-
ղացս՝ իմ մինակ պաշտպան և ա-
պաւէնս : Նորէն ընկաւ երեսի
վրայ՝ թւերը վեր վերցուցած
կաղաղակէր . ո՞վ ստեղծօղ թա-
գաւոր՝ թափէ՛ վրաս երկնային
օրհնութի՛դ . շնորհէ՛ ծնողացս

այն միտիթարուծին որ սահմաներ էիր ինձի համար՝ որուն ետ զիս արժանի չըրի . վասն զի մեծապէս դառնացուցի սիրական ծնողքս և չարաչար վշտացուցիւ Ո՛հ ասկէ ետե բոլորով սրտով կընդունիմ ինչ պատիժ և նեղութի ինձի խրկէ անհուն իմաստութիղ իմ փրկութեւ համար . միայն թէ անմեղ ծնողքս բարի և երջանիկ ըլլան : Քիչմը ատեն ալ ծնկան վրայ կեցաւ լուռ , աչքերը արտասուալից խեղճութեան կինքը վերցուցած : Ետքը ելաւ անկէ՝ գնաց ծառի մը կեղևին վրայ փորեց քարէ դանակովը հորն ու մօրը անունները . և վրան ալ գրեց այս խօսքս .

Թ ի՞նչ օրհնէ : Տակն ալ այսպէս գրեց . ներեցէ՛ք ի՞նչ ի՞նչ օրհնէ . յետոյ ջերմեռանդ սրտով պագաւ ծնողացն անունը , արտասուօքն ալ թրջեց :

Անկէ ետե կղզիին զանազան տեղեր շատ ծառերու վրայ փո-

րելով գրեց այս սիրական անուն
ները այն բառերով: Նաև այն
ծառին վրան ալ գրեց որ շատ
անգամ հոն կերթար աղօթք ը-
նելու, որպէս զի յաճախ տես-
նելով գիրը՝ չի մոռնայ ծնողքը՝:

Ահա անձային նախախնամու-
թիւնը առաջուց գիտնալով դա-
ւիքները լաւ կը ճանչնայ ամէն

1 Ռօպէնսօն այս գործքս՝ ոչ միայն սրբ-
տին կրօնի մեծ կրօնէր, հապա բնութիւն ի-
րեն ընել կուտար. վասն զի ան ամէն մար-
դու սրտին մէջ գրեթէ բնական օրէնք, թէ
անձէ ետե պէտք է ծնողքը սիրել պատուել
ով որ ասոր գէտ կրնէ՝ մարդ չէ, և մարդ-
կութե գէտ կրնէ. ուրիշն բարի ըլլալու
համար պարտական է ամէն զաւակ ծնո-
ղացն օրհնութիւն առնել: Ահա յայտնի է,
զաւ, թէ ամէն քաջամներէն ծանր եղաւ
Ռօպէնսօնին ծնողաց կակիծը և անոնց հա-
մար ունեցած խիզճմտանքը: Ասան զի ծը-
նողքին քաջբութիւն սրչափ մեծ ըլլալը
կորսընցնէն ետե կիմացվի. բայց ինչ օ-
գուտ. թող Ռօպէնսօն իրենց ուսուցիչ
ըլլայ, որ ծնողաց յարգութիւն գիտնան քա-
նի որ ձեռքերնին է. աղէկ պատուէն և օրհ-
նութիւնին առնեն. թէ չէ՝ կարի զղջումը
օգուտ չունի:

մարդուս օգուտը , ամէն բան
կրկարգաւորէ . Աւստի այս խեղճ
պարագաները տէս ի՞նչպէս կա-
կըղցուցին Աօսպէնսօնին սիրտն
որ անձապաշտ ըլլայ , և առաքի-
նի . կրնար որ ուրիշ պարագա-
ները սիրտը պաղեցնէին . Տիմա
որ այս կը զիին մէջ ասանկ հո-
գևոր է , ո՞վ դիտէ թէ հօրը
տունն որ մնար՝ չար օրինակներ
տեսնելով ի՞նչպէս պիտի ապա-
կանէր : Աւրեմն ճշմարիտ են այս
խօսքերս . ով որ բարձր է՝ պէտք
է զգուշանալ որ չիյնի : Ինչ որ
կրխրկէ ան բարի է :

Երբոր Աօսպէնսօն ծովուն
քով մէկ դիէն մէկալ դին ժուռ
կուգար . մտածեց որ ծովը մտնէ
լըւացվի , լաթերն որ հանեց տե-
սաւ թէ միայն շապիկը մնացեր
է . խիստ շատ տրտմելով խոռ-
վեցաւ . վասն զի երկար ատեն
միշտ հագած էր լաթերը այնպի-
սի տաք տեղ , մինչև մաշելով
թափեցան վրայէն . շապիկն ալ

անանկ եղեր էր, որ սեպած աղ-
տոտ քուռչ էր դարձեր: Աւտի
ծովը չիմտած շապիկը լըւաց ծա-
ռին վրայ փռեց, ու ցաթկեց
ծովը մտաւ:

Արովհետեւ մանկութե ատե-
նը լողալ սորիւր էր. հաս ալ
լողալով կըզըւարձանար: Ան-
դին ցամաք լեզու մը կար դէպ
'ի ծովն երկնցած՝ գնաց հոն ե-
լաւ, որ չէր տեսած. սակայն շատ
լաւ եղաւ հոն երթալը. վասն
զի մակրնթացութե ատենը ծո-
վը կըկոխէ այս ցամաք լեզուն.
Երբոր ջուրը կըքաշի՝ կըմնան
հոն շատ կրիաներ՝ ոստրէներ՝
խեցի և այլն: Աօպէնսօն թէ-
պէտ անատենը շատ կարօտութի
չունէր ասանկ բաներու, որ բա-
ւական ուտելու բան ճարեր էր.
սակայն շատ ուրախացաւ այս
նոր գտած բաներուն վրան ալ:

Այս լողացած տեղը խիտ ա-
ւատ էին ձկները, անանկ շատ
որ կրնար ձեռքով ալ բռնել. թէ

որ թօռ մը ունենար հազարաւոր
կը բռնէր : Կրաւի գործիք չու-
նէր . բայց որովհետեւ ինչ բան
որ ջանաց շինել՝ յաջողեցաւ , ա-
նոր համար միտքը դրաւ՝ թէ
ժամանակով ձուկ բռնելու թօռ
շինէ՝ որսորդուի ալ ընէ : Այս-
պէս զըւարճանալով ժամ մը
մնաց ջրին մէջ ետքը ցամաքն ե-
լաւ : Արեւին տաքուիը չորցու-
ցեր էր շապիկը . շատ ուրախա-
ցաւ թէ մէկ անգամմ՝ ալ ձեր-
մակ կտաւէ շապիկ հազայ : Բայց
վասն զի սովորու թի ունէր որ ա-
մէն բան մտածէ . երբոր մտմը
տաց թէ մէկ շապիկ մը ունիմ ,
պէտք է միշտ այն հազնիմ , ոչ
հնարք կայ ուրիշ ունենալու , և
և ոչ յոյս նորոգելու : Այս մըտ-
մըտութով սիրտը կտարեցաւ , ու-
րախութիը բոլորովին արամուի
փոխվեցաւ : Սակայն սիրտ առ-
նելով լաթերը հազաւ , դար-
ձաւ իր բնակարանը ասանկ եր-
գելով . օրհնեա՛ անձն իմ՝ զտէր

յամենայն ժամ, և այլն : Յե-
տոյ իրիկւան կերակուրը կերաւ
պառկեցաւ ¹ :

1 Ռօպէնասնին ճամբորդութիւն և առջի
գլխուն եկածները ըսելով բարեկամ տղայ-
ները՝ իրեն թուղթ կը գրեն, թէ պէտ չկտեն
ուր ըլլալը : սակայն պատմիչը ձեռքընելով
հաս է գրեր :

Սիրելի Ռօպէնասն .

Ըն . Աշխարհիս գիպւածը բերաւ որ դուն
պէսպէս նեղութեց մէջ իյնելով համբերութի
սորվիս . և բարի ըլլալով ամէն բարեկամնե-
րու և ծնողացոյ ուրախութի ըլլաս : Լա-
հասկըցար թէ հարկը սրչափ օգուտ կը բերէ
մարդուս : Ուստի սրտանց քեզ կողջունեմ .
նոյնպէս ընկերներս ալ կը յարգեն սիրով-
աստուծով որ կուգայ որ իրար կը սեպենք,
և աւելի սիրով կը սեպենք : Ո՛ղջ լիբ :

Աճգո՞ւրի՛ Թ՛ւրա՛ :

Ն . Ծ . Լիւնք :

սի երթալ, դրաւ տօսյրակին
մէջ քանի մը եփած գետնիխըն.

Մեծապատիւ Ռօսկէնածն :

Կ. Յաւ է ինձ անգագար . կողքամ վը-
րագ, որ այսպէս հեռացար ամենէս . լա-
դիտեմ թէ հիմա որչափ զզջացեր ես ըրած
բանիդ համար . տէրը հետոք ըլլա՛ւ . ես բողո-
քով սրտով կրցանկամ որ ողջ առողջ դառ-
նաս ազնիւ ծնողացդ տունը : Հանապաղ
յուսով այ ասաւ ինչիս անպակաս , քեզ
լաւ կը հոգայ ողորմածը ուր որ ըլլաս : Ահա
կրկին կըսեմ ողջ լէր իմ սիրելի :

Ա՛հա-րի : Ե . Ծ . Յ-վ-ան-նէ . :

Ազնիւ Ռօսկէնածն .

Է . Չիտեմ թէ ինչպէս ես օտարութե
մէջ . յայտնի է թէ աշխարհքներուն ճոթը
պէտպէս նեղութեց մէջ ընկար . շատ կը-
բաղձայի գիանալ, թէ որ կողիին մէջ մնա-
ցեր ես : Այդ կողմերը շատ սակի կը գտնը-
վի . թէ որ անոր համար գացիր նէ՛ գիանաս
որ սակին մարդկութե շահ չունի . որչափ
շատ սակի ըլլայ, ոչ բարի կընայ ընել մար-
դը, և ոչ կը ջանիկ : Շատ աղէկ էր խելքի
և խնամտուն ետեւէն երթայիր քան թէ ս-
կիի : Ո՛ղջ լէր :

Ա՛հա-րի . Ե . Ծ . Ե-րի-նէ . :

ձոր, կտոր մը խորված միս, որ
փաթթեցր էր տերեւներուն մէջ .
յետոյ կացինը մէջքը խօթեց,
շինած չուանն ալ մէջքը փաթ-
թեց՝ որ լամա բռնելու համար
որոգայթ պիտի ընէր . հովանո-
ցը ձեռքն առաւ սկըսաւ երթալը
Քայց խիստ կանուխ ըլլալուն
ուղեց այս անգամ քիչմը պտը-
տելով կղզիին մէկալ գին ալ
տեսնէ հասկընայ : Տեսաւ որ
բոլոր ծառերուն մէջ լեցուն
թռչուններ էին զանազան գու-
նով . տեսաւ թռթակներ զար-
մանալի գեղեցիկ և նաշխուն :
Շատ փափաքեցաւ որ ասոնցմէ
բռնէ ընտանեցընէ որ իրեն ըն-
կեր ըլլան, բայց հնարքը չիկրցաւ
գտնել . նաև բոյն մը չիգտաւ որ
ձագերովը վերցընէր տանէր .
ուստի հարկ եղաւ որ այս փա-
փաքը ուրիշ ատենի ձգէ :

Ետոր տեղը ուրիշ զարմանա-
լի բան մը գտաւ, որ թռթա-
կէն շատ հարկաւոր էր. վտան զի

Ելաւ մէկ բլուրի մը վրայ ծովուն
մօտ, վարնայեցաւ որ տակը խո-
ւոջ փոս մը կար. հոն աչքին բան
մը դպաւ՝ մէկէն ձեռքով ոտ-
քով ճար ըրաւ հոն ինջաւ, տե-
սաւ որ աղ կայ՝ ահա անպատ-
մելի ուրախութիւն լցվաւ, որ ոչ
մարգրիտի հետ կը փոխէր և ոչ
գոհարի : Թէպէտ մինչև անա-
տենը ծովուն ջուրը աղի տեղ
կըգործածէր. բայց լեղի ըլլա-
լուն համար դառն էր խիստ. և
այս ջրով երկար չէր կրնար պահ-
վիլ միւր. վասն զի երբ ծովուն
ջուրը անշարժ տեղ մը կըկենայ
չուտով կապահանի : Ասոր հա-
մար շատ մեծ բան եղաւ Ռօ-
պէնսօնին աղը գտնելով. որ մէ-
կէն լեցուց երկու ծոցը իր բնա-
կարանը տանելու համար :

1 Աղը որչափ աւելի հարկաւոր է մար-
դուս. այնչափ աւելի զարմանալի է անօր-
ին նախախնամութիւն, որ այսչափ առատ
ամէն տեղ ստեղծեալ է. ոչ միայն լեռնե-
րէն քարի պէս կելլէ շատ տեղ, այլև ծովու

Ռօպէնսօն գնաց հասաւ լա-
մաներուն անցնելու տեղը նայ-
եցաւ որ քան չի կայ . գեռ կէսօր
չէր եղած , նստաւ ծառի մը տակ
կըստասէր . հանեց տօպրակէն
պաշարը՝ խորված միսն ու գետ-
նի խնձորը՝ երբոր աղը թաթխե-
լով կուտէր ինչ սքանչելի համ-
կառնէր . կերակուրէն ետեւ լա-
մաներն երեցան հեռուէն . որ
խաղալով ցաթկելով կուգային
Զուր խմելու : Ռօպէնսօն մէկե-
նիմէկ ծառին ետեւն անցաւ՝ ո-
րոգայթը ձեռքը պատրաստ կըս-
տասէր , որ մէկը անոնցմէ հօն
մօտենայ : Շատը եկան անցան
առանց մօտենալու . ետքէն մէկն
եկաւ երբոր հօն մօտեցաւ՝ յան-
կարծ նետեց որոգայթը լամայ-
ին վրան , չուանը վիզն անցաւ

Զրէն ալ կըչինեն վենէտիկ՝ յունաստան ե
այլն : Այսպէս եզեր էր Ռօպէնսօնին կըզ-
ղիին մէջ . վասն զի արեքներուն Զուրը այն
խոռոչներուն մէջ ընցվելով արեգակին տա-
քու թի՛ Զուրը կըբաշխէ աղը կըմնայ :

բռնըվեցաւ հենդանին . Աօպէն սօն լաւ մը կապեց , ու խօթեց բոյսերուն մէջ , որ մէկալնօնք չի տեսնեն ու փախչին , և ձայնը առնելով վախնան :

Մ. յս բռնած լաման էգ ըլլալով երկու պզտի ձագ ունէր , որ իրենց մօրմէն չի զատվեցան ետեւէն գացին . Աօպէնսօն տեսաւ որ իրմէն չէին փախչէր , շատ կուրախանար և սիրելով գիրկը կառնէր . ձագերն ալ մօրերուն սիրուն կըլզէին ձեռքը . իբր թէ կըխնդրէին որ թող տայ զիրենք մօրերնուն քով հենալ : Աօպէնսօնին ուրախութիւնը անպատմելի էրաւ , որ բաղձանքին հասաւ . ուստի ամենայն զգուշութիւն բռնեց լաման կրտանէր . թէպէտ հենդանին վերովեր կըցած կէր չէր ուզեր երթալ . բայց քաշեց տարաւ կարճ ճամբայով իր բնակարանը . ձագերն ալ ետեւէն գացին :

Նիսա գժւարութիւն մնաց ,

Թէ ինչպէս պիտի լամանս պատէն անցընէ, բնակարանը խօթէ, որ ամէն կողմէն ամուր դոցած էր . եթէ վերէն ժայռին վրայէն չուանով ինջեցընէր՝ կը վախնար որ չի խղզըվի կենդանին : Աւերջապէս բնակարանին քով ծառին կապեց լաման . և մտածեց Թէ չորս դին բաներ տնկէ ախոռ շինէ . մինչև որ յարմար եղանակ մը գտնէ ներս առնելու : Այս գործքիս համար շատ ճիւղեր կտրեց և մանր ծառեր հանեց չորս դին տնկեց . և իրար կապելով պատ ձևացուց . լաման անոր մէջ մնաց ձաղերովը , որոնք չիտէին Թէ բռնըված են . մօրերնուն կաթն ուտելով դեղեցիկ կըզըւարճանային :

Անանկ սքանչելի աղւոր կերևնային Ռօպէնսօնին , որ անդադար կենար ձաղերուն վրայ կըզմայլէր , ու ամէն բանէն մեծ կըդնէր անոնց ընկերութիւնը . իրեն կերևնար Թէ՛ այլ մինա-

Կու թէ խեղճութիւն ազատեցաւ .
 նաև սրտին մէջի ցնծութիւն ա-
 նանկ ուժ զօրութի տվաւ իրեն ,
 որ քիչ ատենին մէջ ախոռը շի-
 նեց լմրնցուց . դուռն ալ ճիւ-
 ղերով լաւ մը գոցեց . ինչ զը-
 ւարճութիւն եղաւ իրեն անա-
 տենը՝ շի պատմելի . անկէ ետ-
 քը իբրև տանուտէր քաջ և խո-
 Տեմ կրկառավարէր զանոնք :
 Անտարբեր լամաներուն հետ
 ընկերութի կրնէր , իբր թէ մարդ
 ըլլային , որ իրեն առջին այնպի-
 սի անգին գանձ կերևնային .
 մինչև միտքը դրեր էր՝ թէ շատ
 մեծ օգուտներ կրնայ հանել ա-
 նոնցմէ : Եւ իրաւունք ունէր ա-
 տոնք մտածելու . վասն զի ժա-
 մանակով կրնար անոնց բուրդէն
 հագուստ շինել , և կաթովը կրը-
 նար կոզի պանիր շինել : Թե-
 պէտ չիցաւր թէ ինչ կերպով
 այս հեռու գործքերը կրկատար-
 վին . բայց փորձելով տեղեակ ե-
 ղեր էր , թէ յուսահատութիւն

աղէկ չէ , պէտք է միշտ ջանալ .
ինչ բան որ միտքը կը գնէր՝ ան-
ձանձրոյթ ետեւէն ըլլալով կը-
կատարուէր :

Սօսակէսոսին հիմա մէկ բան
մը սլակաս մնաց , որ սրտին փա-
փաքը կատարուի . վասն զի կըրցան-
կար որ լամաները իր բնակարա-
նին մէջն ըլլան . որ սիրունները
միշտ աչքին առաջն ըլլալով զը-
ւարձանայ անոնց հետ , և իրենց
ընկերութի ընել սորվեցընէ :
Երկար կը հոգար թէ ինչպէս
կարենայ այս փափաքին հասնիլ :

Արջապէս գիւտ մը գտաւ՝
որոշեց որ իր բնակարանին մէկ
կողմը բանայ , ու քովէն ուրիշ
ծառէ սլատմընալ շինէ որ աւելի
մեծնայ . լամաներուն ալ բնա-
կարան ըլլայ , իրեն ալ աղէկ ըլ-
լայ : Եւ որպէս զի՝ ապահով կա-
րենայ բնակիլ . մինչև որ չի լմըն-
ցուց այսնոր շրջապատը , չի բա-
ցաւ առաջվան սլատն որ փնաս
մը չի գայ իրեն : Չարմանալի ե-

զաւ Ռօպէնսօնին աշխատանքը .
որ առանց հողնելու քանիմը ա-
ւուր մէջ կատարեց գործքը եր-
բոր դրաւ հօն լամաները՝ իրեք
ընկերով տուն մը եղաւ . օրտին
ուրախու թէն չկտէր թէ ինչ
ընէ : Նաև չի ձգեց իր առջի ըն-
կերն՝ որ մամուկն էր . միշտ կը-
նայէր , ամէն օր ճանճ բունէր
կուտար իրեն . մամուկն ալ տես-
նելով թէ բարեկամու թի կրնէ
հետը՝ Ռօպէնսօն քովը մօտե-
ցածին սէս վաղէր կուգար բեր-
նովը կառնէր ձեռքէն ճանճը :
Նմանապէս լաման իր ձագերու
վը շուտով ընտանի եղաւ Ռօ-
պէնսօնին . անանկ որ երբ կըզ-
գային թէ պիտի գայ բնակարա-
նը՝ ցաթկելով գէմը կելլէին ու
հոտվրտալով կընայէին թէ ի-
րենց բան մը բերաւ : Ամէն ան-
գամ որ խոտ կամ տերև կու-
տար իրենց՝ ձեռքը լզելով իրր
թէ շնորհակալ կըլլային :

Մնկէ ետքը իրիկուն առտու

ճագերը մօրմէն գատելով կը-
կթէր լաման՝ քօքօյին ամաննե-
րուն մէջ կըլէցընէր և իրեն ա-
ռանձնութեանը պէտք եղածին
չափ՝ կէս մը անանկ կուտէր ,
կէսմ՝ ալ մածուն կըշինէր : Եւ
որովհետեւ քօքօ ծառը այնչափ
պիտուական էր իրեն, և մէկ հատ
մը էր՝ կուզէր շատցընել . բայց
չիցտէր թէ ինչպէս ընէ : Ասեր
էր թէ պատուաստ (աշ) կընեն
ծառերը . սակայն չիցտէր ընելու
կերպը . անոր համար սիրտը ան-
հանգիստ կըհոգար : Բիւր ան-
գամ կըսէր հառաչելով . հազար
ափսոս իմ մանկութեան գեղե-
ցիկ օրերուն , որ բան մը չեմ
սորված . մե՛ղք այն առիթնե-
րուն որ զիս չի կըթելով կորսըն-
ցուցի : Ա՛հ եթէ գիտնայի իմ
չահս , փուճ բաներու ետեւէ ըլ-
լալով չէի կորսընցնէր ժամանա
կըս¹ :

1 Հին փիլիսոփաները այնչափ մեծ կը-
գնէին ժամանակն , որ մէկ րոպէն բոլոր աշ-

Աթէ խելքս օգտակար դի-
տու թէց ետեւէն ընէի, բան սոր-
վել ջանայի, հիմա ունեցած
խելքս ինձի լոյս կուտար. ո՛հ ե-
րանի՛ թէ նորէն մանուկ ըլլայի,
ու խելացի բաներու ետեւէն ըլ-
լալով իմաստուն մարդիկներէն
բան սորվէի¹: Արւեստ չէր
մնար որ չի սորվէի. արւեստաւոր
մարդկանց ետեւէն կիյնէի որ բա-
նի տեղեակ ըլլամ:

Խորհք կարժէ կրօնին. շատ մեծ յանցանք
էր կտոր մը ժամանակ փուճը անցրնել.
Վասն զի շատ անգամ մէկ բոսկին մէջ մե-
ծամեծ գործքեր եղած են. շատ մարդ մէկ
բոսկէն չի նայելով մեծ բանէ զրկւած է:
Անոր համար տարիքն առած մարդիկ շատ
կրցաւին անցած ժամանակին վրայ. բայց
անցնելէն ետե օգուտ չիկայ:

1 Աթթ անանկ տղոց, որ գիտուններուն
քովէն հեռու կրփախչին ու փուճ բանե-
րու հետ կրլան. Ռօսկէնսօն իրենց խրատ
ըլայ. որ փորձով հասկըցաւ որ եթէ խելա-
ցիներու հետ նստէր ելլէր՝ խելացի կրլար.
բայց անխելք բաներու հետ ըլլալով ան-
խելք մնաց. և եթէ սխտանի գրքեր կար-
դար, բան սորված կրլար. չընելուն համար
ասանկ եղաւ:

Սակայն ասանկ պարապ տրտունջները ինչ օգուտ կրնային ընել Աօսլէնսօնին . որ ժամանակը անցուցեր էր, այս պակասութեց դեղը հատեր էր: Աւելի հարկաւոր էր ջանք ընելով գիւտ հնարել կարօտը լեցրնել, որ բան չգիտնալուն համար կրտանջուէր. բայց ջանալով ասոր ալ ճարը հնարեց: Ասան զի անգէտ ըլլալով խելք բանեցուց, կտրեց մէկ երկու մատղաշ ծառերուն ծայրերէն. և մէջ տեղը բարակ ճղքեց՝ ու մէկ ճիւղ մը քօքօյէն պատւաստ (աշ) ըրաւ. ետքը փաթ թեց բարակ տերևով պատւաստած տեղը. միշտ կը դիտէր թէ երբ կը ծլի: Շատ չանցաւ ճիւղերն սկսան ծլիլ. ասանկ որ պատւաստները քիչ ատենին մէջ աճելով քօքօ ծառի անտառ ձևացան: Ահա նոր ուրախութի Աօսլէնսօնին, և նոր առիթ աւելի ջերմեռանդ ըլլալու, նաև շնորհակալութի ընելու:

լու անձային բարութենն որ այն զարմանալի զօրութիւնք և աճողական յատկութիւնք ամէր է բոյսերուն, որպէս զի կենդանի արարածք սակասութի մը չունենան սահմանութիւն, և հանդիստ վիճակ ունենալու :

Իսկ լամաները մեծ ու սրղտիկ անանկ ընտանի եղան, ինչպէս որ հոս շունն ու կատուն ընտանի են : Սկսաւ նաև գործածել լաման հանգստութե համար վրան բեռ բարձրնելով. որովհետև իրեն շատ գժւար էր բեռը շալկել բերել. երբոր կերթար բան բերելու, լամային կրբեռ ցրնէր : Բայց այս նոր շինած պատին քով շատ մանր ծառեր կային հոն ծակ մը թողուց դուռ շինեց, որ հազիւ մէկ լամա մը կրնար անցնիլ : Այս դուռը դրսէն չէր երևնար, ներսէն ալ լաւ մը հիւսելով գոցեց :

Մահա գեղեցիկ տեսարան մը. երբ Ռօպէնսօն կը դառնար բնա-

կարանը՝ լաման տիրոջ մէն առաջ
կը վազէր . վասն զի խիստ աղէկ
սորվեցաւ ճամբան . և երբ կը-
մօտենար դռանը՝ կը կենար որ
բեռը վրայէն ետ առնէ . յետոյ
ցածնալով դռնէն ներս կը մըտ-
նէր : Ռօպէնսօն ալ ետեւէն կը-
մըտնէր : Անատենը տեսնելիւր ,
թէ ինչ ուրախուի կը լլար ձա-
գերուն՝ մօրերնուն հօտն որ
կառնէին . որոնք իրենց զըւար-
ճութիւր յայանելով վեր վար կը-
ցաթ կէին կըխաղային . մէյմը
մօրերնուն քով կը վազէին ուրա-
խանալով , մէյմը Ռօպէնսօնին
վրան կերթային քսելով կըսի-
րէին : Անալ մեծապէս կը զըւար-
ճանար անոնց ուրախուէր վրայ
և կը գրկէր . ինչպէս հայր մը եր-
կար ժամանակ հեռանալէն ետեւ
զաւկըներն որ տեսնէ՝ գիւրկը
կառնէ սիրելով կուրախանայ ա-
նոնց զըւարճութիւր¹ :

1 Ըստ բնարանից անասունները մէկ ան .

Իսկ Ռօպէնսօն տեսաւ թէ շինած աղիւսները լաւ չորցած են, կրնար վառարանին պատը շինվիլ, ուզեց արեւին տաքը անցնելէն ետեւ շինել. ուստի նախ շինեց տափակ քարէ ծեփիչ մը, կաւն ալ շաղվեց պատրաստեց. նաև հաւասարաչափ կանոնմը շինեց, որ պատը շիտակ ելլէ և եւ այսպէս պատ շինելու ամէն

կատար ճանաչում մը ունին. որ երբ մէկէն երախտիք մը կրտեսնեն, չեն մտնար՝ կրտիրեն. ինչպէս որ շատ զարմանալի օրինակներ կան. զոր օրինակ՝ Հին աստուծոյ Արդրակոս անուանով մէկ ծառայ մը Ափրիկէ առիւծի մը կրպատասի. որուն ոտքը եղէգի կտոր մը մտած չարաչար վիրաւորեր էր: Այս մարդը առիւծին խեղճ ձայնին չգիմանալով գնաց քովը հանեց փուշը, վէրքն ալ կապեց լաւցուց: Ասն անցաւ այս առիւծը բռնեցին ընծայ տարին Հռոմ: Մարդն ալ հռովմ գնաց. ու յանցանքով մը երբոր բռնեցին հրատարակին մէջ առիւծին առաջը ձգեցին որ պատահէ, նա յիս առիւծը ճանչցաւ գնաց քովն սկսաւ լղելով սիրել իր բարերարը: Զարմացան ամէնքը. բայց թագաւորը երբ պատճառն իմացաւ՝ ազատեց մարդը, առիւծն ալ զար-

Հարկաւոր պատրաստուինները
լրմնցնելէն ետքը՝ աղիւսները
բեռցուց լամային՝ բերաւ կրակ
վառած տեղը . բայց թէ ինչ
կերպով բեռցուց , շատ զարմա-
նալի բան է : Իբր զի միշտ կըմը-
տածեր որ կողով (սէփէթ) շի-
նելը խիստ հարկաւոր է իրեն .
բայց մանկուծէ ատենը անանկ
անհոգ էր որ ամենեւին մէկ բա-

գարեցին : Այսպէս մէկ շուն մը ազատեց
իր տէրը , որ Ալբեան լեռներուն վրայ ձիւ-
նով պատած ըլլալով երբոր կերթար , քիչ
մնաց ստակալի բարձր տեղէմը վար սլիախ
խնիր , շունը խածաւ լաթերէն թող չի աը-
վաւ որ առաջ երթայ . մարդը հասկըցաւ
վտանգն , ու ետ կեցաւ ազատեցաւ : Շատ
մեծ բան էր և այն երախտագէտ շանը
գործքը , երբ իր տէրը կամեցաւ գետը մըտ
նիլ լուացվել , չէյաէր թէ ջրին մէջ կո-
կորդիլոս գազան կայ . բայց շունը զգաց ,
ու շատ անգամ տկոջը լաթերէն խածաւ
կըհաչէր գետին վրան , թող չէր տար որ
գետը մանկ . երբ տեսաւ թէ տէրը լաթե-
րը հանեց սլիախ ջուրը նեավէր՝ շունը նախ
ցաթկեց ջուրը . մէկէն գազանը զինքն յա-
փրշտակեց , տէրն որ տեսաւ զարմանալով
շանը գործքին վրայ՝ շուտով փախաւ անկէ :

նի մը ուշ չէր գրած թէ ինչպէս
 կը շինեն . որ թէպէտ մեծ բան
 մը չէր, սակայն ինքը անհող ըլ-
 լալով կերպը չիյտէր, որ այս
 հարկաւոր բանը կատարէ : Եւ
 որովհետեւ հովանոցն որ շինեց՝
 մտամբտալով յաջողեցաւ, անա-
 տենէն ետեւ միշտ բանի մը հետ
 ըլլալով ժամանակը սլարապ չէր
 անցընէր . ուստի սկսաւ մտա-
 ծել կողով շինելուն վրայ, մինչև
 փորձելով ջանալով կերպը գը-
 տաւ, հաստատ կողով մը շինեց .
 ետքը մէյմ՝ ալ շինեց՝ երկուսը
 բաւ իրար կապեց չուանով՝ լա-
 մային վրայ գրաւ, որ երկու կող-
 մէն կը կախալէին :

Ահա այս կերպով բոլոր աղիւս-
 ները կրեց բերաւ հոն, և սկսաւ
 վառարանին սլատը շինել . ա-
 ռաջ մէկ կողմը շինեց, մէկալն
 ալ սկսաւ բարձրացնել . բայց
 նոյն գիշերը գիպւած մը սլատա-
 հեցաւ իրեն որ խելքը գլխէն
 տարաւ : Վասն զի ցորեկը աշ-

խատանքէն հոգնած ըլլալով՝
իրիկունը գնաց տեղը հանգիստ
պառկեցաւ . լամաներն ալ ոտ-
քին տակը պառկած էին . լու-
սինը գեղեցիկ պայծառ ծագեր
էր . օդը մաքուր պարզ . հովքան
չըլլալով ձայն ձուն չի կար : Աօ-
պէնսօն անուշ կը քնանար . և ինչ
պէս որ սովորուածի ունէր՝ երա-
ծին մէջ սիրական ծնողքը տե-
սաւ . երբոր մօտեցաւ իրենց ,
յանկարծակի որոտում մը ելաւ
անանկ ահագին սոսկալի , որ ոչ
եղեր է և ոչ լաված է . ինչպէս
պիտի պատմենք հեռեեալ գի-
տւածին մէջ :

Թ . Դիպած .

Ինչպէս ըսինք՝ Աօպէնսօն եր-
բոր անոյշ քունին մէջ սիրական
ծնողքը կըտեսներ , օդը պարզ
ազուր , լուսինը պայծառ , յան-

կարծ գետնաշարժուի մը պատահեցաւ անանկ ասէղ սոսկալի՝ որ չէ լաված . նախ ասագին որոտում մը եղաւ կարգէ գուրս զարհուրելի զարմանալի փոթորիկներ գոչումներ մէկէն լալեցան . երկինքը կրակի պէս փայլատակելով կայծակ կը հաներ : Աօպէնսոն գողալով արժնցաւ վեր ցաթկեց՝ չէր գիտեր թէ ինչ եղաւ և ինչ պիտի ըլլայ : 'Աոյն կէտին մէջ գետինը սոսկալի կը շարժէր . ասուելի որոտում մը գետնին տակէն լավեցաւ . իսկ զարհուրելի փոթորիկն որ ելաւ ծառերը և ժայռերը շրջեց . մինչև ծովուն անգունդին տակէն ալ գոռալու ձայներ կելլէր աշխարհք կը գողացընէր . կարծէիք թէ բոլոր տարերքը իրարու հետ կուի կընէին . և կերենար թէ ամէն բան պիտի կործանի ' :

1 Աօպէնսոն օրագրուէր մէջ կըսէ . թէ

Ռօպէնսօն յանկարծակի զա-
սոնք լսելով կիսամեռ գուրսցաթ-
կեց բնակարանէն սկսաւ խեն-
դի պէս փախչիլ . լամաներն ալ
վախերնուն ետեւէն կրփախչին :
Հազիւ թէ անկէ գուրս էին ե-
լեր , լեռան մէկ կտորը փրթաւ
ընկաւ Ռօպէնսօնին պառկած
տեղը . որ սաստիկ վախուն թըռ-
չունի պէս կը վազէր . նմանապէս
լամաներն ալ խռոված կրփախ-
չին : Իրեն առջի մտածմունքն
եղաւ վազել ելլել մօտ եղած լե-
ռանը վրայ . որուն վրայ գուր
դաշտավայր էր լեցուն ծառե-
րով : Երբօր կը վազէր խիստ վախ-
նալու բան մը տեսաւ . վասն զի
լեռան մէկ գին բերան մը բաց-
ված էր մէջէն կելլեր մութն՝ բոց՝
մօխիը՝ քար , Նաև կրակի նման

Ծովուն խռովիլը ցամաքէն աւելի էր . ա-
նանկ գոռալու ձայներով կերերար ահա-
գին ովկիանոսն որ՝ վախէս լեզուս կապիւ-
ցաւ , միայն այսչափ ազօթք կրնայի ընել ,
թէ տէր ողորմէ ինձի :

հալած նիւթ մը կը վազէր, որ
կըլլի լաշ¹ :

Ղորով կըրցաւ փախչիլ հեռա-
նալ անկէ, որով հետեւ լաշ նիւ-

1 Երկու երեւելի հրաբուլիս լեռներ կան
իգալիս, մէկը նաբօլի Վեռնայ անունով,
մէկալը Էֆնա սիկիլեա կղզին. որ հին ատե-
նէն 'ի վեր միշտ թանձր մուխ և բոց կելլէ
բերաններէն. վասն զի մէջի նիւթերը կը-
վառին երբեմն անանկ սաստիկ որ գետի
պէս բերնէն կելլեն կը վազեն : 1693 ին
Եանա լեռը սոսկալի բարնկեցաւ, անանկ
մեծ երկրաշարժութի ըրաւ, որ 90 հազար
մարդ մեռցուց սիկիլեայի մէջ : Նմանապէս
Վեսուս լեռն ալ երբեմն բարնկելով շատ
շնաս կուտայ նաբօլիին. երբեմն սաստիկ
բարնկելով մէջի նիւթը՝ ահագին ձայներ
կըլլալին բերնէն. և երբեմն մինչև 200 հօ-
խայ ծանրութի քարեր կընեակ գուրս հե-
ռուն : Նաև հրեղէն գետ կը վազէ, ինչպէս
եղաւ 1794 ին, որ մինչև ծովը վազեց զը-
նաց : Այս նիւթը փորձեցին Քիմիական-
ները տեսան՝ որ պաղէղէ ու արջասպէ բա-
ղադրած է : 1707 Սանգուրին կղզին բով
նոր կղզի մը ծովուն մէջ բուսաւ. գեշերը
բոց կերննար՝ ցորեկը մուխ. ջուրը երբեմն
կանանչ կերննար, երբեմն կարմիր, ուր 40
օրան մէջ մէկ ժայռ մը աճեցաւ, ու նո-
րէն հալեցաւ կորաւ :

Թը բորբոքած գետինն նման կը-
վազէր. և մեծամեծ քարեր մէկ
դին մէկալ դին կարկուտի պէս
կընեալէին : Երբոր միւս կողմը
կըփախչէր ուրիշ նոր վտանգ մը
առաջն ելաւ . որ էր սարսափե-
լի փոթորիկ մը , որ ամէն կող-
մանէ փչելով պաշարեց խեղճը :
Այս փոթորիկը բոլոր ամպերն
իրար բերաւ ժողվեց . մինչև ծան-
րանալով սկսաւ անանկ մէկ ջըր-
հեղեղ անձրև մը , որ քիչ ատե-
նին մէջ բոլոր կղզին ջուրը կո-
խեց լիճ՝ մը եղաւ : Աօպէնսօն
ելաւ ծառին վրան շատ նեղուի
քաշելով ազատեցաւ վտանգէն ,
և խեղճ լամաները անձրևը քը-
շեց տարաւ . երբոր խեղճու թը
կըկանչէին Աօպէնսօնին սիրար
կըհալէր : Շատ ջանաց որ զա-
նոնք ալ ազատէ . բայց գետինը
ման ջուրերը առին տարին :

Վետնաշարժուիը քիչմը ա-
տեն ալ շարունակեց , անկէ ետե
մէկէն դադրեցաւ բոլորովին .

անճրևը և փոթորիկը անցան .
հրաբուղխին բերնէն ելած նիւ-
թը կտրեցաւ բան չէր վազէր .
ետքը երկինքն ալ բացվեցաւ ,
բոլոր ջրերը քաշվեցան կէս ժա-
մին մէջ¹ :

Սօսկէնսօննոյն գիշերը ծառին

1 Որովհետև գեանին տակը մեծ խոռոչ
ներ ծակեր կան լեցուն օգով և գոլորչի-
քով . ուր կը գիզվին գիւրավառ նիւթեր .
այս ինքն ծծումք , բորակ , ձիւթ , ևն : Այս
նիւթերը խոնաւութիւն խոնորելով տաքնան
կրբոճնկին . ինչպէս երած քարին վայ ջուր
լեցնեն կրբոճնկի կեր (քիւրէճ) կըլայ ,
մուխ կըհանէ . այսպէս կըլայ երբոր ջուրը
հողէն անցնելով այս նիւթերը կըտաքցընէ .
որոնք տաքնալով կրբոճնկին , գոլորչի կը-
հանեն . նաև այն ծակերուն մէջի եղած օգն
ալ տարածվելով տաքէն կըշամայ՝ անանկ
աստիկ որ տեղ կուզէ գուրս ելլելու . ա-
սով վեր վար կըշարժէ գետինը , գետնաշար-
ժուի կըլայ . մինչև որ մէկ կողմէն պատ-
ուէ գուրս կելլէ գոլորչին կամ բոճնկած
նիւթը . որ երբեմն այնչափ կըգիզվին որ
լեռան պէս կըլան , և քարի տեղ կըգոր-
ծածվին : Թէ որ խոնաւ տեղ մը փորելով
փոս շինես , ու մէջը ծծումք և երկաթի
խարտոց լեցնես . այս նիւթը կըսկըսի խը-
մորելով տաքնալ և ինքնիրեն բոճնկիլ :

վրայ կը դողար վախուն. առտը-
ւան դէմ ծառէն վար ինչաւ
խռոված յուսահատած այս թըշ-
ւառուէց վրայ, որ գլխէն ան-
ցան. այնչափ որ չէր կրնար միտ-
քը վրան ժողվել և չնորհակա-
լու թի ընել այս նոր ազատուէր
համար, որ այսչափ մեծ վտանգ-
ներէն կեանքն ազատեցաւ :
Իբր զի՝ միտքը դըրէր էր թէ գետ-
նաչար ժու թիը աւրեր կործա-
նէր է իր բնակարանը ամէն բա-
նով. և սիրական լամաներն ալ
ջրերուն մէջ խղղը ված են. ուս-
տի անպատմելի ցաւով կը կսկը-
ծար, որ բոլոր բաները կորան և
մտքին մէջ դրած բաներն ալ
անցան գացին :

Մուծ տեղը նայեցաւ, որ
հրաբուղխին բոցը ցածցեր էր .
միայն սև մուխ մը կելլէր բեր-
նէն. անկէ ետքը այս լեռը հրա-
բուղխ եղաւ : Ռօպէնսօն դաստիք
տեսնելով ինչպէս տարակուսա-
նաց մէջ էր. սոսկալով կը դողար

Թէ նորէն գետնաշարժուի չըլ-
լայ . սրտին հոգն ու տրտմութիւր
աւելի ծանրացան . միշտ աչքին
առաջն էին այն սասանութիւնե-
րը . անմխիթար սրտով չէր ուզեր
վեր նայելու , այլ թողուց իր մի
միայն ապաւէն ստեղծողը . հա-
նապազ միտքը հաստատեր էր
գալու չարիքներուն վրայ . վասն
զի կարծէր թէ միշտ պիտի ըլ-
լան անպակաս ¹ :

Հալեցաւ մաշեցաւ ողորմելին
անհանգիստ տաղնապելով . և
այն ծառին կըրթընած կըհա-
ռաչէր կողբար տառապանքով :
Այսպէս անմխիթար մնաց հոն
բոլոր այն գիշերը , մինչև արշա-
ւոյսը բացվելով լոյս ծագեց : Ա-
ռաւօտուն՝ արեգակը գեղեցիկ

1 Ջրհեղեղէն ետև մարդիկ միշտ գողե-
մէջ էին Ռօպէնսօնին նման . քանի որ անձ-
րև կուգար գող կելլէին՝ չըլայ թէ ջր-
հեղեղ ըլլայ . անոր համար լած նշան գրաւ-
ծիրանի գօտին , որ տեսնելով հասկընան
թէ պիտի գազրի անձրևը :

Ծագեր էր չորս դին . երբոր ա-
մէն բան աղւոր երեւնալով կը-
ծիծաղէր, խեղճ Աօպէհասօն խա-
ւար տրտմուէ մէջ ծառին կըր-
թընած կեցեր էր : Ամենեւին
աչքը քուն չէր մտած . անանկ
խռոված էր, որ հազար անգամ
ցաւագին սրտով կը հառաչէր,
թէ ո՛հ ի՞նչ եղաւ ինձի :

Հուսկ յետոյ սկսաւ առաջ
երթալ կըրտրկելով, որպէս թէ
երազի մէջ ըլլար . բայց դէպ 'ի
բնակարանն երթալու ատենը
երբոր տեսաւ սիրական լամանե-
րը ողջ առողջ դիմացն ելան, ու-
րախուէն խեղքը դլխէն դնաց :

Մէկէն չի հաւատաց աչքին
տեսութեան, կարծէր թէ սուտ
է . բայց շուտով վրայ եկաւ :
Լամաներն ալ զինքն որ տեսան
վազեցին վրան սկսան ձեռքը լը-
ղել . և հանգարտ ցածկելով
կուրախանային իրենց տիրօջը
հետ :

Աօպէհասօնին սիրան որ մինչև

անատենը տրտմութիւնք քար կըտրեր էր , մէկէնիմէկ արթնցաւ , լամաներուն վրան որ նայեցաւ , աչքը վեր վերցուց երկինքը , ուրախութիւն սկսաւ լալ . նաև անձային բարիքը միտքը բերելով զղջացաւ ըրած յուսահատութեցը համար : Երկար ատեն արցունքն երեսն 'ի վար կըլազէին : Անկէ ետքը լամաները սիրելով առաւ հետը գնաց ' նայելու թէ ինչ եղաւ բնակարանը :

Աերևնայ թէ ջուրն առաւ լամաները քշեց ' մէկ բլուրի մը վրայ հանեց . ուր քիչ ջուր ըլլալով ցամաքը մնացին կենդանիները ազատեցան . ետքը փութորիկն որ անցաւ դարձան եկան սորված տեղերնին : Աօպէնսօն գնաց բնակարանին առջին . զարմանալով տեսաւ թէ ինչպէս ինքը կըկարծէր ' անանկ չարաչար չէր կործանած . իրաւ բնակարանին վրայի քարը վար էր ընկած , ու քովի հողերը մէ-

ջըն էին լեցված . բայց անկարելի չէր այն աւերակները դուրս հանել, ու նորոգել այս կործանումը . մանաւանդ որ անատենը աւելի կրմեճնար բնակարանը և առաջվանէն աղէկ բնակելու տեղ կըլլար :

Այս բաներուն վրայ լաւ մը տածելով Ռօպէնսօն հասկըցաւ թէ անձային նախախնամութիւր զինքը սիրելուն համար խրկեց այդ գիպւածները, չէ թէ պատուհասելու համար, Եբր զի՛ մօտէն քննեց նայեցաւ, որ բնակարանին վրայի այն մեծ քարը չորս գիւն փրտտած հող էր դարձեր, հարկ էր որ օր մը ինքն իրեն վար իյնի Ռօպէնսօնին վրայ : Ահա ամենաբարին իւր անհուն ողորմութիւր խնայելով Ռօպէնսօնին, որ չըլլայ թէ գիւշեր ատեն այն քարին տակը մնայ չարաչար մեռնի ողորմելին, այս գիպւածը տվաւ :

Աւրեմն յայտնի է թէ իմաս-

տուինն այ առաջուց կարգաւորէր էր որ այս մարդս երկար ապրի . և աշխարհքս ստեղծած ատենը այնպէս բարեկարգեց՝ որ այս ժամանակիս պահվի այս բանը և այս երկրաշարժութիւնը Գետնին տակէն ելած որոտումին ձայնը , նաև գետնին երերալը՝ իբր թէ ձայն տալով Ռօպէնսօնին՝ խռովեցին որ փախչի ազատի . թէ որ առանց ձայնի ըլլար գետնաշարժութիւնը , յայտնի է թէ չէր կրնար արթննալ Ռօպէնսօն . անտարակոյս քարը վրան փլէլով շարաշար կրմեռցրնէր :

Նշատէս թէ ան ինչպէս կը հոգայ մարդը՝ նաև անանկ ատեն որ կարծէր թէ ողորմութիւնը հեռացեր է իրմէն . քանի՞ զարմանալի կերպով ազատեցաւ Ռօպէնսօն . իբր թէ մասնաւորապէս խրկեց ան այս դիպւածն որ Ռօպէնսօն առաջուց իմանալով այն մեծ վտանգէն ազատի :

Աւստի այս բանէս ամէն մարդ
օրինակ առնելով՝ ամէն առթի
մէջ պէտք է միշտ արթուն ըլ-
լալ անձային ձայնին, որ այսպի-
սի գիպւածներով կըխրատէ
մարդը՝ զգոյշ կենալ. և որչափ
տրտմական պատահմունք ըլլան,
պէտք է գիտնալ նախ թէ միշտ
մարդու մեծ կերեւոյ չեկած
թշառուիք քան թէ իրօք պա-
տահածը. երկրորդ թէ ամէն
չարիքն ու պատուհասներն՝ որ
անձ կըխրկէ, բարի վախճանաւ
մեզի օգուտ կըկարգին. և միշտ
մեզի աղէկութի մը գալու հա-
մար կըպատահին, ինչպէս որ
յայտնի կընէ այս ճշմարտութիւնը
հետեւեալ ոտանաւորս :

Խոնարհեալ ընկալցուք՝ զբարիս
գերաբուն,

յէնարան մեր միայն՝ վեհ բա-
զուկ բարձրելոյն .

Պարզեսցուք զաչս մեր՝ ի զըն-
նել նըրբագոյն,

զազդարար զիւր շնորհ՝ և զառ-
նա մեր դարձումն :

Պատուհաս երկրաւոր՝ զոր տայ
մեզ երկնաւորն ,
բարեբեր շնորհածիր՝ վասն
մեր բեղմնաւոր .
Թէ և դառն են այն փուշք՝ և
որչափ ահաւոր ,
են աղբիւրք նոր սիրոյ՝ և խը-
նամոց նորանոր :

Ժ . Դիպած :

Ո՛սպէնսօն սովորութի ու-
նէր որ ամէն բանին ետեւէն ա-
ղօթք ընէ . ուստի մէկէն ծնկան
վրայ եկաւ՝ սկսաւ շնորհակալ
ըլլալ այն այս նոր ազատութիւնը
համար : Անկէ ետեւ սկսաւ աշ-
խատել , որ իր բնակարանին աւ-
րածները շինէ . թէպէտ քիչ
աշխատանքով հողերն ու փլած-
ները վերցուց , բայց այն մեծ

քարը չի կրցաւ վերցընել . որ
երկու կտոր էր եղած . մէկ մար-
դուն ուժը բաւական չէր որ կո-
տրտելով փշրէ :

Շատ ջանաց որ գէթ պզտի
կտորը հրելով դուրս ձգէ՝ չի
կրցաւ . վասն զի իր կարողուէն
շատ վեր էր գործքը : Այս ան-
յաջող ջանքը նորէն խեղճին սիր-
տը կոտրեց միշտ կրմամբտար
թէ ինչպէս պիտի ըլլայ ետքը :
Շատ հոգ ընելէն ետև յանկարծ
միտքն ընկաւ լծակ գործիքը .
որով ծանր բաները կը շարժեն
աշխատաւոր մարդիկ . որով-
հետև մանկուէ առենը տեսեր
էր՝ թէ բանվորները երբ ծանր
բուն մը կուզէին շարժել , մեծ
փայտ մը տակն անցընելով բանի
մը վրայ կը դընէին՝ ծայրէն կո-
խածնուն պէս կը շարժէր . ինքն
ալ մեծ փայտ մը կտրեց լծակ
շինեց քարին տակը խօթեց ,
պզտի քարմ՝ ալ քովը դրաւ ,
վրան կը թնցուց լծակը . ետքը

փայտին ճոթէն կոխածին պէս՝
 քարը շարժեցաւ տեղէն : Եւ
 այսպէս կէս ժամին մէջ յաջո-
 ղու թիւ կլորելով երկու քարն ալ
 դուրս ձգեց անկէ, որ չորս մարդ
 չէին կրնար տեղէն շարժել : Ուս-
 տի մեծապէս ուրախացաւ տես-
 նելով թէ ոչ միայն առաջվանէն
 ընդարձակ եղաւ բնակարանը,
 այլև աւելի ապահով եղաւ ա-
 մէն կողմէն . վասն զի թէ՛ պա-
 տերն ըլլան, և թէ՛ առէգը՝ միակը-
 տոր մէկ քարմ՝ էր եղէր . ոչ փրթ-
 թած քար մը կար և ոչ ճեղք
 մը :

Ալլաւ գնաց հրաբուլիս տեղը,
 տեսաւ որ մէկ սև մուխ մը կել-
 լէր . շատ զարմացաւ դուրս ե-
 լած նիւթին վրայ, որ ամէն դի-
 վազէր կերթար . երկար ատեն
 տաք մնալով մինչև հեռուն կը-
 վազէր : Այս զարհուրելի երե-
 ւոյթը հեռուէն կը դիտէր . այն-
 չափ սոսկալի էր հրաբուլիս բե-
 րանն որ վախուռն չի կրցաւ առաջ

երթալ, Յետոյ տեսաւ թէ այն
հրեղէն նիւթը դէպ 'ի գետնի
խնձորին տեղը վազեր էր. վախ-
ցաւ որ չըլլայ թէ այն բոյսերը
ասպականին. չի կըրցաւ հանգիստ
ըլլալ՝ մինչև որ չի գնաց հոն.
որոնց փնաս մը չէր եղած: Այս
բանին վրայ՝ միտքը դըրաւ թէ
ամէն դի գետնի խնձոր անկէ
շատցընէ. որ չըլլայ թէ որ մը
ասանկ զարհուրելի դիպւածով
մը բուռնովին կորսըլին: Սակայն
ձմեռը խիստ մօտ ըլլալով տա-
րակուսեցաւ թէ չեն բռնէր.
ով գիտէ կըսէր, կրնայ ըլլալ որ
աս ալ այն տեսակ բոյսերէն ըլ-
լայ, որոնք ձմեռնալ կըդիմա-
նան. ուստի այս խորհրդով սկը-
սաւ գետինը փորել: Բայց զար-
մանալին այն եղաւ, որ այս սոս-
կալի դիպւածը՝ ուրիշ մեծ աղէ-
կուի մը պատճառեց. վ'ս զի հրա-
բուղիս բերնէն շատ բան գուրս
ցաթկելէն 'ի զատ շատ երած
քարեր ալ գուրս եկան, որ կիր

(քիրէճ) էին եղեր . թէպէտ
 հասարակօրէն փռան մէջ երե-
 լով քարը կիր կը դառնայ . բայց
 այն լեռը՝ փռան նման մէջի քա-
 ըերը երեւով կիր ըրաւ ու դուրս
 նետեց :

Խօսակէսօն գեօինը փորելով
 փոս մը շինեց երաժ քարերը ժող-
 վեց մէջը լեցուց . վրան ալ ջուր
 թափելով կիրը մարեց , ինչպէս
 որմնագիրները կընեն . ետքը
 քիչմը աւազ բերաւ միատեղ շաղ-
 վեց , ու յաջողութեմ ուղած բա-
 նը շինեց անով : Իսկ հրաբուզ-
 խին մուխը դադրելէն ետեւ Ռօ-
 պէնսօն մօտեցաւ բերնին քով
 տեսաւ թէ լավանիւթը անանկ
 պաղեր էր մէջն որ ամենեւին
 մուխ չէր ելլեր . հասկըցաւ որ
 տակի կրակը բոլորովին մարած
 է . և վախնալու բան չէ մնացեր :
 Ասկէ սիրտ առաւ ու ձմեռվան
 պէտք եղած բաները սկսաւ հո-
 գալ : Աւստի նախ գնաց լամա
 որսալու . մինչև ութը հաս բըռ-

նեց առաջվան կերպովը . մէկ ա-
րու լամա մը պահեց , որ ընկեր
ըլլայ իրեն լամաներուն , մէկալ-
ները բոլոր մորթեց , միսը չոր-
ցուց ասուխտ շինեց . նախքա-
նիմը որ աղը պահեցուց . ետքը
հանեց վառարանին մէջ մուխը
կախեց որ չորնան . ինչպէս որ
տեսեր էր իր մորմէն պղտիկու-
թէ ատենը :

(Ժ) Կպէտ Ռօսպէնսօն իրեն պէտք
եղածին չափ պաշար ճարեր էր ,
բայց վախնալով չըլլայ թէ ձմե-
ռը սաստիկ և երկար ըլլայ՝ կու-
ղէր աւելի բան ունենալ : Միտ-
քը դրաւ որ մէկ քանի լամա-
ներ ալ բռնէ . բայց չի յաջողե-
ցաւ . ինչու որ կենդանիները
զգացին իրենց վտանգը , կըղ-
գուչանային ծառին մօտենալու :

Աստի պէտք եղաւ որ ուրիշ
նոր եղանակ մը գտնէ զանոնք
բռնելու . ինչպէս որ հարկը ի-
րեն յաջողեց՝ ասոր ալ հնարքը
գտնել : Կըղիտէր որ որչափ ան-

դամ լամաները ջրին քով կըմօտենային՝ վախ մը կուգար իրենց խրտելով արագ կըփախէին ծառին քովէն պզտի լեռան վրայ : Այս լեռին մէկալ կողմը պատած էր մանր ծառերով . քովէն ապառաժ մը վեր ելած էր շատակ պատի պէս , բարձր երկու գրկաչափ . դիտեց որ լամաները սաստիկ կըցաթկէին վերէն վար ան ժայռերուն մէջ : Այս դիտողութիւնը կատարելէն ետեւ՝ փորեց այն տեղը խորունկցուց , անանկ որ լամաները երբոր պիտի ցաթկէին՝ փոսին մէջ կիյնէին : Աւստի որ ու կէս աշխատելով փոսը լմընցուց ու վրան դոցեց : Միւս օրը տեսաւ որ լամաները ցաթկելով երկու լամա բռնըվեցան . շատ ուրախացաւ :

Ասոնց միտն ալ չորնալու դնելէն ետեւ , այսչափ ապրուստին վրայ նայելով զըւարճանալու տեղը՝ նորէն սկսաւ հող ընել . որ ուրիշ տեղ մը ճարէ զանոնք

դնելու ձմեռը . որպէս զի եթէ
դժբաղդու թէ երկրաշարժու թի
ըլլայ՝ տեղ մը ունենայ : Ասանկ
մտածելով կը դիտէր . տեսաւ որ
բնակարանին քով լեռան մէկ
կտորը ելած էր . տեղը երկու
զրկաչափ խորունկցած ըլլալով
այր (մաղարա) մը ձեացած էր .
որ բաւական լայն ըլլալով պատ
շինեց՝ ուրիշ բնակարան մը ե-
ղաւ մէկալին քով այնչափ լաւ ,
որչափ որ կրնար հնարել ար-
ւեստը :

Հիմա մնաց Ռօպէնսօնին ը-
նելու իրեք բան . որով կարենայ
բոլորովին նախատես ըլլալ ձը-
մեռվան ամէն բանին : Պէտք է
նախ և առաջ խոտ ճարել լա-
մաներուն համար . երկրորդ՝
փայտ ժողլէլ վառելու համար .
երրորդ՝ գետնի խնձոր հանել
նոր բնակարանին մէջը պահելու
համար : Ատ խոտ քաղեց բե-
րաւ իրարու վրայ դիզեց կար-
գով ինչպէս գեղացիները կը շա-

րեն ծառի պէս . խիտտ ուժով
կրկոխէր իրարու վրայ , որ անձ-
րև չէր կրնար մէջն անցնիլ . սա-
կայն անփորձ ըլլալով քաշած
աշխատանքը փուճ՝ եղաւ : Որով-
հետև հոգ չըրաւ նախ խոտերը
լաւ չորցընելու , երբոր այնպէս
Թաց իրարու վրայ կոխեց , սկը-
սաւ խոտը տաքնալ մուխ ելլել .
մինչև սկսաւ երիլ : Ռօպէնսօն
ասանկ բան լաւ չըլլալով խիտտ
շատ զարմացաւ . վասն զի գե-
ղացիներուն վերաբերեալ բան
է : Աւստի անատենը լաւ հաս-
կըցաւ , Թէ որչափ օգտակար է
ամէն բանի տեղեակ ըլլալ . և
որչափ կարելի է՝ ամէն բան գիտ-
նալ մանկու Թէ ատենը . վասն
զի չիյտէ Թէ որ բանին կարօտ
պիտի ըլլայ ժամանակով . և ի՞նչ
բաներ պիտի ընէ :

Ըստ պատճառաւ սոսկաց եր-
բոր տեսաւ Թէ խոտերուն մէջէն
մուխ կելլէ : Նաև աւելի մեծ
եղաւ զարմանքը ձեռքն որ խօ-

Թեց խոտին մէջ, նայեցաւ որ
կերէր խոտը : Միտքը չէր հաս-
նիր թէ այս կրակը ինչպէս պատ-
ճառեցաւ . և ուսկից կրակը այն
խոտերուն մէջ մտաւ : Ուստի
սկսաւ խոտերը ետ առնել . կը-
նայէր որ տեղ մը կրակ չի կայ
ու սաստիկ տաք և թաց է, զար-
մանքով պաշարվեցաւ : Վերջա-
պէս միտքը դրաւ թէ միայն թա-
ցու թիւնն է ասոր պատճառը .
բայց չէր կրնար գիտնալ թէ
ինչպէս կըլլայ :

Վասն զի այս բանը կըպատ-
ճառի Ֆիզիգական խմորմանէ .
որ ներքին ոգիքը խոտին թա-
ցու թք արթննալով, կըտաքցը-
նեն նիւթը . ինչպէս կըլլայ խը-
մորը, նաև գինին՝ երբ ներքին
մասուները կամ ոգիքը շարժելով
կըպալարճան :

Ռօպէնսօն հարկադրեցաւ որ
այն խոտերը վերցընէ լաւ մը
չորցընէ . ազէկ չորնալէն ետև
նորէն դէզ շինեց՝ վրան ալ ա-

հանկ լաւ գոցեց որ մեր տանիր-
ներուն պէս ո՛չ անձրեւ կանցնէր
և ո՛չ հով: Հետեւեալ օրը այն-
չափ չոր փայտ ժողվեց, որչափ
որ հարկաւոր էր իրեն. ետքը
գետնի խնձորներն ալ հողէն
հանեց բերաւ համբարանոցը. ո-
րով բաւական կերակուր պատ-
րաստեց իրեն ձմեռւովն համար:
Ասկէ ետեւ սիրտը հանգչեցաւ,
այլ հող չէր ընէր թէ ծանր ձը-
մեռ ըլլայ նէ ի՞նչ պիտի ընեմ:

Կրէ թէ հոկտեմբերին ամիսը
լմընցեր էր՝ բան մը չեղաւ. թէ-
պէտ ինքը շատ կը հողար՝ թէ
ձմեռը կը կոխէ: Յուրտին տեղը
անձրեւ բերաւ եղանակը. և այն-
չափ շատ կուգար, որ կարծէիր
թէ օդը ջուր փոխված է, չիցտէր
թէ ի՞նչ ընէ. վասն զի 15 օր բը-
նակարանէն չելաւ՝ դուրսը ոտք
չի կոխեց. որ երթար համբա-
րանոցը նայէր, նաև ջուր խոտ
բերէր լամաներուն. մինչև հար-
կադրեցաւ որ այն միջոցին մէջ

իրը բանտարգեալ հոն մնայ՝
Հէ՛ թէ ինչպէս ծանր և եր-
կար եկաւ իրեն այն եղանակը .
գործք մը չունէր որ ընէր . շատ
մեծ նեղութի կըքաշէր միս մի-
նակ և անգործ . թէ որ կարելի
ըլլար իրեն գիրք մը տալ , կամ
քիչմը թուղթ և կաղամար , ան-
կէ մեծ բան չէր կրնար ըլլալ :
Շատ անգամ հառաչելով կըսէր
ու կուլար , թէ որչափ մեծ յի-
մարութի ըրած եմ մանկութե
ատենս որ անհող եղայ , չի սոր-
վեցայ ուսումնականութի , և օգ-
տակար բաներ . միայն դատար-
կութե ետեկն եղայ զըւարձալի
բանի մը պէս . ո՛հ հիմա ինչ գիրք
որ ըլլայ՝ ինձի անգին գանձի տեղ
կանցնի . մէկ թերթ թուղթն ու

1 Այս կողմներուն մէջ հարաւային և
հիւսիսային հովերը յաճախ և սաստիկ փը-
չելով ոչ միայն միշտ օգը կըխռովե , այլև
շատ անգամ անձրևներ կըլլան անանկ սաս-
տիկ որ ջուր կըկտիէ . մանաւանդ հոկտեմ-
բերին և նոյեմբերին :

զրիչը հիմա իմ առջիս թաղա-
ւորութի մը կարժէ :

Այս ճանճրացուցիչ ժամա-
նակիս մէջ՝ հարկը ստիպեց զինքն
որ աշխատանքի ետեւէ ըլլայ բան
չինէ . որ մինչև անատենը չէր
մտածէր . ուստի միտքը դրաւ
որ կաւէ ամաններ շինէ իրեն
գործածութի համար . և անով
հանգիստ վիճակ ունենայ : Թէ-
պէտ անճրեր միշտ կուգար, բայց
մտիկ չըրաւ . գնաց վազելով կաւ
(չամուռ) բերաւ ու սկսաւ բը-
րուտի պէս աշխատելով պտուկ
և ուրիշ ամաններ շինել : Այս
գործքը մէկէն լաւ չի յաջողե-
ցաւ . շինած ամաններուն շատը
անպիտան եղաւ . բայց ուրիշ
գործք մը չունենալուն համար,
զըւարձութի պատճառաւ կաշ-
խատեր . շատ անգամ կրնէր
կաւրէր պահասաւոր ըլլալուն
համար : Այսպէս քանի մը օր
անցուց այս զըւարձալի աշխա-
տանքով մինչև ճամբան գտաւ :

ուղած ամանները շինեց կատարեց խիստ գեղեցիկ . ետքը շարեց զանոնք վառարանին մէջ կըրակէն հեռու, որ քիչ քիչ չորնանս Անկէ ետե զանազան ձևով և մեծութիւն պտուկներ, փառչեր շինեց, և որչափ որ շատ բան շինեց՝ այնչափ լաւ սորվեցաւ շինել: Անձրեւը անդադար կըշարունակէր. Ռօպէնսօն հարկադրեցաւ ուրիշ գործք մը մըտածել, որ սրտին նեղուիր անցնի: Աւստի սկսաւ ձկնորսի թօռ շինել. որ խիստ օգտակար էր իրեն ձուկ բռնելու համար: Այս գործքս ալ աղէկ յաջողութիւն կատարեցաւ: Վասն զի թէպէտ շատ աշխատեցաւ, շատ անգամ փորձելով՝ վերջապէս կերպը սորվեցաւ՝ թելերը իրար կապելու, և այնչափ յաջողութիւն կողերէր կըհիւսէր թելերը փայտէ գործիքով մը, որ քարէ դանակով շինէր էր. մինչև գեղեցիկ կատարեց թօռը՝ ձկնորսներուն նը

ման . որով ձուկ կըբռնեն : Ան-
ատենը միտքն ընկաւ որ փորձե-
լով շինէ մէկ աղեղ (օգ՝ եայ)
մը . իրաւի երկար ատեն ասոր
վրայ մտածելով շատ սիրտ մա-
շեց . վասն զի գիտէր թէ որչափ
հարկաւոր էր իրեն . կրնար ա-
նով լամաներ ալ զարնել թըռ-
չուններ ալ . նաև կրնար զինքը
պաշտպանել , թէ որ լեռան մար-
դիկ վրան հասնէին օր մը : Ա-
սոր համար սիրտը կըհալէր որ
չուտով կատարէ : Աւստի ան-
համբերութեամբ անձրեւին մէջէն
վազեց գնաց յարմար փայտ գըտ-
նելու : Այնչափ փայտերուն մէ-
ջէն ուղած փայտը չի գտաւ ա-
ղեղ շինելու համար . իբր զի՝ ա-
նանկ փայտ կուղէր որ ըլլայ ա-
մուր և կակուղ . մինչև կարե-
նայ ծռիլ և դառնալ առջի վի-
ճակը առաձգութեամբ :

Իսայց հուսկ յետոյ գտաւ ու-
ղած փայտը՝ սկսաւ շինել . ասի-
սոս որ շնորքով դանակ մը չու-

նէր, որ ուզածին պէս շինէ. քը-
տան անգամ զարնելով շէր կըր-
նար կտրել: Այս գործքիս վրայ
շատ աշխատելով չարչարվեցաւ
մինչև իրիկուն. բայց ամենևին
չի յուսահատեցաւ, ու թ որ լը-
ման հոգնեցաւ. անանկ զարմա-
նալի էր համբերուին՝ որ շէ տես-
ված: Սակայն իններորդ օրը լը-
մընցաւ աղեղը ուզածին պէս,
որ շատ ուրախացաւ: Հիմա մը-
նաց իրեն մէկ լար մը և նետ մը
ճարել: Թէ որ լամաները մօր-
թած ատենը միտքն եկած ըլ-
լար, կառնէր աղիքները կողքերէր
լար կըշինէր. ինչպէս հոս ոչխա-
րինը կընեն: Արովհետև չի կար՝
չուան մը ոլըրեց կապեց աղեղին
լմընցուց: Մնաց սուր երկաթ
մը գտնել մախաթի նման, որ
նետին ծայրը անցընէ. թէ որ
մէկը տար իրեն, ինչ որ ուզէր
կուտար. բայց սուր պիտի գըտ-
նէր: Աւստի այրին գուանը քով
կեցեր կըմտմըտար, թէ ինչ

բան կրնայ ըլլալ, որ երկրթին տեղը բռնէ: Երբ որ անդին գնաց մէկէն աչքին դպաւ այն գտած ոսկին, որ անպիտան բանի մը պէս մէկ դի ձգած էր. իրեն դըժ-ւար եկաւ, սկսաւ բարկուլթի պօռալ. գնա՛ կորիր աչքիս առ-ջէն՝ կըսէր, գարշելի՛ հանք, գնա՛ կորիր. շատ աղէկ էր որ երկաթ ըլլայիր, աշխարհք քեզ մեծ բանի տեղ դրեր է. բայց իմ առջիս անանկ ոչ ի՛նչ ես, որ և ոչ արժանի կըսեպեմ քեզի նայելու: Ահա ասանկ Ռօպէն-սօն շատ բան մտածելով ասոր ալ հնարքը գտաւ. վասն զի յանկարծ միտքն ընկաւ, լսեր էր՝ թէ լեռան մարդիկ ձկան փշով կըշինեն իրենց նետը. և երբեմն սուր քարերով. որոնց ծայրը անցընելով երկրթի տեղ կըբռնէ: Ասանկ մտածելէն ետե-ու զեց որ տէգ (մզրախ) մը շինէ: Ապէց ծովուն քով գնաց, և հոն գտաւ մեծամեծ ձկան

փշեր, ինչպէս կը փափաքէր . և
գնաց սուր քարեր ալ գտաւ .
էտքը կտրեց երկայն և շիտակ
ձող (սըրըխ) մը տէգին համար .
անկէ ետեւ գարձաւ տեղը . վտան
զի անձրեւը մինչև ոսկորներն ան
ցաւ :

Քիչ ատենին մէջ աղեղն ալ
կատարեցաւ տէգն ալ . տէգին
ծայրը մէկ սուր երկայն քար մը
անցուց . և նետին ծայրը՝ ձկան
մեծ փուշ մը անցուց . մէկալ
ծայրն ալ քանիմը փետուր խօ-
թեց , որ աղէկ երթայ :

Արբոր փորձեց աղեղը՝ տեսաւ
որ յաջող է , շատ ուրախացաւ .
թէպէտ երկաթ չըլլալուն հա-
մար սակասաւոր էր , բայց յա-
ջողութիւն զարկաւ անով թռչուն,
և ուրիշ մանր կենդանիներ :
Չէր տարակուսէր , թէ կրնայ
զարնել նաև լեռան մարդիկ թէ
որ իրեն մօտենային . ու ստի տէ-
գին վրայ ալ շատ ուրախանա-
լով գոհ եղաւ :

Աօպէնսօն տեսաւ թէ շինած
ամանները բաւական չորցած են,
ուզեց գործածել. նախ դբաւ
պառկին մէջ լամային փորէն ե-
լած եղերը հալելու համար. որ
ճրագու ընէ ու մոմի տեղ վա-
ռէ: Բայց շատ սիրտը կտորե-
ցաւ՝ տեսնելով թէ եղը հալա-
ծին պէս ամանէն անցաւ կաթ
կաթ կրվազէր. անանկ որ ամա-
նին մէջ բան չի մնաց. հասկը-
ցաւ որ ոչ եղը բանի պիտի դայ,
և ոչ ամանը. նորէն սկսաւ խռո-
վելով տրամիլ:

Տրամիլ թք պաշարվեցաւ Աօ-
պէնսօն, որ քիչ մը առաջ մեծ
ուրախութե մէջ էր թէ այն ի-
րիկունքը ճրագ պիտի վառէ ու
լուսով կերակուր պիտի ուտէ:
Այս ուրախալի յոյսը շուտով
ոչնչացաւ. թէպէտ աղէկ սորվեր
էր համբերութիւն ընել, որ չի
յուսահատեցաւ. մանաւանդ
փորձով դիտէր թէ մէկ բանը
անկատար ձգելն աղէկ չէ. այլ

որչափ կարելի է՝ պէտք է կատարել : Աւստի նստաւ ընակարանին մէկ կողմը սկսաւ մտաբերել . որ սովորաբար բան մտացած ատենը հոն կընստէր, ու ճակատը կըշփէր : Ի՞նչ են կըսէր եւրոպայ շինած ամանները, ուրիշ բան չեն բայց եթէ կա . ինչո՞ւ այնչափ կարծր են, որ չեն ծծեր մէջինը : Իրաւ այն կըսպատաճառի ապակի (սըռէն,) որ զանազան նիւթերով խառնած ըլլալով կրակին մէջ կըթրծի . ուրեմն ես ալ որ կրակը դնեմ թրծեմ՝ կրնայ այնպէս կարծրանալ : Չայս ըսելով վառարանին մէջ մեծ կրակ մը վառեց շուտով . երբոր լաւ մը բոցն ելաւ՝ դրաւ ամանը բոցին մէջ . դրածին պէս ձայն մը ելաւ ճաթեցաւ ամանը :

Իսպէնսօն երբոր լսեց այս ձայնը՝ տարակուսելով ըսաց, չըլլայ թէ ճաթի ամանը . ինչպէս կըսպատահէր ձմեռվան մէջ՝

չուշայով պաղ ջուր որ կըղնէինք
կրակին վրայ՝ մէկէն կըճաթէր։
Արդեօք ասանկ եղաւ. կարծեմ
թէ այսպէս ըլլալով ճաթեցաւ.
ուրեմն պէտք է նախ լաւ մը չոր-
ցընել ամանը, անկէ ետքը կրա-
կին մէջ դնել։

Այսպիսի մտածմունքներով
կուրախանար ու կըսէր. «Տի՛նչ
մեծ բան է մարդկային մտաց
ուժն, որ ամէն պիտուական բան
կըսորվեցընէ։ Ասանկ նոր փոր-
ձեր ընելով առանց ճաթելու
թրծեց ամանը կատարեց։ Ին-
քիսէն կըսէր թէ կրակը շատ է,
վախնամ թէ չըլլար. պէտք էր
փուռ մը շինել. վասն զի բոց
շատ ելլելով կըճաթեցընէր ա-
մանը։ Այս խորհրդով ելաւ
փուռ մը շինեց. բայց շատ մեծ
աշխատանք քաշեց, և քիչ ա-
տենին մէջ չեղաւ։ Անձրեւն ալ
միշտ կըշարունակէր, որ երկու
ամիս անցաւ ետքը երկինքը բաց-
վեցաւ։

Դնատենը մտածեց Ռօպէն-
սօն թէ ահա ձմեռն եկաւ. բայց
կրնայէր որ ձմեռն անցեր է, գա-
րուներ մօտեցեր է. իբր զի՝ հօկ-
տեմբերի վերջն ըլլալով ձմեռ-
վան սկիզբն էր. բայց կը-
տեսնէր որ գարնան պէս բոյսե-
րը և խոտերը ծաղկած են. ծա-
ռերը սկսեր են ծըլիլ կանանչիլ
Այս բանին իրաւի խելքը չէր
հասնէր. բայց աչքով կրտեսնէր
Ուրեմն այս ինծի մէկ կտակ մը
թող ըլլայ կըսէր. այն բանն որ
չէ եղած ու չեմ կրնար իմանալ,
պէտք չէ որ մէկէն ուրանամ և
գատաօտան կտրեմ թէ չի կըր-
նար ըլլալ՝

1 Ռօպէնսօն եւրոպոյի վրայ երթալով
կարծէր թէ հօկտեմբերին վերջը ձմեռ կըս-
կըսի. չէր գիտէր թէ այն կզգին անանկ աս-
տիճանի տակ էր՝ որ գրեթէ երկու ամիս
ձմեռ կրնէ թեթեւ այսինքն հօկտեմբերին
ու նոյեմբերին. անկէ ետեւ գարուն կու գայ.
ինչպէս շատ տեղ ալ կայ, որ երբ հոս ձմեռ
է հոն ամառ է. երբ հոս ամառ է հոն ձը-
մեռ է. հոս գիշեր է հոն ցորեկ է. հոս ցո-

ԺԱ . ԴԻՊՊԱԾ .

Պրեթէ Ռօպէնասօնին ամէն բանը լման էր , դետնիխնձոր ունէր որ հացի տեղ կըբռնէր . շինած թօռովը ձուկ կըբռնէր . աղ՝ լէմօն ունէր . լամայի միս և կրիայի միս ունէր . նաև ոստրէ ալ կըբոզվէր . լամաներէն կաթ մածուն կըպատրաստէր . ետքը կարագ պանիր ալ շինեց կաթէն : Ահա այս բաները վայել-

րեկ է հոն գիշեր է . վասն զի աշխարհքիս տակն ըլլալով ամէն բան հակառակ կըլլայ . թէպէտ մեր գլուխն ալ երկինքը կընայի , անոնց գլուխն ալ , բայց մեզի նայելով անոնք գլխիվար կըբալեն , անոնց նայելով մենք գլխիվար կըբալենք : Այս աշխարհագրական ծանօթութեց պէկ տեղեակ չըլլալով Ռօպէնասօն կըպարտանար չի տեսած բաներուն վրան . և ինք զինքը կըխրատէր , թէ այն բանն որ չէ եղած իրեն , մէկէն գտաատան չի կարէ . թէ չի կրնար ըլլալ . հապա ամէն բանին ետքը գիտելով տեղեակ ըլլայ :

լով շնորհակալ կըլլար օյ . սա-
կայն կէս կեանքը կուտար թէ
որ նաւ մը գտնուէր ու զինքը
տանէր իր քաղցր հայրենիքը :
Վասն զի ամենեւին բան մը չէր
երևնար աչքին , երբոր կըմտա-
ծէր թէ զրկուած է մարդկային
ընկերութիւն և բարեկամներէն .
որով միայն երջանիկ կրնայ ըլ-
լալ մարդ իրարու հետ կենակ-
ցելով :

Սիրական ծնողայմէ և ազ-
գականներէն հեռու ըլլալով
այնչափ տրտում էր , որ յուսա-
հատեր էր թէ այլ չպիտի տես .

1 Այնչափ մեծ է հայրենասիրութիւնն ու
ազգասիրութիւնն , որ մինչև որոշեցին թէ ա-
մէն մարդ պարտական է իր կեանքը տալու
իրեն ազգին և հայրենեացը համար . հին
ատենը ով որ իր ազգին և հայրենեացը ե-
րախտիք մը բան մը թէ որ ըրած չըլլար՝
մարդ չէին սևտեր և քաղաքացիի կարգ չէին
դնէր . անոր համար իրենց ազգը միշտ կը-
մեծնար , և ազէկ բաներով կըծաղկէր . ե-
րանի՞ թէ այս բանս մեր ազգին մէջ ըլլար ,
ու ասոր հակառակը չըլլար :

նէ զանոնք . անանկ պիտի կոր .
սըվի զուրկ ամենայն մարդկանց .
և հեռու ամէն աշխարհքէն : Ա՛հ
քանի՞ ողբալի էր խեղճին վիճա-
կը . ի՞նչ ուրախութիւն կրնար
պատճառել այն առատութիւն
որ ունէր . ի՞նչ օգուտ կրնար ը-
նել իրեն այն վիճակին մէջ՝ թէ
և աշխարհքին մեծութիւն ունե-
նար . թէ որ միայն մէկ օրմը մի-
նակ մնայ մարդ առանց ընկե-
րութե՛ն՝ լաւ կրնայ հասկընալ
Ռօպէնսօնին խեղճութիւր : Ա՛ւր
թողունք ուրիշ կարօտութիւնե-
րը . վասն զի լաթերը կամաց
կամաց մաշելով բոլոր կըտրրտե-
ցան , որ չէր կրնար հագնիլ , և
հնար չի կար զանոնք նորոգելու :

Թէպէտ այն կղզին շատ ցուրտ
չըլլալով այնչափ հագուստի կա-
րօտ չէր . սակայն զանազան կեն-
դանիներ ճճիներ ճանճեր ըլ-
լալուն համար՝ առանց լաթի չէր
կրնար ըլլալ : Մանաւանդ տեսակ
մը ճանճ՝ կար հոն խիտ շատ ,

որ մեղուի նման խայթ ունէր .
անանկ չարաչար կըխայթէր ու
զորմէլին որ ցաւը սիրտը կըզար-
նէր : Երեսն ու ձեռքերը բոլոր
վիրաւորած էին . լաթերն որ ա-
սանկ մաշած էին ինչ պիտի ը-
նէր այն ճանճերուն ձեռքէն :

Այս տարակուսանքն ալ ա-
ւելցաւ իր կարօտանացը վրայ ,
որով միշտ սիրտը կըհալէր ծնո-
ղացը տեսուէ համար , և մարդ-
կային ընկերութե համար . ուս-
տի բոլոր սրտովը կըհառաչէր
որչափ որ ծովուն քով կըմօտե-
նար . և էրբ որ լալազին աչքով
կընայէր ահագին ուկիտանօտին
վրան , ուրիշ բան չէր տեսներ ,
բայց միայն ջուր ու երկինք :

Կաև շատ անգամսուտ յու-

1 Ռօպէնսօն օրագրութե մէջ կըպատմե-
թէ գեկտեմբերին մէջ տաքը կոխեց . և
յունլարին սկիզբը տաքէն չէի կրնար դուրս
ելլել . ուստի անձրևէն ետև այս տաքն որ
կոխեց՝ այն ճանճերը անանկ կատուեցան
որ չարաչար կըխայթէին :

սով սիրտը դող կը հանէր . վասն
զի ծովուն եզերտին վրայ հե-
ռուէն երբոր մանր ամպեր կը
տեսնէր , երևակայութիւն կար-
ծէր թէ նաւ է լեցուն հովով
կուգայ . երկար ատեն սպասե-
լով կընայէր որ յոյսը փուճ կըլ-
լար . ո՛հ ի՛նչ ողբ , և ի՛նչ արտա-
սունք կըթափէր աչքէն . ապա
վերջին յուսահատութիւն կուգար
կըփակվէր բնակարանին մէջ
տրտում : Գիշեր ցորեկ աղօթք
կընէր որ նաւ մը խրկէ անձ զինքն
ազատէ . բայց անդադար աս ալ
կըսէր . Տէր չէ իմ կամքս , հա-
պա միշտ քու կամքդ ըլլայ : Երբ
զի՛ լաւ հասկըցեր էր թէ անձ ա-
մենաբարին մեզմէ աղէկ գիտէ
մեր բարին , ու անանկ կըտնօրի-
նէ . թէ որ իմ երկնաւոր հօրս
կամքն է կըսէր՝ որ զիս հոս ա-
սանկ թողու , արդար է իր դա-
տաստանը . սրուն չի հասնիր
միտքս , ուրեմն ինձի կըվայլէ որ
աղօթք ընեմ ազատութեւս հա-

մար, թէ որ ինձի օգուտ կար-
գեր է անձային իմաստու թիւնը
Սակայն կը վախնար որ ըլլայ
թէ անկէ նաւ անցած ատենը
ինքը ծովուն քով չի գանձուի .
կամ թէ անանկ ատեն նաւ գայ
կղզիին քով երկաթ նետէ, որ
ինքը հեռուն գացած ըլլայ . ա-
սոր համար կը մտածէր որ նշան
մը դնէ այն ցամաք լեզուին վը-
րայ, անանկ որ որչափ նաւ անց-
նի՝ հասկընայ թէ հոն մարդ
կայ : Աւստի երկայն փայտ մը
տնկեց, վրան ալ կախեց իր մա-
շած շապիկը, որ այլ չէր հազ-
նըվէր : Անկէ ետքը կամեցաւ որ
տնկած փայտին վրայ մակա-
գրուի ընելով իմացընէ գլխուն
եկածը . ուրիշ հնարք չունէր,
միայն քարէ գանակով փորելով
դրեց, բայց մտածեց թէ կրնայ
ըլլալ որ ուրիշ ազգերը չի հաս-
կընան ինկիլիզերէն և Ֆրան-
սըզերէն . անոր համար լատինե-
րէն քանի մը խօսք միտքը կար,

գրեց փայտին վրայ . որովհետև
լատինին լեզուն ընդհանուր ը-
լալով ամէն ազգ կը հասկընար .
Ռօպէնսօն կը յուսար որ ամէն
նաւի մէջ կընայ լատինի լեզու
հասկըցօղ գտվիլ , գրած բանը
միայն այս իրեք խօսքս էր . օֆ-
նէյէ + խէյճ ոօպէնսօնին :

Վճնէն մեծ նեղութիւն այն
էր՝ որ ոչ գուլպա ունէր , և ոչ
ոտքի աման . վասն զի մաշէր կը-
տոր կտոր էին եղեր . ճանձերն ալ
չարաչար խայթելով կը տանջէին
խեղճը . որ ցաւէն չիյտէր թէ
ուր երթայ : Անանկ ուռած էին
խայթուածով երեսները ձեռ-
քերն ու ոտքերը , մանաւանդ
այն անձրեւներէն ետև մթեղնե-
րը շատնալով մինչև բնական
տեսքը աւրած էր : Շատ ան-
գամ մէկ զի նստէր կըմտածէր
որ ճար գտնէ բոլոր մարմինը գո-
ցելու . հնարքը չէր կընար գըտ-
նել . վասն զի գործիքի պակա-
սութի ունենալով և հարկաւոր

բաներուն անգէտ ըլլալով՝ միշտ
կարօտութեն մէջ էր :

Մաշուց կարծէր թէ լամա-
ներուն մօրթով կրնայ դիւրին
կերպով հագուստ շինել հագ-
նիլ . սակայն լամային կաշին
հաստ և կարծր էր . նաև չիտէր
թէ կաշի շինողները ինչպէս կը-
կակրողցնեն , ո՛չ թէլ ունէր՝ ո՛չ
դերձան . սւստի պաշարվեցաւ
մնաց , թէ ինչպէս հագուստ շի-
նէ իրեն : Սակայն հարկը խիստ
բռնադատեց զինքը . այնպիսի
մեծ նեղութի ունէր որ ո՛չ ցո-
րեկը կը հանգչէր և ո՛չ գիշերը
քուն կը լար ճանձերուն ձեռ-
քէն , որ չարաչար կըխայթէին
խեղճը՝ . ուստի հարկադրեցաւ

1 Յիսար մարդիկ կը զարմանան թէ ա-
սանկ մնաստկար կենդանիները ինչո՞ւ հա-
մար ան ստեղծեր է : Չիտէն թէ նախ ա-
մէն բան վախճան ունի . որ ասեղերիս մէջ
խիստ հարկաւոր են գեղի համար , կի՞ ու-
րիչ վախճանաւ որ չիտենք : Երկրորդ՝ ան
իւր բարութիւն անանկ ստեղծեց արարած-
ներն որ իրար սնուցանեն , և թէ այս կարող

որ խեղճ բանեցրնելով ճամբայ
դանէ, ու անանկ խեղճութի
տանջըմի:

Արջապէս Ռօպէնսօն չդի-
մացաւ լամային կաշին առա-
դանահովը ձևեց՝ կտոր մը հա-
նեց հողաթափի համար, և ու-
րիշ կտոր մը հանեց գուլպա շի-
նելու համար, թէպէտ չի կրցաւ
կարել, միայն չուանով փաթ-
թեց լաւ մը կապեց ոտքին վը-
րայ. որ բուրդը ներս ըլլալով
սաստիկ տաքութիւն ոտքը կերէր.
նաև քաշելու ատենը չարաչար
կրնեղէր. սակայն այս նեղուիը
աւելի սիրով կըքաշէր քան ճան-
ճերուն վերքը:

Աւրիշ կտորմ'ալ կտրեց կա-

չըլար, սակզձամ կենդանիներուն կէտը
չէին մնար. և խոտեղէններն ալ խիստ քիչ
պիտի ըլլային՝ այն քիչ կենդանիներուն հա-
մար: Ահա այս սխառառաւ բոլոր երկիր
լեցուն է կենդանիներով գետինը ջուրն ու
օդը, որ կայտաւրով աճին և սակզձուլին մե-
ծութիւն յայանն:

իշէն, որ քիչ մը փոս և կարծր
ըլլալով երեսին աման շինեց.
երկու ծակ բացաւ աչքերուն
համար. մէկ ծակմ՝ ալ բացաւ
բերնին համար: Ետքը շատ աչ-
խատանքով մէկալ լաթերն ալ
ձեւեց կատարեց: Իրաւ շատ աչ-
խատանք կը քաշէր այս բաներն
ընելու, սակայն համբերութիւն
շարունակելով ամէն բան զլուխ
կըտանէր: Եւ այս կերպով Ռօ-
պէնսօն ուզած բաները շինեց
լմննցուց ու բախու թեամբ. հա-
նեց վրայի ճիւղպէն, որ մաշեր
կէսն էր մնացեր. հազաւ կաշի
լաթերը. բայց այն հին ճիւղ-
պէն եւ բոպային՝ պահեց որ մեծ
օրերը, և ճնողաց տօնին օրերը
հազնի. վասն զի ճնողաց անու-
նին օրը հանդիսաւոր տօնի պէս
կատօնէր՝:

1 Ռօպէնսօն կը պատմէ իմէ կրքոր հե-
տեւալ տարւան սեպտեմբերի 30 եղաւ.
որովհետեւ նոյն օրը սօքս ցամաքը կոխեցի.
ասոր համար նոյն օրը տարեգլուխ ըլլալով

Ռօպէնսօն այն լաթերը հազ-
նելով խիստ սոսկալի կերևնար .
որ ոտքէն մինչև գլուխը մօրթ
էր հագած , անանկ մազոտ որ
ոզնի կըլմանէր . գլուխն ալ դրեր
էր մօրթէ շինած երկայն գլխա-
նոց մը . քարէ կացինը մէջքն
էր զարկած . տօպրակն ու աղե-
ղը կունակը . աջ ձեռքը երկայն
տէգը . ձախ ձեռքը հովանոցը .
որ տերևներով շինած էր :

Մտմըտա՛ թէ ինչ այլակերպ
կերևնար . եթէ մէկը տեսնէր
զայն անանկ հագուստով անհը-
նարին էր թէ մարդ կարծէր .
ուստի երբօր ջրին մէջ նայելով
տեսաւ Ռօպէնսօն իր այլատա-
րաղ պատկերքը՝ ծիծաղելէն կը-
մարէր : Այս բաներն անցնելէն
էտեւ նորէն սկսաւ ամաններ շի-
նել . շինած փուռը ուղածին պէս

ինձի՛ ծամ կեցայ բոլոր աղօթքով անցուցի
օրս . խոստովանեցայ մեղքերս առաջի Եջ .
և այսպէս ամէն տարի այն օրը սը կըպահէի

կատարեց, մէջը կրակ վառեց
տաքցուց, ու փորձեր կընէր, որ
վէռնի՞ճ կամ (սրու) տայ. շինած
ամանները դրաւ փուռը, կա-
մաց կամաց կրակը շատցուց. ա-
նանկ որ փռանը ամէն դին կրակ
դարձաւ: Այն սոսկալի կրակը
մինչև իրիկունք քշեց. անկէ ե-
տե կամաց մը կրակը քիչցուց:
Ետքը սլաուկ մը դուրս հանեց
փռնէն՝ նայեցաւ որ ուղածին
սկս չէ եղած տրամեցաւ. մէ-
կալոնք ալ հանեց տեսաւ որ լաւ
չէն եփած.

Դնոնց մէջէն աման մը ձեռքն
առաւ դիտեց, որ քար դարձեր
զարմանալով ուրախացաւ. և ի-
րեն մեծ տարակուսանք եղաւ,
ինքն իրեն կըսէր [Թէ ինչ սխա-
ճառ կընայ ըլլալ որ մինակ այս
մէկ ամանը այսպէս ըլլայ, ու մէ-
կալոնք չըլլան. որովհետեւ ա-
մէնն ալ մէկ հողէ շինեցի, և
մէկ փռան մէջ եփեցան: Խիստ
շատ մտածեց այս բանիս վրայ.

բայց չի կրցաւ պատճառ մը դրտնել : Ետքը մտամտալով միտքն ընկաւ թէ այն ամանին մէջ քիչ մը աղ կար երբոր փուռը դրաւ . սիրտը հանդէցաւ որ այս աղէն ասանկ ապակիացաւ (սըռ) եղաւ ամանին մէջ :

Իրաւ Ռօպէնսօն դիտուածով գտաւ այս բանս . բայց եւրոպա շատոնց է որ աղը կը դործածեն ապակի կամ վէռնիճ տալու համար . շատ բան կայ որ մէջը աղ խառնելով ապակի կը դառնայ : Ուրեմն պէտք էր աղի ջրով ամանները լուալ , և քիչ մը աղ ձգել մէջը . ահա դիւրին ապակի կը դառնային ամանները : Ուստի հետեւեալ օրը փորձմ' ըրաւ այսպէս . երբոր սաստիկ կը վառէր փուռը քանի մը աման աղի ջրով շփեց . ուրիշ ամաններուն մէջ ալ աղ դրաւ . այս երկու փորձով զանոնք փուռը դրաւ : Այս աշխատանքին մէջ խեղճ Ռօպէնսօնին վրայ

Հիւանդութի մը եկաւ . գլուխն
 ու սիրտը կըցաւ էին . բոլոր մար-
 մինը թուլցաւ . անանկ որ իմա-
 ցաւ թէ գէշ տրամադրութե
 մէջ է , շատ պիտի ծանրընայ :
 Ա՞յլ երկնի և երկրի ստեղծող
 կըսէր, ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վերջս .
 ի՞նչպէս պիտի ընեմ երբոր չի
 կրնամ տեղէս շարժիլ . չունիմ
 օգնական որ հոգայ զիս . օգնէ
 տկարութեւս . չի կայ բարեկամ
 որ մահուան քրտինքս սրբէ , ու
 կաթ մը ջուր տայ բերանս . ո՛հ
 անձ իմ անձ . ես ի՞նչ պիտի ըլ-
 լամ : Ասանկ ոտքի վրայ կե-
 ցած երբ կըխօսէր , նայիս մէկէն
 ընկաւ գետինը . մարելիք եկաւ
 վրան : Այս միջոցիս մէջ անանկ
 ջերմեռանդութի անանկ տա-
 քութի եկաւ սրտին որ չի պատ-
 մըվիր . հաստատ յուսով և որ-
 գիտկան սիրով անյ ապաւինե-
 ցաւ . երկնաւոր հօրն ողորմու-
 թեանը դրաւ յոյսն որ ամէն
 տեղ ներկայ է և բարեբար :

Բոլոր մարդկային օգնակա-
նութիւն զրկւում ըլլալով՝ նաև
աշխարհքէն զրկւիլը բաւական
չեղաւ խեղճին, իր բնական ու
ժէն ալ զրկուլեցաւ. որ մինչև
անատենը ունէր, որպէս զի խեղ-
ճութիւն չի կորսրվի. ուստի ան-
կէ ետև մնաց իրեն օգնական և
մխիթարիչ ան միայն. ուրիշ
տեղէ ճար մը չունէր բոլոր աշ-
խարհքիս մէջ: Գետնին վրայ
ընկած զարհուրելի մտածմունք-
ներով կըտանջուէր. ձեռքերն
իրար կապած՝ ոչ կրնար խօսիլ,
և ոչ մխիթարական բան մը մը-
տածել. հապա աչքերը միայն
երկինքը տնկած այսչափ կրնար
երբեմն զուրցել. ան ան ողորձած,
սրտանց հառաչելով:

1 Բոսթանսն օրագրուեր մէջ երկար կը-
սաամէ այս ողորմելի վիճակը. որ յունիսի
ամսուն պատահեցաւ կրակ, յունիսի 19 ին
սկսաւ մինչև 27 օրը քչեց անտանելի նեղուք.
նաև տարութի մէջ զարհուրելի բաներ կը-
տեսնէի կրակ, որ չի սրտաբլիթ. թէպէտ

Սակայն սրտին տազնասլը
Թող չի տվաւ որ ասանկ մնայ
հոն . այլ ստիպեց որ ելաւ բո-
լոր պետք ըլլալու բաները ժող-
վեց բերաւ պառկած տեղին քով
շարեց որչափ կարելի էր . որպէս
ղի մէկէն կարօտու թէ մէջ չիյնի
երբօր հիւանդու թիւը բոլորովին
ձգէ զինքը : Հաղիւ թէ կըրցաւ
քօքօ ընկուղին ամանովը քիչ
մը ջուր բերել . ընկաւ տեղին
մէջ հոգնու թի առաւ . ետքը ե-
լաւ քանի մը գետնիխնձոր բե-
րաւ քովը , և 4 հատ լէմոն , որ
պահեր էր . անկէ ետեւ այլ ու-
ժը հատաւ ընկաւ այն տրտմա-
լի անկողինին վրան մնաց :

Այժմէ նոյ կամքն ըլլար յան-
կարծ հոգին առնել , մեծ ուրա-
խու թի կուտար կեանքը . բայց
չէր համարձակէր այս բանը խըն-

աստիկ տաքու թիւր շատ օր չի քէկց : Աե-
րնայ թէ այս հիւանդու թիւր օրին տաքու
թենէն պատահեցաւ :

դրել ստեղծողէն . կը վախնար
որ նոյ գէմ կը լայ : Միթէ ես
նոյ ստեղծած ծառան չեմ կը
սէր . միթէ այն չէ իմ սիրական
հայրս , իմ ամենակարող և ի-
մաստուն տէրս . հապա ինչպէս
յանդգնիմ առաջարկել իրեն
այն բանն որ ինձի պիտի ընէ իր
բարի կամօքը : Այո՛ այո՛ ինքը
ամէնէն աղէկ գիտէ ինձի պէտք
եղած բանը . լաւ գիտնալով իմ
շահս՝ աղէկ կընէ ամենակարող
անձս , բարի ստեղծողս : Ա՛յ հո-
գիս մի խռովիր , հանգիստ ե-
ղիր . դարձիր առ անձ այս ող-
բալի վիճակիդ մէջ . դարձիր առ
անձ փրկիչն աշխարհի . այն քեզ
կը հասնի թէ՛ ողջութեդ մէջ , և
թէ՛ մահուանդ :

Այս խօսքերէս ետև հոգի ա-
ռաւ , ելաւ ծնկան վրայ բոլորով
սրտով նոյ աղաղակ ըրաւ այսպէս :
Քեզի յանձներ եմ ուլ հայր իմ
երկնաւոր . միայն քու հայրա-
կան զթուրթեդ յանձներ եմ

զիս . ինչպէս որ կամքդ է , այնպէս ըրէ՛ ինձի . ինչ որ ինձի խորհէս՝ ջերմեռանդ սրտով կըքաշեմ . միայն թէ կարողուի տուր որ քաշեմ : Ա՛հ հայր սիրելի շունորհէ՛ ինձի խնդիրքս . տուր համբերութի այս խեղճութեան մէջ . հաստատուն յոյս մը տուր որ ողորմութե՛դ ապաւինիմ : Լուր աղաչանացս . լսէ՛ մինակ այս խնդիրքը քու ողորմելի ծառայիդ , որ այսպէս կըտառապիմ . լուր ինձ վասն սիրոյ ողորմութե՛ քո :

Եւս միջոցիս մէջ մտելով սուկալի դող մը եկաւ վրան . որ թէպէտ ծածկըվեցաւ լամային մորթովը , բայց ամենևին չի տաքցաւ . այս պաղութիւնը լման երկու ժամ քշեց . անկէ ետև տաքութի սկսաւ . անանկ տաքութի՛ որ կարծէիր թէ կըբռնակի , որ բոլոր երակներուն մէջ տարածվեցաւ . մինչև Աօսպէնսօնին սիրտը կելլէր կինջներ ներսի սաստիկ տաքութե՛ն . ինչպէս որ կըլ-

լայ շատ վաղօղ մարդ կանց: Այս
ողորմելի վիճակին մէջ այնչափ
տկարացաւ, որ հաղիւ թէ քօ-
քօյին ամանը կրնար բերանը
աանիլ, որ կաթ մը ջուր խմէ,
ու լեզւին կրակը մարէ:

Հուսկ յետոյ սկսաւ քրտնիլ
անանկ շատ որ ջուր կտրեցաւ, այս
քրտինքը մէկ ժամէն աւելի քը-
շեց. բայց իրեն շատ օգուտ ը-
րաւ և ուժ մը բերաւ: Այն մի-
ջոցին մէջ միտքն ընկաւ իր վա-
ռարանին կրակը. գիտէր որ պի-
տի մարի թէ որ փայտ չի դնէ.
ուստի սիրտը չգիմացաւ ելաւ
չորս ոտքով քանի մը կտոր փայտ
մէջը ձգեց, որ մինչև միւս օրը
երթայ. որովհետև իրիկուն էր
եղեր:

Մէնէն առաւել տրտմալին
այն գիշերն եղաւ Աօպէնսօնին.
վասն զի մինչև ՚ի լոյս տաքն ու
պաղը ետեէ ետև շարունակեց
մէյ մը կըդողար, մէյ մը կըբռն-
կէր. նաև սոսկալի գլխու ցաւ

մը ունեցաւ որ աչքը չի կրցաւ
դոցել : Ասով խիստ շատ տկա-
րացաւ այն գիշերը . անանկ որ
հազիւ կը շարժէր : Աւաւօտուն
քիչ մը վրայ եկաւ . գետինը քրս-
վելով ճորով կրցաւ քանի մը
փայտ կրակը ձգել՝ որ չի մարի՝ :

Իսկ իրիկվան դէմ հիւան-
դութիւն նորէն սաստկացաւ . ու
չէց որ երթայ կրակը հոգայ՝ չի
կրցաւ . ուստի հարկադրեցաւ
որ ամէն բան թողու՝ մեռնելու
պատրաստութիւն տեսնէ : Թէ-
պէտ այն գիշեր առջի գիշերվան
պէս շատ չի տագնապեցաւ , բայց
հասկըցաւ թէ վառարանին կրա-

1 Բնական է մարդուս , որ իր քաղաքա-
կան կեանքը սրահելու համար միշտ կը ջա-
նայ պէտք եղած բանը հոգալ որչափ
մեծ թշուառութե մէջ ըլլայ . նաև ետքի
շունչը հասնի՝ կընայի որ սրահաւ բան չի
մնայ . անոր համար ծերերը մինչև ետքը
կըջանան ամէն բան պատրաստ ունենալ .
շատը կայ որ ունեցած բաները կը վախճայ
դորձածել . թէ որ մը պէտք կըլլայ . իրեն
համար կը սրահէ ու չի վայելէր :

կը մարեցաւ . տեսաւ որ քովի
ջուրն ալ հոտեցաւ . հոգով տրտ-
մու թի՛ս խռովելով ողորմելին՝
հիւանդու թի՛ր կատղեցաւ . ա-
նանկ որ Ռօպէնսօն պառկած
տեղն ալ չէր կրնար շարժիլ .
ուստի միտքը դրաւ թէ այլ մա-
հը մօտ է իրեն , պիտի մեռնի ա-
զատի : Այս ուրախու թի՛ր միայն
շատ զինքը զօրացուց , որ պատ-
րաստու թի՛ տեսնէ այս անդառ-
նալի ճամբորդու թէն , ու ջեր-
մեռանդ աղօթքներով երթայ
աշխարհքէս ազատի :

Արտանց լաւ զղջում ընելով
նախ մեղքերուն թողուի խընդ-
րեց . ետքը շնորհակալ եղաւ նյ
տված բարու թէցը համար , որ
անանկ անարժանին շնորհեր էր :
Բայց մասնաւորապէս շնորհա-
կալ եղաւ տված նեղուէցը վը-
րայ . որով զինքը կուզէր հոգեո-
րապէս շտկել , լաւ գիտնալով
թէ որչափ իրեն օգտակար էին
այն նեղու թիւնները :

Յետոյ ազօթք ըրաւ ծնողա-
 ցը համար, որ բարու թի գտնեն,
 ու մի թարվին աստուծով. և ա-
 պա իւր անմահ հոգին յանձնեց
 սղորմած ձեռքը երկնաւոր հօ-
 րը: Անկէ ետեւ երկնցաւ կըս-
 պասէր մահւան հանդերձ մը խի-
 թարանքով. իրեն անանկ կու-
 գար որ մահը մօտեցեր է. վասն
 զի տաղնապը խիտ եւեւցաւ.
 կուրծքը խժալով կելլէր կինջ-
 ներ, և շնչառութիւնը քիչ քիչ
 դժւարցաւ: Ա՛հ կըսէր ահա հա-
 սաւ ետքի բոպէն կեանքիս. ո-
 բուն միշտ կսպասէի, Նայիս
 յանկարծ այլայլութի մը սիրտը
 մտաւ որ չէր տեսած կենացը
 մէջ. մէկէն շունչը բռնվեցաւ.
 գլուխը ծռեց անշնչացաւ մնաց
 անզգայ:

ժ.Բ. Դ.Ի.Կ.Մ.Պ.Յ.

Ինչպէս ըսինք , Ռօսպէնսօնին վրայ այն մեծ այլայլութիւնն որ եկաւ՝ գլուխը կախեց անցաւ առանց շարժելու . մինչ զի աւելի մօտ էր մահւան՝ քան թէ կէսնաց : Սակայն շատ չանցաւ այս թմրութիւնն մէկէնիմէկ արթնցաւ . նորէն խելքը գլուխն եկաւ , ու ներսէն խորունկ հառաչանքով մը շունչ առաւ : Աչքը բացաւ չորս գին կրնայէր որ հասկրնայ թէ ո՞ւր է : Վրայ գալով սկսաւ տարակուսիլ թէ ինչպէս ողջ պիտի մնայ այն աստիճան խեղճութե մէջ . բայց մէկէն այս տարակուսանքը մտքէն հանեց ու սկսաւ քաշածները մտածելով տրտմիլ . որուն մեռնիլը ապրելէն անոյշ կուգար :

Թէպէտ խիստ մեծ տկարութե մէջ էր , սակայն մասնաւոր սաստիկ ցաւ մը չունէր : Այն սար-

սափելի տաքուն մէջ աղէկ քրքր-
տինք մը եկաւ վրան, որ շատ ա-
ռուղջարար էր. անոր համար ա-
ղէկ ծածկը վեցաւ լամաներուն
մորթով. կէս ժամ անցնելէն
ետե քրտինքը դադրեցաւ ինքն
ալ շատ հանգստացաւ: Բայց
ծարաւ կըստապակէր՝ ջուր կու-
զէր որ ծարաւն անցընէ. ջուր
չէր մնացեր քովը, նայեցաւ որ
քանի մը լէմոն կար, մէկ հատը
բերանն առաւ մեծ դժւարութե
կձեպը փրցուց՝ ջուրը ծծելով
ծարաւն անցուց սիրտը պաղըչ-
կեցաւ, և ետքը անոյշ քուն մը
եկաւ վրան, մինչև ՚ի լոյս աղէկ
քնացաւ. ու մարմինէն անդա-
դար արտաշնչութի կելլար:

1 Մարդու մարմինէն ելած շոգիները՝
արտաշնչութի կըսվին. որով մարմինը իր
ձակափնէրէն իր շունչ առնելով առողջ
կըսահալի. որովհետեւ մարդու կաշին ան-
համար ձակեր ունի, մէկ գիշերվան մէջ
հօխայէն աւելի գոլորշի կելլէ. երբոր այս
ձակափքը կըգոցվին՝ հարկաւ հիւանդութի
կըստաճառի. և հիւանդը վտանգի մէջ

Արթոր քունէն արթնցաւ Ռօ.
պէնսօն , շատ սիրտը հանգարտ
ըլլալով մեծապէս ուրախացաւ
առջի օրւան քաշածները մտա-
ծելով : Ասան զի հիւանդութիւր
կատարելապէս դադրած էր .
տկարութէն 'ի զատ բան մը չու-
նէր : Շատ չանցաւ ախորժակն
ալ բացվեցաւ . առաւ եփած
խնձոր մը լէմօնին ջուրը վրան
սխմեց որ սիրտը պաղցընէ՝ քիչ
մը կերաւ :

Արկու օր լամաները անանկ
մնացեր էին անտէր, ոտքին տա-
կը պառկած խեղճ կրնայէին ի-
րեն , և կերևնար թէ կուզէն
հասկընալ արդեօք պիտի ըռնա-
նայ իրենց տէրը : Այս կէնդա-
նիները ուղտի նման ըլլալով՝ եր-
կար ատէն առանց ջուր խմելու
կրդիմանան . թէ որ ասանկ չըլ-

կինի : Ասոր համար որչափ որ աւելի ար-
տաշնչութի կելլէր Ռօպէնսօնին մարմինէն,
այնչափ շատ առողջուի գտաւ : Տե՛ս ձե՛մ .

լային՝ շատոնց մեռած էին ա-
ռանց ջրի :

Իսկ Ռօպէնսօն աւելի տկար
ըլլալով՝ ճար չունէր որ ելլէ զա-
նոնք նայի ջուր խմցնէ . վասն
զի ասոնք ընելու ատեն կուղէր :
Սակայն առջի բռնած լաման որ
դռանը մօտ կրկէնար՝ տիրօջը
քով մօտեցաւ . անալ տկար ու-
ժովը ամանը կըդնէր քիչ մը
կաթ կրկթ էր լամայէն : Այս
թաղէ կաթը շատ օգտակար ըլ-
լալով որչափ որ կըխմէր աւելի
առողջութի կըդտնէր :

Աոյն օրը հանգիստ քնացաւ
լաւ մը . մինչև որ արևը մարը
չի մտաւ չարթնցաւ : Երբոր ար-
թընցաւ՝ ախորժակը խիստ բաց
էր , ուտելու բան կուղէր . ուս-
տի քանի մը եփած գետնի խնձոր
առաւ լէմնի ջրով կերաւ՝ բա-
ւական եղաւ իրեն . նորէն քը-
նացաւ :

Այս քունը սրչափ որ շատ
քշէց՝ հանգիստ առաւ Ռօպէն-

սօն , և առողջութի զտնելով
 անանկ ուժ եկաւ վրան , որ միւս
 օրը կրցաւ վեր ելլել . և սկսաւ
 փորձ ընելով քանի մը քայլ առ-
 նել զլորելով : Հաղիւ կրցաւ եր-
 թալ մինչև բակը . և հօն աչքը
 վերցուց երկինքը տեսաւ որ ա-
 րեգակին ճառագայթը ծառին
 տերևներէն անցնելով երեսին
 զարկաւ . ահա անոր անոյշ տա-
 քութիւն հոգի առաւ ողջանց ե-
 կաւ վրան . կարծեց թէ նորէն
 աշխարհք եկաւ . ուստի սկսաւ
 պօռալ . ո՞վ աղբիւր յաւիտենա-
 կան կենաց անձ իմ և կեանք .
 փառք քեզ անվախճան . որ զիս
 այս անգամ ալ արժանի ըրիր
 որ արեգական լոյս տեսնեմ , որ
 սքանչելի լուսովը աշխարհք կը-
 լուսաւ որէ : Շնորհակալ եմ որ
 զիս չի ձգեցիր , ուր բոլոր աշ-
 խարհք զիս ձգեր է . փառք քեզ ,
 որ իմ կեանքս նորէն ինձի շնոր-
 հեցիր : Արաւի՛ պարտական եմ
 որ բոլոր կեանքս քեզի նուիրեմ :

իմ ուղղութեամբ համար . և կէ-
նացս մէջ բոպէ մը չիթողում որ
անցնի առանց շնորհակալ ըլլա-
լու . որպէս զի ամենայն ժամ
պատրաստ ըլլամ թեւորիլ
թուչիլ յաւիտենականութեան
մէջ, ուր ամէն մարդ պիտի առ-
նէ իր վարձքը, և ամէն գործոց
հատուցում պիտի ըլլայ թէ՛ բա-
րի և թէ՛ չար :

Մայնս Ռօպէնսօն ջերմե-
ռանգ մտածականներ ընելէն ե-
տե՛ սկսաւ բնական ստեղծված
բաներուն վրան ալ զարմանալ .
երբեմն աչքը կը վերցընէր երկնից
անչափ տարածութիւն կը դիտէր .
երբեմն նոր կանանցած ծառե-
րուն, և աղւոր աղւոր ծաղկած
թուփերուն վրայ կը նայէր . և
երբեմն սիրական լամաներուն
վրայ նայելով կը խնամէր . որոնք
բոլորաիքը շարված իբր թէ կու-
րախանային իրեն առողջութիւն
վրայ : Ռօպէնսօն ասոնք դիտե-
լով խիստ շատ սիրալը շարժեցաւ

սօն , և առողջութի զանեւում
 անանկ ուժ եկաւ վրան , որ միւս
 օրը կրցաւ վեր ելլել . և սկսաւ
 փորձ ընելում քանի մը քայլ առ-
 նել զլորելում : Հազիւ կրցաւ եր-
 թալ մինչև բակը . և հոն աչքը
 վերցուց երկինքը տեսաւ որ ա-
 րեգակին ճառագայթը ծառին
 տերեւներէն անցնելով երեօին
 զարկաւ . ահա անոր անոյշ տա-
 քութիւն հոգի առաւ ողջանց ե-
 կաւ վրան . կարծեց թէ նորէն
 աշխարհք եկաւ . ուստի սկսաւ
 պօռալ . ո՞վ աղբիւր յաւիտենա-
 կան կենաց անձիմ և կեանք .
 փա՛ռք քեզ անվախճան . որ զիս
 այս անգամ ալ արժանի ըրիր
 որ արեգական լոյս տեսնեմ , որ
 սքանչելի լուսովը աշխարհք կը-
 լուսաւորէ : Շնորհակալ եմ որ
 զիս չի ձգեցիր , ուր բոլոր աշ-
 խարհք զիս ձգեր է . փա՛ռք քեզ ,
 որ իմ կեանքս նորէն ինձի շնոր-
 հեցիր : Արաւի՛ պարտական եմ
 որ բոլոր կեանքս քեզի նուիրեմ :

իմ ուղղութեամբ համար . և կենացս մէջ բոպէ մը չի թողում որ անցնի առանց շնորհակալ ըլլալու . որպէս զի ամենայն ժամ պատրաստ ըլլամ թեաւորիլ թուչիլ յաւիտենականութեան մէջ , ուր ամէն մարդ պիտի առնէ իր վարձքը , և ամէն գործոց հատուցում պիտի ըլլայ թէ՛ բարի և թէ՛ չար :

Մ. յայտես Ռօպէնսօն ջերմեռանդ մտածականներ ընելէն ետե՛ սկսաւ բնական ստեղծված բաներուն վրան ալ զարմանալ . երբեմնաչքը կը վերցընէր երկնից անչափ տարածութիւն կը դիտէր . երբեմն նոր կանանչցած ծառերուն , և աղւոր աղւոր ծաղկած թուփերուն վրայ կը նայէր . և երբեմն սիրական լամաներուն վրայ նայելով կը խնամէր . որոնք բոլորաբար շարված իբր թէ կուրախանային իրեն առողջութիւնը վրայ : Ռօպէնսօն ասանք դիտելով խիստ շատ սիրաբը շարժեցաւ

քաղցրութիւնս ինչպէս որ ճամբորդ մը երկար ատեն հեռանալէն ետե կուգայ իր ընտանեաց քով կը հանգչի, որչափ մեծ ուրախութի կունենայ. նմանապէս ինքն ալ աղէկ ճանչնալով այս մեծ բարիքները և զմայլելով սկսաւ քաղցր զըւարթութիւնս արտասուել: Արչափ անգամ որ դուրս ելլալով օդ կառնէր, և կաթն ու ջուրը իրար խառնելով կը խմէր, այնչափ աւելի սիրտը կը բացվէր և առողջութիւն կը գտնէր: Շատ չանցաւ առջի ուժը գտաւ. մինչև սկսաւ իր առաջվան գործքերն ընել: Նախ և առաջ գնաց նոր շինած ամանները նայել՝ թէ ինչ եղան փռանը մէջ, ուստի երբոր փռուր բացաւ, շատ մեծ ուրախութի եղաւ իրեն. վասն զի տեսաւ որ բոլոր ամանները անանկ լաւ թրծելով քարացեր էին՝ որ վարպետ բրուտ մը անկէ աղէկ չէր կրնար ընել. բոլորովին զը-

ւարձանալով այս յաջողութիւնը վրայ՝ մոռցաւ նայելու թէ վառարանին կրակը ինչ եղաւ :

Եւտոյ ելաւ գնաց վառարանին քով. երբոր տեսաւ թէ կրակը մարած է՝ մեծապէս տրրամեցաւ. հառաչելով գլուխը ծըռած մէջ մը ամաններուն վրան կրնայէր, մէջ մը փռանը վրան : Սակայն զինքը բռնելով չափաւորեց տրամութիւնը, որչափ կարելի էր՝ շատ չէր կսկրծար. և այսպէս խօսելով կրմխիթարովէր. նոյն անձային նախախնամութիւն որ զիս հոգալով առաջ այն կրակը տվաւ ինձի, երբ որ ուզենայիր ձեռքն է կրնայ նորէն տալ. եթէ ինքը պատշաճ գատի, ես զուրկ չեմ մնար :

Նաև Ռօպէնսօն փորձած էր որ հոն ձմեռ չըլլալուն համար ցրտէն վախ չունէր. առանց կրակի կրնար ըլլար : Եւ թէպէտ մանկութիւն ի վեր սորված էր եփած կերակուր՝ և միս ուտելու,

բայց նայեցաւ որ կրնայ միս և
եփած բան չուտել առանց մեծ
դժւարութեան . միայն կաթ և սլո-
տուղ ուտելով կրնար ապրիլ :
Անկէ ետեւ միտքը դրաւ որ շի-
նած ամաններուն մէջ կաթ լե-
ցնել, կարագ շինել, ու գետնի խըն-
ծորի հետ միատեղ ուտել . որ
համով ըլլայ : Տեսաւ որ փայտի
աման շինել անկարելի էր . փոր-
ձեց թէ արդեօք հողէ շինած
մեծ ամանին մէջ կրնայ շինել .
ուստի որչափ որ պէտք էր կաթը
լեցուց մէջը . նաև շինեց տա-
փակ փայտ մը , սկսաւ ասով
զարնել կաթը . և այնչափ ան-
դադար վեր վար շարժեց , որ
մինչև եղը վրան ելաւ , թանր
զատվեցաւ . ետքը ժողվեց եղը
քիչմը ազով խառնեց :

Այսպէս ահա այս ուղած
բանն ալ կատարվեցաւ . բայց եր-
բոր այս դտած ճարտարութեան
վրայ պիտի ուրախանար , միտքն
ընկաւ թէ կրակ չըլլալով գետ-

նիխնձոր չէր կրնար եփեր, որ ե-
 զով ուտէ. առանց կրակի ան-
 Տընարին էր որ ճարը գտնէ: Աւս-
 տի կարագ եղբ առանց հացի, և
 ուրիշ բանի ինչո՞ւ պէտք էր:
 Այս պատճառաւ սրտին նե-
 ղութէն մէկ դի նետեց կարագն
 ու սկսաւ նորէն տրտմիլ խեղ-
 ճութք: Ահա՛ դարձեալ կարո-
 տութէ մէջ զինքը կըտեսնէր
 ինչպէս որ առաջ էր: Իրաւի
 ոտորէները՝ կաթը՝ քօքօ ընկու-
 զը, և չորցուցած միսը կրնային
 ծառայել իրեն կերակուրի տեղ-
 սակայն կըմտածէր որ դիպու-
 ծով մը կրնան ասոնք ալ ձեռ-
 քէն երթալ: Ռօպէնսօն այսպէս
 խռովելով գէշ եղաւ անանկ՝
 որ չէր կրնար բան մտածելով
 հնարք մը գտնել, և իւր տրտ-
 մալի վիճակը բարեկարգել:

Աւստի յուսահատելով կը-
 սէր թէ հիմա ի՞նչ ընելու է.
 Թեպէտ առանց գործիքի միայն
 երկու ձեռքով այնչափ բաներ

ըրեր էր . սակայն սիրտը կոտորելով իրեն կուգար որ ուրիշ բան պէտք չէ ընել . հապա դատար կու թիւ և քնանալով մնացած կեանքն անցրնէ : Քան զայս ուղորմելի վիճակ չէր կրնար ըլլալ Ռօպէնսօնին, որ ամէն բանէ սիրտը կտրեցաւ . վասն զի արդէն անանկ սորված էր աշխատելու , որ չէր կրնար դատարկ կենալ առանց օգտակար աշխատանաց : Ասալ կրմտմտար յաճախ , թէ մեծ յանցանք է պարասօ ժամանակն անցրնել այն առանձնուէ մէջ զուրկ ամենայն օգնականութենէ՝ որ ջանալով կարենայ բոլոր հարկաւորութիւնը կատարել . մանաւանդ կրտէր , որ շարունակ աշխատանքն է մայր ամենայն առաքինութեանց . և սովորական ծուլութիւն է աղբիւր ամէն ախտից : Շատ աղէկ կրմտած էր զսոսնք . վասն զի դատարկութիւնը զինքն այս խեղճուէց մէջ ձգեր էր . արդարև խիստ հարկաւոր

է, որ մանկութե ատենը կըրթը-
վին տղաք, և սորված ըլլան միշտ
աշխատելու. որ ամէն բանէն ա-
ւելի հարկաւոր է. վասն զի դա-
տարկութիւն որոգայթ է ման-
կանց, որ գէշ կըլլան, և անըզ-
գամներուն ձեռքն խնկելով կը-
կորսըվին:

Ընթացող Ռօսպէնսօն այսպէս
մտածելով սկսաւ մէկ դին մէ-
կալ դին երթալ կըզինին մէջ. որ-
պէս զի կարենայ բանմը գտնել
աշխատելու, որ ազատի դատար-
կութիւն:

Ուստի ամէն բան ձգեց սկը-
սաւ գիշեր ցորեկ մտմըտալ թէ
ինչպէս կրնայ պզտի նաւ մը շի-
նել. վասն զի խիստ մեծ նեղու-
թի կըքաշէր մինակութիւն. մա-
նաւանդ կրակը մարեւէն ետեւ:
Անգագար հոգալով կըջանար,
որ այս ճամբայով կարենայ ա-
զատիլ խեղճութիւն. և կըլլուսար
որ Ամերիգայի ցամաք երկիրը
մօտ է հոն. թէ որ պզտի նաւ

մը շինելու ըլլայ, կարելի է որ աս-
դին անդին ծովին մէջ շրջելով
ցամաք գտնէ, մարդ տեսնէ: Բո-
լոր այս մտածմունքներով սյա-
շարված էր. ասանկ մտմըտու-
քով օրմը ելաւ գնաց յարմար
ծառ մը փնտրուելու, որ կարե-
նայ մէջը փորելով նաւակ (ջրու-
նըխ) շինէ:

Աղգիին մէջ ասդին անդին
շրջելով չի տեսած տեղերն ալ
գնաց, շատ նոր ծառեր տեսաւ.
որոնց վրայ պտուղ ալ կար.
կըրփորձէր թէ կրնայ ուտել: Գը-
տաւ հոն բոյսեր, որ ցորենի գը-
լուխ կապած էին անանկ աղէկ,
որ ամէն մէկին վրայ 200 հատ
ցորեն կար, գեղեցիկ շարված
իրարու քով բուստի (մէրճանի)
նման: Զարմանալով կուրախա-
նար որ հաց շինէ. բայց ինչպէս
պիտի ալիւր ընէր, ու եփէր ա-
ռանց կրակի: Սակայն քանիմը
հասկ փրցուց բերաւ որ բնակա-
րանին քով ցանէ. ինչ գիտնամ

կըսէր ինքնիրեն, կրնայ ըլլալ որ
ետքը կարենամ ճար մը գտնել
լով օգուտ հանել :

Վիչմը առաջ գնաց նոր ծառ
մը տեսաւ, որուն վրայ կախ
ված էին խոշոր պճեղներով պը-
տուղներ. մէկ հատը բայաւ մէ-
ջը գտաւ 60 հատ նուշ մասնա-
ւոր տեսակով. որ թէպէտ իրեն
ախորժեւի չեկաւ համը, սակայն
քանիմը հատ տօպրակին մէջ
դրաւ աւելի հասածներէն. որ
էին քաքայի պտուղ, որով կը-
շինեն չիբօլաթ ¹ :

Հուսկ յետոյ հասաւ մեծ ծա-
ռի մը քով, որ ամենէին չէր
ճանչնար. պտուղները քաքայոյ-
էն խոշոր էին, բայց կճեպ չու-

¹ Չիբօլաթ խմելքը այս պտուղով կը-
շինեն, որ մանր նուշի նման կըլլայ : Այս
պտուղները Եւրոպա բերին շաքարով շինե-
լին չիբօլաթը. որ Եւրոպացիք խիստ կը
սիրեն : Ռուսներուն չի հասկըցաւ ինչ ըլլա-
լը. վասն զի կրակ չունէր որ բո՛րէր ու ե-
փէր. կարելի էր թէ համէն հասկընար ինչ
ըլլալը :

ներ . բոլորը միս էր խիստ համով : Այս ծառը շատ նման էր վերինին . որ միակերպ վարէն վեր բարձրացած էր , ու ծայրը միայն քանիմը տերեւներ բուսած էին պսակի ձևով . որ հացի ծառ կըսվի եղեր , ինչպէս ետքէն հասկըցաւ . վասն զի այս սրտուղներէն հացի պէս կըշինեն կուտեն ¹ :

Սօսկէնսօն նայեցաւ որ ծառին արմատէն վեր քիչմը փորած փոս էր՝ մէկէն միտքն ընկաւ թէ իր մտայած նաւին համար խիստ յարմար էր . եթէ կտրէր վար ձգէր ու մէջը բաւական փորէր : Սակայն այսպիսի ահագին ծառը կտրել , և այս օգտակար բանը շինել սոս-

¹ Ամերիգացիք այս ծառին սրտուղը ժողովէին ջրով կեփէին . ու պաղէլէն ետև կտոր կտոր կուտէին , որ հացի տեղ կըբռնէր : Այս ծառը արմատէն վեր միակերպ երկան ըլլալով շատ յարմար էր նաև շինելու . որ կերևնայ թէ հին սոսկնն ալ ասանկ մէջը փորելով կըշինէին նաև :

կալի աշխատանք կուզէր, մեծ
տարակուսանաց մէջ ընկաւ :
Շատ երկար մտածելէն ետե
առանց որոշելու դարձաւ իր
տեղը. միայն նշան դնելով լաւ
դիտեց տեղն որ չի կորսընցնէ :

Վալու ատենը ճամբան գը-
տաւ իր շատոնցվան փափաքած
ԹուԹակ Թռչունին բոյնը. վասն
զի տեսաւ ծառի մը վրայ բոյնը՝
մէջը ձագերով. կամաց մը ելաւ
ձեռքն երկնցուց բունին մէջ ու
բռնեց. բայց մեծցած և Թեերն
եկած ըլլալով Թռան. մէկը
միայն ամէնէն տկար ըլլալով կըր-
ցաւ բռնել. այնչափ ուրախա-
ցաւ վրան որ իբր Թէ գանձ մը
գտաւ : Վասն զի կըցուտար Թէ
այս ԹուԹակին խօսիլ սորվեցը-
նէ, ու գէԹ անկէ մարդու ձայն
առնէ, և խօսք մը լսէ : Եւ այս-
պէս հետը կենակցելով և խա-
ղալով կուրախանար :

Իրաւի՛ այս բանը մեզի ԹեԹ և
տղայուԹի մը կուգայ, որ Թու-

Թակինն խառնակ խօսքը իրեն
այնչափ մեծ կերևնար . սակայն
Թէ որ մենք Ռօպէնսօնին տեղն
ըլլայինք, անատենը լաւ կը հաս-
կընայինք Թէ ինչ մեծ խեղճուի
է զուրկ ըլլալ մարդկային ընկե-
րունէն . և ինչ մեծ բան է մար-
դկային ընկերունն՝ որ կը վայե-
լենք ու չիյտենք մեծուիը . նաև
սրչափ մեծ բերկրութի կըլլար
մեզի ԹուԹակինն ընկերուիը :

Ա երջապէս Ռօպէնսօն հա-
սաւ իր բնակարանը, շուտով
մէկ վանդակ (խաֆէս) մը շինեց
ԹուԹակինն ու մէջը դրաւ կա-
խեց իր սլառկած տեղին քով .
և մեծապէս ուրախանալով
սլառկեցաւ . որպէս Թէ նոր բա-
րեկամ մը եկեր էր իրեն այն ի-
րիկունը :

ԺԳ . ԴԻՊՊԱԾ .

Ընդ որ նոյն գիշեր Աօպէն սօնին մտքին մէջ շինելու նաւը կը դառնար . անանկ որ չի կըրցաւ աչքը գոցել : Միշտ կը մտածէր թէ արդեօք ծառը կտրէ՞ թէ չի կտրէ . վասն զի տարակուսած էր որ չի կընար նաւը շինել : Մէյմը կը մտածէր ծառը կտրէ՞ աշխատի , մէյմ՝ ալ կը մտածէր որ զանց առնէ պարասպ տեղը չաշխատի ու չըլլալու բանին ձեռք չի զարնէ : Եւ որովհետեւ ծառին վրայ պտուղներ կային՝ կափսոսար կտրելու . բայց նաւին օգուտը մտածելով աւելի կուզէր կտրել , որ անով միայն կըրնար երթալ մարդ գտնել , ու այն անապատ մինակուէ՞ ազատիլ : Թէպէտ այնչափ մեծ ծառը կտրել սէ մէջը փորելով նաւ

շինելը սոսկալի դժւար և հե-
ռու բան էր իբր անկարելի . որ
քարէ կացինէն 'ի զատ բան մը
չունէր . սակայն շարունակ աշ-
խատելով համբերութիւն կըյուսար
որ դուրս տանի գործքը :

Սօսկէնսօն բոլոր դիշերը այս-
պէս մտածմունքով անցուց . ա-
մէն ընելու բաները աչքին ա-
ռաջը բերաւ մտածեց . որով-
հետև որոշեր էր որ մէկ բանը
մինչև որ առաջ լաւ չի մտածէ
ամենևին չըսկըսի . հուսկ յետոյ
բանը բերաւ այս պատճառին
վրայ կապեց , թէ անխելքութի
է քիչ և ստոյգ շահը ձգել մեծ
և անստոյգ շահին համար : Ա-
նատենը միտքն ընկաւ շանը ա-
ռակը . որ լողալով երբ կանցնէր
գետէն կտոր մը միս բերանը՝
ջրին մէջ տեսնելով շուքը՝ ձգեց
բերնին միսը : Դարձեալ՝ միտքը
բերաւ երկրագործներուն գործ-
քը . որոնք կըցանեն այն ցորենն
որ ուտելու էին . բայց բերան-

նուն կըկտրեն որ ցանէն ու աւելի շահին և շատ ցորեն ունենան : Իրաւի՛ կըսէր շանը գործքն էր յիմարական , որ շուքին ետեւէն վազեց՝ պարապ ելաւ . սակայն երկրագործներուն ըրած գործքն է խոհեմութի և յոյսն է բանաւոր . և շատ անգամ ալ աւելի կըշահին . թէպէտ կրնայ ըլլալ որ դիպուածով կորսելի երբեմն , և փաս գայ :

Արեւմն պէտք է որ ես այս երկրորդ դիպուածին հետեւիմ շարունակ համբերութեամբ ջանամ աշխատիմ . որ կարենամ յուսալ թէ վերջապէս կըշինեմ այս ծառէն մէկ նաւ մը : Այս բանը յաջողելէն ետեւ յոյս մեծ ունիմ թէ անասպատ կղզիէս ալ կելլեմ կազատիմ . և ասով կարելի է որ մարդ ալ գտնեմ :

Այս փափաքելի դատմունքը անանկ Աօսպէնսօնին սիրտը շարժելով միտքը դարձուց , որ մէկէնիմէկ պառկած տեղէն վեր

ցածկեց՝ կացինն առաւ ծառին վրայ վազեց սկսաւ կտրել: Այն պիսի սոսկալի աշխատանաց ձեռք զարկաւ, ու չարաչար կը տանջուէր դիմանալով, որ ուրիշն ըլլար՝ հազար անգամ յուսահատեր էր. մինչդի առջի անգամ զարնելուն՝ կացինը ձեռքէն կընկտէր. վասն զի որչափ համբերող մարդ ըլլար՝ այս աշխատանքը ոչ միայն անխելքուի կըդատէր. այլև անկարելի՝:

Ի այց որովհետև Աօսլէնսօն իրեն անփոփոխ օրէնք մը հաստատեր էր, որ միտքը դրած բանը շուտով չի ձգէ՝ եթէ մեծ դժուարուի ալ առաջն ելլէ. ինչպէս որ այս գործքին մէջ յայտ

1 Այս ծառը Ամերիգայի մէջ շատ ակնկրգբանօրի. որ մինչև 50 տանաչափ կըբարձրանայ՝ հաստ 5 տանաչափ, ասկէ Ամերիգայիք կըչինէին Ք.Նօթ ըսած նաւակը, որով ատփին անդին կերթային: Սակայն այս կղզին կաւոս ըլլալով ծառերը կարծր էին. անոր համար Աօսլէնսօն շատ կըտանջուէր այս ծառս կտրելու:

նի ըրաւ : Թէպէտ կրկին ան-
գամ աւելի դժւար ըլլար այս
աշխատանքը , ամենեւին չպիտի
թուլնար սիրտը : Ուստի առտը-
ւանց մինչև կէսօր շարունակ
կաշխատէր . և բիւր անգամ
կայինը կըզարնէր՝ հազիւ թէ
կտոր մը տեղ կըկտրէր : Ասկէ
կըմակաբերէր թէ սրչափ մեծ
աշխատանք և շատ ժամանակ
կուզէր այն ահագին ծառը կը-
տրելու . և ետքը նա շինելու :

Հասկըցաւ որ այս գործքը
շատ տարիներու կարօտ էր .
հարկաւոր երևցաւ իրեն որ ժա-
մանակը կարգի դնէ , ու անանկ
բաժնէ ատենն որ չի յուսահա-
տի : Վասն զի փորձը սորվեցու-
ցեր էր իրեն , թէ աշխատաւոր
կեանքին խիստ հարկաւոր է
կարգը . որ միակերպ ատենի մէջ
ամէն բան ընելով՝ գործքը ա-
ռաջ կերթայ շարունակ :

Եւ հա՛ Ռօպէնսօն ասանկ բաժ-
ներ էր ժամանակը . առտըւանց

կանուխ տեղէն կելլէր շիտակ
 ազբիւրը կերթար երեսը ձեռքն
 ու ոտքը կըլլուար . սրբըվելու
 բան մը չունենալուն համար
 քիչմը կըկենար որ ցամքի . ետ-
 քը կուգար լաթերը կըհագնէր .
 կելլէր բնակարանին վրայի լե-
 աան վրայ , ու աչքը ուրիշ տեղ
 չիտարած զմայլելով կընայէր
 միակերպ հորիզոնին ազւորունը
 վրայ¹ :

Լ.ՅԽ բնութիւն սքանչելի տե-

1 Հորիզոնը հռոմի բառ ըլլալով մեր մէջ
 Եւէր++ կըսվի , որ է աշխարհիս եզերքը .
 անկէ կըսկըտի երկինքը . նաև արեգակն ու
 աստղերը եզերքէն կելլեն կըմանեն : Իսկ
 Ռօպէնասօնին կողին ծովուն մէջ տեղն ըլ-
 շալով ամէն գին եզերքը կերևար , որ ը-
 սեկ է թէ կէս երկինքը ամէն գիէն կերև-
 նար : Մանաւանդ առտուները արեգակն
 որ կըսկըտէր ելլել . ճառագայթն ալ օդը
 լուսաւորելով անանկ գեղեցիկ կերևար
 հորիզոնն , որ Ռօպէնասօն կըզմայլէր կըմար
 անձային մեծ վայելու թէր վրայ , որ այնչափ
 սքանչելի մեծ ասրածութիւր ստեղծէր է .
 և այսպէս սիրաը շարժելով փառարանուի
 կընէր այ ջերմեարանգութի :

սարանը անանկ սիրտը կըբորբո-
քէր որ երեսը հողին տալով եր-
կըբպագուի կընէր ստեղծողին
մեծաւ խոնարհութիւն . և շնոր-
հակալութիւն ընելով փառք կու-
տար այդ աստուծոյ ստեղծելուն հա-
մար . նաև ծնողացն համար ալ
աղօթք կընէր , օգնութիւն կըխօրն
դրէր . որոնք թէպէտ ձգեր էր ,
բայց ամենեւին չէր մոռցած : Ա-
ղօթքը կատարելէն ետև կու-
գար լամաները կըկթէր կընայ-
էր որոնք քիչ քիչ շատցած էին .
կթած կաթէն քիչմք կուտէր
նախաճաշիկ կընէր . մնացածը
կըպահէր : Ահա օրւան առջի
ժամը ասանկ կանցընէր : Անկէ
ետև կերթար ծովուն քով ոս-
տրէ կըթողվէր՝ թէ որ ջուրը
քաշված ըլլար , որպէս զի ցո-
րեկվան կերակուր ճարէ իրեն .
թէ չէ՝ բոլոր պէտք եղած բա-
ները կառնէր շիտակ կերթար
ճառին քով կաշխատէր , որ կը-
տրէ նաև շինէ . լամաներն ալ

հետը կերթային ծառին քովերը խոտ կարածէին :

Չորս ժամ անցնելէն ետև , որ չափազանց տաքը կըկոխէր . պէտք էր որ գործքը ձգէ ու նորէն ծովուն քով երթայ ոտարէ ժողովէ , թէ որ առտըւանց չէր ժողոված : Նաև ծովը մանէր կըլլըւայովէր օրը երկու անգամ . ետքը լամաները կառնէր կըքաշովէր բնակարանին մէջ : Երկրորդ անգամ կըկթէր ու պանիր շինելու պատրաստութի կըտեսնէր . որով իրեն չափաւոր կերակուր կուեննար . որ էր պանիր հանդերձ կաթով՝ ոտարէ և բօքօ : Ասոնք ուտելով գոհ կըլլար . իբր զի՝ տաք երկիր ըլլալով շատ բան չէր կրնար ուտել . ցուրտ երկիր ըլլար անոր կրկինը պէտք էր ուտել , որ կշտանայ : Թէպէտ մանկուէն սորված ըլլալով միս ուտելու փափաք ունէր . բայց մահացուցանելով զինքը ասանկ կանցընէր : Սեղանին վրայ կը-

խաղար թուժակին հետ . բան
կերպրնելով հետը կըխօսէր . շատ
անգամ մէկ խօսքը կըկրկնէր որ
սորվի ու խօսի :

Ռօպէնսօն կերակուրէն ետև
ժամ մը կըհանգչէր ծառերուն
շուքը , լամաներն ու թուժակն
ալ իրեն քով . որոնց հետ խա-
ղալով խօսելով կըզբւարձանար .
ինչպէս մէկը տղոց հետ կըխօսի
կարծելով թէ կըհասկընան . եր-
բեմն հարկաւոր կըլլար որ ու-
րիշին բան հարցնէ , անատենը
անասուններուն հետ խօսելով
կըհարցնէր . որոնք չորս դին
շարճած էին . միտքը վրան չըլ-
լալով իրեն կուգար թէ կենդա-
նինները բան կըհասկընան :

()ը մը թուժակը Փօշ բառը
արտաբերեց . երբոր Ռօպէնսօն
լսեց ու բախու թէն շիտ թեցաւ .
մարդու ձայն կարծելով չիյտէր
թէ ինչ ընէ . մինչև մոռցաւ կըզ-
ղին և լաման՝ թուժակը՝ մտ-
քովը յափշտակեցաւ կարծէր

Թէ մարդկանց մէջ է : Վերջապէս միտքը վրան եկաւ տեսաւ որ տակաւին այն արտամալի մինակու թէ մէջ է՝ սկըսաւ հառաչելով լալ . և խեղճ ընելովըսել . Ողորձէ՛ Ռօպէնսօն : Նայեցաւ արեգակին դառնալը դիտեց որ կէսօրէն երկու ժամ անցեր էր , դարձաւ ծառին քով սկսաւ աշխատիլ : Միշտ երկու ժամ անդադար կաշխատէր . ետքը կերթար ծովուն քով իրիկվան դէմ կըլըւացիւէր , և ոստրէ կը ժողվէր : Մնացած ժամանակն ալ կանցընէր պարտէզը փորելով և բան տնկելով . երբեմն մաիզ ըսված ցորենը կը ցանէր , և երբեմն գետնիխնձոր . յուսալով թէ օր մը կրակ կը ճարէ ու զանոնք կեփէ : Երբեմն պատուաստ (աշ) կընէր հացի ծառէն . և երբեմն մանր ծառերուն ջուր կուտար . երբեմն ցանկ կամ (չիթ) կը շինէր պարտէզին , և երբեմն ճիւղերը կտրելով կը խնամէր

տնկած բաները. նաև բախին չորս
դին մանր ծառեր տնկէր կրնայ-
էր որ ճիւղերն երկրնայ ու ի-
րար բերէ կապէ, կամարի պէս
չինէ վրան :

Մ. յս բաներն ընելէն ետև ե-
թէ ժամանակ ունենար կրթու-
թի (թալիմ) կրնէր, աղեղով
նշան կառնէր նետ կրնետէր. որ
եթէ դազան մը տեսնէ չի վախ-
նալով զինքը սլաշտպանէ: Ասանկ
կրթութի ընելով, այնպէս լաւ
նշան կառնէր որ հեռուէն ալ
չիտակ կըզարնէր :

Իրիկվան կերթար նորէն լա-
մաները կըկթէր, ու ետքը կե-
րակուր կըպատրաստէր. իրիկու-
նը կերակուր կուտէր լուսինին
կամ աստղերուն լուսովը: Աեր-
ջը իրիկվան աղօթքն ընելով մը-
տածական մը կրնէր իրեն վրայ-
և երբեմն բնակարանին վրայ կեւ-
լէր՝ աստղերուն գեղեցկութեն
վրայ կըզմայլէր, ու անձային մե-
ծութիը կըմտածէր, երբեմն ալ

Տուժունքով կերթար ժուռ կու-
գար որ իրիկվան հովը առնելով
պաղըչի :

Պառկելու չի գացած ինքն
իրեն կըհարցընէր, թէ այսօր
ինչպէս անցուցիր. ստեղծողին
այսչափ բարիքը վայելեցիր՝ ար-
դեօք միտքդ բերիր բարեբար
պարգևօղը, արդեօք սիրտդ շար-
ժեցաւ սիրել և շնորհակալ ըլ-
լալ ողորմածին : Աշխատանքիդ
և նեղուէդ մէջ յոյսդ բոլորովին
տվիր ան. զըւարձուէդ մէջ մտ-
ցար ան : Նաև չար խորհուրդ-
ները մտքէդ հեռացուցիր, որ
սատանան միտքդ կըբերէր : Ան-
կարգ ցանկուածեց հետևեցար,
որ կըչարժէին սիրտդ : Արդեօք
ինչ բարի գործք ըրիր այսօր :
Ռօպէնսօն այս մտածականներն
ընելով երբոր խիղճմտանք մը
չէր ունենար՝ անանկ հոգին կը-
քաղցրանար, որ կըսկըսէր ջեր-
մեռանդ երգեր ընել, և փառա-
ւորել զանձ, որ զինքը առաքի-

նու թէ ճամբան է գրեր կատա-
 րեալ ըլլալու : Եւ ընդհակառա-
 կըն՝ երբոր կըտեսնէր որ բարութի
 մը չէ ըրած , և նոյն օրն աղէկ
 չէ անցուցեր . խիստ շատ կըվըշ-
 տանար որ օրը կորսընցուցեր է .
 ինչպէս պէտք է՝ բարի գիտաւո-
 թու թիւնները չէ կատարած , ու
 աղէկ անձապաշտութի չէ ըրած :
 Ինչպէս առաջ պատմեցինք թէ
 ծառերուն վրայ օրացուցի պէս
 օր ամիս կընշանէր . թէ որ պա-
 կասութի ընէր՝ խաչ մը կըզբէր
 նոյն օրւան ծառին վրայ . որ էր
 նշան ըրած պակասութիւն . որ-
 պէս զի ամէն օր աչքին առաջն
 ըլլալով մէյմ՝ ալ չընէ : Ահա՛
 այսպէս Ռօպէնսօն կըջանար զին-
 քրն ուղղել և օրէ օր աղէկ ըլ-
 լալ . որ ամէն մարդու բարի օ-
 թինակ կընայ ըլլալ . և ասոր
 վարքին նայելով պարտական են
 մարդիկ աղէկ մտածական ընե-
 լով առաքինի ըլլալ և անձապաշտ-
 անդագար աշխատելով զանձը

մահացուցանել . օրէ օր հողեւոր
և ջերմեռանդ ըլլալ՝ մինչև որ
հողին քաղցրանայ երջանկուք .
ինչպէս որ քաղցրացեր էր մա-
քուր խիղճմտանքով Աօպէնսօ-
նին հողին :

ԺԴ. Դիպած .

Առջի դիպածին մէջ տեղը
վը պատմեցինք Աօպէնսօնին
վարքը, թէ ինչ կարգով ժամա-
նակը կանցընէր աշխատանքի
մէջ: Ահա իրեք տարի միակերպ
այս կարգով զնաց առանց փո-
փոխելու: Ասանկ շարունակ աշ-
խատելով, արդեօք շինած նաւը
օրչափ առաջ տարաւ այնչափ ա-
տենին մէջ. ողորմելին չի կրցաւ
ծառին կէսը կտրել. իրեն կե-
րևնար թէ գէթ չորս տարի ալ
պէտք էր որ միայն ծառը կտրէ
վար ձգէ՝ այսպէս շարունակ աշ-

խատելով: Սահայն սքանչելի երկայնմըտու թք ամենեին չի յուսահատեցաւ մէկ օր մը ետ չի կեցաւ աշխատանքէն. ոչ երբէք կուզէր և ոչ կրնար պարասկենալ:

()ը մը սկսաւ մտմըտալ, թէ այսչափ տարի է ես այս կղզին կրքնակիմ, մինչև հիմա խիստ քիչ տեղը տեսեր եմ, ինչ ամօթբան է ըսելով ինքն իրեն երեսը կրղարնէր վատասիրտ վախկոտու թին, որ մէկ ծայրէն մէկալ ծայրը չէր կրնար երթալ ժուռ գալ. թէ որ վախկոտ չըլլայի՝ կըսէր, կարելի էր թէ շատ օգտակար բաներ ալ կրնայի գտնել ժուռ գալովս:

Եւ յս մտած մունքս այնչափ զօ-

1 Եւ յս կղզին բաւական մեծ ըլլալով քիչ տեղը տեսած էր Ռօսպէնսօն. կըվախնար ներսերը երթալու, միայն մօտ տեղերը գացած էր: Սահայն կըղզիին երկայնութիւնը 24 մղսն էր, իսկ շրջապատ բոլորը 70 մղսն:

րացաւ, որ մտքին մէջ որոշեց
 թէ ամենեւին չուշանայ, առա-
 ւօտանց կանուխ ճամբայ ելլէ :
 Նոյն օրը Ռօպէհնսօն ճամբային
 ամէն պատրաստութիւն տեսաւ .
 հետեւեալ օրը ուտելու բաները
 լամային վրայ բեռցուց, որ իրեք
 օրուան պաշար էր . զէնքերն ալ
 վրան առնելէն ետեւ անձային
 նախախնամունք զինքն յանձնեց
 կարիճութեամբ ճամբայ ելաւ : Ա-
 նանկ էր միտքն որ միշտ ծովուն
 քովերէն երթայ, և որչափ կա-
 րելի է՝ անտառներուն մէջ չի
 մտնէ . որ չըլլայ թէ կատաղած
 գաղաններու պատահի :

Մըջի օրը մէկ երևեւի պա-
 տահմունք մը չի տեսաւ : Գրե-
 թէ 18 մղոն առաջ գացեր էր,
 տեսաւ որ ամէն տեղ գեղեցիկ
 և բարեբեր էր իր տեղէն շատ
 աղէկ . ամէնէն անբերր իր տեղն
 էր, վասն զի շատ տեղ զանազան
 ծառեր գտաւ . թէպէտ շատը
 չէր ճանչնար . բայց պտուղնե-

բով լեցուն էին, որ առողջարար
 և սրտաւական սնունդ իրեն կրը-
 նային ըլլալ. ինչպէս որ ետքէն
 փորձեց հասկըցաւ : Այս ծա-
 աերուն մէջն էր թղթաբեր ծա-
 սը, որուն կեղևը լաւ թուղթ
 կը շինեն, և օգտի դք ամառվան
 լաթ կը շինեն¹ :

Սօսկէնսօն առջի գիշերը ծա-
 սի մը վրայ անցուց, որպէս զի
 գաղաններէն ապահով ըլլայ, և
 առաւօտանց կանուխ ճամբայ
 ելաւ : Քիչ մը առաջ երթալէն
 ետե՛ տեսաւ որ աւելի հարա-
 ւային կողմն է կղզին ու երկի-
 րը բոլոր աւազ էր : Հոն ցամա-

1 Օգտի դք են բնակիչք Գալիզի կղզիին
 արեւելեան կողմը ովկիանոսին . այս ժողո-
 վուրդքը թէպէտ վայրենի են, բայց գի-
 տեն բարակ բաներ գործել զանազան ծա-
 սերէն . որ կըսվին թթենի շինաց . հացի
 ծառ են : Պատմիչը կըսէ՝ թէ ասանկ գոր-
 ծած հագուստ մը տեսայ ինկիլթէաա : Այս
 ծառերը Չին և Ճեարոն ալ կը գտվին . բը-
 նակիչները լաւ թուղթ կը շինեն : Տե՛ս ալ
 խարհագր . հատ . 7 . ասի :

քը լեզուի պէս դէպ 'ի ծովն երկրնցած էր . երբոր գնաց հոն մէկէն զարհուրելով երեսին գոյնը փոխվեցաւ . դողալով սկսաւ չորս դին նայել՝ վերջապէս վախուն պաղեցաւ մնաց , կարծես թէ յանկարծակիի եկաւ . վանս զի աւազին վրայ տեսաւ մարդու ստքի նշաններ :

Իրաւ պէտք էր ուրախանալ որ մարդու նշան տեսաւ . սակայն զիտէր թէ մարդու պէս մարդու ստքի նշան չէր , որ բնականաբար իրարու ընկեր և ցաւակից կրլայ քաղաքականութ . հապա գազանի նման վայրենի մարդկանց նշան էր . լաւ հասկըցաւ թէ գարախալ կղզիներուն մարդակեր մարդիկն էին , որոնց անունը միայն կըսարսեցընէր մարդը՝ որ այն ժամանակը իրարու միտ ուտելով կապրէին ¹ ,

¹ Գարախալներն էին գազանաբարոյ ժողովուրդ այն կղզիներուն մէջ . որոնց աչքը խոշոր սև ու դուրս ելած էր . մարմիննին

Ոսպէնասն թէ որ սովորուի
ըրած ըլլար մեծ վտանգներու
մէջ աւելի խոհեմութի բանե-
ցընելու, չէր այնչափ զարհու-
րիւր դողալով. նաև այսպէս ա-
րիւնը պաղած չէր մնար, սրտոտ
կըլլար: Թէ որ մարդ ամէն օր
զինքը կըթելով ջանք ընէ՝ հո-
գին ալ զօրաւոր կըլլայ մարմինն
ալ: Իբր զի մարմինը զօրաւոր
պահելու համար պէտք է որ
վարքը կանոնաւոր պարկեշտ և
աշխատաւոր ըլլայ. նմանապէս
պէտք է հոգին ալ անարատ պա-
հել հաստատուն բարեպաշտու-
թիւ: Ասով մարդ քանի կերթայ
կըզօրանայ ձախորդ վիճակին
մէջ, ու որչափ մեծ վտանգ ըլ-

ուժով իրենք կատարած յանդուգն էին, որ
թշնամութի միշտ մեկզմեկ բռնէին կըրա-
նէին անբնակ տեղ մը կուտէին: Հիմա այս
մարդիկներէն չի մնացին այն տեղերը, վասն
զի սպանեօշները տիրելն ետև կամայ կա-
մայ բողբը ջնջեցին. հիմա բողբը եւրոպա-
ցիք են անոնց տեղը. թէպէտ ներսերը կըր-
նան գավիլ:

լայ աչքին առաջը՝ կարհամար-
հէ, վասն զի ներքին ուժը և
խիղճմտանքին մաքրուիլը բոլոր
խառնութիւնը կը լիարատէ. ամե-
նակալ երկնաւորին օգնութիւն
ալ կը հասնի, անանկ որ՝ շուտով
մեծամեծ չարիքը բարին կը
դառնան :

Ենչպէս որ կերևնայ, Աօպէն-
սօն այն աստիճանը հաստատ յոյս
և զօրութի դեռ չէր ստացեր կա-
տարեալ նժգաշտութիւն առանց
բանէ մը վախնալու. որպէս զի
հանգիստ երջանիկ կեանք ու-
նենար :

Եւ պէտք բնական է որ չի կար-
ծրված նոր բանը մարդուս վախ
և սոսկում կը բերէ, բայց պէտք
է միշտ արիանալ և նոյն ապաւի-
նելով ձեռքէն եկածն ընել : Ար-
զարմանամ թէ ինչ սոսկալի զար-
հուրանաց մէջ ընկաւ յանկար-
ծակի վախկոտ Աօպէնսօնը մէկ
քանի ոտքի նշան տեսնելով, ա-
նանկ որ չորս դին կընայէր դու-

դալով . ամէն մէկ տերեւին շարժ-
մունքէն կըսարսափէր . վախէն
չկտէր թէ ինչ ընէ , և ուր
երթայ . Վերջապէս սիրտ ըրաւ ,
սկըսաւ փախչիլ , բայց կարծէր
թէ մէկը ետեւէն ընկեր է . չէր
համարձակէր որ գլուխը դար-
ձընէ ու մէկ անգամ մը ետին
նայի : Նայիս մէկէն կապվեցաւ
մնաց . իր վախը աւելի սաստկա-
նալով զինքը խռովեց : Վասն զի
առաջն ելաւ մէկ փոս մը . մէջը
նայեցաւ . որ կրակ վառած էր
ու նոր մարած էր կրակը . փո-
սին քովերը տեսաւ որ մարդու
ոսկորներ ձգած էին . ձեռքեր ,
ոտքեր , և գլուխներ . որ բնուէ
դէմ կերակուրի մնացորդ էին .
անոր համար մեծ սոսկում բե-
րին Աօպէնսոնին :

Այս բանը դարախալ կղզիին
մարդակերներն էին ըրած . ո-
րոնց մարդ ըսելու չէ , հապա
գազան մարդակերայ . որ թէպէտ
մարդ են , բայց բոլորովին կա-

տաղի գաղանն են , ո՛չ մարդկուի
 գիտեն , ո՛չ գութ ունին . ամեն
 ևին իրարու խնայել չիյտեն .
 բռնաճներուն պէս իրենց թշնա
 մին մորթեն կուտեն : Արովհետև
 Աօպէնսոնին ատենը Անդիլեան
 կղզիներուն բնակիչներն՝ որ գա
 րախպ կըսվէին , բոլորը մարդա
 կեր էին , ինչպէս վերն ըսինք .
 որոնք երբոր թշնամիներէն մէ
 կը գերի կըբռնէին մէկ զար
 հուրելի տօն մը կըկատարէին ,
 պար բռնէին կըխաղային հաչե
 լու ձայներ հանելովնստէին կու
 տէին :

Վհա ամենասոսկալի բան . ա
 մէն մարդ պէտք է մտածել , թէ
 ես ալ անոնց մէջն ստեղծւած
 ըլլայի՞ անոնց նման պիտի վայ
 րենի մարդակեր ըլլայի . ո՛չ հա
 լատ պիտի ունենայի , ո՛չ օրէնք ,
 անամօթ , մերկ վայրենի ըլլայի
 պիտի : Արոնք կերթային ան
 տառները երեսնին և մարմին
 նին զանազան գուներով կընէր-

կէին և աւելի կարմիր գունով .
ահանջներուն , և քիթերուն
ծայրը կը ծակէին ու մէջը փե-
տուրներ , և ծովու ժժմունք կը
խօթէին զարդի համար : Թէ որ
անոնց մէջ ըլլայինք՝ մենք ալ այս
բաները պիտի ընէինք . պէտք է
ամբնջնալով շորհակալ ըլլանք
այ հազար բերան , որ ասանկ
տեղ , այսպիսի մարդկուէ մէջ
ստեղծեր է , և բարի ծնողաց
զաւակ ըրեր է . որ մանկուծէ
քաղաքավար են և բարեպաշտ .
վայ անոնց որ մարդ են ու ան-
տառներուն մէջ գազանային
կեանք կանցընեն :

Ուստի Ռօպէնսօն աչքը ան-

1 Հիմա ամերիկայի մէջ շատ չի մնային
այս վայրենի մարդիկներէն . բայց ներս տե-
ղեր անտառներու մէջ կը գտնուին , մանա-
ւանդ նոր զէլանտա կղզին : Նաև ամերիկէի
ներսերն ալ շատ կան ասոնց նման մարդա-
կեր սև մարդիկ . որ մտադործներուն խա-
նութները մարդու միս կը ծախեն . վասն զի
զերի կառնեն , քիչ քիչ մորթեն կը ծախեն
կտոր կտոր :

դին գարձուց այս զարհուրելի
 տեսարանէն, սրտադող մը վրան
 գալով սարսափեցաւ . թէ բնու-
 թիւը իրեն օգնու թի չընէր, հոն
 պիտի իյնէր մնար . վախու՛ն մէ-
 կէն սիրտը ետ եկաւ հոն, ու
 քիչ մը ուժ առաւ սկսաւ փախ-
 չիլ արագու թք . անանկ որ հա-
 զիւ թէ իր լաման կրնար ետեւէն
 հասնիլ . վասն զի այս հաւատա-
 ըխ՛ կենդանին կըջանար որ ետ
 չի մնայ, անդադար ետեւէն կը-
 վազէր : Այս վախը անանկ խռո-
 վեց Աօսպէնսօնին սիրտն, որ մոռ-
 ցաւ լաման . ու կենդանիին ոտ-
 քին ձայնն որ կառնէր, կարծեր
 թէ մարդակեր մարդիկ ետեւէն
 կըվազէն : Քանի զնաց վախը
 զօրացաւ այնչափ որ՝ որպէս զի
 միտքը գրած վայրենի մարդիկ
 չըլլայ թէ իրեն հասնին, ուզեց
 թեթեւալ, որ աւելի արագ
 փախչի . ձգեց ձեռքի տէգը, ա-
 ղէղն, ու կացինը, որոնք որ ան-
 ատենը իրեն պէտք էին . ուրիշ

բան չէր մտածեր , միայն փախ-
չի ետևի եկողներէն ազատի , որ
էր իր լաման : Ամենևին չէր նայ-
էր թէ ո՞ւր կերթայ . և ոչ կու-
զէր հասկընալ գացած ճամբան՝
միայն կըրցանկար որ միշտ վազէ
ազատի . իր ուղածն այս էր . ու-
րիշ բան չիյտէր թէ ո՞ւր է և
ո՞ւր կերթայ : Աման ժամ մը վա-
զեց . ուրիշ բան չէր ըրած , բայց
եթէ բոլորակ ճամբորդուի մը
ըրեր էր , անանկ որ չըզիտնա-
լով նայիս նորէն եկաւ հասաւ
հոն ուսկից որ սկսեր էր փախ-
չիլ :

Կարճեալ զարհուրեցաւ ու
զորմեւին , նորէն խռովեցաւ . որ
չփոթելուն չի ճանչցաւ տեղը ,
միտքը վրան չեկաւ որ գիտնայ
թէ առաջվան տեղն է , ուսկից
որ փախած էր . այլ կարծեց ու-
րիշ տեղ է մարդակերներուն ,
որ ոսկորներ թողուցեր էին հոն
ալ , ուստի նորէն սկսաւ նոյն ա-
րադուք փախչիլ . նորէն առաջ-

վան ճամբան սկսաւ վազել,
մինչև որ ուժը հատաւ տկարա-
ցաւ . վերջապէս անդգայ ընկաւ
դէտինը . լաման ալ եկաւ հոն
հասաւ ետեւէն . քովը չօքեցաւ,
որ հողհուի առնէ : Դիպւածը
բերաւ որ զէնքերը նետած տեղն
ընկաւ Ռօպէնսօն : Երբոր աչքը
բացաւ տեսաւ որ զէնքերը հոն
են ճամբուն վրայ ձգած . կար-
ծեց թէ երազ կըտեսնէ , և
երազին մէջ այս բաները գլխուն
եկան . որովհետեւ ամենևին խել-
քը չէր հասնէր թէ այն բաները
ինչպէս հոն եկան , և ինչպէս
ինքը հոն գտնուիցաւ . ահա վա-
խը այսչափ շարաշար խռովեր էր
հողին , և խելքը տարեր էր :

Ատքի վրայ ելաւ , քիչ մը
վախը խռովութիւնը անցաւ՝ խել-
քը գլուխն եկաւ չի թողուց
զէնքերը . շուտ մը վազեց առաւ,
միտքը դրաւ՝ որ այլ չի ձգէ այն
հարկաւոր գործիքը , որով միայն
զինքը կրնայ պաշտպանելու : Ա.

նանկ տկարացեր էր որ չէր կըր-
նար առաջվան պէս վազել, թէ-
պէտ և կրօնախնար : Բողորովին
ախորժակը զոցվեցաւ, նոյն օրը
բան մը չի կրցաւ ուտել, շարու-
նակ կերթար . մէկ անգամ մը
միայն ջրին քով կայնեցաւ ջուր
մը խմեց : Ալլուսար որ նոյն օրը
կրնայ հասնիլ իր բնակարանը,
բայց անկարելի եղաւ . իրիկուն
որ եղաւ հասաւ այն տեղն որ
քանիմը մղոն հեռու էր իր բնա-
կարանէն, որուն անունը դրեր
էր գեղ . անանկ տեղմ' էր, որ
ծառերը չորս դին պատած էին
ընդարձակ և զըւարձալի . մինչև
այս դաշտը լամաներուն արա-
ծելու տեղ էր ըրեր . վասն զի
ուրիշ տեղերէն շատ աղէկ էր
հոն խտար¹ :

1 Ռօպէնսօն օրացրու թէ մէջ կըստամէ
այս տեղս ինչպէս գտնելը : Յուլիսին 15 ին
կրօն էրբոր ելայ եղած տեղէն քանի մը
մղոն առաջ գացի տեսայ՝ գեղեցիկ դաշտ
մը բողոր ծառերով, և ծաղիկներով զար-

Վախընթաց տարին ամառ-
վան շատ դիշերը հոս կրպառ-
կէր . վասն զի մթեղներուն ձեռ-
քէն չէր դիմանար հոս կրփախ-
չէր . ասոր համար այս տեղին
անունը դեղ էր դրեր : Անանկ
ուժը տկարացեր էր , որ անկա-
րելի եղաւ այլ առաջ երթալու :
Ինչ և իցէ որոշեց որ հոն անցը-
նէ այն դիշեր , հողնուծի առ-
նէ . սակայն խռոված ըլլալուն
մէկէն պառկեցաւ որ քնանայ :

Հաղիւ թէ քունը աչքն ա-
ռեր էր , նորէն անանկ վախ մը
եղաւ իրեն , որ հողին բերանը
եկաւ : Վասն զի յանկարծ ձայն

գարած . գոյ հոն ծխախոտի բոյս , լէմո-
նի ծառեր , և շաքարի եղէգներ . կերեւոր
թէ հոն միշտ գարուն է : Այնչափ դեղե-
ցիկ էր այս դաշան որ որոշեցի հոն փոխա-
դրել իմ բնակարանս , բայց մտածեցի թէ
առջի բնակարանս ծովն մտա ըլլալով կա-
րելի է որ նաւ մը գոյ զիս դանկ : Ծառե-
բով բնակարան մը շինեցի ինձի հոն . որ եր-
բեմն երբեմն իբր դեղ երթալու պէս կեր-
թայի հոն կրնասէի :

մը եկաւ վերէն , որ որոշ կրկան
չէր . Աօպէնսօն , խեղճ Աօպէն-
սօն՝ ուր ես , և ինչպէս եկար
հոս . Մէկէն վեր ելաւ Աօպէն-
սօն բոլորովին դողալով . Ճիտէր
թէ ինչ պիտի ըլլայ : Աեցաւ
նայեցաւ , նորէն այն ձայնը եկաւ
իրէն . աչքը չորս դին կը դար-
ձընէր ամէն կողմը կրնայէր թէ
ուսկից է չէր հասկընար : Վասն
զի սովորուի է վախկոտներուն ,
երբոր արտաքոյ կարգի բան մը
կըլլայ՝ իրենք զիրենք կը կորսընց-
նեն , չեն կրնար պատճառ դըտ-
նել : Աօպէնսօն ուշադրու թէ որ
նայեցաւ , հասկըցաւ որ այն
ձայնը երկինքէն չէ՝ հապա իրէն
թու թակին ձայնն է , որ հօն
ծառի մը վրայ նստած էր . որով
հետեւ այս թռչունը ձանձրացեր
էր մինակու թէ . երբոր հօն հա-
սաւ Աօպէնսօն փնտրուելով գը-
տաւ եկաւ նոյն ծառին վըրայ
նստաւ . և շատ անգամ այս խօս-
քերս տիրոջմէն լսած ըլլալով

սկսաւ ինքն ալ խօսիլ :

Այրրոր Ռօպէնսօն պատճառը
հասկըցաւ սկսաւ ուրախանա-
լով Փօլ կանչել, նայիս թուժա-
կը թռաւ տիրոջը բոլն եկաւ,
սկսան իրար սիրել. թռչունը
անդադար կըկանչէր, Ռօպէն-
սօն, խէղճ Ռօպէնսօն՝ ո՛ւր ես :
Իսկ Ռօպէնսօն գրեթէ այն գի-
շեր չի քնացաւ սրտին խռովու-
թէն. միշտ աչքին առաջն էին
այն ոսկորներն՝ որ տեսաւ զար-
հուրելով. միշտ կըջանար որ
երևակայութէն դուրս հանէ
այս վախերը. բայց բոլորովին
երևակայութիւն խռոված ըլլա-
լով անդադար աչքին առաջը
կուգային. իբր թէ Ռօպէնսօ-
նին միտքը գոցված ըլլալով մութ
խաւարով մը այն գիշեր զանա-
զան բաներ կերևակայէր, ու
խելքէ դուրս բաներ կըմտա-
ծէր, որ զինքը ապահօլ ընէ :

Ասալ միտքը դրաւ որ առա-
ւօտուն բոլոր շինած բաները

աւրէ . և այնչափ աշխատանքով
ըրած բաներուն մէկը չի թողու :
Տնկած ծառերը կտրէ , շինած
տեղերը և պարտէզը աւրէ . լա-
մաները թող տայ որ երթան , և
իր բնակարանն ալ քակէ . վասն
զի կուզէր որ նշան մը չի մնայ
ու չգիտցըվի թէ հոն մարդ կը-
բնակի . որպէս զի թէ որ վայրէ .
նի մարդիկ յանկարծ այն կող-
մերն ալ գան , չիմանան որ մարդ
կայ հոն : Ես միայն ապահով ըլ-
լամ կրսէր , ասոնք ամէնը իմ
փրկութեան համար զո՛հ թող ըլ-
լան ¹ :

1 Մարդկային կիրքը անկարելի բաներ
մտածել կուտայ . մինչև մարդ չփութելով
օգտակար բաները կըձգէ փոստակար բաներ
կրնէ . անանկ բաներ կրնէ որ քիչ մը ա-
ռաջ ուրիշին վրայ տեսնելով կրխնտար . և
շատ աշխատանքով ձեռք ձգած բաները
ցրուէ կրկորարնցնէ : Եւ որ մեծն է , աս-
բիներով աշխատելով ստացած աղէկ անու-
նը մէկ բոպէին մէջ ստրկի մը կրնէ չար կրի-
ցը հեռակելով . ուրեմն ամէն բանէն աւելի
մարդս պէտք է իր կրիցմէ վախնայ . վասն
զի անկէ մեծ թշնամի չի կայ իրեն . որ միտ .

ժե . Դիպած

Առաւել մը կայ թէ գիշերը հարձ
 արտէ կըբերէ . ինչպէս որ Ռօպէն-
 սօնին գլխուն եկաւ , որ անցած
 գիշեր վախուն խելքէ դուրս
 բաներ մտածելով կըտանջըվէր
 մինչև 'ի լոյս : Առաւօտուն լոյսն
 որ ծագեց՝ իրեն մտքին խաւար
 մտմըտունքն ալ փարատեց վեր
 ելաւ . խելքը վրան եկաւ , ու
 վախը դնաց սրտէն , անատենը
 ամէն բան տարբեր տեսաւ . գի-
 շերվան այնչափ մտածած բա-
 ներն որ իրեն խելքին շատ հար-
 կաւոր երեցեր էին , տեսաւ որ
 խիստ յիմար և անպիտան խոր-
 հուրդներ էին : Վերջապէս բո-
 լոր այն մտածմունքները ձգեց ,

քը խաւարելով թող չի տար հասկընալ թէ
 ինչ կընէ . ինչպէս եկաւ Ռօպէնսօնին :

որ սաստիկ վախնալէն առաջ ե-
կած էին . սկսաւ մարդու պէս
պէտք եղած բաները մտածել
խոհեմութիւն :

Մհա այս բանը մեծ խրատ ըլ-
լայ մարդուս , որ մտքէն անցած
բանը մէկէնիմէկ չընէ . հապա
որչափ կարելի է ուշացընելով
միւս օրւան ձգէ , ու լաւ մտա-
ծէ ետքը : Ռօպէնսօն հասկըցաւ
որ առջի աւուր քաշած վախը
անցաւ . ես այսչափ ատեն է հոս
եմ կրսէր , մէկ վայրենի մարդ
մը չի մօտեցաւ բնակարանիս
քով . ուրեմն յայտ է թէ անոնք
այս կղզիին մէջ չեն բնակիր .
հապա հաւանական է թէ ու-
րիշ կղզի կրբնակին . ու ոմանք
երբեմն այս տեղերը կուգան ,
որ իրենց ըրած յաղթուէր վրայ
ուրախանալով գաղանային տօ-
նախմբութի մը կատարեն : Եւ
ինչպէս կերենայ միայն հարա-
ւային կողմը կղզիիս կրմօտե-
նան , ու առանց առաջ երթա-

լու և ուրիշ բանի հետաքրքրու-
թիւն ընելու կըդառնան իրենց
տեղը : Աւստի ասալ նաճային
սքանչելի կարգադրութիւն է կը-
սէր , որ այս կողմը եկայ ընկայ ,
ուր քիչ բարեբեր ըլլալուն հա-
մար , իմ կեանքս ապահով կըլ-
լայ . վասն զի մարդակերները
չեն մօտենար հոս ¹ :

Աօսկէնսօն այսպէս խօսելով
իրեն սիրտ կուտար . ես ինչու
պիտի յուսահատիմ , միթէ նոյն
տմենակարօղ նախախնամուիք
չի կրնար զիս պահել ամէն փոր-
ձանքներէն . որ մինչև հիմա ալ
աւելի մեծ վտանգներէն յայտ-
նապէս ազատեց իւր անհուն ո-
ղորմութիւնը : Ասանկ խօսելով
ինք զինք կրնախատէր սաստիկ ,

1 Այրեհի մարդիկ սովորութի ունէին ,
որ երբ թշնամիներէն մէկը գերի կընէին .
նախ բաց տեղ մը կելէին , բռնած գերին
կրմորթէին խաղալով խնդալով կուտէին .
ետքը կելէին սար կըխաղային հաչելու
ձայներ հանելով , և զարհուրելի շարժումք
ներով :

որ նոյ ողորմութեան վրայ յուսա-
հատեր էր այնչափ : Ուստի մե-
ծապէս զզջանալով ընկաւ ստեղ-
ծողին առջին՝ ներում խնդրեց
այս նոր սխալանացը :

Մնկէ ետեւ սիրտը զօրացաւ՝
ելաւ այն տեղէն քաջութիւն իր
բնակարանը կերթար . բայց
ճամբան նոր բան մը միտքն ըն-
կաւ՝ որոշեց որ ընէ : Իբր զի ու-
զեց որ ինքն իրեն բարեպաշտա-
կան կանոններ դնէ . որ աւելի
ապահովութիւն և համարձակութի
ունենայ նոյ առջին : Եւ այս բա-
նը խիստ հարկաւոր և բանաւոր
էր . որովհետեւ պարտք է որ ա-
մէն մարդ հաստատ յուսով ապա-
ւինի անձային նախախնամութիւն .
հաւատալով թէ երբոր իր վար-
քը նոյ օրինացը յարմար է , ոչ
երբէք ան կրթողութեան անհնկ մար-
դը կարօտուի մէջ : Բայց պէտք
է որ մարդն ալ անհոգութիւն չընէ .
իր ձեռքէն եկածն ալ ընէ , ինչ
որ կրճանչնայ հարկաւոր մարդ-

կային բարուէ և երջանկութի
համար : Ասան զի անձ ամենա-
բարին անոր համար մարդուս
տվեր է խելք և այնչափ հոգևոր
և մարմնաւոր կատարելութի .
որպէս զի պէտք եղած ատենը
գործածէ զանոնք՝ երջանիկ և
առաքինի ըլլալու համար :

Ռօպէնսօն երբոր հասաւ իր
բնակարանը , առջի գործքն ե-
ղաւ՝ որ միջոց տեղ մը շատ ծա-
ռեր տնկէ . որպէս զի պատնէշի
պէս իրարու մօտ անտառ ձևա-
նան բնակարանին առջին . այս
մտքով՝ որ եթէ մէկը հեռուէն
գալու ըլլայ անտառը գոցէ՝ զին-
քը չի տեսնէ եկողը : Եւ այսպէս
ահա երկու հազար ծառեր տրն-
կեց կարգաւ . բոլորը այն տե-
սակ ծառերէն տրնկեց , որ գի-
տէր թէ քիչ ատենին մէջ կը մեծ-
նան . որչափ կարելի էր՝ ջանաց
չիտակ տնկել . բայց չուզեց որ
համեմատ և արուեստաւոր ե-
րեւնան . որպէս զի բնական ան-

տառ ըլլան , մարդու շինած չե-
րեւնան :

Ատքը որոշեց որ գետնին տա-
կէն ճամբայ մը բանայ իր բնա-
կարանէն մինչև լեռան մէկալ
կողմը . որ եթէ թշնամիները
բնակարանէն վեր ելլեն , փախ-
չելու ճամբայ ունենայ : Թէպէտ
սոսկալի գժւար և երկար աշ-
խատանք էր այս բանը , բայց
անձին ապահովութեը համար
սկսաւ չարաչար աշխատիլ . և
այս բաներուն հետ ըլլալով թո-
ղուց նաւ շինելը : Բայց այս գետ-
նի տակի ճամբան շինելու համար
տեղ տեղ հորեր բացաւ , ինչպէս
որ կրնեն հանքերուն (մատէն-
ներուն) մէջ բանօղները . նախ
հոր կը փորեն ¹ , ետքը հոր իզո-

1 Հանքի մէջ բանօղները նախ վերէն վար
հոր կը բանան ջուր կը գտնեն . անկէ ետքը
կըսկըսին ճամբայ բանալ . ու շարունակե-
լով կերթան ուրիշ հոր կը բանան . մինչև որ
հանքին երակը գտնեն : Թէ որ ասանկ չը-
նեն , ու հաստատ հող չի գտնեն , վերի հո-
րը կը փչչի : Ռօպէնսօն ալ ասանկ ըրաւ :

Նարար Ճամբայ փորելով առաջ
կերթան :

Աօպէնոօն այսպէս փորելով
լեռան մէկալ դին անցաւ, որչափ
որ կը փորէր միշտ կը ջանար հո-
ղը դուրս հանելով իրարու վրայ
դիզելով պզտի բերդ մը շինել :
Այս բերդին միջոցը 8 օտնաչափ
էր, իսկ բարձրուիը 10 օտնա-
չափ . տեղ տեղ սանդուղ կը շի-
նէր ելլելու ինջնելու համար .
տեղ տեղ ալ ծակ կը ձգէր որ կա-
րենայ դուրս նայիլ . կարելի է
թէ կըսէր որ մը պէտք կը լլայ
հոն մտնել թշնամեաց ձեռքէն :

Արծէր թէ յանկարծ թըշ-
նամի մը անկէ անցնի, կընար
ապահով հոն փակվիլ . բայց թէ
որ թշնամին երկար ատեն կե-
նար զինքը հոն պաշարեր, ան-
կարելի էր դիմանալ : Իր ջանքը
անոր համար էր՝ որ եթէ պա-
տահական բան մը գլխուն գայ՝
հոն փախչի . և հոն ապրուստ
պահելով անօթի չի մեռնի : Այս

պատճառաւ որոշեց որ միշտ
պատրաստ ունենայ քանի մը օր-
ւան ուտելու բան, պանիր, մա-
ծուն, պտուղ, ծովի ժժմունք,
որոնք օրէ օր կընտրողէր. այս
ինքն առջի օրւանը կուտէր, նո-
րէն տեղը կըդնէր :

Այս միջոցը ուրիշ բանիմ' ալ
ձեռք զարկաւ. բայց տեսաւ որ
լմըննալու բան չէ, [Թողուց :
Իբր զի միտքը դրաւ որ ճամբայ
մը բանայ ու այն վազած ջուրը
բերէ իրեն բակին մէջ աղբիւր
շինէ. որ եթէ ներս փակվի ա-
ռանց ջրի չի մնայ : Բայց նայե-
ցաւ որ ուզած բանը շատ ատե-
նի կըկարօտի, ձգեց. ալ աւելի
կուզէր երթալ իր նաւը շինել,
քան [Թէ ասանկ բանի հետ ըլ-
լալ :

Քանի մը տարի ասանկ ըզ-
գուշուք երթալով երևելի դիպ-
ւած մը չի պատահեցաւ : Մէկ
առաւօտ մը օդը գեղեցիկ ըլ-
լալով կաշխատէր իր նաւը շի-

նելու համար, տեսաւ որ շատ
 մութս կելլէ հեռու տեղէ մը.
 մէկէն վախ եկաւ իրեն. ետքը
 հետաքրքրուածիւր դալով ուղեց
 հասկընալ թէ ինչ է : Աւստի ե-
 լաւ քովի լեռանը վրայ դիտեց՝
 որ իմանայ այն ծուխին պատ-
 ճառը. բայց սոսկաց՝ երբոր տե-
 սաւ ծովին քով հինդ վեց պզտի
 նաւեր կապած. 30 հոգի լեռան
 մարդիկ, անանկ ահագին՝ որ
 դազանի ձայներ հանելով պար
 կըխաղային կրակին չորս դին՝ :
 Աօպէնսօն թէպէտ միշտ կը-
 կասկածէր, թէ օր մը պիտի

1 Ռօպէնսօն կրտէ թէ 18 ամիս կըդիտէի
 որ վայրենիներուն ձեռքէն մարդ մը ազա-
 տեմ, առտու մը տեսայ որ 6 քանօգ մօ-
 տեցան հեռուն. մարդակերները դուրս ե-
 լան կրակ վառեցին, ու սպարաասուածին
 տեսան տօնախմբուի ընելու. մէկ նաւէն
 երկու գերի հանեցին. նայիս իրեք հոգի
 մէկ գերին մորթեցին փայտէ գանակով,
 կտրտեցին մարմինը շարեցին, մէկ գիւն
 կուակին ու կըխաղային, մէկալ գերին մի-
 ջոց գանելով կասկը փրցուց ու սկսաւ փախ-
 չիլ գէպ ՚ի իմ բնակարանս :

տեսնէ, այս բանը . բայց այն աս-
տիճանը չի վախցաւ , որ զինքը
կորսնցընէ . այլ ուժ առնելով
զօրացաւ , մէկէն նոյն ողորմութեան
ապաւինելով վստահութիւն լեռ-
նէն վար ինջաւ և շուտ մը զէն-
քերը վրան առաւ , երկնաւորէն
օգնուի խնդրելով առաջագրեց
որ մինչև ետքի շունչը պաշտպա-
նէ զինքը : Այս մտքով զօրացաւ
անձպաշտութիւն . և այնչափ քա-
ջութի առաւ , որ ելաւ նորէն
լեռանը վրայ սկսաւ ազէկ մը
դիտել թշնամիները :

Մէկէն բարկանալով սարսա-
փեցաւ . վասն զի որոշ տեսաւ որ
երկու ողորմելի գերի կասպած
էին կրակին մօտ , որ կերենար
թէ պիտի մորթէին : Նայիս եր-
կու հոգի եկան տարին մէկը մոր-
թեցին կուտէին , ու խաղալով
երբոր իրենց գազանային տօ-
նախմբուիը կընէին՝ մէկալ գե-
րին ողորմելարար խեղճ կը նայ-
էր ընկերօջը չարաչար մահուա-

նը վրայ, ու կրսպասէր որ զինքն
 ալ տանին ուտեն. բայց նայեցաւ
 որ բոլոր վայրենի մարդիկ թա-
 փեցան ընկերօջը վրան, ու ոս-
 կորները կրծելու հետ էին, և
 մէկը այն գերիին վրայ շէր նայ-
 էր, միայն իրենց գազանային
 գործքին հետ կըխաղային: Ասեղճ
 գերին յուսալով թէ կրնամ ա-
 նոնց ձեռքէն փախչիմ ազատիմ,
 սկսաւ վազել սաստիկ արագութե-
 գէպ 'ի Աօսպէնսօնին կողմը:

Աօսպէնսօն զայն որ տեսաւ,
 ու բախուին ու յոյսը, վախն ու
 սրտադողը իրար խառնելէցան,
 երեսին գոյնը դարձաւ. մէյմը
 մոխիր կտրեցաւ, մէյմ' ալ կրա-
 կի պէս կարմրեցաւ: Սրտին մէջ
 կիմանար յոյս, և ուրախութի,
 բայց տեսնելով թէ գերիին ե-
 տեւէն ընկեր կուգան՝ աւելի սալ-
 սափեցաւ. վասն զի ամէնքը շի-
 տակ իր վրայ կուգային վազե-
 լով. սղորմելի գերին անանկ
 սաստիկ կըվազէր, եկաւ անանկ

տեղի՝ որ ծովը ներս էր մըտելը
 դէպի ցամաքը, հարկադրեցաւ
 գերին որ ջուրը նետովի, լողա-
 լով ասդին անցնի. [Թշնամիներէն
 ալ երկու հոգի ջուրը նետովեցան
 ետեւէն հուզային. մէկաշնոնք ետ
 դարձան դացին իրենց տօնը կա-
 տարելու : Աօպէնսօն տեսաւ
 [Թէ այն երկուքը այնչափ լաւ
 չէին կրնար լողալ գերիին պէս,
 որ բռնել կուզէին. իսկ գերին
 եկաւ ցամաքն ելաւ սկսաւ վա-
 ղել, բայց [Թշնամիները դեռ
 ծովին կէսն էին : Այն կէտին
 Աօպէնսօն անանկ զօրացաւ և
 սիրտը շարժեցաւ որ ոչ երբէք
 եղեր էր իրեն :

Վէճքերէն կրակ կըրցաթկէր,
 սիրտը կերէր որ երթայ օգնուի
 հասնի գերիին. առաւ ձեռքը
 իր տէգն, ու մէկէն իմէկ լեռ-
 նէն վար ցաթկեց, ու կայծակի
 պէս անտառէն դուրս ելաւ.
 երկուքին մէջը մընաց. սկսաւ
 պօռալ գերիին [Թէ կայնէ՛ կայ-

նէ՛ մի՛ փախչիր : Դարձաւ խեղճը
տեսաւ մէկ զարհուրելի մարդ
մը բոլոր մորթով ծածկած ,
վախու՛ն կարծեց թէ երկնային
հոգի է , պաշարվեցաւ տարա-
կուսելով , ոտքն իյնի՛ , թէ փախ-
չի : Ռօպէնսօն թևերը բացաւ
նշան տվաւ իրեն , թէ զինքը պի-
տի պաշտպանէ թշնամիներէն .
և ինքը դարձաւ վազեց անոնց
վրայ . վայրենիները իրարմէ հե-
ռու ըլլալով Ռօպէնսօն տէգովը
զարկաւ մէկը պառկեցուց :

Մէկալ ընկերը 100 քայլ հե-
ռուն ըլլալով կայնեցաւ հանեց
իր աղեղը պատրաստեց ու նե-
տեց Ռօպէնսօնին սրտին զար-
կաւ . քայց ան տվաւ որ լամային
կաշին հագած ըլլալով վահանի
պէս դէմ դրաւ , ամենևին չան-
ցաւ . սևտի Ռօպէնսօն անխոց
մնաց : Ասև ժամանակ չի տը-
վաւ որ թշնամին նորէն աղեղը
նետէ , վրան վազեց և չարաչար
վիրաւորեց :

Քաջն Ռօպէնսօն թշնամին
ձգելէն ետև դարձաւ գէպ 'ի
գերիին կողմը , որուն թէպէտ
ազատիչ եղաւ , բայց խեղճը ու
րախու թէ , ու վախին մէջ ըլլա-
լով անշարժ մնացեր էր չէր կըր-
նար առաջ գալ . չիյտէր թէ ար-
դեօք կեանքը պիտի պաշխէ 'ի-
րեն , թէ պիտի զարնէ սպաննէ
զինքը այս անծանօթ էակը : Սա-
կայն Ռօպէնսօն կանչեց զինքը
քովը , նշան տվաւ որ իրեն մօ-
տենայ :

Մէկէն հնազանդեցաւ գե-
րին՝ թէպէտ կասկածելով կա-
մաց կամաց կու գար , ու ազաչե-
լու կերպերով մը կը մօտենար ի-
րեն : Ռօպէնսօն բարեկամու թէ
նշաններ տալով խեղճին սէր կը ցը-
ցընէր , որ չի վախնայ իրեն քով
գայ : Եկաւ մօտեցաւ գերին .
բայց ամէն մէկ տասը քայլ առ-
նելուն գետինը կիյնէր , երկըր-
պագու թի կընէր շնորհակալու-
թի ընելով , և յարգու թի տա-

լով : Վար առաւ մորթը Ռօպէնսօն , բացաւ երեսը ծիծաղերես մարդավարութիւն և բարեկամական սէր երեցընելով : Անանկ որ տեսաւ գերին առանց յապաղելու վազեց եկաւ ազատողին քով գետինն ընկաւ երկրպագութիւն ըրաւ , ու բռնեց Ռօպէնսօնին ոտքը վզին վրայ դրաւ . հասկըցընելու համար թէ կուզէ իրեն գերին ըլլալ : Իսկ քաջն Ռօպէնսօն՝ որ աւելի կարօտ էր բարեկամի , քան թէ գերիի . մէկէն ձեռքը տվաւ անոր ու բարեկամութիւն վեր վերցուց , և որչափ կարելի էր ուզեց իրեն հասկըցընել նշաններով , թէ ամէն կերպով զինքը բարեկամ պիտի ընէ իրեն և սիրելի բարեկամ : Բայց նայինք այն վայրենի մարդն ինչ եղաւ , որ Ռօպէնսօն զարկեր գետինն էր ձգեր :

Վստ մարդը չէր մեռած , նայիս որ ելաւ քիչմը խոտ հանեց դրաւ վերքին վրայ , որ արիւնը

կտրի . Ռօսպէնսօն ցոյց տվաւ գե-
րիին՝ թէ տէս ինչ կրնէ թշնա-
միդ . ան ալ սկսաւ աղաչելով
բաներ զուրցել , որուն լեզուն
չէր հասկընար . և անանկ նոր
բան կերևնար իրեն , որ կարծէր
թէ մարդու խօսք չէ . շատ տա-
րի անցաւ , ահանջը չի սորվեցաւ
անոր ձայնին :

Վերին տեսաւ որ չի հասկը-
ցաւ Ռօսպէնսօն , աչքը դրաւ կա-
ցինին վրայ . մատովը կըցցընէր ,
և նշաններով հասկըցուց որ կը-
փափաքի կացինը առնէ ու եր-
թայ թշնամին մեռցընէ : Քաջն
Ռօսպէնսօն որ ոչ երբէք մարդու
արիւն մտած էր . բայց ահամայ
կամօք տվաւ կացինը գերիին ,
ու ինքը աչքը անդին դարձուց ,
որ չի տեսնէ . իսկ գերին կայ-
ծակի սէս հասաւ թշնամիին
վըրայ , մէյմը զարկածին սէս
գլուխը կտրեց . և ուրախանա-
լով դարձաւ եկաւ որ վրէժխրն
դիր ըլլալով սիրտը հանդ չեցաւ :

Անկէ ետե հազար անգամ կերպ
կերպ շարժմունքներով, և խա
ղալով եկաւ Ռօպէնսօնին ոտքին
տակը ձգեց իբրև յաղթանակ
կացինն ու կտրած գլուխը ա
րիւնթաթախ Ռօպէնսօն նշան
ներով հասկըցուց որ թշնամիին
աղեղը առնէ, ու միատեղ եր
թայ: Գերին առաւ աղեղը. ա
նանկ յաջողութեւն նշան կառնէր
որ դնաց մէկալ թշնամին ալ ա
ւազին վրայ գտաւ, աղեղը լա
րեց նետածին պէս անալ զար
կաւ սատկեցուց: Այս բանը
Ռօպէնսօն գերիին առաջ հաս
նչուցեր էր որ նայի զգուշանայ
չըլլայ թէ անոնց նշանը հոն մնայ,
որ մէկալոնք ալ չի գան տեսնեն,
կասցած ունէր որ կուգան, բայց
անանկ արագութեւն գերին ըրաւ
ըմնցուց որ քառորդ ժամուն
մէջ երկու թշնամիին մարմինն
ալ աւազին մէջ թաղեց որ նը
շաննին չի մնաց: Անկէ ետե
գարձան իրենց տեղը:

ԺԶ . ԳԻՊՊՈՒԹ .

Ո՞սպէնսօն նորէն տարակուսանաց մէջ ընկաւ , չիյտէր թէ գլխուն ինչ պիտի գայ թ չնամիներէն . ուստի միշտ անհանդիստ ըլլալով կեւլէր լեռանը վրան անգաղար կը դիտէր վայրենի մարդիկն , որ կը խաղային ծովուն քով : Շատ մեծ վախ ունէր թէ այն գազանային հարկիքը կա-

1 Թէպէտ անոյին և բնական օրէնքը արդիւն է մարդասպանութիւն , բայց ամեն մարդ պարտական է իր կեանքը պահելու , որչափ որ ան տվեր է : Ուստի երբոր մէկը կուզէ քեզ մեռցընել , պէտք է որ կեանքը պահելու համար զայն մեռցընես , որ գուն ազատիս , եթէ ուրիշ ճամբայ չի կայ ազատելու : Ասանկ ատեն արդարուն գէմ չըլլար . սակայն եթէ ուրիշ կողմանէ կրնայ պաշտպանել կամ փախչելով և կամ ուրիշ արգելքով , անատենը թշնամին մեռցընելը մարդասպանութի կըլլայ այ օրէնքին գէմ :

տարեւելն ետե կելլեն կուգան
երկու ընկերները փնտրուելու
համար . որ իրենք ուտելու հետ
ըլլալով անոնք գերիին ետեւն
գացին : Եթէ գային այն կող-
մերը նայելու՝ հարկաւ կըտես-
նէին Ռօպէնսօնին բնակարանը .
և միաբան ամէնքը վրանին թա-
փելով Ռօպէնսօնն ալ կըմեռցը-
նէին իրեն գերին ալ . ահա այս
բանը միշտ կըմտածէր :

Մյս մտմըտուքներով անանկ
սիրտը խռոված էր , որ լեռանը
վրայէն , և ծառի մը ետեւէն
աչքը տնկէր միշտ վայրենի մար-
դիկներուն կընայէր թէ ինչ կը-
նեն . իսկ անոնք սարսափելի ու-
նալու ձայներ հանելով պար կը-
խաղային . և զարհուրելի աղա-
ղակներով կուրախանային այն
գարշէլի տօնախմբութիւնը հա-
մար : Աւստի Ռօպէնսօն միտքը
դրաւ որ ուրիշ ձամբայ չի կայ
նոյ ապաւինեւէն ՚ի զատ , միտքը
վեր վերցուց , երկնաւոր հօրը

ապաւինեցաւ , որ կողորմի ան-
մեղներուն :

Այն կէտին սիրտը զօրանա-
լով քաջութի մը եկաւ վրան .
միտքը դրաւ որ եթէ գան այն
կողմերը՝ չի փախչի դէմ դնէ :
Բայց անոնց աչքին չերենալու
համար ծառերուն ետեւէն սո-
ղալով վար ինջաւ , ու իր սան-
դուղէն վեր ելաւ , նշան տվաւ
գերիին որ իրեն ետեւէն երթ այ-
երկուքը միատեղ ինջան բնակա-
րանին մէջ . գերին երբոր տե-
սաւ բնակարանին մէջի եղած
կարգը , և պիտանի բաները ,
զարմացաւ մնաց , որ անանկ բան
չէր տեսած . որպէս թէ մէկ գե-
ղացի մը բնաւ քաղաք չի տե-
սած ըլլայ , ու մէկէն զինքը մեծ
պալատի մը մէջ գտնէ՝ որչափ
կըզարմանայ . ասոր նման պա-
ղեցաւ գերին : Ռօպէնսօն պէս-
պէս նշաններով հասկըցուց գե-
րիին իր տարակուսանքն որ վայ-
րենի մարդիկներէն կրկասկա-

Տէր, [Թէ վրանին կուգան :

Մտալ իմացուց [Թէ պատրաստ
եմ, մինչև 'ի մահ զիս պաշտպա
նելու, և քանի որ ողջ եմ կը
ճեծկրվիմ. գերին հասկըցաւ
այս խօսքերս ամէն պարագայով
և ինքն ալ զանազան նշաններով
հասկըցուց իրեն սիրտը. կացի
նը վեր բռնեց, և բարկանալով
առաւ տէգը բռնեց [Թշնամեաց
կողմը. որպէս [Թէ [Թշնամիները
պատերազմի կը հրաւիրէր : Նաև
կուզէր հասկըցընել ազատիչ
Ռօպէնսօնին, [Թէ ամենայն կեր
պով պատրաստ է զինքը պաշտ
պանելու քաջու [Թք : Ռօպէնսօն
ուրախանալով գովեց անոր քա
ջասրտուիը, տէգը ձեռքը տվաւ,
և աղեղը վրան կախելով զինեց,
ու դրաւ զինքը պահապան այն
շինած շրջապատին մէջ. որ ան
կէ դիտէ, [Թէ մարդ կերևնայ
դաշտին մէջ, որ տնկած ծառե
րուն մէկալ գին էր :

Կրե [Թէ մէկ ժամէն ետև

յանկարծ լսեցին հեռուէն զար-
 հուրելի աղաղակ մը որ իրար
 կանչելով կը ժողովը վէին վայրենի
 մարդիկ : Նայիս Ռօպէնսօն ու
 գերին պատրաստվեցան պատե-
 րազմ ընելու , և իրարու երես
 նայելով և զանազան նշանով մէկ
 մէկու սիրտ տրվին , որ քաջութիւն
 դէմ դնելով պաշտպանեն իրենց
 անձը : Աղաղակը դադրեցաւ .
 նայիս նորէն աղաղակը լավեցաւ
 աւելի մօտէն և աւելի սաստիկ .
 ետքը նորէն ձայներնին կտրե-
 ցին : Գարձեալ սկսան անանկ
 սարսափելի ձայներ հանել , որ
 լեռներէն արձագանգի ձայներ
 կուգար : Արդէն այս երկու
 քաջ զօրաւորները պատրաստ է-
 ին , և իրենց աղեղը քաշած էր :
 Գերին կատարեալ կատաղի
 մարդ դարձաւ . աչքերէն արիւն
 կը կաթէր . սրտին քաջութիւնը ե-
 րեսէն կերէնար . միակերպ ծա-
 ուերուն մէջէն դիտէր կընայէր
 աղաղակ եղած տեղը :

Ռօպէնսօն ասանկ պատրաստ
միշտ կը դիտէր թէ ինչ կընեն
վայրենիները, որ մինչև իրիկուն
միակերպ կընայէին անոնց՝ ինքն
ու գերին. բայց թշնամիներէն
մարդ մը չի տեսան, և ձայն մը
չի լսվեցաւ երկար ատեն. ուստի
հաւանական կերևնար թէ վայ-
րենիները չուզեցին հեռուն եր-
թալ մնալու եւ իրենց ընկերնե-
րը. ելան նաւը մտան տեղերնին
գացին. Այս մտքով ասոնք ալ
ձգեցին զէնքերնին և Ռօպէնսօն
եկաւ ուտելու բան ճարել. Ռ-
րովհետեւ այն օրն որ Ռօպէն-
սօնին այսչափ երևելի դիպուած-
ներ պատահեցան ուրբաթ էր,
ուզեց որ ասոր յիշատակը չի մոռ-
ցրվի, և ուրիշ դիպուածներէն
որոշվի. անոր համար ազատած
գերիին անունը Ռ-րէալ գրաւ.
Մինչև այս կէտս Ռօպէնսօն
ժամանակ չէր ունեցեր ուշա-
դրուածք գերիին վրայ նայելու,
տեսաւ որ էր չնորքով պատանի

մը իբր քսան տարեկան , մարմինը սեւագոյն , մազերը սև ու երկայն , քիթը կարճ , բայց այնչափ տափակ չէր , պուկունքը բարակ , ահռանները ճերմակ սկոբի պէս , անկաճը քանի մը ծովու ժժմունք և փետուր անցուցեր էր զարգարանքի համար , ամենեին լաթ չէր հագած :

Ռօպէնսօն թէպէտ խիստ ահօթի էր , բայց պարկեշտութե համար ուզէց որ նախ անոր մերկուիը ծածկէ . ուստի լամային մորթէն հագուստ մը շինեց հագցուց գերիին . անկէ ետև կանչեց քովն որ կերակուր ուտեն : Անալ մօտեցաւ իրեն շատ զանազան ձևերով շնորհակալուի կրնէր , գլուխ ծռելով յարգուի կուտար , ընկաւ ոտքը երկրպագուի ըրաւ . բռնեց ազատողին ոտքը իր վզին վրայ դրաւ ինչպէս որ առաջուց ալ ըրեր էր : Իսկ Ռօպէնսօն որովհետև այնչափ ատենէն ՚ի վեր կը փափաքէր մէկ

մարդ մը տեսնելու . որչափ որ
գերիինն վրան կընայէր սիրտը
ուրախու թի՛ կըլեցվէր , ու ան-
դադար բարեկամական սէր կըցը-
ցընէր Աւրբաթին : Սակայն չիյ-
տէր թէ ինչ բնուէ տէր է . իրեն
կէր Լնար թէ խոհեմ մարդ է .
ուղեց անանկ վիճակի մը մէջ
պահել զայն պատուաւոր հպա-
տակու թի՛ որ ապահով ըլլայ , և
պատշաճ մեծարանքն անկէ ըն-
դունի , ինչպէս որ պարտական
էր իրեն . քիչ մը ատենէն ետե
թագաւորի պէս մեծուի կընէր :
Գերիինն հասկըցուց նշաններով
թէ զինքը միշտ պիտի պաշտպա-
նէ , բայց կատարեալ հնազան-
դութի կըպահանջէ իրմէն , և
ինչ որ իրեն հրամէ , պէտք է որ
կատարէ . և ինչ բան որ իրեն
արգիլէ իր տէրն ու թագաւորը
առանձնական հաճութեւր հա-
մար , պէտք է որ զգուշանայ :
Այս պատուիրանները նշան-
ներով տրված ատենը գերին ալ

այս խօսքս կըխօսէր Քալէֆ . Ռօպէնսօնին միտքն ընկաւ որ լսած էր շատօնց , թէ Ամերիգային լեռան մարդիկը իրենց գլխաւորին այս անունը կուտան : Աւստի նշանէն աւելի այս խօսքով իրարու բան կըհասկըցընէին , անկէ ետե գերին երբոր կիմանար որ բան մը կուզէ իր տէրը՝ ինքնաւ հնազանդուի ցըցընելու համար՝ քանի մը անգամ բարձր ձայնով կըկրկնէր այս Քալէֆ բառը , նորէն Ռօպէնսօնին ոտքն իյնելով :

Վաւ ուղեց հասկըցընել թէ Ռօպէնսօնին թագաւորական իշխանու թիւ որչափ զօրուի ունէր . տէգը ձեռքը տվաւ , ու ծայրը իր սրտին վրայ դրաւ . և անով կիմացընէր թէ իր տէրը իշխանուի ունի կեանքին վրան ալ՝ մահւան վրան ալ : Իսկ Ռօպէնսօն ինքնազուխ իշխանուի ձեռքը անոր վրան կըդնէր պաշտպանելու համար : Անկէ ետե

նորէն հրաման տալաւ որ քովը
նստի կերակուր ուտէ . իսկ գե-
րին զայն պատուելու համար՝ գե-
տինը նստաւ , տէրը խոտէ շի-
նած նստարանին վրայ նըստե-
ցուց :

Ահա ասոնց բանն էր մէկ պատ-
կերք մը աշխարհքիս թագաւո-
րու թէց սկզբնաւորութիւն . վասն
զի այն մարդիկներն որ ուրիշ-
ներէն աւելի դիտուն էին , աւե-
լի սրբտոտ և զօրաւոր էին , ա-
նոնք կըլլային առջի թագաւո-
րը , և առջի կառավարիչը մէկ
տէրուէ մը : Աւելի տկարներն
ու աղքատները ապստամբ մարդ-
կանց անիրաւութիւն տակն ըլլա-
լով , որոնք առջի ժամանակը ա-
ւելի շատ էին քան թէ հիմա ,
այս բռնաւորներուն զրկանքէն
ազատելու համար , կըխնդրէին
պաշտպանութիւն և օգնութիւն զօրեղ-
ներէն : Այս պաշտպանութիւնը
փոխարէն կըխոստանային կա-
տարեւապէս հպատակ ըլլալ ա-

նոնց, և տարւէ տարի տուրք տալու իրենց պտուղէն և ոչխարներէն. անանկ որ՝ պաշտպանութիւնսդ իշխանները անոնց տուրքովը իրենց ասրուստը հոգալով ժողովուրդը կը կարողանային թըշնամիներէն ասպահով ընելու : Այս տարեկան տուրքը կոչվեցաւ բեռն ժողովրդեան որ կը պարտաւորէին ըզհպատակները թագաւորին տալու : Ահա այսպէս է սկիզբը, և հեղինակութիւն իւրաքանչիւր թագաւորուէ և տէրուէ, և այսպէս է հնազանդութիւն և պարտք հպատակաց :

Աստի ահա՛ Ռօպէնսօն ճըշմարտապէս թագաւոր եղաւ. վասն զի այն կղզին էր իրեն թագաւորութիւնը, լամաներն ու պրտուղներն էին իր գանձը. Ռերբաթն էր իր հպատակը թէպէտ մէկ հողիմը էր, բայց շատ մեծ յարգ ունէր անոր առջինս : Թու թակն էր իրեն մէկ հատիկ պալատականը, թէպէտ անպիտան

անասուն էր : Այս գերազանց
Թագաւորը շատ անգամ կըխո-
նար հէր իրեն գերիին այնչափ,
որչափ որ արժանապատուութիւն
կրնար իրեն թոյլ տալ : Կերա-
կուրէն ետե ուղեց Ռօպէնսօն
չնորքով կարգադրել տալ ամէն
բանն որ պառկելու համար
պէտք էր :

Այնչափ խոհեմ մտացի էր
Ուրբաթ գերին, որ քիչ ժամա-
նակին մէջ ամէն բան կրնէր հա-
ւատարմութիւն բոլորովին իրեն
հպատակելով, իբր գլխաւոր
պաշտօնեայ, զօրապետ, խորհր-
դական, և սենեկապետ :

Սակայն խոհեմութի չի հա-
մարեց Ռօպէնսօն առջի բերանը
իր բնակարանին մէջ առնել գե-
րին, հրամայեց որ երթայ համ-
բարանոցին մէջ պառկի, ուր
բան կըդնէր : Ասան զի մեծ ան-
խոհեմութի կըլլար, թէ որ չի
փորձած լեռան մարդը այնչափ
հաւատարիմ գնել, մինչև մէկ

տեղի մէջ պառկիլ, և քնանալով
իր կեանքը անոր հաւտալ, նաև
բնակարանին ծածուկ ճամբան
յայտնել: Աւստի հրամայ Աւր-
բաթին՝ որ խոտէ տեղ մը շինէ
իրեն համբարանոցին մէջ, ու
հոն պառկի. որովհետև Ռօպէնս-
սոն միշտ խոհեմութիւն զգուշուի
ընելով բոլոր զէնքերը իրեն քով
կրպահէր:

Այ երբէք անարժան կրհա-
մարէր որ խոնարհական գործ-
քեր ընելով բարի օրինակ տայ
իր հպատակին. թէպէտ մար-
դուս զարմանք կուգայ թէ մէկ
մարդով ինչ կըլլայ:

Այս պատճառաւ Ռօպէնսո-
նին վարքը աշխարհքի խրատ ե-
ղաւ: Ար ինքնիշխան ըլլալով բո-
լոր կղզիին, և բացարձակ տէր
կենաց և մահու գերիին ու լա-
մաներուն, չէր խորշիր, միշտ կը-
խոնարհիր գերիին առջին ծա-
ռայական գործքեր ընելով լա-
մաները կրնայէր, ջուր կուտար,

կաթ կըկթէր , և գերիին ընե-
լու գործքը ինքը կընէր , որ սիր-
տը հանգչելով հոգ չունենայ Վսկ
Ռւրբաթ գերին կըտեսնէր որ
տէրը լամաներուն կաթը կըկը-
թէ , կըզարմանար թէ ինչ պի-
տի ընէ . որովհետեւ ամենևին
խելքը չէր հասնէր թէ կենդա-
նիին կաթը ասանկ պատուական
սնունդ է , վասն զի ոչ երբէք բե-
րանը դրած էր . երբոր Ռօպէն-
սօնին ստիպելովը քիչ մը խմեց՝
զըւարճանալով կըզարմանար ,
թէ ինչ աղէկ բան է : Այս աշ-
խատանքը լմընցնելէն ետեւ , որ
բոլոր օրը հոգնեցան , երկուն
ալ ուղեցին հանգչիլ : Ռօպէն-
սօն հրամեց գերիին որ երթայ
տեղը շնորհակալու թի՛ ընելով
գէտ 'ի երկինքն ու պառկի որ
զինքը այնչափ վտանգներէն ա-
զատեր էր , և անանկ մարդու
ձեռք ձգեր էր , որ իրեն թէ՛ ըն-
կեր է և թէ՛ բարեկամ :

1 թէպէտ այս գերին կուսպաշտ էր :

ժ.է. • Գ.ի.դ.ա.ժ. •

Յայտնի է թէ որչափ մեծ բան է մարդկային ընկերութիւն , և որչափ մեծ բարիք կը ծաղկն անկէ . պէտք է զարմանալով շնորհակալ ըլլալ ստեղծողին որ բնապէս մարդուս սրտին մէջ դրեր է ընկերական հոգի ունենալ և իրարու օգնել՝ չէ՛ թէ գազանիպէս իրարու միս ուտել : Ռօպէնսօնին առջի գործքն եղաւ , որ միւս օրը առնէ ընկերը երթայ վայրենիներուն սպար խաղած տեղերը տեսնէ . ուր առջի օրը այն սատանայական տօնը կատարեցին :

սակայն Ռօպէնսօն հասկըցուց իրեն որ ամէն բան անձ է ընօրը . և ամէն մարդ սպարտական է ստեղծողին երախտիքը ճանչնալ և շնորհակալութիւն ընել գէպ ՚ի երկինքը նայելով : Ահա այսպէս Ռօպէնսօն հիմակուց սկսաւ գերիին անսպաշտութիւն սորվեցնել . որ կամայ կամայ խիստ հոգևոր մարդ եղաւ ու զարմանալի :

Նամբան երթալու ատենը
հանդիպեցան այն տեղին ուր որ
երկու վայրենի մարդիկ թաղ-
ված էին, գերին խնդրեց Աօ-
պէնասօնէն որ իրեն հրաման տայ,
անոնց մարմինը հանէ ու զածին
չափ ուտէ որ աւելի սիրտը պա-
ղի : Աօպէնասօն սաստելով հաս-
կրցուց, թէ այդ բանը զարհու-
րելի ատելութիւն և անգթութի-
ւն որ կուզես ընել. վերցուց տե-
գը սպառնացաւ իրեն թէ կը-
զարնեմ թէ որ այդպիսի կերա-
կուր ուտես ասկէ ետեւ : Գերին
վախնալով զգուշացաւ տիրօջը
կամքին դէմ ընել. սակայն կը-
զարմանար թէ ինչո՞ւ համար
թող չի տար ուտելու թշնամի-
ներուն միսն, որ մանկութիւն 'ի
վեր սրտին մէջ ատելութիւն կար
անոնց վըրայ : Հասան պար խա-
ղացած տեղը, երբոր տեսան գե-
տինը արիւնով ներկած, մար-
դու ոսկորներ ասդին անդին ձը-
գած. Աօպէնասօն անանկ զար-

Հուրեցաւ, որ աչքը մէկալ դին
դարձնելով հրամեց գերիին որ
չուտով փոս մը բանայ ու թաղէ
բարբարոսական կերակուրին մը
նացորդը :

Գերին այս հրամանը կատա
րելու ատենը՝ Ռօպէնսօն մարած
կրակը խառնելով, կրնայէր թէ
կրնայ կրակ գտնել. տեսաւ որ
բոլորը մարած է, շատ վշտա
ցաւ. վասն զի փափաքելով ըն
կերը գտնելէն ետեւ ուրիշ բանի
չէր ցանկար կրակէն ՚ի զատ :
Ուստի գլուխը կախէր տրտմութե
կրակին վրայ կրնայէր, որ բոլո
րովին մարած էր : Գերին զինքը
այսպէս տրտում տեսնելով շատ
նշաններով կը հարցընէր. բայց
Ռօպէնսօն չի հասկըցաւ. վեր
ջապէս առաւ կացինը ձեռքն ու
կայծակի պէս վազեց անտառը.
տէրը մինակ ձգեց, որ ամենեին
չի հասկընալով անոր միտքը կը
զարմանար :

Ռօպէնսօն սկսաւ շփոթիլ և

և զարհուրելով վախնալ այս
 ինչ բան եղաւ՝ կըսէր . արդեօք
 ապերախտ գերիս զիս ձգեց զը-
 նաց՝ ալ չպիտի բերէ կացինս .
 չըլլայ թէ նենգու թք երթայ բը-
 նակարանս առնէ նստի , ու զիս
 անկէ հալածէ բռնու թք . վախ-
 նամ թէ անօրէնը կերթայ զիս
 իր քաղաքացի լեռան մարդկանց
 կըմատնէ : Անանկ սարսափելով
 դառնացաւ , որ առաւ տէգը ըն-
 կաւ գերիին ետեէն , որ գտնէ
 ու պատուհասէ ապերախտն , որ
 չերթայ միտքը դրած մատնու-
 թիւնը կատարէ : Երբոր շիո-
 թելով կերթար՝ տեսաւ որ գե-
 րին վազելով կուգայ : Ռօպէն-
 սօն սոսկալով մնաց հոն՝ չի կըր-
 ցաւ առաջ երթալ . վասն զի տե-
 սաւ որ մատնիչ ըսած գերին ,
 ձեռքը չոր խոտեր առեր կու-
 գար . նայիս խօտը մխալով բոց
 ելաւ շուտ մը , գերին վար ձգեց
 կրակն , ու չոր ծառի ճիւղեր և
 խոտեր վրան դնելով աղէկ կրակ

մը վառեց հոն . Աօսպէնսօն կրա-
կինն վրայ նայելով շատ կուրա-
խանար, ու կըզարմանար գերիին
ըրաժ բանին վրայ : Աւստի ու-
րախուէն զինքը չի կըցաւ բըռ-
նել, ցաթկեց ելաւ գերիին վի-
զը փաթարվեցաւ, ու սիրով դըր-
կեց զինքն ու շատ անդամ նե-
րում խնդրեց, որ անիրաւութիւն
դատեր էր : Իսկ գերին՝ անտառն
որ մտաւ մէկէն երկու չոր ճիւղ
կտրեց, ու անհնարին արագութիւն
և ուժով իրար կըքսէր անանկ՝
որ քիչ ատենին մէջ բռնկեցաւ .
ու իր քովը պատրաստ չորցած
խոտ կար, մէջը փաթթեց բերաւ
և սաստիկ վաղէլուն հովը զար-
կաւ բոց հանեց . ինչպէս որ ը-
սինք Աօսպէնսօն ուրախութեն
պաղեցաւ մնաց՝ տեսնելով թէ
իր կասկածը պարապ ելլէլէն՝ ի
զատ կրակ ալ գտաւ, որ այն-
չափ ատենէն ՚ի վեր զրկոված
էր . որուն այնչափ կըփափաքէր,
Բոցին շարժմունքներուն վրայ

նայելով կըզմայլէր . ետքը կրահոտ փայտ մը առաւ ելաւ դնաց բնակարանը գերիին հետ :

Բնակարանին քով շուտով մեծ կրակ մը վառեց . կրակին բոլորը գետնիխնձոր շարեց . դրնաց լամաներուն մէջէն մէկ ձագ մը բերաւ մորթեց . կտրեց կրտոր մը շամփուրն անցուց տվաւ գերիին որ դարձնէ : Եփելէն ետև կտոր մը կտրեց , ու մէկ քանի գետնիխնձոր ալ հանեց կըճպեց . ետքը առաւ մայիլ հունտէն երկու քարի մէջ մանրելով իբր թէ ալիւր ըրաւ . պրտուկը լեցուց ջրով կրակը գրաւոր եփի ապուր ըլլայ . վասն զի ութը տարի էր բերանը չէր դրած , անոր համար մեծապէս կըփափաքէր :

Իսկ գերին կըտեսներ այս պատրաստու թիները , բայց խելքը չէր հասնիր թէ ինչու համար կըլլան . թէպէտ այսչափ միայն գիտէր , թէ միտը կըխորվեն . իսկ

մէկալ բաները ամենեւին չիցտէր,
չէր գիտէր թէ ջուրը ինչո՞ւ հա-
մար ստուկին մէջ դրեր կեփի ։
Ռօպէնսօն եկաւ բնակարանը մը-
տաւ , գերիին ձգեց որ եփելու
բաները նայի զգուշու թիւ . բայց
գերին կը զարմանար ջրին պղպը-
ջալուն վրայ թէ ինչպէ՞ս կեփի ։
Ետքը տեսաւ որ ջուրը վեր ելլե-
լով յանկարծ ամանէն դուրս
թափեցաւ , այս բանին անդէտ
ըլլալով կարծեց թէ ամանին
տակը կենդանի մը կայ , որ այս
բանս կընէ . ուստի ջուրը ասանկ
դուրս չի թափելուն համար
ձեռքը ստուկին մէջ խօթեց , որ
կենդանին բռնէ . բայց անանկ
խեղճ ընելով աղաղակ մը հա-
նեց , որ բոլոր բնակարանը դո-
ւաց ։

Ռօպէնսօն այս ձայնէն անանկ
զարհուրեցաւ , որ չիցտէր թէ
ինչ եղաւ դուրսը . այն կէտին
ուրիշ բան միտքը չեկաւ , բայց
եթէ վայրենի մարդիկ եկան կո-

խեցին, և Աւրբաթ գերին բըւ-
նեցին: Աւստի վախն ու բնական
սէրն, որ ունէր գերին պաշտ-
պանելու՝ իրար խառնըվեցան,
ստիպեցաւ ծածուկ ճամբայէն
փախչելով ազատիլ քայց մըտա-
ծեց որ մարդկութիւն չէր իր գե-
րին կամ ընկերը ձգէ թշնամի-
ներուն ձեռքն ու փախչի: Ա-
սոր համար այս խորհուրդը ձը-
գեց, ու մէկէն ղէնքերն առա-
ելաւ բնակարանէն դուրս, միա-
քը դրաւ թէ պէտք որ ըլլայ մին-
չև բոլոր արիւնը թափէ. միայն
թէ այս անգամ ալ ազատէ գե-
րին մարդակեր թշնամիներուն
ձեռքէն: Բայց երբոր կացինը
ձեռքը դուրս ցաթկեց, տեսաւ
որ գերին մինակ կըլպօւայ կա-
ղաղակէ, ինչպէս զարմայաւ մը-
նաց, չիցաէր թէ ինչ զուրցէ:
Քիչ մը մտմտալէն ետեւ՝ հասկը-
ցաւ թէ գերին ձեռքն երեւո՞ւն
համար կըլպօւայ:

|| Խօսակէնսօն սիրտ տվաւ իրէն

որ ձայնը կտրէ, սակայն տարիւն
եաւե էր որ սկսաւ գերիին խօս-
քերը և բնու թիւ հասկընալ, ա-
նատենը իմացաւ, որ այնչափ
սոսկալի աղաղակը չէ թէ միայն
ցաւուն համար էր, հասլա ա-
ւելի երեւակայական զարհուրա-
նացը համար: Ասան զի լեռան
մարդիկ հաւատք և կրթութի
չունենալուն համար, սովորուի
ունին բան մը պատահածին պէս
պատճառը չգիտնալով սոսկալի
կայլայլին: Աւստի այս ողորմելի
աւելորդապաշտ հեթանոս գե-
րին ալ միշտ միտքը դրած էր թէ
մէկ աներեոյթ հոգի մը կայ՝ որ
ատանկ ամէն բան կընէ, որոնց
որ պատճառը չէր կընար հաս-
կընալ: Այս հոգին ինքնիրեն
բան չընէր կըսէր, այլ միշտ մէկ
մարդու մը հրամանով կընէ ա-
սանկ բաները, որուն հրամանին
տակն է: Եւ այն մարդուն տա-
կը շատ հոգինէր կան, որոնց
կը հրամայէ, որ է կախարդ կնիկ

մարդ մը կըսէր: Զորօրինակ՝ թէ
 որ լեռան մարդկանց մէկ անա-
 սունը յանկարծ հիւանդնար, ո-
 բուն պատճառը չգիտնալով մէ-
 կէն կաւտային թէ կախարդ կը-
 նիկը կախարդելով անասունը
 հիւընդցուց, կամ թէ չար հո-
 գին ասանկ ըրաւ:

Իրաւի՛ շատ միամիտ ժողո-
 վուրդ ալ կայ որ աւելորդա-
 սպաշտութե մէջ են իրենց քուր-
 մերուն չարուէն, որ ժողովուր-
 դին միտքը ասանկ աւելորդա-

1 Մինչև հիմա ոչ վայրենի մարդիկ այս
 մտքին վրայ են, հասաւ ամէն տեղաց հաստ
 մարդիկ կարծեն՝ թէ խելքերնին չի հասած
 ծանր բանը չար հոգին կընէ, կի՞ չար ժա-
 մանակին մէջ ըլլալով կըլլայ. անոր համար
 կըսեն թէ չար սահաբի էկաւ. Ահա ասանկ
 աւելորդասպաշտութի շատ անխելք մարդիկ
 ժանտամահին պատճառը չգիտանալով կար-
 ծեն թէ չար հոգի է. ուստի անոյշ բաներ
 կըզնեն, որ այն չար հոգին իրենց չի դըպ-
 չի: Բայց թէ որ ստոր վրայ անդրադառ-
 նան՝ պիտոր ամբնչնան իրենց անխելքու-
 նը վրայ հասկընալով ժանտամահին պատճառը:

պաշտուածքն պաշարեր են, որպէս
զի կախարդութի ընելով ստակ-
նին առնեն. շատ անգամ կը-
կեղծաւորին թէ կըճանչնանք
պատճառն, ու կըխոստանան թէ
անձային անուսով կախարդութի
կաւրենք՝ բռնադատելով չար
հոգին որ թող տայ: Ահա ասանկ
սուտ խօսքերը ստըկով կըճա-
խեն ռամիկ ժողովուրդին: Այ-
լս հիւանդութիւն բնականաբար
կըզաղբի, անոնք կուրախանան
թէ մենք լաւցուցինք, և միամիտ
ժողովուրդը կըխաբեն թէ մեր
արեւստովը յաջողեցաւ: Շատ
մարդիկ կան մինչև հիմա, որոնց
միտքը ասանկ աւելորդապաշ-
տուածքն խաւարած ըլլալով՝ կա-
խարդութե կաւտան ու կըհե-
տեին:

Ասկէ կըհետեւի թէ այն վայ-
րենի լեռան մարդիկ ինչպիսի
աւելորդապաշտուածք մեծ կը-
համարին ասանկ բաները. մինչ
զի որչափ որ զարմանալի բան ի-

րենց հանդիպի, երբ իրենց խեղճ միտքը չի կրնար ըմբռնել. մէկէն կրնճայեն չար հոգինս. բուն որ կրնեն. ահա այսպէս եղաւ և Աւրբաթ գերիին ալ. Վասն զի ոչ լսէր էր և ոչ փորձով գիտէր թէ ջուրը տաքնալով կրայջարջայ, և բնաւ չէր փորձած ձեռքը տաք ջուրը խօթելու. ուստի չգիտնալով թէ ձեռքին կսկիծը ասկէ պատճառեցաւ, որ ջրին մէջ խօթելով մէկէն երեցաւ, հաստատ հաւատաց թէ կախարդ չար հոգին ցաւցուց. բայց ասալ միտքը դրաւ թէ Աօսպէնսօն այն չար հոգիին տէրն է:

Աւրեմն երբ որ մէկը չի տեսած բանը կըտեսնէ, որ խելքէ դուրս կերեւնայ, կի՛մ արեւօտաւոր մարդու հանդիպելով զանազան բաներ կրնէ առջին, որ անկարելի կերեւնան. զորօրինակ թռչունին գլուխը կը կարեն կըփակցընեն ինձ, ասանկ բաները կախարդութի սեպելով սատանայական չի կար.

Տէ լեռան մարդիկներուն պէս :
Չէ թէ անանկ բաները խելքէ
դուրս են, հասա խելքը կարճ
և հաստ ըլլալով ասանկ արեւտ-
ներէն դուրս է . թէ որ խելքը
բարակ և կրթած ըլլար՝ այնչափ
չէր զարմանար, ու ամէն բանին
պատճառը կը գտներ :

Այնչափս ըսինք՝ Ռօպէնսօն ա-
նանկ զարմացաւ մնաց, որ առջի
բերանը չի կրցաւ բան մը զուր-
ցել և մխիթարել գերին, նաև
շամփուրը ձեռքն առնելով միտը
դարձրնել . իսկ գերին զարհու-
րելով միակերպ պտուկին վրայ
կրնայէր հետաքրքրութիւն : Եւ ո-
րովհետև Ռօպէնսօնը երկնաւոր
հոգիի մը տեղ էր դրեր՝ դողա-
լով և մեծարանքով միայն երե-
սը կրնայէր :

Ռօպէնսօն ասանկ ահաւոր
երևնալուն պատճառը՝ մէյմը
մարմինին ճերմակութիւն էր,
մէյմ՝ ալ երկայն մօրուքն էր .
որ գերին կը տեսնէր թէ ամե-

նւնին իրենց չի նամանիր ոչ գոյնը
և ոչ մօրուքը . որովհետև Ամե-
րիգացիք մօրուք չունին , ու եր-
կար ատեն անցնելէն ետև քիչ
մը կը բուսնի . անալ շուտ մը
կածիլէն :

Բայց այս միջոցիս մէջ ա-
պուրն ու գետնիխնձորը եփե-
ցան , դքալ չըլլալուն համար
Ռօպէնսօն ապուրը լեցուց քօ-
քօյին ամաններուն մէջ , որպէս
ղի խահլէի պէս քիչ քիչ խմէ ,
իսկ գերին ամենւնին չի մօտե-
ցաւ ու բերանը չի դրաւ ապու-
րը , կարծելով թէ կախարդած
գեղ է : Նաև սոսկալով Ռօպէն-
սօնին կրնայէր , որ այնչափ փա-
փաքանօք կուտէր . իսկ գերին
ախորժանօք կերաւ միայն խոր-
ված մսէն ու գետնիխնձորէն :

Արչափ քաղցր և ախորժելի
եկաւ Ռօպէնսօնին այս կերա-
կուրն , որ այնչափ տարի չէր կե-
րած . բոլոր քաշած նեղուխները
մոռցաւ , և կարծեց որ չէ թէ

անապատ կղզիին մէջ է, հապա
բազմաժողով մեծ քաղքի մը
մէջն է, Անանկ որ անձային նա-
խաինամուտը անկարծելի դիպ-
ւածով մը մէկ բոպէին մէջ այն-
չափ տարւան փափաքը լցուց, և
սրտին վէրքը փարատեց. շատ
անգամ մեզ ալ այսպէս կընէ,
բայց մեր զգայութիւնը չի համբե-
րելով մէկ նեղութի մը տեսա-
ծին պէս կըյուսահատի, իբր ան-
դարմանելի, Իսկ Ռօպէնսօն այս
երջանիկ կէտին մէջ կարծէր թէ
ամէն բարիքը կատարեալ ունի
կըվայելէ, և բոլոր սրտովը շնոր-
հակալ կըլլար այ :

Աերակուրը լմընցաւ՝ Ռօպէն-
սօն մէկ դի քաշվեցաւ որ աղէկ
մտածական ընէ այս երջանիկ
դիպւածներուն վրայ, որ յան-
կարծ այսպէս փոխվեցաւ վիճա-
կը . ամէն բան իրեն զըւարձալի
կերևնար, որովհետև մինակ չէր՝
ընկեր մը ունէր . թէպէտ չէր
կրնար խօսակցութի ընել, բայց

այսչափ ընկերութիւն ալ շատ
մեծ բան էր . և շատ մեծ միտ-
թարութիւն էր , որ կրնար իրեն
մեծապէս օգնուի հասնիլ : Նաև
կրակ ունեցաւ , որ կրնար լա-
առողջ կերակուր ուտել ինչ
բան որ ուզէր : Արտէր ինքն իրեն
թէ ինչ բան կայ հիմա , որ կա-
րենայ իմ հանգստութիւն աւելի
և թող չի տալ որ երջանիկ ապ-
րիմ . ահա՛ ասկէ ետև կըզար-
ճանամ խաղաղութիւն այսչափ
բարութեց մէջ , որ ան ինծի
պարգևեց : Ահա՛ լեցուն պտուղ ,
և այսչափ անասուններ , որ սե-
ղանս ամէն կերակուրով կըլեցը-
նեն : Ասկէ ետքը մտնամ ան-
ցածներն , որ այնչափ տանջուի-
ցայ , և այնչափ տարի անատա-
տիս մէջ կեանքս մաշեցի : Ահա
գերիս ուժով և զօրաւոր իմ
տեղս կաշխատի : Ասանկ մտա-
ծելով և ինքնիրեն խօսելով նայ-
իս յանկարծ միտքը փոխուեցաւ :
Ի՞նչ , թէ որ այս ամէն աղէկու-

Թիւնները մէկէն անցնին ես ինչ
պիտի ընեմ կրտէր . եթէ գերիս
մեռնի , և կրտկս մարի նորէն ,
ես ինչպէս կըլլամ : Այս խոր-
հուրդը բոլորովին սիրան այլայ-
լէլով արիւնը պաղեցուց :

Ս'անաւանդ եթէ զըւարձուք
Թոյլ և հանգիստ կեանքի սոր-
վիմ , ետքը ինչպէս պիտի դի-
մանամ նեղութեց և խիստ աշ-
խատանաց մէջ , թէ որ գլխուս
բան մը գայ ըսելով տրտմեցաւ :
Սկսաւ սրտանց հաւատել , թէ
ինչ օգուտ եղաւ , որ առաջվան
տկար և պահասաւոր վարքս շրտ-
կեցի կըթուէք . և դիպւածնե-
րուն բռնութեք այնչափ աշխատա-
ւոր և պարկեշտ ըլլալս ինչո՞ւ
պէտք եղաւ , երբոր հիմա պիտի
ըլլամ ուտելու խմելու ետեւէ
առանց աշխատանաց . որով քա-
ջութիս ալ կերթայ՝ առողջու-
թիւնս ալ . հոգիս ալ պիտի տը-
կարանայ մարմինս ալ , Ամենակին
իմ չուղէր ատանկ բան : Այս

խօսքս ըսած ատենը ցաթ կէց ե-
լաւ սկսաւ բակին մէջ երթալ
գալ : Այս միջոցիս մէջ գերին
ժողովեց սեղանն , ու մնացած կե-
րակուրը պահեց . և տիրոջը հրա-
մանով գնաց լամաները կթելու :

Սօսակնսօն նորէն սկսաւ խօ-
սիլ . թէ որ աշխատանքէ փախ-
չիմ կաննոնեբօ ձգեմ՝ շուտով
կավրիմ , և վիճակս գէշ կըլլայ .
ձեռքերս որչափ որ անգործ մը-
նան , ես կըլլամ անշնորհք և ան-
պիտան մարդ մը : Աւստի ընկաւ
երեսի վրայ երկրպագութի ընե-
լով աղաչեց այ , որ թող չի տայ
զինքը . փրկէ անանկ անկարգու-
թեանց , և անանկ զինքը պահէ
պարկեշտ և խոհեմ :

Այտք է որ կըսէր նորէն եր-
գում ընեմ ստեղծողիս առջին .
ճրպէս զի միշտ ըլլամ պահեցող
և պարկեշտ , կերակուրս պարզ
այնչափ որ զիս առողջ պահէ ,
առանց որկրամօլու թէ , թէպէտ
և շատ բաներ ունենամ , և մե-

ճապէս առատու թէ մէջ ըլլամ :
Նաև պէտք է որ նոյն աշխատանք
քով իմ կեանքս անցընեմ . թէ
պէտև այնչափ հարկաւ որ չըլլայ
ինծի : Ամէն շարթըլան մէկ օրը՝
չեփած կերակուրներ ուտեմ .
ինչպէս որ մինչև հիմա անանկ
պաղ կերակուրներով ապրեցայ .
և ամէն ամսուն ետքի օրը ա-
նանկ առանձնանամ ինչպէս որ
եղայ առջի օրն , որ հոս ոտք կո-
խեցի . նոյն օրը կըխրկեմ դե-
րիս դաշտը 24 ժամ հոն թող
մնայ :

Այս առաքինական առաջա-
դրութիւնս ընելէն ետև սիրտը
քաղցրանալով բերկրեցաւ , և
հանգչեցաւ . որովհետև մար-
դուս հոգին աշխատանքով և ա-
ռաքինութիւն կատարեալ կըլլայ ,
լաւ կըհասկընար թէ որչափ բա-
րիք յառաջ կուգան այս կամա-
ւոր ճգնուէս , որ առաջադրեց :

Սիրտը հեռացընելով հեշտա-
լի բերկրութեց , խիղճը աւելի

մաքուր և պարզ եղաւ : Սակայն
իր փորձովը խիստ լաւ գիտէր
մարդկային մտաց անհաստա-
տութիւն . անոր համար խիստ
հարկաւոր կիմանար անանկ ըզ-
գուշութի մը ունենալու ընդ-
գէմ բնական փոփոխականութե :
Ուստի ուզէց որ տեղ մը գրէ
նշանէ այս խրատը , որպէս զի
չատ անդամ տեսնէ . մանաւանդ
թէ ամէն օր մէկ քանի անգամ
կարդայ այս գովելի առաջադը-
րութիւնը : Ասոր համար կացինով
փորեց բնակարանին դռանը վը-
րան այս երկու խօսքս . Աշխարհ-
ութի , Պահեցողութի :

1 Ռօպէնսօն փորձով գիտէր թէ որչափ
վնասակար տխա են դատարկութիւն ու որկ-
րամոլութիւն . անոր համար սրտին մէջ գը-
րեց աշխատութիւն ու պահեցողութիւն , որ
ամէն մարդու հարկաւոր դեղ են . վասն զի
առանց ասոնց անհնար է առաքինի կեանք
ունենալ , հարկաւ տխտուոր կըլլայ մարդ .
որովհետեւ ամէն չարեաց սկիզբը թուլութիւն
առաջ կուգայ : Ռօպէնսօն տեսաւ որ ամէն
հանգստութի ունի , սատարի վախցաւ , ըլլ

ԺԸ . ԴԻՎԱՅ .

Արդ Ռօսիէնսօնին ըրած առաջադրութիւնը շատ մեծ խրատ է մահացուցման . և ամէն բանէն աւելի զարմանալու գործք է , որ առաքինական վարքը չի թուլնալու համար՝ բոլոր ունեցած առատութիւնը և հանգիստը ձգեց , ու իր առջի ճգնաւորական վարքը չի փոխեց : Ահա օրինակ ամէն մարդու , որ բարի վախճանի համար պէտք է կամքը կոտրել , առաքինութիւն հետեւելով ամենեւին չար սովորութիւնը չունենալ :

Ասով կրկնայ կատարեալ մարդիկնչպէս որ եղաւ Ռօսիէնսօն . որ

լայ թէ թուլնալով առաքինութիւնը կորսնցնէ տխտաւոր ըլլայ : Ահա ասոր համար կրտեն գիտունները , թէ որչափ որ մարմինը կրգիրանայ , հոգին կրտկարանայ . և որչափ որ մարմինը կրտկարանայ՝ հոգին կըզբանայ :

ամէն նեղութի քաշելէն ետև,
և ամէն կերպով կամքը կօտրե-
լէն ետև անանկ վիճակի մէջ
դրաւ զինքն, որ քանի որ այն
կողինն օտք էր կօխեր այնպիսի
երջանիկ կեանք չէր ունեցեր:
Միայն մէկ անհանգստութի մը
մնաց իրեն, որ կը վախնար՝ չըլլայ
թէ վայրենի մարդիկ յանկարծ
դառնան զան իրենց երկու ըն-
կերները վնասը ելու համար:
Նաև հաւանական կերևնար որ
էթէ զան, նորէն մարդասպա-
նութի և վտանգ պիտի ըլլայ:
վասն զի պէտք էր կռիւ ընելով
ծեծկովի և կատաղութք իրա-
րու արիւն թափել և իրար չա-
րաչար մեռցընել:

Ըստ կասկածս բռնադատեց
որ նորէն աշխատին իրենց ապա-
հովութիւնը համար, որպէս զի է-
թէ հանդիպի՝ կարենան զիրենք
պաշտպանելու: Շատոնցմէ կու-
ղէր Աօսլէնասն իրեն ընակարա-
նը աւելի ամբողջընել. բայց ո-

բովճետե մինակ էր, անկարելի էր այս բանը կատարել: Հիմա որ ընկեր ունեցաւ, միտքը հաստատեց որ կրնայ կատարել այս գործքը: Աւստի ելաւ լեռանը վրան, որ նայի՝ թէ ի՞նչ կերպ կրնայ ամբողջնել. նայեցաւ դիտեց ամէն տեղ, որոշեց որ ծառէ պատին չորս դին փորէ խորունկ ու լայն խրամ (խէնտէկ) բանայ, և մէջ տեղը շինէ մէկ ամուր պատնէշ մը. նաև ասալ միտքը դրաւ որ այն վազած ջուրը երկուս բաժնէ. մէկ մասը խրամին մէջ թող տայ և մէկ մասն ալ բակին մէջ վազցընէ. որպէս զի թէ որ պաշարովի առանց ջրի չի մնայ:

Այս խորհուրդը և շինելու բաները գերիին հասկըցնելու համար շատ մեծ դժւարութիւներ կը քաշէր. սակայն ելան գացին ծովին քով. հոն որչափ խեցիներ կային՝ որ կրնային գետինը փորել, բոլորը ժողվեցին բե-

րին, ու երկուսն ալ սկսան աշխատիլ Յայտնի է թէ այս գործքը դիւրին բան չէ. վասն զի պէտք էր որ փոսը Յ ոտք բարձր և լայն ըլլար, որ իրենց օգուտ ընէր. իսկ շրջապատը պիտի ըլլար 100 ոտք: Եւ սակայն այս զարհուրելի աշխատանքիս համար երկըթէ գործիք մը չունէր, ոչ բրիչ, և ոչ թի ունէր. մանաւանդ թէ 400 ցիցեր պէտք էր պատնէշին համար, որ կտրելու և շիտկելու էր զանոնք մէկ քարէ կացինով մը. ուստի շատ մեծ աշխատալի էր այս ջանքը: Աերջապէս ջուրը հոն վազցընելու համար պէտք էր ճամբայ մը փորել. ուր տեղ տեղ արգելներ և բարձր տեղեր ըլլալով հարկաւ ճղքելու էր որ ջուրը անցնի:

Եւ յս բոլոր գժւարութիւնները ամենեւին սիրտը չի պաղեցուցին Ռօպէնսօնին, որ սկսեր էր գերիին հետ աշխատիլ. իբր զի՝ աշխատասէր և չափաւոր վարքը ա-

մէն դժւար բան իրեն գիւրին
կրնէր . և անանկ քաջութի մը
ստացեր էր , որ ամենեւին դա-
տարի չէր կրնար կենալ , ոչ հեշ-
տութի գիտէր , և ոչ թուլութի .
որչափ որ ծանր և դժւար բանի
մը ձեռք զարնէր՝ միշտ այս խօս-
քերս կրսէր . Աստուծով և շա-
րճանակէլով : Ուստի ոչ երբէք թու-
լացաւ իր գործքէն , որ դժւար
կերեւնար՝ թէ կարենայ գլուխ
տանել :

Մյս կերպով երկուքը միա-
տեղ կաշխատէին ուրախութի
առարվանց մինչև իրիկուն . որ
անանկ անյարմար գործիքով ա-
մէն օր առաջ կրտանէին գործ-
քը զարմանալի կերպով մը : Աճ-
ողորմեցաւ որ 2 ամիս անցաւ ,
վայրենիներէն մարդ մը չերե-
ցաւ . վասն զի հակառակ հով
մը շարունակ փչելով արգիլեց
որ այն կղզին չի կրցան դալ :
Ուստի բոլոր այս ժամանակիս
մէջ աշխատանքի հետ էին . վասն

զի հարկ չեղաւ որ բանի մը հա-
մար զգուշութիւն ընելով գործքը
ձգեն :

Սօսկէնսօն այս աշխատանքիս
մէջ՝ կը ջանար որ գերիին քիչ
քիչ նէմցէի լեզուն սորվեցրնէ .
չատ կը փափաքէր որ այս լեզուով
հետը խօսի . իսկ գերին այնչափ
մեծ ջանք ունէր , որ քիչ ժա-
մանակին մէջ շատ խօսք սորվե-
ցաւ : Վարպետն ալ աւելի ա-
խորժելով՝ սկսաւ այլեւայլ ճամ-
բայով գպրատան կարգով սոր-
վեցրնել . ամէն անգամ որ բան
պէտք կը լլար՝ կը դնէր գերիին
առջին ու անունը կուտար : Բայց
երբ անանկ խօսք կը լլար՝ որ չէր
կրնար ցցրնել անոր , զանազան
չարժմունքներով կիմացրնէր .
անանկ որ գերին կրնար հասկը-
նալ :

Այս եղանակով աշկերտը 6
ամսովան մէջ սկսաւ նէմցէի
լեզուով բաւական հասկըցնել
պէտք եղած բաները : Ահա աս-

ալ նոր երջանկու թի մը եղաւ
Ռօպէնսօնին . որ մինչև անատե-
նը գերիին հետ անլեզու մունձի
պէս ընկերու թիւն կընէր , բայց
հիմա կընար մտքին խորհուրդը
յայտնել , և բարեկամու թք խօ-
սակցիլ իրարու հետ : Ի՞նչ ան-
պատմելի ուրախութի իմացաւ
Ռօպէնսօն , որ առաջ անբան
թու թակին խօսքին վրայ այնչափ
կուրախանար . հիմա որ բուն
մարդու հետ կըխօսէր՝ ի՞նչ ե-
ղաւ սիրտը : Ա՛րչափ աւելի գե-
րիին հետ խօսակցութի ըրաւ ,
ուղածէն աւելի գտաւ : Վասն
զի այս պատանին անկեղծութի
և ազատութի լցված էր . մանա-
ւանդ անանկ փակած էր տիրոջն՝
որ չէ եղած : Աւստի օրէ օր Ռօ-
պէնսօնին սէրը կեւեւնար վրան .
չատ չանցաւ իր բնակարանին մէջ
առաւ՝ որ գիշերն ալ միատեղ
ըլլան :

Այրկու ամիսէն ետև լմընցու-

յին փոսը , անանկ որ ալ թշնա.
միներէն վախնալու բան չի մնաց.
նաև եթէ գային մօտենային
հօն , դիւրաւ կրնային փախը-
նել . վասն զի ով որ մօտենար
փոսին , մէկէն կրնային զարնել
թէ աղեղով , և թէ տէգով . ուս-
տի հասկըցան , որ բաւականա-
պէս ապահով եղած են :

()ը մը Ռօպէնսօն ու գերին
գային ծովուն մօտ բարձր քա-
րիմը վրան ելան , ուր տեղաց
կրնային ծովուն վրայէն հեռուն
տեսնել . յանկարծ մէկ քանի
կղ զիներ տեսան , որ հեռուն
ամպի պէս կերևնային . գերին
աչքը տնկեց գէպ 'ի այն կողմը
կրնայէր՝ Նայիս մէկէն ի մէկ ցաթ-
կեց այլայլելով վար վեր ընկաւ .
անանկ նորաձև շարժմունքնե-
րով որ Ռօպէնսօն կարծեց թէ
յանկարծակի կատաղութի մը
եկաւ վրան : Զօրացիր , զօրացիր
կրկանչէր միշտ ցաթկըրտելով :

Ռօպէնսօն իրեն հարցուց, թէ
ինչու համար ասանկ դէմն ան-
ցած այլայլեցար :

Պատասխանեց թէ ասա՛ իմ
քաղաքս . ասա՛ իմ ազգիս բնա-
կարանը : Այսպէս ուրախուէն
չփոթած էր : Իր դէմքը աչքե-
րը և շարժւածքը յայտնի կրնէր
հայրենասիրութիւն ու քաղաքը
տեսնելու փափաքը : Ռօպէնսօ-
նին ախորժելի եկաւ այս դորձ-
քը, և ճշմարիտը խօսելով քո-
վելի բան էր . որ փորձելով հաս-
կըցաւ թէ գերին որչափ կրտի-
րէր իրեն հայրենիքն, ու իր ծը-
նօղքը : Սակայն Ռօպէնսօն վախ-
ցաւ, որ չըլլայ թէ որ մը առիթ
գտնէ ու ձգէ զինքը դառնայ իր
հայրենիքը : Ուստի հասկընալու
համար կամեցաւ Ռօպէնսօն փոր-
ձել անոր սիրտը . և ետքը այս
խօսակցութիւններս ըրաւ . որով
կրնայ հասկըցիլի թէ որչափ
գերազանց բնութիւն տէր էր գե-
րին :

Հարցուց Ռօպէնսօն թէ կը
փափաքիս հայրենիքդ երթալու,
և անոնց հետ ապրելու : Գերին
ալ պատասխան տալու , թէ ո՛հ
ո՛ր էր , շատ կըցանկայի տեսնե-
լու : Արկնեց Ռօպէնսօն արդեօք
անոնց քով երթայիր նորէն մար-
դու միս պիտի ուտէիր : Ըսաց
գերին՝ թէ ճշմարիտ կըսեմ որ
չէի ուտեր , ես անոնց կըսորվե-
ցընէի որ վայրենի չի մնան . հա-
տա կաթ ու ոչխարի միս ուտեն,
և ամենեւին մարդու միս չուտեն
Ռօպէնսօն ըսաց , կընաս քանօթ
նաւ մը շինել . և երկիրդ եր-
թալ : Հրամարես ըսաց : Անալ
ըսաց՝ խիստ լաւ . շինէ՛ մէկ նաւ
մը ինչպէս որ կուզես . բայց ին-
չու համար աչքդ գետինը կը-
նայի տրտում : Անոր համար ը-
սաց , որ կըտեսնեմ թէ տէրս
բարկացած է ինձի , վասն զի
կուզէ զիս խրկել . բայց զիտ-
նաս երբոր դուն հետս չես , ա-
մենեւին չեմ երթար : Ռօպէնս-

սօն ալ ըսաց, թէ քու ազգդ
զիս թշնամիի տեղ դնելով չըլ-
լայ թէ բռնեն ուտեն զիս. քան
լիցի ըսաւ գերին: Յետոյ դար
ձաւ ըսաց գերին, թէ ինչո՞ւ
համար կը ջարդես կացինով այս
կողմի բոյսերը. և ի՞նչ պատճա-
ռաւ գլուխդ ծած ես տրտում,
ի՞նչ կուզես որ ընեմ: Ան ալ ը-
սաց, թէ որ սպաննես զիս աւելի
կուզեմ մեռնիլ, քան թէ քեզմէ
զատվիլ: Ասանկ ըսելով աչքէն
շատ արտասուներ թափեց, որ Աօ-
պէնսօն չըլլայ թէ ճամբայ տայ
իրեն: Աօպէնսօնին սիրտը գա-
լարելով գրկեց գերին ու ըսաց-
մի լար իմ սիրական Աւրբաթս,
մեծ է իմ սէրս քու վրադ՝ որ
չուզեցիր իսմէ զատվիլ. ես այս
խօսքս քեզ փորձելու համար
դուրցեցի, որպէս զի հասկընամ
թէ քու բարեկամութիդ իմինիս
հաւասար է: Այս սիրուն քաղցր
արցունքներդ որ կը թափես, իմ
բարետրտութես սրտուդն են: Ա-

Հա նորէն քեզ կընդունիմ սիրով . արցունքնիս սրբէնք , և իրար չի ձգէնք ամենեին :

Այս տրտմալի խօսքերը փոխելու համար սկսաւ նորէն խօսք բանալ նաւակին վրայ , ու զանազան խնդիրներ ըրաւ . վերջապէս բռնեց գերիին ձեռքէն տարաւ կտրած ծառը ցցուց , որ այնչափ տարի աշխատելով կրփորէր : Գերին երբոր տեսաւ սկսաւ կամաց մը խնդալ . որ այնչափ տարիներուն մէջ անանկ քիչ էր փորէր , որ չորս մատ չի կար : Աօսէնսօն հարցուց թէ այս աշխատանքէն ինչ հասկըցար . գերին ալ պատասխան տրվաւ . թէ կտեսնեմ որ շատ ժամանակ կորսընցուցեր ես գրեթէ պարապ տեղը , որովհետեւ կըրնայիր այս ծառը քիչ օրւան մէջ կրակով շատ դիւրին փորել : Այս բանն որ լսեց Աօսէնսօն՝ ուրախու թէն խելքը գըլխէն գընաց . իրեն անանկ կուգար՝ որ

նաւը լմննցաւ, ու ծովուն մէջ
ժուռ կուգայ. և երջանիկ ճամ-
բորդու թի՛ք ցամաք հասաւ, ու
եւրոպացոց հետ խօսակցելով
կըզըւարձանայ: Այս խորհուրդ-
ներն անցնելէն ետեւ, որոշեց որ
առավանց կանուխ սկըսի գործքն
առաջ տանիլ:

Թէպէտ գործքին ճամբան
գտան, բայց չիտէր թէ կրնայ
գլուխ ելլել. կամ թէ կրնայ ա-
նով ճամբորդու թի՛ն ընել, վասն
զի ապագայն միշտ անստոյգ ըլ-
լալով շատ փոփոխու թէց տակ է
որ շատ անգամ պարապ կըհա-
նէ մարդուս յոյսը: Անդադար
կըտեսնենք որ անյաջող կըմնայ
մեր հաստատ յոյսը, անոր հա-
մար միշտ պէտք է իմաստու թի՛ք
սպասել և պատրաստ կենալ ա-
սանկ դիպւածներու մէջ: Աօ-
պէնսօն այսպիսի բաները շատ
անգամ փորձած ըլլալով ամէն
բան յանձնեց անձային նախախ-
նամու թէն ու դարձաւ իր բնա-

կարանը. սրով Տետե լաւ գիտէր,
 Թէ երկնաւոր հայրը խմաստուի
 կրկաւաւարէ ինչպէս որ իրեն
 հաճոյ է, և խիստ ազէկ կը ճանչ-
 նայ իրեն օգտակար բարիքը,
 Ուստի պէտք է որ ասանկ պարա-
 գաներու մէջ մենք ալ այսպէս
 մտածենք¹ :

1 Ռօպէնասն օրագրու թէ մէջ կըսէ, որ
 օր մը հարցուցի գերիիս Թէ ինչպէս բռնը-
 վեցար. ըսաց Թէ թշնամիինս բազմուի ըլլա-
 լով մէկէն վրանիս թափեցան. Թէպէտ շատ
 ծեծ կը լինէր գէմ դրինք, բայց գլուխ չի-
 կըրցանք ելլել: Հարցուցի Թէ դուք ալ ձեր
 թշնամիները կուտէիք. հասցա ըսաց մենք
 ալ սրչափ որ կըրունէինք, կըրերէինք այս
 կողմին միւս կողմը կուտէինք. մէկ օր մը
 շատ բազմուիք եկանք 20 մարդ կայինք.
 2 կնիկ և մէկ տղայ մը կերանք տանտանսիս.
 Թէպէտ էս պզտիկ էի՝ հետերնին բերին
 զիս: Քսան թիւը չիյտէր համբէլ. մանր
 քարեր շարելով հասկըցուց Ռօպէնասին:

Եւ ինչպէս որ ինչպէս ինչպէս
 ինչպէս ինչպէս ինչպէս
 ինչպէս ինչպէս ինչպէս
 ինչպէս ինչպէս ինչպէս
 ինչպէս ինչպէս ինչպէս

ԺԹ . ԴԻՊՊԱԾ .

Լ՝ աջի դիպւածէն յայանի եզաւ , որ շատ բան կը պատահի աշխարհքիս մէջ , որ պէտքս արգելքներով կը խափանի , ու ճամբան չի գտնուիլով երկար ատեն անկատար կը մնայ . սակայն մէկ պզտի դիւտ մը քիչ աշխատանքով և քիչ ժամանակի մէջ գըլուխ կը տանի , որ տարիներով մարդու մը միտք չէր եկած . ինչպէս եղաւ Ռօպէնսօնին . որ այնչափ տարի հոգին հանեց աշխատելով ծառը փորելու համար , և հիմա մէկ լեռան մարդ մը անանկ լոյս մը տվաւ իրեն , որ կարծեց թէ նաւը լմընցած է ու քաղքէ քաղաք կը պտըտի :

Ըսայց շատ բան ալ կը լլայ , որ գործքը կարգի դրած ատենը արգելք մը կը պատահի ու անկատար կը թողու . ինչպէս՝ երբ Ռօպէնսօն ելաւ միւս օրն որ նա-

ւը փորել տայ գերիին , նայիս
 յանկարծ անձրև մը սկսաւ այն
 պէս սաստիկ՝ որ քանի այն կըղ-
 զին եկած էր գիտելով տեսէր
 էր որ տարին երկու անգամ ա-
 նանկ սաստիկ անձրև կուգայ
 հոն՝ միշտ գիշերահաւատարին ա-
 տենը՝ ։ Այս անձրևային եղա-
 նակը հասարակօրէն երկու ամիս
 կըբջէր . այս միջոցիս մէջ շարու-
 նակ անձրևելով՝ անկարելի է
 զաւ որ գործքի ձեռք զարնեն .
 Նաև ասալ փորձեր էր որ խիստ
 վնասակար էր առողջութե՛ այս
 անձրևին ատենը դուրս ելլել
 թրջիլ . ուստի բռնադատեցան
 որ նաւը ձգեն և ուրիշ գործք
 մը հնարեն առանց գուրս ել-
 լելու :

1 Գիշերահաւատար կըլլայ տարին երկու
 անգամ , մէյր մարտի ցին , մէյմ ալ սեպ-
 տեմբերի 10ին երբոր արեգակը այն կեն-
 դանակերպնեքուն տակը կհոնէ , որ գիշեր
 ցորեկ հաւատար կըլլայ . փոսն զի հաւատար
 ժամանակ կանցընէ արևը թէ աշխարհքիս
 վրան և թէ տակը :

Արչափ մեծ երջանկու թի էր
Ռօպէնսօնին, որ այս արտում
անձրևոտ եղանակին երկար գի-
շերները կրակ լոյս և ընկեր ու-
նեցաւ, որ միատեղ կաշխատէր,
և խօսակցութի ընելով սրտին
նեղութիւնը կրտարատէր: Առաջ
որ այս արամալի գիշերները մի-
նակ կանցընէր անգործ և մութ
տեղը, հիմա ընկերոջը հետ նրու-
տած կրակին և լուսին քով կաշ-
խատի ուրախութի ամենեկին
ձանձրութի մը չունենալով:

Եռան մարդիկ որչափ գիւ-
րին կերայով բաներ կը շինէին,
Ռօպէնսօն սորվեցաւ գերիէն .
և շատ բան ալ ինքն անոր սոր-
վեցուց, որ ամենեկին մտքէն չէր
անցած: Եւ այսպէս երկուսն ալ
իրենց ձանաչմունքը, և ուշիմու-
թիւնը կատարելագործեցին փոխ-
նիփոխը իրարու լոյս տալով շատ
մանտրըմունտորը գործքեր շինե-
ցին այս միջոցիս մէջ. որ եթէ
մինակ ըլլային անկարելի էր որ

կարենային մէկը շինել: Անա-
տենը ոչ միայն հասկըցան, այլև
յայտնի տեսան թէ որչափ օգ-
տակար մեծ բան է մարդկանց
ընկերութիւնը և միաբանական
կեանքը կենսակցութիւն բարեկա-
մական սիրով, և որչափ դառն
է բաժանումը՝ ամէն մէկը աս-
դին անդին ցրվելով գազանի
նման՝:

Աւրբաթ գերին ծառի կէ-
ղևներէն գիտէր հիւսել բարակ
ազնիւ փսիադ (խսիր) որ կտառի
նման պատուական հագուստ կըլ-
լար: Աօպէնսոն ալ հէտը գոր-
ծելով շատ նիւթ պատրաստե-
ցին հիւսելու, որ բաւական ե-
ղաւ երկուսին ալ հագուստ շի-
նելու: Ի՞նչ մեծ հանցատու թի

1 Բաժանումը և անմիաբանութիւնը ան-
պատիժ տալաւ մարդուս աշտարակաշինուէ
ատենը, բայց հիմա մարդիկ ատելութեամբ
պաշարվելով աւելի կրօնաբան անմիաբան
բլաւ և իրար ատել, բան թէ սիրով կե-
նակցիլ, որ է ընդդէմ բնութե:

էղաւ Ռօպէհասօնին երբոր այն
կաշիէ կոշտ լաթերը ձգեց՝ որ
հարկադրեր էր մինչև նոյն օրը
հազնելու, ու գործած բարակ
լաթ հազաւ:

Վերին նաև ճարտարութիւն
ունէր քօքօյին թելերէն ալ
թել մանել, և ուրիշ ծառերէն
ալ չուան շինել Ռօպէհասօնին
շինածէն ազէկ: Շատ դիւրին
կերպով կըմանէր գիշերները
մինչ զի ասանկ աշխատելով գի-
շերներն իրենց խիստ կարճ կե-
րենային. թէ որ այս չըլլար՝ շատ
ժանր պիտի դար իրենց:

Նսանկ նստուկ աշխատանքի
մէջ ըլլալով Ռօպէհասօն ջանաց
որ գերիին մտքին ծուռ և հե-
թանոտական խաւար խորհրդնե-
րը ցրվէ, ու անոնց տեղը կամաց
կամաց բարի խորհրդներ, և ան-
պաշտութի սկզբունքներ հաս-
տատել ինչպէս որ իրեն կըվայ-
լէր. իսկ թէ ինչպիսի թանձր
ազիտութի և զարհուրելի մո-

լուծել մէջ ընկղմած էր վայրե-
 նի գերին հաւատքի կողմանէ,
 ահա այս յետագայ տրամախո-
 սութէս կիմացվի, որ իրարու
 հետ ըրին: Ռօպէնսօն հարցուց,
 թէ ըսէ ինձի սիրելի. գիտե՞ս ա-
 ղէկ, ո՞վ է որ ստեղծեց այս ծովն
 ու ցամաքը, կենդանիները, նաև
 քեզ: Գերին ալ պատասխան տը-
 վաւ թէ Թուփան ստեղծեց այս
 ամէն բանը: Ո՞վ է ըսաց՝ Թու-
 փան: Ե այն, որ որոտում կրնէ
 երկինքը. այսինքն խիստ շատ
 տարեց ծերմը նէ, որ ամէն բա-
 նէն առաջ կենդանի ըլլալով
 ստեղծեց կայծակը. նաև արե-
 գակէն լուսնէն և աստղերէն շատ
 առաջ է. անանկ որ ամէն ստեղ-
 ծածները իրեն կրկանչէն ու կա-
 ղաղակէն օր: Սողոմոն Գրք 99

Արկնէց Ռօպէնսօն. թէ մեռ-
 նելէն ետև ո՞ր կերթան քու
 ընկերներդ: Պատասխանեց թէ
 կերթան Թուփանին քով. որ
 կրնասկի բարձր լեռներուն վը-

բան : Այն բարձր լեռներուն
 վրայ ըսաց՝ ո՞վ է տեսեր զայն :
 Միայն Օվորբաբէ քահանաները
 կրտսնեն, որ իշխանութի ու-
 նին հոն ելլելու՝ և թուփանին
 կանչելու՝ ո՞ւր Եսաւ ամէն բան ա-
 նոր կը հարցընեն, անկէ խոր-
 հուրդ կառնեն, և յետոյ ինչ
 որ անկէ լսեն, մեզի բերեն կի-
 մացընեն : Առաջնորդ ըսաց, թէ
 անոնք որ մեռնելէն ետե կեր-
 թան թուփանին քով, երանա-
 թեան մէջ կը զըւարձանան : Ա՛հ

1 Այս վայրենիները օրէնք անօրոշարի
 չունենալով սոսկալի առասպելներով խա-
 լարած էր մտերնին . բայց կաւասցին որ
 մէկ գերագոյն ծեր մը կայ թուփան անու-
 նով, որ աշխարհքը ստեղծեր է, բարինե-
 րուն աղէկութի կաւայ, գեշերուն ալ գե-
 շութի : Իսկ իրենց քուրմերը Օվորբաբէ ա-
 նունով կերթան թուփանին քով, ու հետը
 խօսելով կուգան օրէնք կը գնեն, և գուշա-
 կութիներ կընեն : Ահա ասանկ հեթանո-
 տական առասպելներով գերին սրտարկած
 ըլլալով կը պատմէ Առաջնորդին իր հա-
 սարը :

լասց . անտարակոյս կը փառաւորին , որ թ չնամիները զիրենք մեռուցին կերան :

Սօսակնսօն այս , հեթ անոսական մոլորութիւներս որ լսեց ականջները գոցեց . անկէ ետև պարզապէս ետևէն եղաւ՝ որ գերիին միտքը սրբելով բարի խորհուրդներ տայ . և ստեղծողին ծանօթութիւնը տալով հանգերձեալ կեանքը սորվեցընէ : Նաև հասկըցուց իրեն , թէ անկէ գերագոյն եակ մտքէ գուրսամենակարօղ , ամենիմաստ , և ամենաբարի . որ ինչպէս ստեղծեր է , անանկ ալ կրկառավարէ և կը պահէ ամէն բան . որ չունի ամենևն ին սկիզբն , ամէն տեղներկայ ըլլալով ամենուն միտքը և խորհուրդը կը տեսնէ . ամէն խօսք կը լսէ , և ամէն գործք կը գիտէ . ամէն տեսակ բարիով լի է , և ամէն չար կատէ : Թէ հոս և թէ հանդերձեալը միայն զանոնք կը փառաւորէ երանութիւն , որ կը

Ջանան օրէ, օր բարի ըլլալու :
 Արքայ զերին այս գերա-
 զանց և միսի թարական վարդա-
 պետութիւն լսելով՝ ուշագրութիւն
 և մեծ յարգութիւն մտքին մէջը
 խորունկ ապաւորեց . Ռօպէնաս-
 նին սորվեցրնելու բարի նախան-
 ձը . հաւասար էր աշխերտին ջեր-
 մեռանդ մտադրութիւն . որ ա-
 նանկ ցանկալով կըսորվէր , որ
 շուտ մը ամէն բան հասկը-
 ցաւ , և լուսաւորեալ հաւատ-

1 Ռօպէնասն կըստամէ թէ օր մը հար-
 ցուցի Ռ . արքային թէ գուք ինչ կըհաւա-
 տաք . անալ ըսաց թէ ծեր մը կայ , որ ասա-
 զերէն առաջ է . ամէն բան ըրտու , և ամէն
 բան գիտէ . նաև ամէն ազգ ասոր կըկանչեն
 օ . որ իրենց լեզուով յարգութի կընշանա-
 կէ . ով որ մեռնի ասոր քով կերթայ : Աս-
 ալ ինչ որ իրեն կըսորվեցրնէի սիրով կըն-
 դունէր . բայց ինչպէս ըրլայ որ կըտէր իծ
 արեւէն վեր ըլլայ . ու մեր բանը լսէ . մեր
 իծը բարձր լեռներուն վրայ կընստի ,
 կերթանք մեր ծերերուն բերնովք բան կը-
 հարցրնենք ու ստատասխան կառնենք : Աս
 իրեն հասկըցուցի որ այն ստատանայ է : Աւս-
 տի 3 տարի միշտ սորվեցրնելով կատարեալ
 քրիստոնեայ եղաւ :

քին գլխաւոր ճշմարտութիւնը սորվեցաւ . ինչպէս որ վարպետը ջանաց իրեն սորվեցընել :

Միջառակէ ետեւ երանելի եղաւ գերին՝ որ իր տեղէն եկաւ այս կողմին ընկաւ անձապաշտութիւն սորվեցաւ . և այս մտածականը խորհելով միտք առաւ՝ թէ անձային նախախնամութիւնը յայտնէր էր իրեն վրայ մեծ սղորմութիւնը , զինքը թշնամիներուն ձեռքը ձգելով . որովհետեւ այս դիպւածն որ չըլլար , ուր պիտի տեսնէր Աօպէնսոնը . ուրբեմն կը սէր ես միշտ խաւար կռապաշտութեան մէջ պիտի մնայի , չպիտի ճանչնայի աս տէրս , ամենակարող բարի ստեղծողս : Անկէ ետքը Աօպէնսոն կը ջանար միշտ ազօթք ընել գերիին առջին . մինչև մէկ սքանչելի տեսարան մը եղաւ ջերմեռանդութեան . որ պիտի ուրախութեամբ և սիրով տիրոջը ազօթքին խօսքերը կը կըրկնէր :

Եւ այս այսպէս երկուսնալ
անանկ երջանիկ վարք ունէին ,
որ բոլորովին մէկ սիրտ էին , և
միայն մարմինով բաժնուլած էին :
Իսկ անձրեային տրտում եղա-
նակը անցաւ առանց ձանձրուի
մը իմանալու : Սկսաւ երկինքը
բացվիլ : Հովերը դադրեցան և
հողմաբեր ամպերը ցրվեցան :
Ռօպէնսօն և գերին դուրս ելան
օդին մէջ , գարնան քաղցր հոտն
առին . նաև ուժ առնելով շատ
զօրացան , ուստի վաղէցին ուրա-
խանալով գացին իրենց ցանկալի
գործքին ձեռք զարկին , որ անձ-
րեէն առաջ որոշեր էին :

Գերին իբր ճարտարապետ
մը նաւին սկսաւ կրակով փորել
ծառին կօճը . անանկ գիւրին և
յաջող կրնէր , որ Ռօպէնսօն
կրնաւագատէր իր անձին տար-
տամու թէ վրայ տրտնջալու , որ
ամենեւին մտքէն չէր անցած այս
ճարտարութիւնը . սակայն միւի-
թարվելով այսպէս կրսէր ինքն .

իբեհն . թէ որ միտքս ալ գար
այս բանը , ինչ օգուտ , որ կրակ
չունէի :

Վաւին շինելը անանկ աղէկ
առաջ կերթար օրէ օր , մինչև
անկարելի կերևնայ պատմութիւն .
վասն զի Ռօպէնսօնին այնչափ
տարիներով աշխատածը , դե-
րիին օգնու թէր կատարեցաւ եր-
կու ամսովան մէջ : Աւստի ուրիշ
բան չի մնաց ընելու , բայց եթէ
առաջատ (եկէքէն) մը որ դե-
րին սկսաւ շինել . և թիւրն օր
Ռօպէնսօն վրան առաւ շինելու :

Թէպէտ դիւրին բան չէր ա-
ռադաստին շինելը , որ ոչ գոր-
ծիք կար և ոչ բան կար , չիյտէր
թէ ինչպէս պիտի գործէ՝ կտաւ ի
պէս բան մը շինէ . բայց ինչպէս
վերն ըսինք թէ ծառին կեղևը
արեւստով մը կը հիւսէր , ու
գործելով կտաւ ի պէս կը շինէր .
տեսեր էր , որ լեռան մարդիկ
ասանկ կը շինէին նաւերուն ա-
ռադասար . ուստի այս կերպով

սկսաւ առաջատար շինել : Աօ-
պէնսօնաւ սկսաւ թիերը շինել :
Երկուսն ալ կը ջանային շուտով
կատարել իրենց գործքը :

Սակայն այս նաւակը ցամաքն
էր գերանի վրայ կեցած . պէտք
էր որ ծովը տանէին . բայց իրենց
ուժը բաւական չէր : Մեծ գլժ-
ւարութիւն մնաց նաւը ջրին մօ-
տեցընել , որ գժբաղդութիւն քա-
նի մը մղան հեռու էր ծովէն .
հիմա սլաշարվեցան մնացին թէ
ինչպէս ընեն , ոչ հրելով կրնայ-
ին տեղէն շարժել , և ոչ քաշե-
լով . նաւին ծանրութիւն իրենց
կարողութիւն շատ վեր էր : Աօ-
պէնսօն կը մտածէր որ լծակով
հրէ , ինչպէս որ երկրաշարժու-
թեան տեսնը այն մեծ քարը
հրելով դուրս ձգեց բնակարա-
նէն . սակայն տեսաւ որ անանկ
գժւար կըլլար այս կերպով ը-
նելն , որ ամիսներ կուզէր ծո-
վուն մօտեցընել : Աւրիշ ճամ-
բայ մը յաջողութիւն միտքն ընկաւ ,

որով եւրոպա բեռնակիրները
 ծանր բաները կը տանին, որ է
 պտուտակ (պօճըռ զատ) : Աւստի
 կը որ հաստ գերաններ հաստա-
 տեցին տեղ տեղ . չուաններով
 նաւը կապեցին այն փայտին ու
 սկսան ուրիշ երկայն փայտով
 մը հաստ գերանը դարձնել .
 նայիս գիւրու թիւ սկսաւ դառ-
 նալ գործիքը, և անով նաւն
 ալ առաջ կուգար : Աօսլէնսօն
 երբոր տեսաւ թէ նաւը առաջ
 կը քալէ՝ ուրախութէն չի յտէր
 ինչ ընէ, որ երկու օրէն ետե
 ծովին քով հասաւ . բայց այս
 ուրախութիւնը կրկնապատիկ ա-
 ւելի եղաւ՝ երբ նաւը ծովին վը-
 րայ երթալով, յայանի եղաւ որ
 յաջող ճամբայ պիտի ընէ :

Վհա ամէն բան կատարեալ
 է . հիմա մնաց որ կերակուրի
 պատրաստութի տեսնեն ու ճամ-
 բայ ելլեն . իրենց պէտք եղածին
 չափ պատրաստեցին, սակայն
 ուր պէտք էր երթալ չի յտէին :

Ուրբաթ գերին կըփափաքէր որ
իր եղած կղզին երթան . Ռօ-
պէնսօն կուզէր որ Ամերիգայի
ցամաքն ելլեն . ուր կըյուսար
թէ կամ սպանեօլ գտնէ , կամ
ուրիշ եւրոպացի :

Գերին կղզին շատ հեռու
չէր , մէկ քանի մղոն կըքաշէր .
իսկ ցամաքը քառապատիկ աւե-
լի հեռու էր . Եթէ շիտակ այս
կղզին երթային , ցամաքէն աւե-
լի կըհեռանային ու ճամբուն
վտանգը կեւեկընէին : Գերին
նաւարկութե արեւստին անտե-
ղեակ ըլլալով հեռու ճամբայ ը-
նէլ չիյտէր . միայն իր կղզին
հազիւ կրնար երթալ : Ամենեւին
չիյտէր թէ Ամերիգայի ցամաքն
ինչ ճամբայով երթալու է . նը-
մանապէս Ռօպէնսօն ալ նաւա-
պետութի չգիտնալուն համար՝
անտեղեակ էր այս ճամբորդու-
թիւնն ընելու :

Ս երջապէս անստուգութիւնը
առիթ տվաւ Ռօպէնսօնին , որ

երթայ աւելի քաղաքական մար
դիկ փնտրուէ . բոլոր դժւարու
թիւնները և գերիին աղաչանքը
մէկ դի ձգեց , ու որոշեց որ միւս
օրը պատրաստվի ճամբայ ելլել .
ուստի յաջող հով մը եղածին
սէս՝ առագաստը բանան , նոյ
յանձնելով գէպ 'ի այն կողմն
երթան , ուր գերին կարծիք ու
նէր թէ մօտ տեղ ցամաք կը գըտ
նըվի : Բայց հոս երկան կըլլայ
պատմել . յետագայ դիպւածին
մէջ կը պատմենք ¹ :

¹ Հայրենեաց քաղցրութիւնը դուրս եր
թալով աղէկ կիսնացվի . ինչպէս եղաւ Պեր
բաթին՝ որ բնական է . սակայն մարդուս
պէտք է որ ուր որ երթայ աղէկ անուն ձը
գէ , և ուր որ ըլլայ՝ առաքինական վարքով
սակդձողին ձեռքին տակն ըլլայ . վասն զի
ինչ օգուտ , երբ որ մէկը տեսրդութիւն ան
արդանք կըլլայ իր հայրենեացը . անանկ
վարք պէտք է ունենալ որ պարծանք ըլ
լայ ամենուն :

Ի . . Գ . Ի . Կ . Ե . Թ .

Ահա եկաւ ժամանակն որ
Ռօպէնսօն թողու այսչափ տար-
ւան բնակարանը , գերիին հետ
միատեղ նաւը մտնէ երթայ յա-
ջող հովտը , որ սկսաւ անոյշ փը-
ջել : Ահա այսպէս է մարդուս
փոփոխական վիճակը , որ միա-
կերպ չի կրնար մնալ . շատ մար-
դիկ իրարու հետ անանկ սաստիկ
սիրով կրկապիլին , որ կարծես
թէ յաւիտեան չպիտի զատիլին ,
կրնայիս քիչ ժամանակին մէջ
սրգոյի բանով մը անանկ ատելի
կրլլան , որ մէկմէկու անուն չեն
ուզեր տալ :

Շատ մարդիկ տեղի մը վրայ
անանկ սէր կը ձգեն , որ կերենայ
թէ մինչև վերջը այնպէս պիտի
մնան . բայց քիչմը կանցնի բու-
րովին կրփոխովին : Շատ անգամ
ծանր նեղութե մէջ ըլլալով ա-
նանկ կըյուսահատին , որ կար-

Տէն թէ յաւիտեան այն վիշտը
պիտի քաշեն, նայիս օրերը կանց-
նի, այն նեղութիւն ալ կըմու-
ցըվի. ինչպէս որ եղաւ Ռօսիէն-
սօնին, որ ամէն պատրաստուիլը
տեսնելէն ետեւ՝ երբոր պիտի ձը-
գէր բնակարանը երթար, ելու-
բնակարանին վրայ կեցաւ, սկը-
սաւ դիտելով չորս դին նայիլ և
մտածելով տրտմիլ: Այս միջո-
ցիս մէջ միտքն ընկան բոլոր քա-
շած բաները այն մինակութեան
մէջ, և անձային նախախնամու-
թիւններն՝ որ տեսած էր. սկը-
սաւ խորունկ մտածել, թէ ինչ
զարմանալի կերպով ան զինքը
հոն ձգեց, ու ամենեւին ողորմու-
թիւնը չի հեռացուց իրմէն: Այս
մտածականը անանկ շարժեց
սիրան, որ ուրախալի արտասուէք
մը աչքէն գետի պէս կըվազէր:
Աչքը վերցուց գէպ ՚ի երկինքն
ու բազկատարած ջերմեռանդ
աղօթքով աղաղակեց առ ամե-
նակարօղ ակրը:

Ո՞վ հայր երկնաւոր, անձ սրտի
 իմոյ . ինչպէս կրնամ շնորհա-
 կալ ըլլալ անչափ բարերարու-
 թեանցդ , որ մինչև հիմա ինձի
 ըրիր : Անկարելի է որ խօսքով
 կարենամ յայտնել սրտիս բոր-
 բոքը . կըթողում չեմ կրնար
 ուրիշներուն յայտնել իղձս .
 միայն բերանս հողին տալով ա-
 ուաջդ կիյնիմ հողերուն մէջ
 խառնըլելով կոչընչանամ առ-
 ջիդ : Բայց որովհետև քեզի ա-
 մէն բան յայտնի է , ամենատես
 աչքդ թող կարդա՛ սրտիս վրայ
 գրած անպատմելի շնորհացդ ե-
 րախտագիտութիւնը : Ահա այն
 սիրտն է որ դուն ստեղծեցիք
 միայն քեզ սիրելու և քեզի փա-
 փաքելու համար : Այս սիրտը
 շատ անգամ կըվշտանայ , շատ
 անգամ ալ կըմոխիթարի քեզ-
 մով : Ո՞վ ստեղծող՝ ահա այս
 սիրտը միայն քեզի կրնձայեմ
 անչափ բարերարութեցդ հա-
 մար . ընդունէ՛ ամբողջ և կատա-

բելազործէ՛: Ո՞վ երկնաւոր հայր,
ան զիս ամենակալ թեւերուդ
տակը . ուր տեղն որ ես զիս վըս-
տահու թի՛ք յանձներ եմ, և կար-
գադրէ՛ ինծի՛ ինչ որ հայրական
կամացդ հաճոյ է :

Աս ո՛չ երբէք առաքինու թե՛
ճամբայէն դուրս կելլեմ, որուն
մէջ դրաւ զիս քու բարու թի՛դ .
և ո՛չ բնաւ առաքինու թե՛ կը-
թուլնամ : Ահա բոլորովին քեզ
եմ ապաւինեալ, դուն զիս կա-
ռավարէ՛ բարեսէր իմաստու թի՛դ .
հնազանդ եմ կամացդ, ուր որ
ինծի առաջնորդես : Միամիտ
քեզ վստահանալով աներկիւղ
կրթանեմ նորէն պէսպէս վը-
տանդներու մէջ, միայն թե՛ անե-
րևոյթ պաշտպանու թի՛դ ինծի
հետ ըլլայ : Գթա՛ իմ անմահ
հոգւոյս, և մի ի թարէ՛ որ զօրա-
նայ փորձու թե՛ց մէջ, որ անպա-
կաս են . նաև սրահէ՛ սիրտս տը-
կարու թե՛ անհամբերու թե՛ և
ապերախառուէ՛ ո՞վ երանական և

յուսիտենական քաղցրունի հող-
ւոյս , արարիչ իմ պաշտպան իմ
և ամենայն ինչ ւնծ :

Սօսկէնսօնին այս ջերմեռանդ
խոհումը , անանկ ճմլեց սիրան՝
որ երեսը գետինը քսելով միայն
կուլար . հուսկ յետոյ ծածուկ
մխիթարութի մը եկաւ վերէն
սիրտը զօրացուց , վեր ելաւ նո-
րէն իր տեղերուն վրան նայե-
ցաւ . վասն զի նոյն միջոցը խիստ
քաղցր եղան իրեն , որ պիտի ձը-
գեր երթար առանց դառնալու .
խեղձին աչքերը թաց և տրտում
անդադար տնկած ծառերուն
վրայ կրնայէր ողորմագին , որ ի-
րեն այնչափ օգտակար էին . դառ-
նար կրնայէր ըրած բաներուն
վրայ , որ ձեռքին աշխատանքով
և ճակտին քրտինքովն ըրեր էր :

Մյս տրտմութե մէջ ամէն
տեսած բանը իրեն խիստ սիրելի
կերէնար , որոնցմէ պիտի զատ-
վէր . ինչ եղաւ սիրտը երբ վար
ինջաւ տեսաւ որ սիրական լա-

մաները խոտ կուտէին : Թէ որ
մէկէն աչքը անդին չի դարձը-
նէր իր սիրական կենդանիներէն,
միտքը կըփոխուէր չէր եր-
թար : Աերջապէս իր քաջութիւնը
յաղթեց այս կսկիծներուն ու
զօրացաւ . թւերը բացաւ տե-
սած բաներուն վրայ որպէս թէ
կուզէր ամէն բան գրկել . մնա՞ք
բարով կանչեց բարձր ձայնով .
մնա՞ք բարով, որ վկայ էք իմ քա-
շած նեղութեցս : Աերջին ան-
գամ ալ մնա՞ք բարով ըսաց՝ լա-
լով սկսաւ երթալ, ու աչքը նո-
րէն երկինքը դարձուց, հեռա-
ցաւ անկէ . բայց միշտ դէպ 'ի
հոն կընայէր . երթալու ատենը
նր տեսաւ իր հաւատարիմ սի-
րական ֆօլ թու թակը որ ծառէ
ծառ թռչելով ետեւէն կուգար .
Սիրտը չգիմացաւ, թւը երկն-
ցուց ձեռք ըրաւ անունը տալով
կանչեց, որ հետը տանի . նայիս
նայն կէտին թռչունը հոն հա-
սաւ տիրոջը ձեռքին վրայ նըս-

տաւ . և շուտ մը թեւին վրայէն
քաշելով ելաւ թիկունքին վրայ
նստաւ : Ռօպէնսօն գնաց նաւին
եղած տեղը հասաւ , ուր Ռերբաթ
գերին ամէն բան պատրաստած
կըսպասէր իրեն անհամբերօք :

Ուստի առանց ուշանալու նա
ւը մտան նոյեմբերի 30ին . ին-
ներորդ տարին էր որ Ռօպէնսօն
այն անմարդաբնակ կղզին ելաւ :
Առագաստը բացին՝ ճամբայ ե-
լան . հովը պաղ և յաջող , ու
երկինքը պարզ էր . բայց հազիւ
թէ քանի մը մղոն հեռացան
նայիս ծովուն մէջ ապառաժի
մը հանդիպեցան , որ ջրին մէջէն
շղթայի պէս ետեւէ ետեւ բու-
սած էին . որ կղզիին մէկ սարէն
սկսած մինչև ինը մղոն կերթար
ծովուն մէջ : Նայեցան որ վտան-
գաւոր էր ասոնց մէջէն անցնիլ ,
հարկադրեցան նաւը դարձնել
ուրիշ կողմը . որպէս զի պտըտե-
լով կարենան անցնիլ այս ժայ-
ռերէն :

Ընդամենը վտանգաւոր տեղերէն անցնելուն պէս՝ սկսաւ հովը սաստկանալ, և նաւը անանկ առաջ կերթար, որպէս թէ շատ առագաստներ բացած ըլլար. մինչև վախնալով առագաստը ցածցուցին, վասն զի կը վախնային՝ որ չըլլայ թէ սաստիկ հովը զիրենք յափշտակէ. բայց այս զգուշութիւնը օգուտ չըրաւ. որովհետև նաւը նոյն արագութեամբ սաստիկ կը վազէր ալիքներուն վրայէն. ուստի հասկըցան որ հոսանքի (ախրնտրի) մէջ էին՝

Իրաւի Ռօպէնսօն անխոհեմութեաւ և յանգիւնութեաւ զինքը

1 Ծովին տակը խորտուբորտ ըլլալուն շատ լեռներ կը գտնուէին. յայտնի է թէ ջուրը բնապէս կը վազէ գէտ 'ի ցած տեղը լեռներուն մէջ պարտելով, ասկէ կը ըլլայ հոսանք և պտոյտք ծովու, որուն մէջ շատ անգամ վտանգ կը պատահի. ինչպէս եղաւ Ռօպէնսօնին՝ որ այսպիսի հոսանքի մէջ ըլլալով չկրէր թէ ուր կերթայ. բայց այս հոսանքը աւելի մակընթացութեամբ պատճառած էր. վասն զի ջուրը աճելով գէտ 'ի այն կողմը գետիպէս կը վազէր:

փորձանքի մէջ չի ձգեց, այլ
անծային թոյլարու թեամբ այս
վտանգն ալ գլխուն եկաւ . կը-
մխիթարվէր՝ թէ ուրեմն այ վը-
ճիւնն է որ ես ամէն տեղ բոլո-
րովին իրեն յանձնեմ զիս :

Ետ աշխատեցան որ թիով
կարենան ելլել այն ջրերէն բայց
ճար չեղաւ . վասն զի ջրին բըռ-
նուիր զիրենք յափշտակեց կայ-
ծակի պէս կըտանէր . անանկ հե-
ռացան , որ իրենց կղզին կորսն-
ցուցին : Աերենար թէ անկարե-
լի էր այս վտանգէն ազատիլ . ո-
րովհետեւ կէս ժամին մէջ այն-
չափ գացին որ բարձր լեռան գը-
լուին ալ չի կրցան տեսնել Ուս-
տի եթէ այս հոսանքը դադրէր ,
չէին կրնար դառնալ երթալ ի-
րենց կղզին . վասն զի այնչափ
հեռուն ըլլալով կողմնացոյց
(փուսուլա) չունէին , որ նաւը
շտկելով ճամբան դանկին՝

Ռօպէնսօն կողմնացոյց չունե-
նալով անկարելի էր , որ կարե-
նար գտնել իր կղզին , երբ չէր
երևնար : Որչափ մեծ վախու
մէջ էին խեղճերը . կրնայէին որ
ահագին ուղկիանոսին մէջ ճոթ
ցամաք չիկայ , ուտելու բաներ-
նին խիստ քիչ . քան զայս յու-
սահատելու և սոսկալի բան ինչ
կրնար ըլլալ : Անատենը յայտնի
եղաւ որ ճշմարիտ բարեպաշտու
թիւնն ու մաքուր խիղճմտանք ,
եղաւ Ռօպէնսօնին մէկ անգին
գանձ մը այն փորձանքին մէջն
որ այն դառն միջոցին մէջ ա-
ռանց յուսահատութիւն այա-
ւինեցաւ . թէ որ ասանկ չըլլար
ի՞նչպէս կրնար համբերել այս-
պիսի ծանր փորձանաց . շատոնց

հովերը և կիսահովերը , նաև աշխարհքին
չորս կողմը . մէջ տեղը կայ ասեղ մը՝ վրան
գրած շրջահան մագնիսը , որ միշտ գէտ ՚ի
հիւօխ կրնայի . ուստի նաւը որ կողմը դառ-
նայ կ'ի հովը որ կետէն փչե՛ կ'ըյայանե . ա-
սոր գործածութիւն թիւերորդ գարուն սկը-
սաւ : Տէս ճեմ . 138 :

յուսահատելով զինքն սպաննե-
ր, որ շուտով ազատի սարսա-
փելի վտանգէն՝ և անօթի մեռ-
նելէն :

Իսկ գերին տիրոջմէն աւելի
փորձ առաքինի չլլալուն հա-
մար, ընկաւ վերջին յուսահա-
տութե մէջ. մինչև չի կրցաւ այլ
աշխատիլ՝ բացարձակապէս սիր-
տը կոտրելով ձգեց թիերն ու
սկսաւ խեղճութիւնս Թոսկէնսոնին
երեսը նայել յուսահատ կեր-
պով, և անոր հասկըցուց թէ իյ-
նինք ծովն որ մէկէն մեռնինք
յանկարծակի, ու այս վշտալի
դառնութեց ազատինք, որ մեզ
կրօպառնայ :

Թոսկէնսոն մէկէն սաստեց
խեղճ ընելով, և ուզեց քաջա-
լերել սիրտը. ետքը անոյշ խօս-
քով երեսը զարկաւ անոր տկա-
րութիւն՝ որ անձային նախախնա-
մութէն յոյսը կտրեր էր, որ ա-
մէն բան լաւ կըկարգադրէ: Նաև
քիչ խօսքով միտքը ձգեց բոլոր

միսիթարահան խօսքերն որ ըսած էր իրեն առաջուց : Չէ՞ որ՝ կըսէր աշխարհքիս վրայ եղած ամէն բաները նաև մենք ալ նոյն ձեռքին մէջն ենք : Կնքը չէ՞ ուր կիանոս ծովին ստեղծողը : Մի թէ չի՞ կրնար հիմա հրամայել այս ալիքներուն , որուն մէջ չարաչար կըլտանդինք , և մեզ մէկ ասպահով տեղ մը ձգել : Դուն կըմտածես ծովը խղղըլիլ , որ ազատիս անդառնալի վճռէն՝ որ քու վրայ դրված է : Խեղքդ դուրսդ ժողովէ անմիտ պատանի , գիտցիր որ հողիդ անմահ պիտի մնայ յաւիտեանս յաւիտենից անսահման իշխանութե տակը երկնաւորին . և չի կրնար հասնիլ երջանկութեան ասանկ անհնազանդ ըլլալով անոր իշխանութեը . նաև դէմ դնելով բընական կարգաց՝ կուզես խորտակել բռնութեամբ այն կապերը , որով հողին մարմինին հետ կապած է :

Մ. յս փրկարար խրատներս ա-
նանկ դպան Ռւրբաթ գերիին
սրտին՝ որ սկսաւ ամբնչնալ իր
տկարութենը վրայ . մէկէն եր-
կուսն ալ թիերը ձեռք առին
սկսան անդադար քաշել . թէ-
պէտ ամենեւին յոյս մը չի կար ,
թէ կարենան ազատիլ : Ռօպէն-
սօն կըսէր , մենք որչափ որ հո-
ղինիս վրանիս է՝ ջանանք մեր
պարտքն ընել մեզ փրկելու հա-
մար . սակայն եթէ ճարերնիս
հատնի , թող մեռնինք միսի-
թարվելով թէ երկնաւորին
կամքը այս է . նայէ՛ սիրելի եղ-
բայր՝ անոր կամքն է ամենաբարի
և ամենագէտ , անանկ՝ որ մեզի
պէս անմիտ խեղճերուն խելքն
ու միտքը չի հասնիր :

Իսկ հոսանքին արագութիւնը
միակերպ ըլլալով շարունակ յա-
փրշտակէր կըտանէր նաւը , այն-
չափ որ առաջ միայն բարձր տե-
ղերը և լեռներուն ծայրերը կե-
րենային , անոնք ալ կորան . ուս

տի ալ յոյս չի մնաց ազատելու :
Բայց սակայն երբօր մարդկային
հնարքը ճարը կը հասնի, ու ան-
բաղձներուն կորուստը կը մօտե-
նայ, անատենը կը հասնի ամենա-
կարողին ձեռքն, որ բոլոր աշ-
խարհք կը կառավարէ . և մարդն
որ պիտի այն կէտին կորսը վէր,
մէկէն կը փրկի անանկ զարմա-
նալի եղանակով, որ ամենեւին
մտքէն ալ չէր անցած . ինչպէս
որ այս դիպւածիս մէջ յայտնի
երևցաւ :

Սօսականսն բոլորովին յուսա-
հատած էր՝ թէ պիտի կարենայ
ազատիլ մօտակայ մահւանէ .
բայց չարաչար աշխատելով ա-
նանկ հոգնեցաւ որ հարկադրե-
ցաւ ձգել թիերը . նայիս մէկէն
տեսաւ որ հոսանքին վազելը
դադրեցաւ, վասն զի նաւակը
այնչափ արագ չէր երթար և
ջուրը առաջվան պէս խառնի-
խուռն չէր : Նաև դիտեց՝ որ ծռ-
վուն երեսը այս հոսանքին ջուրը

երկուս բաժնած էր անհաւա-
սար . մեծ մասը արագ կրվազէր
դէպ 'ի հիւսիս , և մէկալը այն-
չափ արագ չէր , որ դէպ 'ի հա-
րաւ կրխոտորէր , որուն մէջ
մտած էր նաւը :

Ըստ բանս որ տեսաւ զըւար-
ճանալով կանչեց գերիին քաջա-
լերէ՛ ուրախ եղիր , անձ կուզէ որ
մենք չի մեռնինք . նաև շուտ մը
անոր հասկըցուց թէ իր յոյսը
այ է հաստատէր . անատենը եր-
կուսը միատեղ ուրախուի՞ ձեռք
առին թիերը կըքաշէին , որ հոգ-
նելէն ձգեր էին :

Օջրանալով սիրտ առին
քաղցր յուսով , որ մեռնելէն
սրահեցան . ետքի ճիգը թափե-
լով ելան հոսանքին մէջէն , և
զըւարճութիւն հասկըցան որ քա-
շած նեղութիւնին , և ջանքը սա-
րաս չեղաւ ետքը եկաւ : Ռօ-
պէնսոն՝ որ սորված էր ամէն
բան խորունկ քննելով դիտել
և ուշագիւր ըլլալ , նայեցաւ՝ որ

Հովը կրայ իրենց յաջող ծառայե-
լէ . բացաւ առադաստը հովին
տվաւ, ու երկու մանր առադաստ
ներն ալ բացաւ, որ շուտով կա-
րենայ ելլել այն տեղերէն ու
մտնել խաղաղ ծովուն մէջ :

Վերին ուրախութիւն չի տէր
թէ ինչ ընէ . նայիս ցաթկեց
փաթթը վեցաւ տիրոջը . իսկ
տէրը աղաչեց, չափաւ որէ ուրա-
խութիւն այն միջոցին մէջ, մինչև
բոլորովին ազատին անկէ . վասն
ղի շատ աշխատանքի կարօտ էին,
որ բոլորովին ազատ ըլլան վտան-
դէն ու դառնան իրենց կղզին :
Վերջապէս ելան այն գէշ ջրե-
րուն մէջէն մտան խաղաղ ծովը .
սակայն իրենց կղզին անանկ հե-
ռացաւ որ հազիւ թէ սե կէտի
նման հորիզոնին ճոթը կերե-
նար : Արոնք անդադար թի քա-
շելով, և յաջող հովը գործա-
ծելով առաջ կերթային, որ դէպ
'ի արևելեան կողմը կղզին կը-
տանէր նաւը յաջողութիւն ուր

որ շտկեր էին . նայիս մէկէն տե-
սան կողին քանի մը լեռները :
Երթանք սիրելի կրօնք Ռօպէն-
սօն . որ նաւին առաջը նստեր էր ,
կռնակին կողմն էր կողին . եր-
թունք բարեկամ , ահա մեր քա-
շած նեղութեց վերջ եղաւ : Աս-
կէ ետեւ մեզի չի վայլեր տեղ եր-
թալ . դառնանք մեր բնակարա-
նը նստինք : Այս խօսքս չի
լմբնցուցած , նայիս յանկարծ ,
նաւը անանկ սարսեցաւ որ թի-
երը ձեռքերէն ելան , ու իրենք
ալ ընկան նաւուն գողը . մէկէն
ալիքները նաւուն մէջ դալով
ջուրը ծածկեց զիրենք , մինչև
մնացին ողորմելիները անշարժ .
որ ինչ կերպ ըլլալը հետեւեալ
դիպւածով կիմացվի :

1 Ահա Ռօպէնսօնին անպաշտօն յոյսը
այս վտանգէս ալ զիրենք ազատեց . որ ոչ
երբէք ամբնցուցեր էր զինքը . վտան զի թէ
հաստատ յոյսը չի կորսընցրնէ մարդը . որ
չափ մեծ վտանգի մէջ լինի՝ այս ապաւինե-

ԻԱ. Դիպաած .

Ռօպէնսօն առջի վտանգէն
 հազիւ ազաաեր էր, նորէն ընկաւ
 ուրիշ վտանգի մէջ, որ առաջի-
 նէն շատ ծանր էր. վասն զինա-
 ւակը մէկէնիմէկ ցամաքընստաւ
 մնաց անշարժ ալիքները մէջը կը
 լեցվէին . եթէ իրաւ քարի վրայ
 հեծած ըլլար, անտարակոյս կը-
 կորսրվէին : Ռօպէնսօն շուտ մը
 թիովը փորձեց նայեցաւ, որ
 ջրին բարձրութիւնը երկու ոտքէն
 աւելի չէր . ուստի յօժարութիւն
 ցաթկեց ծովուն մէջ : Ետէն
 ալ գերին ջուրը մտաւ . ու իրա-
 րու սիրտ տալով կընայէին թէ
 ինչ պիտի ըլլայ . ետքը տեսան՝
 որ նաւը չէ թէ քարի վրայ էր,
 հասպա աւազի վրայ խրած էր .

լով չի շփոթիր թերահաւատութիւն . ուստի
 մեծ միտթարութիւն է վշտացելոյ Ռօպէնսօ-
 նին այս դիպաածը, որուն նմանելով պէտք
 է սուսալինիլ այ ամէն նեղութեց մէջ :

երկուքն ալ խրե՛նց ուժը միացը-
նելով կը հրէին գէպ 'ի ջրին խո-
րունկ գին, որ հանեն անկէ .
հուսկ յետոյ աշխատելով նաւը
վտանգէն ազատեցին յաջողութիւն :
Նաւուն մէջի ջուրը սլարպեցին ,
որ լեցուն ըլլալով շատ աշխատե-
ցան մինչև որ թիով և ամփոփին
ջուրը դուրս թափեցին : Ետքէն
որոշեցին որ աւելի զգուշութիւն
երթալու համար՝ միայն թի քա-
շէն առանց առագաստի , որպէս
զի ազատութիւն կարենան նաւը
շտկել ու զաճներնուն պէս : Նա-
ւը դարձուցին գէպ 'ի ցամաք
լեզուն՝ որ քովէն անցնին , յու-
սալով թէ շուտով կը վերննայ ,
սակայն և ժամ դացին չի կրցան
վախճանին հասնիլ , որ շատ եր-
կրնցած էր հիւսսիէն հարաւ : ՌՁ
պէնսօն տեսաւ որոշեց որ 9 տա-
րի առաջ հոն այն սոսկալի ալե-
կոծութիւնը քաշեր էր և հոն ծովն
էր ընկած , և նոյն աւազն էր որ
առջի անգամ նաւը խրեցաւ ա-

Լէկոծու թիւ : Աւրդ՝ որովհետեւ
Ռօպէնսօնին գտնուլած տեղը
հանդարտ էր ծովը, հանդիստ
կրնար առաջ երթալ. ուստի թի
քաշելով ջանացին, որ կղզին
հասնին, որ կերէնար թէ շատ
հեռուն չէ : Հուսկ յետոյ հա-
սաւ նաւը Ռօպէնսօնին կղզին,
արեգակը ծագեր էր լեռներուն
ծայրը. ելան ցամաքը հանդէ-
ցան, թէպէտ անհնարին հոգ-
նած էին. բայց անանկ սոսկալի
վտանգէն ազատելուն համար՝
չնորհակալ ըլլալով կուրախա-
նային : Բոլոր այն օրը երկուսն
ալ բան չէին կերած նաւուն մէջ,
մինչև որ ցամաքն ելան. անոր
համար իրենց բնակարանը չի
դացած նստեցան հետերնին ա-
ռած պաշարը կերան : Աերակու-
րէն ետև տարին նաւը ծոցի
կամ (խոյի) մը մէջ կապեցին,
ու նաւուն մէջ դրած բաները ա-
ռին բնակարանը դացին :

Ռօպէնսօն ու գերին պառ-

կեցան, բայց գերին մէկէն խո-
րունկ քուն մտաւ, իսկ Ռօպէն-
սօն ջերմեռանդ սրտով շնորհա-
կալ կըլլար այսնոր պարգևացը
վրայ, որ ըրաւ իրենց. ետքը ինքն
ալ պառկեցաւ քնացաւ :

Միւս օրը նախաճաշիկն ընե-
լու ատենը ընկերոջն ըսաց, թէ
պատրաստ եղիր որ միատեղ նու-
րէն ճամբայ ելլենք երկրորդ
փորձմ' ալ ընենք : Աճ չընէ,
ըսաց գերին : Արկնեց Ռօպէնսօն
թէ ուրեմն դուն միտքդ դրերես
որ ինձի հետ միատեղ կեանքդ
անցընես այս կղզիին մէջ, որ
տեղ մը չերթաս : Հրամերես ը-
սաւ. միայն թէ հայրս հոս ըլլար :
Հայր ունիս որ ըսաւ : Արնայ ըլ-
լալ որ ըսաց ես բունըլլելէս ետե
մեռած ըլլայ :

Այս միջոցիս մէջ Ուրբաթ
գերիին սիրան ելաւ, անանկ
կսկըծաց որ կերակուրը ձեռքէն
ձգեց, ու սկսաւ աղբիւրի պէս
արտասունք թափել սաստիկ ալ-

լով: Աօպէնսօն չի կրցաւ ինքը
զինքը բռնել ճնօղքը միտքը գա-
լով . ուստի երկուքը միատեղ
սրտերնին ցաւելով իրենց ճնօ-
ղացը վրան՝ լացին երկան ատեն
առանց խօսելու: Ետքը Աօպէն-
սօն ըսաց . մի՛ լար սիրելի՛ Աւր-
բաթ, քու հայրդ պէտք է որ
ողջ ըլլայ, շուտով կերթանք կը-
դրտնենք ու հօս կըքերենք:

Արչափ մեծ եղաւ գերիին
ուրախութիւնը այս բանս որ լսեց,
խելքը գլխէն դնաց, չի կրցաւ
իր աղաղակը բռնել, զանազան
շարժմունքներով Աօպէնսօնին
ոտքը փաթթելեցաւ, և չուզեց
թող տալ. նաև սրտին հառա-
չանքը թող չէր խտար՝ որ բան մը
խօսի:

Ի՞նչ զարմանալի բան էր որ-
դիական սէրը այս վայրենի մար-
դուս, որ հօրմէն ո՛չ կրթութի՛
մը առած էր, և ո՛չ օգտակար
բան մը սորված էր . միայն իրեն
ճնելուն պատճառն էր հայրը

անանկ ողորմելի վիճակի մէջ . սակայն բնութիւնը իրեն սորվեցուցեր էր , որ նոյն էտե ծնողքը սիրէ , անոր համար այսչափ կողբար : Հաստա ո՞րչափ մեծ ամօթ է մեր մանկանց , որ այսչափ իրենց ծնողաց բարիքը տեսեր են , այսչափ կրթութիւն աւեր են , որ վայրենի մարդումը չափ ծնողացը վրայ գութ չունին :

Իրաւ որ նո՞ւ ամէն մարդու սրտին վրայ գրեր է սէր և երախտագիտութիւն ունենալ ծնողաց վրայ . ո՞հ քանի սոսկալի հրէշ է՝ թէ որ ասանկ քաղաքական մարդկանց մէջ այսպիսի տմարդութիւն ըլլայ , որ ծնողքնին չեն պատուեր . և ասով այն բնական օրէնքը սրտին մէջէն կաւրեն , ամենեւին գութ մը չունենալով ծնողաց վրան . մանաւանդ թէ վիշտ և նեղութիւն տալով անոնց : Արդարև ասանկ հրէշաւոր գազաններուն քովէն պէտք է փախչիլ . վասն զի այս բանս ժան

տախտ է ընկերութեան , և մեծ
մահացու մեղք . անանկ որ
շատ չի ուշացընէր , շուտով
այ ասեղ պատիժը կը թափէ
գլխուն :

Արբոր գերիին ուրախական
այլայլութիւն քիչ մը անցաւ :
Ռօպէնսօն հարցուց թէ կրնաս
նաւը մինչև ձեր եղած կղզին
տանել . ուղեց ապահով ըլլալ ,
որ երթալու ատենը մէկ վտանգ
մը չի հանդիպի , ինչպէս առաջ
պատահեցաւ : Ուրբաթ գերին
հաստատեց , թէ այնչափ լաւ
գիտեմ այս ճամբան որ վստա-
հութք գիշերն ալ կրնամ եր-
թալ . վասն զի շատ անգամ ե-
կեր գացեր եմ կրսէր այս կղզ-
զին իմ քաղաքացիներուս հետ
տօնախումբութի կատարելու մեր
յաղթութիւնը համար , որ շատ
անգամ պատահած է :

Հարցուց Ռօպէնսօն թէ ու-
րեմն դուն ալ ուրիշ վայրենի
մարդկանց պէս կընէիր , որոնք

Թ չնամիները բռնեն կուտեն :
Պատասխանեց գերին , թէ ասոր
տարակոյս չի կայ : Գուն ալ քու
բաժինդ կառնէիր ըսաց . չրա-
մերես ըսաւ , բայց վայ ինձ , չի-
տէի թէ մեղք է : Չարցուց թէ
այս կղզին ո՞ր կողմը կելլէիք
հասարակօրէն : Մենք միշտ հա-
րաւային կողմը կելլէինք՝ ըսաց .
վասն զի այն տեղը ամենեւին մօտ
էր մեր տեղին ուսկից որ կու-
գայինք . նաև շատ քօքօյի ծառ
կը գտնէինք հոն :

Ռօպէնսօն զարմանալով իմա-
ցաւ նոյն ողորմութիւն . որուն միշտ
պարտական էր շնորհակալ ըլ-
լալ , և փառաբանել արարիչն՝
որ զինքը հիւսիսային կողմը բե-
րեր ձգեր էր . որովհետև թէ որ
հարաւային դին եղած ըլլար ,
շուտով կերակուր կըլլար վայրենի
մարդկանց : Անատենը Ռօպէնսօն
խօսք տվաւ գերին թէ ետքէն
կերթանք հայրդ փնտրուէնք կը
գըտնենք : Նաև անոր հասկըցուց

որ մէկէն այս բանը շեմ կրնար
ընել . վասն զի այս եղանակս
մասնաւորապէս պարտէ զնեքը
փորելու և բան տնկելու ատեն
է . ուստի ժամանակ չունէր
ձգել անկէ հեռանալ :

Այա երկուքը միատեղ սկսան
աշխատիլ գետինը փորել մէկը
մէկէ աւելի ջանալով : Իսկ պա-
րապ ատենը կաշխատէին որ
գործիքնին աւելի կատարելա-
գործեն : Ռօպէնսօնին համբե-
րու թին ու ճարտարմտութիւն
միակերպ զարմանալի ըլլալով,
գիւտ հնարեց ու երկրագործի
գործիք մը շինեց , թէնպէս ու-
րիշ բան չունէր , բայց եթէ սուր
քար մը ունէր , որով կը ծակէր
այս գործիքը՝ ակռաներ անցը-
նելու համար . այս գործիքը
օգտակար համարեց , որ ժամա-
նակով կրնար իրենց պէտք ըլլալ
Գերին ալ իր կողմանէ սուր քա-
րով մը շինեց երկու բրիչ , ա-
նանկ կարծր փայտէ՝ որ եր

կաթի տեղ կըբռնէր ։

Սօսկէնսօն ո՛չ միայն կըհոգար իրեն պէտք եղած բաները, այլև կըմտմտար որ իր բնակարանը քիչ քիչ զարդարէ ։ Ասոր նման միշտ աշխարքիս մէջի բաները առաջ եկան ու արւեստները հնարեցին ։ Այսպէս աշխարքիս մարդիկ պարտաւորեցան ուրիշ բան չի մտածել, բայց եթէ անանկ միջոցներ գտնել, որով կարենան աղէկ ասորիլ ապահովութիւն չունէին կամք անանկ արւեստներ ծաղկեցընել, որ կըծառայեն միօրինակ գեղեցկացընելու շրջակայ առարկաները, կամ թէ հեշտութիւն անանկ բան խնդրել, որ իրենց ու անասնոց մէջ հասարակ են ։

1 Այսբնիները երկրթէ բան չենէլ շիտանն . անոր համար սակզօղը այն երկիրները անանկ ծառեր բուսուցեր է՝ որ փայտերը խիստ կարծր ըլլալով, երկաթ գործիքի տեղ կըբռնեն . գրեթէ երկրագործներուն ամէն բանը անկէ է ։

Սակայն հազիւ թէ մարդիկ
իրենց ապահովութիւնն ու ապ-
րուստը հոգացին, նաև խնդրե-
ցին նախ հարկաւոր բաները,
ետեւէն բերկրական բաներն ալ
հնարեցին, և օգտակարին հետ
գեղեցիկն ալ սահմանեցին : Այս
կերպով նախ և առաջ ամէն բան
գտնելուց ալ, ետքը կատարելա-
գործեցաւ, ճարտարապետութիւնը,
քանդակագործութիւնը, սլափե-
րահանութիւնը, և այլ նման ար-
ւեստներն որ կը ճանչնանք աշա-
փական արւեստի անունով¹ :

1 Արւեստն է կատարելութի մտաց ար-
ւեստաւորին, որ ուզած բաները կանոնով
կըշինէ : Բայց հին ասե՛նէն ՚ի վեր երկուս
կըբաժնըվի արւեստը, Աշափան և Մէտե-
նութան : Աշատականը առաջ ազնուական-
ները միայն կըսորվէին . որ են՝ Քերական-
նութի, Բանաստեղծութի, Երաժշտութի,
Բժշկութի, Նկարչութի ևն . Իսկ մեքենա-
կանը՝ ծառաներուն գործքն ըլլալով Ծա-
ռայան ալ կըսվէր, որ է Հիւսնութի :
Դարբնութի, Երկրագործութի . ևն : Տես
ճեմա՛ . 11 :

Աօսպէնսօն սկսաւ զարդարել
և գեղեցկացրնել իր սլարտէզը ,
պէսպէս ձևեր և քառակուսիներ
կտրեց . աղէկ մը կարգաւորե-
լէն ետև , լայն ճամբաներ բա-
ցաւ՝ չուանով չափեց , ծառա-
տունկներով պէսպէս բաներ շի-
նեց խուցի նման , կենդանիի
նման , ևն :

Իմէն մէկ պարտէզին մէջ զա-
նազան բաներ տնկեց : Ասոնց
մէջը լէմօնի ծառեր ալ աճե-
ցուց , որ ամէնէն օգտակար ըլ-
լալով ասդին անդին կղզիին մէջ
բուսած էին : Շատ մատղաշ ծա-
ռերու վերայ հացի ծառի ճիւ-
ղեր պատւաստեր էր . որուն ու-
րիշ մէկ տեսակն ալ տեղ մը
գտեր էր՝ հոն աճեցուց :

Կերին այս գործողութեցս
վրայ զարմանալով հաստատեց ,
թէ չեմ կրնար իմ զարմանքս
յայտնել . և խելքս չի հասնիր՝
թէ ինչպէս կըլլայ այս պատւա-
տին ու կաճի . թէ որ Աօսպէն-

սօճը չի ցցնէր չի յայտնէր իրեն՝
ամենեւին չէր հաւատար :

Յետոյ գեանիխնձոր , և շատ
մախղ ցանեց՝ լաւ աճեցան . և
ինչպէս որ երկիրս առանց մշա-
կութե էր հաւանականապէս ,
և առանց փորելու վարուցան
կրլար աշխարհքիս ստեղծված
ատենը , այսպէս հոն ալ ինչ որ
կրցանէր , ուղածէն աւելի կը-
բաղմանար , ու քիչ աշխատան-
քով առատապէս կը պտղաբերէր
իրենց :

Արբէմն երբէմն թօռը կառ-
նէր ձուկ բռնելու կերթար .
գերին ալ անձրև եկած ատենը
ձուկ կը բռնէր : Շատ անգամ
այնչափ շատ ձուկ կը բռնէին , որ
չէին կրնար ուտել , մնացածը
թող կուտային որ երթան . վն
զի աւելորդ տեղը աղէկ չէ այ
պարգևը գործածել կըսէր գիտ-
նական Ռօպէնսօն , և պէտք ե-
ղածէն աւելի բռնելն է գարշե-
լի անդթութի . որ պարաս պ տե-

ղը այնչափ կենդանի կըմեռցը-
նեն, որոնք մարդու զէնմը չու-
նին . նաև պէտք եղածէն աւելի
բան մը չենք կրնար գործածեր
առանց մեղադրութե :

Չուկ բռնելէն ետև հասա-
րակօրէն կըլուլային . Ռօպէնսօն
խիստ կըզարմանար գերիին
վրայ, որ ձկան պէս ծովուն տակ
կըմտնէր կելլէր . հոն բարձր
ապառաժ մը կար, կելլէր ծայ-
րէն կրնետվէր ծովը և ժամա-
նակ մը ջրին տակը կըմնար, մէ-
կէն ջրէն դուրս կելլէր զանա-
զան շարժմունքներով երբեմն
կռնակին վրայ կըպառկէր, եր-
բեմն ալիքներուն հետ կըխա-
ղար . անանկ անկարծելի բաներ
կրնէր, որ տէրը զարմանք կը
քաշէր : Ռօպէնսօն մտածելով
կըզարմանար մարդուս բնական
յաջողութեը վրայ . որ ամէն
կերպ բան ընելու կըյարմարի,
երբոր փոյթ կունենայ մանկու-
թե ատենը ինք զինք կըթելու :

Արբէմն զըւարճանալու հա-
 մար որսորդութի կրնէին. գե-
 րին շատ յաջող կը գործածէր
 աղեղն ու տէգը, լամայի ձագեր
 և թռչուններ կը դարնէր իրենց
 պէտք եղածին չափ. վասն զի
 ինչպէս ըսինք՝ Աօպէնսօն գա-
 գազանական անդթութի կըսե-
 պէր միայն զըւարճութե համար
 կենդանի մեռցընել անօգուտ
 տեղը: Աօպէնսօնին գերազան-
 ցութիւր գերիին վրայ՝ էր խել-
 քին և ճարտարմութեը կողմա-
 նէ. նմանապէս գերին ալ անկէ
 շատ պակաս չէր խելքով. ունէր
 աղէկ ճարպիկութի, և օգտա-
 կար արւեստ, որ տէրը մինչև ան-
 ատենը չէր գիտէր. սակորէ բա-
 ներ շինել գիտէր, քարէ և խե-
 ցիներէ զանազան պիտանի գոր-
 ծիքներ կրնէր. շատ յաջող էր
 փայտէ և տախտակէ բաներ
 հնարելու, ան անկ ճարպիկ էր և
 գեղեցիկ կը շինէր՝ որ կարծէիք
 թէ երկըթէ գործիքներով չի-

նաճ են. զորօրինակ պատահ-
մամբ գտաւ թեւի ոսկոր մը, ա-
ւաւ շինեց քերիչ (ըսէնտէ) .
գտաւ մէկ ճիւղմը բուստի (մէր-
ճանի), գործիք ըրաւ . խեցի
գտաւ, դանակ շինեց . կարծրա-
ցած ձկան կաշի մը գտաւ, խար-
տոց շինեց : Ահա այս օգտակար
գործիքներով յաջողու թէ շինեց
տան պիտանի բաներ մեծ ու
պզտիկ, որ աւելի հանգիստ եղաւ
իրենց վիճակը ամէն բան հնա-
րելով :

Գերին սորվեցուց Աօպէնսօ-
նին արւեստ մը, որ ծառի պը-
տուղներէն հաց շինէ, որ խիստ
հարկաւոր էր . վասն զի հացի
համ ունէր, ու հացի պէս սը-
նունդ կուտար. վայրենի մարդիկ
առանց պատրաստու թէ այս
հացը շինեն կուտեն . բայց Աօ-
պէնսօն աման մը կըտաքցընէր,
ու վրան կեփէր զգուշու թէ, որ
կատարեալ հաց կըդառնար :

Ետոյ սորվեցաւ գերիէն

քաքայօյին պտուղը եփել, որ առաջ գտեր էր. այս պտուղները բոհրելով կըլլար մէկ համով բան մը սննդարար: Աօպէնսօն՝ որ միշտ բան փորձել կըսիրէր, այս բոհրած պտուղներն առաւ երկու տափակ քարի մէջ դրաւ մանրեց ալիւր ըրաւ, ետքը կաթով եփեց. երբոր կերաւ՝ տեսաւ որ չիքօլած է, անպատմելի ուրախացաւ:

Եւ այսպէս օրէօր յայտնեցան Աօպէնսօնին նոր նոր գիւլաճներ, որով իր հարկաւոր և օգտակար բաները կըլէցընէր: Սակայն իր սովորութիւնը չէր փոխէր. միշտ կըջանար որ քիչով շատանայ, և պարզ բաներ ուտէ չտփաւոր:

Ենկէ ետեւ երկուքը միատեղ կղզիին հեռու տեղերը կերթային կըպտըտէին, շատ անգամ բոլոր կղզին կըշրջէին. մանաւանդ որ հօլը դէմ ըլլալով վայրենի մարդիկ չէին կրնար հոն

մօտենալ . ուստի առ ի թ գտնել-
լով շատ նոր բաներ տեսան՝ որ
իրենց օգտակար կրնար ըլլալ :

Արդ պարտէզին աշխատանքը
լմընցաւ . որ դրին որ ճամբայ
էլլեն երթան գերիին հայրը
գտնեն . սակայն որչափ որ եր-
թալու ատենը մօտեցաւ , այն-
չափալ Ռօպէնսօնին մտմը տուքը
սաստկացաւ : Եթէ այս վայրենի
մարդիկ զիս թ շնամիտ տեղ դնեն
կրսէր , կամ թ է քեզ չի ճանչ-
նալով կերակուր ըլլանք գազան
մարդկանց , ինչպէս սիտի ըլլայ .
ամենևին չէր կրնար գերիին
վրայ վստահանալով այս կաս-
կածները մէկ դի դնել :

Իսկ գերին ամ կերպ երդու-
մով հաստատեց , թէ այդ ամէն
կասկածներն են պարզ երևակայ-
ութիւն . որովհետեւ աղէկ կը-
ճանչնար իրեն քաղաքացիները ,
երդում կրնէր՝ թէ անհնարին
է որ ծուռ նային մէկի մը որ
իրենց թ շնամի չէ : Ռօպէնսօն

լաւ հաւանեցաւ թէ գերին իրեն
ասանկ հաստատուք չէր վկայէր,
թէ որ փոքրիկ տարակոյս մը ու
նենար. ուստի բոլոր ունեցած
կասկածանքը նետեց, ու գերի-
ին հաւատարմութիւն վրայ կաս-
վեցաւ, և բարի հաւատքով որ-
չեց միւս օրը առագաստը բանալ
ճամբայ ելլել:

Մ.յս խորհրդով նաւակն որ
ցամաքը քաշէր էին, ջուրը ձգե-
ցին. և նոյն իրիկունը գեանիխըն-
ձորներ եփեցին, և ուրիշ պա-
շարներ պատրաստեցին գրեթէ
ծ օրւան բան: Գերին յայտնեց՝
թէ այս պարագայիս մէջ ճամբու
համար ուրիշ կիրակուր ալ կըր-
նամ պատրաստել: Սորվեցուց
տիրոջը նոր կերպով բոլորը միա-
տեղ խորվելու մէկ լամայի ձագ
մը քիչ ժամանակին մէջ, որով
միտը աւելի կակուղ և համով
կըլլար:

Մ.յս բանիս համար գեաինը
փոս մը բացաւ երկու օտնաչափ

խորունկ, և մէջը լեցուց չոր փայտեր և տափակ քարեր, կրակ վառեց, ու վրան կախեց լաման. կըրակին վառելովը և բոցովը կատարելապէս մազերը խանծեց. յետոյ քերեց վրան խեցիով անանկ մաքրեց, որ կարծէիք թէ տաք ջրի մէջ խաշած մաքրած է: Նոյն խեցիով լամային փորը բացաւ սյարպեց: Այսչափ ատենիս մէջ կրակն ալ հասաւ, ու փոսը չորս դիէն տաքցաւ, մէջի քարերն ալ կրակ դարձան: Ազգուշու թ'ք մէկ դի քաշեց կրակներն ու քարերը, որչափ որ պէտք էր փոսին տակը գոցելու համար թողուց: Այս քարերուն վրայ քօքոյին տերեւներէն շարեց, լաման ալ վրան դրաւ՝ ուրիշ տերեւներով ալ վրան գոցեց շուտով, և մնացած քարերն ալ վրան լեցուց, բոլորն եղաւ գետնի թոնիր մը:

Վանի մը ժամ անցնելէն ետեւ հանեց լաման այն թոնիրին

մէջէն . Ռօպէնսօն որ կերաւ
զարմացաւ համին վրայ . վասն
զի անանկ կակուղ անանկ պատ-
ւական համեղ էր միսն՝ որ չի
կրնար ըլլալ : Եւ այսպէս այս
կերպը սորվելով շատ անգամ
ասանկ կեփէր՝ :

ԻԲ . ԴԻՊՍԺ .

Ռօպէնսօն և գերին ամէն
բաներնին պատրաստելէն ետև՝
պառկեցան քնացան , կէս ժամ
անցաւ՝ Ռօպէնսօն մէկէնիմէկ
արթընցաւ ահաւոր կայծակին
ձայնէն , որ փայլատակեց զար-
կաւ նոյն կէտին մէջ : Արոտման

1 Օգտիդ կղզիին բնակիչները իրենց ջը-
ները ասանկ կեփէին կուտէին . երբոր հոն
գացին ինկիլիզները կերան այն մսէն . որ
խիստ համով ըլլալով շատ զարմացան : Այն
զի անոնց շները միս չեն ուտեր , հաստ
պտուղ կուտեն . անոր համար մօին համն
ալ շատ տարբեր է մեր աշխարհքի մսէն , և
հարկաւորապէս համով կըլլայ :

ձայները սոսկալի կըլսվին ,
գեանաշարժութիւնը մէկ դիէն ,
փայլակն ու ալէկոծութիւնը մէ-
կալ գիէն : Ռօպէնսօն ձայն տա-
լով գերիին կըսէր , ե՛լ նայէ՛ :
Աչքը բացաւ գերին՝ սր ան ըսե-
լով . ի՛նչ պիտի ըլլայինք կըսէր ,
թէ որ ծովուն վրայ գտվինք :

Եւ յս միջոցս հեռուէն լսեցին
թնդանօթի ձայներ . գերին կար-
ծեց թէ որոտում է , իսկ Ռօ-
պէնսօն հաստատ հասկըցաւ թէ
թնդանօթի ձայն է . ուրախա-
նալով մէկէն ելաւ վառարանին
քով վազեց , ընկերոջն ալ ըսաց
որ ետեւէն երթայ . քաշեց մէկ
վառած փայտ մը առաւ ու շուա-
նէ սանդուղէն վեր ելաւ . գե-
րին ալ ետեւէն ելաւ , բայց չկ-
տէր թէ տիրոջը միտքը ի՛նչ է :
Ռօպէնսօն պատրաստվեցաւ մեծ
կրակ մը վառելու լեռանը վրան
որ նշան տայ ծովն եղողներուն .
որպէս զի գիտնան թէ կղզիին
մօտ են , և հօն ապահովութիւն

օգնու թի կրնան գտնել . որով
հետե անտարակոյս գիտէր՝ թէ
կղզիին մօտ նաւ կայ վտանգի
մէջ . և թնդանօթին ձայնը
յայտնի նշան կուտար օգնու թի
հասնելու : Սակայն կրակին բո-
ցը հազիւ թէ վեր ելած էր՝ ա-
նանկ անձրե մը վրան եկաւ , որ
բոլոր կրակը մարեց : Աօպէնսօն
ու գերին հարկադրեցան բնա-
կարանին մէջ նստիլ , որպէս զի
անձրեէնչի թրջին : Երկինքին որո-
տու մը ծովին գոչու մը և զարհու-
րելի փայլակները աւելի սաստ-
կացան . թէպէտե այսչափ սոս-
կալի ազազակներ կըլլային , բայց
Աօպէնսօն մտադրելով երբեմն
երբեմն թնդանօթի ձայն կառ-
նէր . վերջապէս տարակուսե-
ցաւ՝ թէ այն ձայնը չըլլայ թէ
ամպի գոռալ ըլլայ հեռուն :

Վ վերայ այսը ամի բոլոր գի-
շերը սիրտը խղճալով՝ երեակայ-
ու թիւնը գինքը տանջեց , միտքը
կրբերէր որ մօտ տեղ նաւ մը

ալէկոծու թիւ վտանգի մէջ է :
Աս ալ կրմտածէր որ նաւապետը
թէ որ այս ահագին վտանգէն
ազատի, արդեօք զիրենք նաւին
մէջ կրնգուենէր, ու եւրոպա կը-
տանէր : Շատ անգամ ելաւ
կրակ վառեց, ամէն անգամ
անձրեւը մարեց. ուրիշ ճար չի
գտաւ օգնու թիւ ընելու խեղճե-
րուն, որ վտանգաւոր ալէկոծու-
թե մէջ կը չարչարվէին՝ ինչպէս
կը կարծէր, միայն աղօթք կընէր
այ անոնց համար կաղաչէր ջեր-
մեռանդուք, որպէս զի այն մեր-
ձաւոր վտանգէն ազատէ խեղ-
ճերը : Արովհետեւ (կըսէր) ան-
ային բարու թիւ միշտ բարի կընէ
բարիներուն և առաքինիներուն,
ու ինչ որ կուտայ՝ բարի է :

Ղաւաթուն դադրեցաւ այն
ահագին փոթորիկը . իսկ Աօ-
պէնսօն գերիին հետ միատեղ
ելաւ մէյմը վախնալով մէյմը
յուսալով ծովուն քով գնաց, որ
նայի թէ ինչ կար և ինչ էր պա-

տահաճ, աղէկ թէ գէշ, Բայց մէկէն աչքերնուն երեցաւ մէկ տրամալի բան մը՝ որ Աօսպէնսօնին սիրտը վշտացուց, և գերին յուսահատեցաւ. իբր զի ալէկոծութիւն իրենց նաւը առեր տարեր էր մեծ ծովը. սկսան ողբալ արտասունք թափելով, գերին յուսահատելով սիրտը կօտրեցաւ՝ երբոր տեսաւ թէ իր բերկրալի յոյսը ոչնչացաւ, որ պիտի երթար հայրը գտնէր :

Եւ զիսկին երեսին գոյնը մեռելի գոյն դարձաւ, լեզուն կապվեցաւ, չէր կրնար խօսք մը արտաբերել. աչվըները մըթնելով գետինը կրնայէր, և բոլոր մարմինը կը դողար. որպէս թէ հոգին մարմինէն պիտի զատվէր՝ մահուան դուռը հասածի պէս : Աչքէն արտասունքը աղբիւրի նրման կը վազէր. սրտին հառաչանքը՝ խօսքը կարգելուր. երբեմն կուրծքին կը զարնէր, և երբեմն մազերը կը փեթ թէր : Իսկ

Ռօսպէնսօն տեսաւ որ իր անբող
գուժի ըամէն տեղ յայտնի կըլ-
լայ, հարկ եղաւ որ ուրիշին ալ
ցաւակից ըլլայ, ու մխիթարէ .
ուստի գերիին յուսահատուէր
վրայ սիրտը ցաւելով կըմխիթա-
րէր և կըջանար այսպիսի խելա-
ցի խօսքերով սիրտը զօրացնէ .

Ըստ բան զուրցելէն ետև
ըսաց քաղցրութիւն . ո՞վ գիտէ
սիրելի, կընայ ըլլալ որ մեր նա-
ւուն կորուստը մեզի աւելի օգ-
տակար ըլլայ . Ո՞վ գիտէ թէ այս
փոթորիկը ուրիշ կողմանէ ինչ
օգուտ ետքը պիտի բերէ թէ
մեզի, և թէ ուրիշներուն . Արդ-
նեց գերին դառնութիւն, թէ ինչ
օգուտ պիտի բերէ . զրկեց մեզ
մեր նաւէն, ահա շահը . Իրաւ
է ըսաց, որովհետև մարդ ենք՝
չափաւոր է մեր միտքը, և տե-
սութիւնիս կարճ է . մենք հիմա
ուրիշ բան և օգուտ մը չենք տես-
ներ այս փոթորիկէն, բայց ե-
թէ մեր նաւին կորուստը, Գուն

կաւտանս որ անձ ամենաբարին ան-
 հուն իմաստութիւն ուրիշ պատ-
 ճառ մը չունենայ այս փոթորի-
 կը տալու . ինչպէս քու տկար
 միտքդ կը համարձակի դատաս-
 տան կտրել և շափի մէջ դնել
 անսահման խորհուրդը ամենա-
 կալին :

Պատասխանեց գերին, թէ
 ճշմարիտ է բանդ ընդհանրա-
 պէս . բայց մեզի համար մասնա-
 ւորապէս ինչ օգուտ կրնայ ու-
 նենալ այս ալէկոծութիւն : Այս
 բանը ինձի կը հարցընես՝ ըսաց .
 ահա ամենագէտը անանկ կը կա-
 ռավարէ ընդհանուր տիեզերս ,
 որ խելք ու միտք չի հասնիր .
 մարդ կրնայ շատ բանի վրայ
 կարծիք ընել դատաստան կը տ-
 րել . բայց ո՞վ կարօղ է հաստա-
 տել , թէ ճշմարիտ է : Արնար
 ըլլալ որ մեր կողմին վրայ մա-
 հաբեր արտաշնչութիւն , և թու-
 նաւոր գոլորշիք մը գար . այս
 փոթորիկն է զաւ՝ որ ցրվէ տանի :

ու մեզ վտանգէն պահէ, որ կըր-
նար հիւանդութիւն և մահ պատ-
ճառել: Կարելի էր թէ մեր նա-
ւակը թէ որ մնար, որուն վրայ
այսչափ կըկսկըծանք, մեզ կոր-
սընցնէր: Կրնար ըլլալ որ
բայց ինչո՞ւ համար կրնար ըլլալ:
բաւական չէ՞ մեզի գիտնալ, թէ
ի՞նչ ամենաբարին է, որ ըստ իւր
կամայը կուզէ՞՝ ալէկոծութի կը-
հանէ, կուզէ՞՝ կըդադրեցնէ, և
ամենայն արարածք կըճանչնան
իրենց արարիչը իմաստուն հայր
ամենադժած: Գերին զասոնք
լսելով ինքն իրեն եկաւ ու սկը-
սաւ ամբնչնալ սխալանացը վը-
րան, և շատ զգջացաւ ըրած տըր-
տունջին համար, ու բոլորովին
այ արդար դատաստանին հնա-
զանդեցաւ: Սակայն Աօսպէնսոն
անդադար ծովուն երեսը կրնայ-
էր, որ նաւ մը բան մը տեսնէ:
բայց ուրիշ բան չի տեսաւ, միայն
ընդարձակ ծով: Աւստի հետե-
ցուց թէ խաբւելը է. և միտքն

որ դրեր էր թէ թնդանօթի ձայն
էկաւ , անտարակոյս ամպի գո-
ռալու ձայն էր : Տրտմեցաւ որ
այս յոյսն ալ փուճ էլաւ , ետ
դարձաւ սկսաւ իր բնակարանը
երթալ :

Բայց ամենեւին սիրտը չէր
հանդչէր , միշտ իրեն կերևնար
թէ նաւ մը երկըթի վրայ կե-
ցած է կղզիին քով : Չգիմացաւ
ելաւ լեռանը վրան , ու նայեցաւ
արեւմտեան կողմը . բայց բան մը
չի տեսաւ , որ սիրտը հանդչէր :

Սակայն միշտ անհանգստութե
մէջ էր և տրտում , ուստի ելաւ
գնաց խիստ բարձր լեռան մը վը-
րայ , ուսկից որ կրնար տեսնել
արեւելեան կողմը կղզիին . մեծ
հոգով ծայրը ելաւ ու մէկէն
ծովը նայեցաւ . բայց ինչ մեծ
բերկրութի զգաց սրտին մէջ ,
երբոր տեսաւ որ չէ խաբված . ա-
հա նաւ մը կեցէր էր ծովուն վը-
րայ թէպէտ հեռուն էր , բայց
որոշ տեսաւ որ մեծ նաւ էր :

Անհնարին է Ռօպէնսօնին ըրած
բաները պատմել, չափազանց ու-
րախօւէն չիյտէր ի՞նչ ընէ . կայ-
ծակի պէս թուաւ, շունչը հատ-
նելով հասաւ բնակարանը, և
առաւ զէնքերը վրան, որ առանց
անոնց հեռու տեղ չէր երթար .
չի կրցաւ բան զուրցել գերիին,
որ զարմացեր էր անոր իրար անց-
նելուն վրայ՝ քան թէ խօսքին,
որ այսպէս կրսէր : Անոնք ահա՛
հոն են, շուտ շուտ : Մէկէն ե-
լաւ սանդուղէն վեր, ու վազեց
գնաց թռչունի նման : Գերին
այս խառնուիլը և շփոթած գործ-
քը տեսնելով նաև կէսկտուր
խօսքը լսելով՝ կարծեց թէ լե-
ռան մարդիկ եկան հոն հասան .
ուստի ինքն ալ առաւ իր զէն-
քերը ետեւէն գնաց արագութեւ :
Ասանկ ճամբայ ընելով 12 մղոն
տեղ գացին, ու չի կրցան հաս-
նիլ ծովուն քով, ուսկից նաւը
աւելի մօտ կերևնար . և հոն գե-
րին հասկըցաւ եղած բաներուն

պատճառը, երբ Աօսպէնսօն հե-
ռու թէն նաւը ցըցուց իրենս խօ-
զերին զարմացաւ մնաց. այնչափ
հեռուն էր, որ կերէնար թէ այս
նաւը հարիւրապատիկ աւելի
մեծ պէտք էր ըլլար իրեն տե-
սածներէն :

Աօսպէնսօն շիյտէր թէ սրտին
ուրախութիւնը ինչպէս յայտնէ,
երբեմն կըրցաթիկէր՝ երբեմն ու-
րախութե՛ն ձայներ կը հանէր, և
երբեմն կը գրկէր գերին. արտա-
սունք թափելով երգում կընէր
անոր ալ մասնակցելով սրտին
մէջի կիրքը : Հիմա կը դառնանք
Եւրոպա կըսէր, և Ամսուրի քա-
ղաքը պիտի տեսնես՝ ինչ տներ
շինած կան. և այս խեղճ օրերը՝
պիտի ուրախութե՛ն օրերու փոխ-
վին, միշտ պիտի զըւարճանանք
հանգիստ և ցանկալի վիճակի
մէջ : Աօսպէնսօնին բերնէն խօսքը
աղբիւրի պէս կը վազէր, որ ոչ
երբէք կը ցամքի : Այսպէս ան-
ընդհատ մինչև մէկալ օրը պի-

տի խօսեր, թէ որ չի մտածէր
թէ անխոհեմութիւն անգին ժա-
մանակը կորսընցնել փուճ խօս-
քերով, նաև ամէն բանէն աւել-
լի պէտք էր մէկ կերպով մը հաս-
կընալ, թէ ինչ ազգ են նաւին
մէջի մարդիկը, իսկ թէ ինչ
կերպ պէտք էր իմանալ, չգիտ-
նալով պաշարվեցաւ մնաց :

Աստի փորձեց թէ կրնայ լը-
սել տայ ձայնը նաւուն մէջ ե-
ղօղներուն, բայց անօգուտ. թէ-
պէտ ալէ կոծու թէ ատենը հովը
փոխվեցաւ, ու ցամաքէն գէպ 'ի
նաւը կը փչէր: Ազաչեց ընկերոջն
որ շուտով կրակ վառէ, որպէս
զի նաւին մէջի եղօղները կարե-
նան տեսնել: Մէկէն կրակը վա-
ռեցաւ, բոցը մինչև ծառերուն
բարձրութիւն ելաւ: Այքը միա-
կերպ նաւուն վրայ էր հաստա-
տեր ու ամէն վայրկեան կը դիտէր,
թէ արդեօք մակոյկը կինջեցը-
նէն ծովը՝ ցամաք գալու համար.
բայց պարսպ տեղը սպասեց :

Ու երջապէս կրակը մէկ ժա-
մէն աւելի վառեցաւ, բայց ամե-
նեին մակոյկ մը չերեցաւ: Ուր-
բաթ գերին ու զեց լողալով նաւն
երթալ թէպէտև հեռուն էր.
որպէս զի կանչէ մէջի եղողներն՝
որ ցամաք գան:

Ռօպէնսօն գրկեց գերին, ու
հաւանեցաւ որ երթայ՝ չէ թէ
յանդգնութե համար, այլ ձեռ-
քէն եկած օգնութիւնը հեղգութի
չի ձգէ՝ ընէ: Շուտով գերին լա-
թերը հանեց ծառի մը ձիւղ
կտրեց բերանն առաւ, սկսաւ ա-
լիքներուն վրայէն լողալով եր-
թալ: Ռօպէնսօն ընկեր եղաւ
իրեն միայն աչքին տեսութիւնը
ջերմեռանդ աղօթքով:

Գերին յաջողութեամբ հա-
սաւ ու մէկ երկու անգամ նա-
ւուն բոլորը պարտեցաւ: Անդա-
դար ձայն կուտար մարդկանց,
բայց մարդ մը չերեցաւ իրեն.
հուսկ յետոյ տեսաւ՝ որ նաւուն
մէկ կողմէն տանգուղ մը կախած

էր, վեր ելաւ կանանչ ճիւղը
ձեռքը¹ :

Արբոր վեր ելաւ նաւին վրայ՝
ասդին անդին կընայէր, տեսաւ
մէկ չի տեսած կենդանի մը՝ վա-
խուն սարսափեցաւ, որուն մա-
ղերը սև էին և բրդոտ : Տեսա-
ծին պէս կենդանին անանկ հա-
չեց որ գերին անանկ ձայն չէր
լսած վախցաւ . բայց կենդանին
մէկէն սկսաւ քծնիլ և քաղցրու-
թեամբ իրեն քսվիլ . մինչև գե-
րին ալ չի վախցաւ, կենդանին
ալ մօտեցաւ ու խոնարհութիւ
իրեն կըքսվէր պոչը խաղցընելով
ողբագին կոռնար, մինչև գերին
հասկըցաւ թէ իրեն օգնութիւր
և պաշտպանութիւր կուզէ :

1 Ծառին կանանչ ճիւղը վայրենի մարդ-
կանց մէջ նշան է խաղաղութե . ով որ կա-
կանչ ճիւղ մը ձեռքը կըմօտենայ մէկին՝
ամենևին վախնալու բան չի կայ . ասոր հա-
մար գերին ալ իր ապահովութեւը համար
այս ղգուչութին ըրաւ, որ ուրիշը զինքը
թշնամի կարծելով չի մեռցընէ :

Երբոր կենդանին դրանք քով
 կեցաւ՝ գերին ալ համարձակե-
 ցաւ կենդանին սիրել և դգւել,
 կենդանին ալ կերենար թէ ու-
 րախու թէ կըզըւարձանար . իսկ
 գերին վեր վար կըպարտէր շա-
 րունակ մարդ կըկանչէր, բայց
 մարդ մը չերեցաւ : Երբոր զբա-
 ղելով ասդին անդին կընայէր
 ու չիտեսած բաներուն վրայ կը
 զարմանար՝ որ նաւուն վրայ աչ-
 քին կըպատահէին, կունակը մէ-
 կալ դին դարձուց կընայէր . նայ-
 իս յանկարծ ետեւէն մէկը զար-
 կաւ իրեն անանկ սաստիկ՝ որ վար
 ընկաւ : Վեր ցաթկեց սարսա-
 փելով աչքը շորս դին դարձուց,
 թէ ի՞նչ է . մէկէն զարհուրե-
 ցաւ մնաց, տեսաւ հոն կենդանի

1 Այս կենդանին մեծ այծ էր, որ կա-
 թը իմեւու համար եւրոպայիք մեծ նաւե-
 րու մէջ կըպահեն . իսկ ասջի կենդանին
 եւրոպայի մեծ շուն էր : Ասոնք Ամերիգայ
 չըլլալուն համար՝ գերին շատ վախցաւ, ու
 փախաւ :

մը մեծ ծուռ եղջիւրներով , և
երկայն մօրուքով , որ ետեւի եր-
կու ոտքին վրայ ելաւ կեցաւ
և սպառնալով պատրաստվեցաւ
երկրորդ անգամ զարնել անոր
Գերին սոսկալով աղաղակեց , և
ինքը զինքը ծովը նետեց՝ փախաւ :
Առջի տեսած սև կենդանին հար-
կաւորապէս մագոտ շուն էր , որ
գերիէն չի զատվելով ծովը նետ-
վեցաւ ու սկսաւ անոր ետեւէն
լողալով գալ :

Գերին երբոր ետեւէն լողա-
լու ձայն կառնէր , կարծէր թէ
այն եղջիւրաւոր կենդանին է
ետեւէն կրվազէ , անանկ զարհու-
րեցաւ վախնալով , որ արտաքոյ
կարգի կըլողար , և մէկէն ծո-
վուն տակը կըմանէր ու կելլէր :
Ահա նոր Երինակ մը , որ կըտես-
նենք թէ վախը որչափ մեծ փնաս
կրնայ բերել . որովհետև անանկ
վտանգի մէջ կըձգէ մարդն , որ
պիտի այն վտանգը չի գար թէ
որ վախը չի տիրէր վրան :

Վերին չէր համարձակէր ետին նայելու . երբ քիչ մը կը հանգչէր, նորէն արագ արագ կըլողար, որ շունը չէր կըրնար ետեէն հասնիլ: Յամաքն որ հասաւ, վախուռն չի կրցաւ խօսք մը դուրցել. եկաւ Ռօպէնսօնին ոտքն ընկաւ մարեցաւ, քիչ մը անցաւ շունն ալ եկաւ հասաւ:

Ռօպէնսօնին խելքը գլխէն գնաց որ ճար ընէ, մարեւն անցընէ հաւատարիմ ընկերօջը և անանկ խեղճ վիճակի մէջ չի թողու . վրան ընկաւ շունչ կուտար իրեն, կըշփէր կըցնցէր, և բարձր ձայնով անունը կըկանչէր, բայց քանի մը բոպէ անցնելէն ետե գերին աչքը բացաւ և նշան տվաւ թէ ողջ է: Հուսկ յետոյ միտքը վրան եկաւ սկսաւ խօսիլ և պատմել այն սոսկալի գիպւածն որ իրեն պատահեցաւ. նաև ինչպէս այն նաւը փայտէ ահագին լեռ մը երևցաւ իրեն, որուն վրան երեք հաստ ծառեր

տնկած էին այսինքն (տիրէկներ) :
Նաև ինչպէս սե կենդանին այն
չափ սիրելով քծնեցաւ իրեն . և
ինչպէս այն մօրուքաւոր և եղ-
ջիւրաւոր հրէշ կենդանին զին-
քը պիտի մեռցնէր :

Դարձեալ ըսաց թէ կարծեմ
այն հրէշ կենդանին այս մեծ
շարժող լեռանը այսինքն նաւին
տէրն էր, որովհետև ուրիշ մարդ
մը չէր տեսած հոն : Խօսէնսօն
այս պատմութիւններս զարմանա-
լով կըլսէր . մինչև մտածելով ի
մացաւ որ եղջիւրաւոր ըսած
կենդանին այժ պիտի ըլլայ : Նաև
նաւը աւազի վրայ նստած պիտի
ըլլայ, որ մէջի ճամբորդները
ձգէր փախեր էին մակուկին մէջ
մտնելով . սակայն չէր կրնար
հասկընալ, թէ արդեօք փախ-
չողները ողջ մնացէր էին . վասն
զի ինչպէս յայտնի է, եթէ գէպ
ի այն կղզին եկած ըլլային, պէտք
էր որ իրենց եղած տեղը մօտե-
նային, բայց հոն ոտքի նշան մը

չի կար . իսկ եթէ փախչելու ա-
տենը խղճը վաճ ըլլային , պէտք
էր որ կամ մարմիննին և կամ
մահոյցը տեղէ մը երևնար , և
ծովուն քովերը դուրս զարնէր :
Սակայն միտքն ընկաւ թէ փո-
թորիկին ատենը արեւմտեան հո-
վը փոխվեցաւ արեւելեան . ա-
սանկ ըլլալով հասկըցաւ որ մա-
հոյցը ուրիշ տեղ ընկած էր .
այս բանս առաջ չի կրցաւ իմա-
նալ :

Ինքնիրեն կրամտած էր թէ հար-
կաւորապէս արեւելեան հովը
թող չի տվաւ որ մահոյցը այս
կողմերս մօտենայ , փոթորիկը
զանոնք տարաւ դէպ 'ի արեւ-
մուտք . կրնայ ըլլալ որ խեղճե-
րը կորսը վաճ ըլլան անծանօթ
տեղ մը . և կամ կարելի է թէ
հոսանքի (կիրտապի) մը մէջ ըն-
կած ըլլան , նաև կրնայ ըլլալ
որ արեւմտեան կղզիներուն մէկը
գացած ըլլան . անձ տար որ այս
ետքի կարծիքս ճշմարիտ ելլէր

ըսաց հառաչելով : Այս մտմը
տուքները յայտնեց գերիին , ա-
նոր ալ հաւանական և ճշմարիտ
երեցաւ :

Սակայն մենք հիմա ի՞նչ կըր-
նանք ընել կըսէր . թէ՛ կորսըլած
ըլլան օղորմելիները , և թէ՛ հո-
վին բռնութիւն մոլորած , մենք
ամենեւին անոնց ճար մը չենք
կրնար ընել . մեզի կիցնի՛ որ ջա-
նանք նաւին մէջէն պիտանի բա-
ները գուրս հանենք որչափ կա-
րելի է : Բայց հիմա մենք ի՞նչ
կրնանք ընել որ նաւակնիս կոր-
սընցուցինք : Աօպէնսօն սաստիկ
կրկսկրծար նաւակը , ինչպէս ա-
ռաջ կսկրծաց գերին . ճար կը-
փնտրուէր որ հնարք մը գտնէ ,
ուրիշ ճամբայով բան տեսնէ , որ
նաւին գործքն ընէ . սակայն եր-
կար ատեն մտածեցին յարմար
բան մը չի գտնըլեցաւ , նորէն
ուրիշ նաւ մը շինել , շատ ժա-
մանակի կարօտ էր : Աօպէնսօն
չէր համարձակէր լողալով նաւն

երթալ այնչափ հեռու ըլլալով
թէպէտեւ երթար՝ ի՞նչ շահ, ի՞նչ
կրնար ազատելու : Աերջապէս
մտածեր որ լաստ (սալ) շինէ,
ասկէ ուրիշ յարմար ճամբայ չի
կայ կրսէր. որով կրնանք երթալ
նաւին քով, և պիտանի բաները
կրնանք ազատել :

Արոշեցին որ իրենցմէ մէկը
դառնայ բնակարանը, ուտելու
բան բերէ. նաև չուան, և ուրիշ
պիտանի բաներ բերէ ի՞նչ որ կար
Գերին պատրաստ ըլլալով, այս
աշխատանքը վրան առաւ, ճամ
բայ ելաւ : Ռօպէնսօն ալ այն
միջոցը սիսաւ ծառեր կտրել լաս
տին համար : Գերին իրիկվան
դէմ հազիւ կրցաւ դառնալ. իսկ
Ռօպէնսօն շատ զըւարճացաւ
շանը հետ. որ իրեն քաղաքացին
ըլլալով եւրօսրայէն՝ կրխաղար
հետը սիրելով : Շունն ալ իրեն
կողմանէ սէրը և ուրախութիւնը
յայտնելով իր երջանկուէր վը
րայ կըզըւարճանար. ու Ռօպէն-

սօնին հաճոյ ըլլալու համար իր սորված խաղերը կրնէր առջին : Գերին որ դարձաւ եկաւ՝ Ռօպէնսօն ամէն բանէն առաջ կըտոր մը բան կերցուց շանը, որ նոյն օրը բան մը չէր կերած : Աճ յաջողեց որ այն գիշերը աղւոր լուսին կար . բոլոր գիշերը երկուսն ալ աշխատեցան շարունակ : Աէս գիշերէն ետեւ քուներնին կոխեց, պառկեցան խտտին վրան, շունը ոտքերնուն տակը իրենց պահապան կեցաւ մինչև առաւօտ, որ հողնու թիւննին անցնելով ուժ առին անոյշ քնով¹ :

1 Ռօպէնսօն որչափ ուրիշին խեղճուէր վրայ գլծալով օգնութի ընել ուզեց, ան ալ իրեն աղէկութի ընելով օգնեց . և ինչպիսի հաստատուն յոյս որ ունէր անոյն նախախնամութիւն վրան, բոլորը կատարեցաւ անկարծելի եղանակաւ :

ԻԳ . ԴԻՊՊԱԾ .

Պազիւ թէ արշալոյսը բաց-
վեցաւ և արևելեան կողմի եր-
կինքը սկսաւ կարմրիլ , Ռօպէն-
սօնին քունը այլ չի տարաւ կա-
նուխ ելաւ արթընցուց գերին .
որ ելլէ գործքը առաջ տանի ,
որ գիշերվընէ սկսեր էին : Այն-
պիսի ջանքով աշխատեցան բո-
լոր օրն , որ նոյն իրիկունը կատա-
րեցին լաստը : Այանկ լաւ յար-
մարեցին ծառին փայտերը իրա-
րու հետ , և այնպէս գերանները
կարգով կապեցին չուանով և
ուռիի ճիւղերով . որ հաստատ
տախտակամած եղաւ յարմար
ճամբայ երթալու . գրեթէ 20
ոտնաչափ երկայնութիւն և լայնու-
թիւն ունէր : Նաև առաջուց
մտածելով ոտքի կամ (թէքէր-
լէկի) վրայ շինեցին այս լաստը
ծովին քով , որ գիւրին եղաւ ծո-

վը ճգել առանց ժամանակ կոր-
օրնցնելու :

Մեծ յաջողութիւն եղաւ որ
առտրւանց սկսաւ մակընթա-
ցութիւր և շատ չանցաւ ծովը
բարձրանալով լաստը ջրին վրայ
ելաւ որ 6 ժամէն ետեւ երբոր տե-
ղատութիւն ըլլալով ծովը կըքաշ-
վէր՝ ջուրը ետ վազելու ատենը
գետի պէս լաստը պիտի առնէր
տանէր մինչև մեծ նաւուն քով :
Էւ այսպէս ժամանակն որ եկաւ՝
նստեցան լաստին վրան՝ ծովն ա-
ռաւ քշեց լաստը, կէս ժամին
մէջ հասան նաւուն վրայ :

Սօսկէնսօն եւրոպայի նաւ
տեսնելով անանկ սիրտն ելաւ՝
որ նաւին շատ տեղը համբուրեց
շատ անգամ . վասն զի եւրոպայ-
էն եկած էր, և եւրոպացի մէջը
նստած էր . այս պարագաները
սրտին գութը կըշարժէին : Սա-
կայն աւանդ ափսոս ուր էին այն
սիրելի եւրոպացիները, նաւը
կար, իրենք չի կային, արդեօք

ալիքներուն մէջ խղղըված էին չիյտէր :

Այս մտքերով խիստ շատ ցաւեցաւ Ռօպէնսօնին սիրտը , որ յօժարու թք կըզոհէր տրտմալի կեանքին կէսը որչափ որ պիտի ապրէր , միայն թէ մարդ և նաւաւար գտնէր ու միատեղ եւրօտա երթար : Բայց այս ակնկալութիւն մտքէն հանելէն ետև մինակ պէտք էր մտածել , որ նաւուն մէջէն պէտք եղած բաները դուրս հանէ , որչափ որ կարելի էր , և յետոյ գործածէ , որովհետև նաւը անտէր մնացեր էր , թէ որ ինքը չառնէր , կամաց կամաց ծովը պիտի երթային . ասոր համար Ռօպէնսօն իրաւունք ունէր որ առանց խղճմտանքի պէտք եղած բաները նաւէն դուրս հանէ ու գործածէ քաշած աշխատանքին տեղը իբր աւանդ , և երբոր տէրն ելլէր , ետ կուտար :

Հասարակօրէն այսպէս է եւ-

րոպայի օրէնքը, որ ծովէն ելած
բաները իրեք կրքածնեն. մէկ բա-
ժինը տիրոջը կուտան. մէկ բա-
ժինը ծովէն հանողին է, մէկալ
բաժիննալ քաղքին տիրոջը կու-
տան: Ասով Ռօպէնսօն ալ ի-
րաւունք ունեցաւ նաւը պարպե-
լով բաներուն տէր ըլլալ. մէյմ՝
որ տէր չի կար, երկրորդ՝ աշխա-
տանքովը պիտի հանէր. և եր-
րորդ՝ կղզիին օրինաւոր տէրը
ինքն էր, որուն մօտ ցամաքն ըն-
կեր էր նաւը. իբր զի օրէնքը կը-
ցրցընէ, թէ մէկ երկիր մը, և
ինչ և իցէ բան՝ երբոր տէր չու-
նի, անոր կիյնի բնականապէս,
որ նախ և առ. աջ զայն ժառան-
գեց:

Ռօպէնսօնին ուշը երբոր վը-
րան եկաւ, որ ուրախու թէն այ-
լայլեր էր եւրոպայի նաւ տես-
նելուն համար, առջի խնդիրքն
ու ջանքն եղաւ՝ նաւը անմնաս
ցամաքին վրայէն հանել: Անանկ
որոշեր էր որ գերիին հետ միա-

տեղ մէջը մտնէ, եւրոպա եր-
թայ . եթէ եւրոպա չըլլայ, դէթ
Ամերիգայի եւրոպացիները եր-
թայ գտնէ : Միտքը դրեր էր՝
որ այս անկազմ նաւովը մեծ
ծովը ճամբայ ընէ, որ նաւավա-
րու թէ արւեստը չիյտէր : Ռօ-
պէնսօն իրեն լաստովը նաւին
չորս բոլորը պտրտեցաւ . և ամէն
դիէն ջրին բարձրութիւնը չափեց .
հօւսկ յետոյ յուսահատելով շատ
սիրտը կտրտեցաւ . վասն զի ա-
նանկ ցած էր ջուրն, որ սնհնար
էր որ կարենայ նաւը ջրին վրայ
ելլել : Իբր զի փոթորիկը բերեր
նաւը երկու քարի մէջ էր ձգեր,
այնպէս գամվեր էր որ անկարե-
լի էր ոչ առաջ երթալ, և ոչ
ետ գառնալ : Հարկ էր անանկ
մնալ, մինչև որ ալիքները կտոր
կտոր խորտակէին :

Ռօպէնսօն երբոր յոյսը կըտ-
րեց այս բանիս վրայ, պատրաստ-
վեցաւ նաւուն մէջ մտնել, ու
նայել թէ ինչ բան կրնար պար-

պէլ մէջէն Գերին մէկալ օր-
ւան քաշած վախը չի մոռնալով
տիրոջը հետ միատեղ մտաւ նա-
ւին մէջ . սակայն վախուն սկսաւ
դողալ երբոր տեսաւ եղջիւրա-
ւոր հրէշը , որ զինքը այնչափ
վախցուցեր էր : Բայց այժը առ-
ջի օրւան պէս կատղած չէր , ու-
ժէ ընկած տկարացեր էր՝ անանկ
որ չէր կրնար վեր ելլել . վասն
զի իրեք օր էր որ բան չէր կե-
րած կենդանին :

Ռօպէնսօն ամէն բանէն աւե-
լի նայեցաւ որ բան մը գտնէ ա-
նօթի այժին կերցընէ . որ ուտե-
լով տկարութէն զօրանայ : Ա-
րովհետև նաւի մէջի եղած բա-
ներուն ծանօթ էր , առանց դրժ-
ւարութեն փնտռած խոտը գը-
տաւ . երբոր այժին առաջը լե-
ցուց , անանկ փափաքելով կու-
տէր , որ կուզէր բոլորը մէկէն
կլլել . շատ զրւարճացաւ Ռօպէն-
սօն այս բանիս վրայ , թէպէտ
զերին անանկ կըսարսափէր այ-

Տին ձեռն՝ որ վախուճն չէր կրը-
նար աղէկ մը նայել, վասն զի
այն երկիրները չըլլալուն համար
իրեն անծանօթ էր :

Հուսկ յետոյ Ռօպէնսօն մը-
տաւ նաւին համբարը խորշ խորշ
պտըտեցաւ, ամէն տեղ գտաւ
բիւրաւոր բարիք որ եւրոպայ
մեծ բան մը չէն համարիր. բայց
իրեն առջին ամէն մէկ բանը՝
անդին գանձ էր : Հօն գտաւ
աղնիւ պահսիմած, բրինձ, ցո-
րեն, ալիւր, դինի, վառօդ, գրն-
տակ (կիւլլէ, սալմայ). հօն գը-
տաւ թնդանօթ, հրացան (թիւ-
ֆէնկ, փիշտով,) և զանազան
թուրեր, դանակներ, նաև կա-
ցիններ, սղոցներ, մկրատներ,
կռաններ (չէքիճներ), և այլ շատ
պէսպէս երկրթէ գործիքներ :
Գարձեալ՝ տեսաւ հօն կերպ
կերպ ամաններ, ափսէներ, և
ամէն սեղանի և խոհարանի բա-
ներ : Վերջապէս գտաւ հօն ա-
մէն տեսակ զգեստներ, հագնե-

լու լաթեր , կտաւ , չուխայ , կօշիկ , գուլպա , և այլ շատ բաներ , մինչև Ռօպէնսօնին խելքը գլխէն դնայ :

Մտնցմէ մէկ բան մը եթէ իրեն տեղէ մը ցցընէին առաջ սիրով կուտար այն իրեն ոսկիէ գունտը , որ արդէն ձգեր մոռցեր էր : Իսկ Ուրբաթ գերին այսչափ զանազան բաներ տեսնելով սասանեցաւ մնաց . ամէնն ալ իրեն անծանօթ էին , և ամենեին դործածութիւն չիտէր : Եւ ընդհակառակն՝ Ռօպէնսօն ուրախուէն կուլար տղու նման , որն որ ամէն բանի կըդպչի , և ամէն տեսած բանին վրայ կուրախանայ թէ պիտի առնէ . ուրիշ բան մը տեսնէ , աւելի աղէկ կարծելով առջինը կըձգէ՝ անոր կըրփակչի սիրտը : Հուսկ յետոյ Ռօպէնսօն ուզեց նաւին տակն ինջնիլ , բայց տեսաւ որ լեցուն ջուր է , որպէս թէ նաւին գողը լիճ դարձեր էր :

Սկսաւ մտածել թէ առջի
 դառնալուն ինչ բան պէտք էր
 տանել ցամաքը . ամենեին չի
 կրցաւ որոշել, թէ որք առնէ,
 և որք թողու: Երբեմն մէկ բանը
 կուզէր առնել. երբեմն ուրիշ
 բան, որ իրեն կերեւնար թէ բա-
 ցարձակապէս աւելի հարկաւոր
 է. շատ անգամ ալ պիտանի բա-
 նը կը ձգէր, ուրիշ բան մը կը նա-
 րէր. ետքը անալ կը ձգէր: Հուսկ
 յետոյ այսպէս որոշեց իր ընտ-
 րութիւնը, նախ ուզեց հանել ամէն
 բանէն աւելի պիտուական սեպած
 բաները. զոր օրինակ ք երկու
 տակառ (Ֆրչի) վերցուց՝ մէկը
 վառօդ, մէկալը մանր դնտակ. ք
 երկու հրացան և երկու զոյգ
 ատրճանակ (փիշտով). երկու
 թուր, և երկու դանակ. ք երկու
 հագուստի լաթեր, մէկը իրեն
 համար, մէկալն ալ գերիին. ք
 երկու կապոց շապիկ. ք երկու
 կացին, երկու սղոց, երկու քերիչ,
 (ուէնտէ), և երկը թէ գաւազան.

ներ, քանիմը կռան, և շատ երկաթեղէն պիտանի գործիք. քանի մը գիրք, ճերմակ թուղթ՝ գրիչ՝ մեղան. Է հրահաններ (չախմախ) արեթով և քարով. Է մէկ տակառ պակսիմաթ. Է քանի մը կտոր հաստ կտաւ. Ժ այծը : Արովհեաւ Աօսպէնսօն սաստիկ գթած ըլլալով չի կրցաւ այս կենդանին հոն ձգել անխընամ վտանգի մէջ. որ կրնար իրենց դառնալէն առաջ նաւը ընկղմելով կորսըլիլ : Մանաւանդ թէ ամէն հարկաւոր բաներէն առաջ այծին տեղ շինեց լաստին վրայ, կասկածելով չըլլայ թէ մոռնայ : Չարմանալին այն եղաւ որ զին ընելու բաներուն չի դպաւ, վասն զի անարժան համարեցաւ առնել այնպիսի բաներն որ եւրոպա մեծ համարում ունին : Նաւապետին խուցին մէջ գտեր էր աման մը օսկիի մանրուք. և մէկ սնտուկ լեցուն անգին անդամանդ (էլմաս).

բայց չի կամեցաւ մօտենալ աստուծոյ, որ իրեն օգուտ մը չունէին :

Ըստ անգամ ժուռ գալով նաւին մէջ դիտեց առաւ պէտք եղած բաները՝ զետեղեց լաստին վրայ, ինչ որ կուզէր տանիլ մինչև ամէնը կատարեցաւ : Ընելու այլ բան չի մնաց, բայց եթէ քիչ մը ատեն կուզէր որ մահըն թացութիւնը սկսի. ասոր համար հարկադրեցաւ որ սպասէ ու ետքը ճամբայ ելլէ, որ լաստը ջրերով ցամաքն երթայ. որովհետեւ առանց մահն թացութեան անկարելի էր ցամաք հասնիլ :

Աօպէնսօն այս միջոցս ուղեց կերակուր ուտել եւրոպայի կերպով, որ երկար ատեն էր չէր կերած : Գնաց նաւին մէջ փնտրուեց չորցած միս, և չոր ձուկ գտաւ, քանի մը պակսիմաթ, կարագ եղ, և պանիր, գտաւ նաև շուշայ մը գինի, սեղան դրաւ նաւաւարին խուցը. կանչեց գերին՝

աթուռներով սեղան նստան : Ա
հա այսպիսի սեղան նստիլ դա
նակով պատառաքաղով կտրել
ուտել եւրոպացիի պէս՝ մեծա
պէս զըւարձացուց Ռօպէնսօնին
սիրտը . մանաւանդ եւրոպայի
կերակուրներն ու հացը . մինչև
ուրախութիւն չիյտէր թէ ինչ
ընէ : Այս բաներուս շատ ան
գամ այնչափ տարի կըրփափաքէր
ու չէր գտնէր : Մարդ չի կրնար
երևակայել թէ անոր քիմքը
(տամաղը) ինչպիսի համ և ինչ
քաղցրութի կառնէր : Եւ իրա
ւունք ունէր, որովհետև ց տարի
միակերպ զրկւիլաժ էր բոլոր այս
կերակուրներէն, և ամէն հան
գստութիւն :

Իսկ գերին՝ որ չիյտէր թէ
եւրոպացոց կերակուրը և սեղա
նը ինչ է, խիստ զարմացեր էր,
և չիյտէր թէ ինչպէս գործածէ
դանակն ու պատառաքաղը (չա
թալը) . Ռօպէնսօն կըսորվէցը
նէր իրեն, Գերին ալ բաղձալով

Նմանիլ տիրոջը՝ պատառաքաղով
կտոր մը միս առաւ բերանը տա-
նելու ատենը՝ իրեն սովորութիւն
պատառաքաղին կոթը ձեռքին
հետ բերանը տարաւ, և մին
կտորը դէպ ՚ի ականջը գընաց։
Ռօսպէնսօն դինի մը ուզեց անոր
խմցընել. հրաժարեցաւ գերին
խմելու, որ մինակ ջուր խմելու
սորված էր. և բնութիւնը շէր
կրնար տանել բարկ խմելիքի։
Բայց պակսիմաթին վրայ խե-
ցաւ՝ ախորժակին յարմար ը-
լալով։

Սակընթացութիւնը երբ սկսաւ
անոնք ալ ինջան լաստին վրայ,
ու մեկնեցան նաւէն. ջրին բար-
ձրանալովը հանդիօտ լաստը դէպ
՚ի ցամաք կերթար. մինչև քիչ
ժամանակին՝ մէջ կղզին հասան
և պատրաստվեցան ցամաք հա-
նել բաներն որ լաստին վրայ բեռ-
ցուցած էին։

Վերին հետաքրքրութիւն ու-
նեցաւ գիտնալ թէ ինչ զօրու-

Թի և ինչ օգուտ ունէին այն
բաներն որ դուրս հանեցին : Ա-
սոր հետաքրքրութիւնը լեցրնելու
համար Ռօպէնսօն ծառի մը ե-
տին անցաւ , ու իր լաթը հանեց .
նաւէն հանած լաթերը հազաւ ,
դուլպաները և կօշիկները ոտքն
անցուց , կատարեալ զօրապետի
կերպարանք մտաւ . գլխարք
(շափղայ) մը գլուխը դրաւ , սուրն
ալ մէջքը կապեց . մէկէն իմէկ
եկաւ Ուրբաթ գերիին երեցաւ :
Գերին զարմանալով հիացաւ ու
ետեւ ետեւ փախաւ . վասն զի մէ-
կէն չի ճանչցաւ տէրը , կարծեց
թէ գերազանց հոգի է : Իսկ Ռօ-
պէնսօն չիկրցաւ զինքը բռնել՝
որ չծիծաղի , սկսաւ բարեկամու-
թեամբ ձեռք ընել քովը կանչել՝
հաստատելով թէ ես միշտ նոյն
Ռօպէնսօն եմ , և միշտ քեզի
բարեկամ . միայն հոգուստս ու
բաղդս փոխվեցաւ : Յետոյ հանեց
նաւալարի հազուստ մը տվաւ
գերիին , ու հասկրցուց ինչպէս

պիտի հազնէր . և պատուիրեց
որ երթայ ծառերուն ետին լա-
թերը փոխէ :

Վերին դնաց լաթը փոխելու ,
բայց զարդարանքը երկար քչեց .
վասն զի ամէն մէկ լաթը ծուռ
կը հազնէր , որչափ որ փորձեց
չեղաւ . զորօրինակ երկու ոտքը
խօթեց շապիկին թևերուն մէջ .
նմանապէս երկու թևը անցուց
վարտիքին մէջէն , որ վարտիքով
գլուխը գոցվեցաւ . կը ջանար որ
բաճկոնը կունակին դիէն կոճիկ :
Վերջապէս փորձելով փորձելով
հազիւ հասկըցաւ սխալանքն ու
շահեց :

Երբոր շիտակ կարգով լաթե-
րը հազաւ՝ ուրախութէն վեր
ցաթկեց տղու պէս . մանաւանդ
երբոր հասկըցաւ թէ որչափ հան-
գիստ և պիտանի էին այս հա-
գուտներս , որ ճանձերուն խայ-
թեւէն ալ կը պահէին զինքը :
Միայն կօշիկներուն վրայ չուրա-
խացաւ , որ անհանգիստ և անօ-

դուտ բան կերուէնային իրեն . ուս-
տի խնդրեց որ անոնք ձգէ չի հաղ-
նի . Ռօպէնսօն ալ իրեն կամբին
ձգեց , ինչպէս որ ուզէ՝ անանկ
ընէ : Ետքը իրեն տորվեցուց կա-
յինին գործածութիւն , և ուրիշ
գործիքներուն օգուտը . որով գե-
րին շատ զարմանալով ուրախա-
ցաւ : Այս գործիքներով մէկէն
սկսան շինել լաստին համար կայմ
(տիրէկ) . որպէս զի առագաս-
տին օգնութիւն կարենան երթալ
մեծ նաւուն քով առանց սպասե-
լու մակընթացուն . ինքը կայմը
կըշինէր՝ գերին ալ խրկեց որ
երթայ բնակարանը լամաները
կթէ . որովհետեւ երկու օր էր
որ ձգեր էր կենդանիները : Գե-
րին որ անկէ հեռացաւ : Ռօպէն-
սօն լեցուց հրացանը սպահեց՝ որ
նետեւով զարմացընէ ընկերն ու
զըւարձանայ :

Գերին դառնալու ատենը տե-
սաւ Ռօպէնսօնին ջանքն որ լմըն-
ցուցեր էր գործքը , շատ զարմա-

ցաւ : Իսկ Ռօպէնսոն մէկ ծովու
բաղ մը տեսաւ , որ ձուկ մը բե-
րանը կըթռչէր . ըսաց գերիին
թէ՛ նայէ՛ սա թռչունը հիմ-
պիտի իյնի . նոյն կէտին Ռօպէն-
սոն ծնկան վրայ եկաւ , ու թռ-
չունին նշան առնելով նետեց հը-
րացանը , նայիս մէկէն թռչունը
վար ընկաւ : Մտմբտա՛ թէ ինչ
վախ , և ինչ սարսափ եղաւ գե-
րիին . որ մէկէն գետինն ընկաւ ,
որպէս թէ իրեն զարկած ըլլար :

Շուտ մը իր առջի աւելոր-
դապաշտութիւն միտքն եկաւ :
Թուփան չածին տեղը դնելով :
Այս վախին մէջ միտքը դրբաւ
թէ Ռօպէնսոն է Թուփան չածը :
Մէկէն վեր ելաւ ծնկան վրայ
եկաւ , դողալով թևերը բացաւ
Ռօպէնսոնին դէմ աղօթք ըրաւ ,
չէր կրնար բան մը խօսիլ :

Ռօպէնսոնին սիրտը չիքաշեց
այս բաներուն վրայ զըւարձա-
նալ , որովհետև մոլորական բան
տեսաւ գերիին վրայ : Այս աւե-

լորդապաշտուն հարծիքը տես-
նելով շատ նեղացաւ , ու անկէ
ետե ջանաց որ շտկէ ընկերին
սրահասու թիւր : Աւստի Աօպէն-
սոն բարեկամաբար վերցուց գե-
րին ու գրկեց սիրով , յորդորեց
որ դադրեցընէ վախը ապահով
ըլլայ . ետքը ըսաւ՝ թէ ասկէ
ետե քեզ ալ կը սորվեցընեմ հրա-
ցանը կրակելով անանկ ձայն հա-
նել տալ կայծակի նման . անոնք
ուրիշ բան չեն , բայց եթէ բնա-
կան գործքեր են :

Հասկըցուց գերիին , թէ զի-
տէս վառօդը ինչ զօրութի , և
ինչ գործք ունի : Անատենը հրա-
ցանին հնարքը և շինվածքը իրեն
բացատրելու համար՝ լեցուց հրա-
ցանը և տվաւ ձեռքն որ նետէ :
Սակայն գերին մեծ վախի մէջ
ըլլալով աղաչեց Աօպէնսոնին ,
որ առնէ ինքը նետէ : Անալ 100
քայլ հեռուէն նշան մը դրաւ՝ նե-
տեց հրացանը զարկաւ , գերին
քովը կեցած էր :

Վիչ մնաց նորէն գետինը պիտի բռնվէր գերին . ինչոր տեսաւ և լսեց՝ իրեն կուգար թէ ընու թէ դուրս բան է : Գրած նշանը կտոր կտոր եղած էր նետած գնտակէն , որ շատ առաջ գացեր էր մինչև անտառին մէջ հասեր էր : Աօպէնսօն այս պարագան հասկըցնելով անոր՝ հետևցուց , թէ ասկէ ետև որչափ ապահով կրնան հալածել վայրենի մարդիկ , ասանկ որոտում հանելով , և այս արւեստաւոր կայծակը անոնց վրայ նետելով :

Մհա այս գործքը և նաւին մէջ միւս բաները ապացոյց եղան ու գերին սիրտը անանկ շարժեցին՝ որ մեծ յարգութի , և խորին ակնածութի մը ունեցաւ եւրօպացոյ վրան ընդհանրապէս , և Աօպէնսօնին վրան մասնաւորապէս . որ այնչափ օրւան մէջ անկարելի եղաւ նորէն ունենալ բարեկամին հետ այն ընտանի եղանակն , որ արդէն առաջուց

սորված էր : Իրիկունն որ եղաւ՝
Թողուցին այն երջանիկ օրւան
աշխատանքն ու հանգչեցան :

ԻՊ . Գիպած .

Ո՛սպէնսօն քանի որ իր կըզ-
զին մտեր էր անանկ անոյշ և
հանգիստ քուն չէր քնացեր, ինչ-
պէս այս գիշերւան քունը : Ա-
րովհետև այսպիսի երջանկունի
ոչ երբէք տեսած էր . բայց չէ
եղած որ մարդ մը ասոր նման
անձային բարերարութիւն ճանչ-
նայ, ու ստեղծողին սիրովը վառ-
վի . որուն մեծապէս պարտա-
կան էր՝ տեսած երջանկութիւնը
համար : Արչափ որ մինակ կըլ-
լար, ինչ ջերմեռանդութիւններ և
քանի երկրպագութիւն կընէր յար-
դութիւն երկնաւոր Թագաւորին՝
վասն այնչափ բարերարութեցն
որ իրեն շնորհեր էր :

Բաւական չի համարեցաւ իր
երախտագէտ սիրտը, ուզեց գե-
րիին ալ հաղորդել, անոր ալ սոր-
վեցուց պառկելէն առաջ, մէկ
չնորհակալութիւն երգ մը՝ տված
չնորհացն համար. երբոր սկսան
երգել, աւելի սրտերնին շարժե-
ցաւ գովել և փառաբանել իրենց
երկնաւոր հայրը :

Հետեւեալ օրը խիստ կանուխ
ելան՝ բոլոր հանած բաները տա-
րին անտառին մէջ գրին, վրան
ալ ծածկեցին տերեւներով, որ
անձրևէն պահպին՝ եթէ անձ-
րևէր: Երբոր ծովն սկսաւ բարձ-
րանալ, նորէն ճամբայ ելան որ
նաւուն քով երթան, լաստին
վրայ քանի մը թի կին շիներ,
որ քաշելով թիջ ժամանակին մէջ
յաջող հասան հոն, որ մէկէն
նաւը մտան ու որչափ տախտակ
գտան գրին լաստին վրան. որ-
պէս զի աւելի մեծնայ, ու աւելի
բեռ առնէ, և առջի օրերնէ շատ
բան բերէ ցամաքը :

Որպէնսօն նորէն մտածեց
նաւը պարպելուն համար, որ
ընտրելով աւելի պիտուական բա-
ները հանէ այնչափ զանազան
բաներուն մէջէն. վասն զի ան-
հարին էր բոլորը մէկէն դուրս
հանել: Այս անգամ պաշարվե-
ցաւ մնաց, որովհետեւ առջի ան-
գամ ամէն հարկաւոր բաները
հաներ էր. ուստի չէր կրնար
որոշել թէ ինչ բան հանէ: Աեր-
ջապէս որոշեց որ նաւուն թնդա-
նօթին մէկը դուրս հանէ. վասն
զի իր վիճակին նայելով խիստ
հարկաւոր համարեցաւ թնդա-
նօթը. որպէս զի ապահով և
հանգիստ կարենայ ըլլալ:

Իբր զի՝ լաստը պարպած տե-
ղը ուր որ բաները առ ժամն կը-
հանէին՝ բաց տեղ էր, և անյա-
ջողութիւն մօտ էր այն տեղին՝ ուր
որ կուգային կելլէին վայրենի
մարդիկ. ճշմարիտ է թէ, առանց
թնդանօթի ալ կրնար ապահով
ըլլալ, եթէ ձեռքը վիլ ալ պէտք

ըլլալ՝ կրնար հրացանով թնա-
միները հալածել. բայց իրեն
կերևնար թէ մեծ անդթութի
է վայրենի մարդիկը հրացանով
ջարդել մեռցընել. հասցա բաւա-
կան էր զանոնք վախցընել երբոր
հոն մօտենային : Աւտաի կրմտա-
ծէր որ եթէ մէկ թնդանօթ մը
զնէր ծովին քով, և լեռան մար-
դիկ թէ որ նաւով գային մօտե-
նային կղզիին, թնդանօթը վե-
րէն նետելով կրնար զանոնք վախ-
ցընելով ետ դարձընել :

Աօպէնսօնին ասանկ խո-
րունկ մտածմունքը շատ մար-
դու խրատ կրնայ ըլլալ, որ ա-
մէն բանին ետքը մըտածէ. և
ուրիշին միտքը չի հասկըցած՝
վրան դատաստան չի կըտրէ և
ըրած բանը չի դատէ. որ շատ
անգամ կրխարվինք չի ճանչ-
նալով թէ ինչ մտքով ըրած է
այն բանը. որովհետեւ անկարե-
լի է, թէ մէկ բանին ամէն պա-
րագաները ճանչնանք. հասցա

ինչպէս դատաստան կրնայ կը-
տըրվիլ : Ասոր համար գիտուն
մարդը ուրիշին գործքը չի կըր-
նար դատել . միայն իր գործքին
նայելով կըզգուշանայ : Ամէն
մարդ ասանկ պէտք է ընել . ու-
րիշին միտքը չի հասկըցած վրան
դատաստան չընէ . ինչպէս որ մե-
ծապէս կըսխալէր՝ թէ որ մէկը
Ռօպէնսօնին ըրած բաները դա-
տէր անգիտութիւն : Այսպէս Ռօ-
պէնսօն ետքը մտածելով թնդա-
նօթը դրաւ լաստին վրայ . նաև
հարկ համարեցաւ՝ որ այս բա-
ներն ալ առնէ . ք իրեք տօպրակ
հնդեղէն . ք երկու սնտուկ գամ
ու գինի . ք 12 կացին . ք տակառ
մը վառօդ և կապարէ գնտակ .
ք մէկ առագաստ մը առաւ , և
մէկ երկանի քար՝ ցորեն աղալու
համար . որ իրեն աւելի հարկա-
ւոր ըլլալով անդամանդը ձգեց
ու այս քարերը դրաւ լաստին
վրայ :

Սաւէն դեռ չէին զատված ,

Ռօպէնսօն նաւը քննեց նայե-
ցաւ, որ ջուրը լեցուն է մէջը.
և ալիքները զարնելով ապառա-
ժին՝ երկու կողմէն ալ շատ տախ-
տակներ փրցուցեր էին, ուստի
հասկըցաւ որ ալէկոծու[թի] մը
եղածինպէս պիտի խորտակէ նա-
ւը. այս պատճառաւ պատրաստ
վեցաւ, որչափ որ կրնայ մէջի
բաները պարպէ ազատէ:

Արովհետև անատենը հովը
ծովէն ցամաքը կրփչէր, առա-
գաստը բացին [թի] քաշելով գա-
ցին հասան յաջողուք. [թէ]պէտև
տեղատու[թի]ը սկսած ըլլալով
ջուրը իրենց ներհակ էր, ճամ-
բան գալու ատենը Ռօպէնսօնին
միտքը բան ընկաւ և ինք զինքը
անարգելով զլջաց, որ ոսկին ու
անդամանդը չէր բերած հոն [թո-
ղուցեր էր, [թէ]պէտ այն վիճա-
կին մէջ իրեն հարկաւոր չէր,
սակայն ասանկ կրմտածէր [թէ
կրնայ ըլլալ՝ որ տէրը ողջ ըլլայ,
ու օրմը գայ այս կողմերս քննէ:

Թէ բան մը կրնայ գտնել :

Ասալ կըսէր, Թէ որ հովը զարնէ,
դաւը կտոր կտոր ընէ եսնորէն չի
դարձած՝ ոսկին ու անդամանդ-
ները ծովն որ երթան, ես այ առ-
ջին պարտական չեմ մնար . ինչ
պէս պիտի արդարանամ արդար
դատաստանէն և իմ խիղճմտան-
քէս, որ ուրիշ բան չազատեցի .
միայն ինծի պէտք եղած բանե-
րուն նայեցայ, առանց ջանալու
ուրիշին անդին բաներն ազատե-
լու . որպէս զի ազատածներս ալ
արդարուք եղած ըլլային : Արը-
նար ըլլալ որ տիրոջը բաղդը և
չատ մարդու յաջողութիւնը այս
պզտի ուշադրութիւն կը կախովէր՝
որ ես զանց ըրի : Աօպէնսօն Աօ-
պէնսօն՝ կանչեց ինքնիրեն տրժ-
գոհութիւն . քանի հարկաւոր է
որ դուն արդար ըլլաս՝ ինչպէս
որ պարտական ես : Նոյն կէտին
կարելի ըլլար, լաստը ճամբայէն
ետ կը դարձնէր՝ որ նորէն նա-
ւուն մօտենայ, այն բաներն ա-

զատելով խիղճմտանքը շտկէ, որ
 խռոված էր արդարու թէ դէմ
 բնելուն համար, որով պարտա-
 ւորուէ տակ զինքը կըճանչնար :
 Սակայն ցամաքին մօտեցան, տե-
 սան որ հանած բաներուն վտանգ
 պիտի ըլլայ և ծովը պիտի թա-
 փին. որովհետեւ դեռ ջուրը քաշ
 վելու հետ էր : Ասանկ ըլլալով
 եղած տեղերնին ցամաք էր,
 լաստին գլուխը աւազին վրայ
 խրեցաւ մէկէն, ու ետեւի կողմը
 բարձր մնաց ջրին վրայ. որ միշտ
 ցածնալու հետ էր : Աճ տվաւ
 որ Ռօպէնսօն ու գերին լաստին
 ետեւի կողմն էին, որ թող չի ար-
 վին ետեւի բաները ծովը թափե-
 լու, որ ծովուն ալիքները զար-
 նելով ջուրը պիտի ձգէին :

| աստը աղէկ մը հաստատե-
 լէն ետեւ, վրայի բաները ցամա-
 քը կրեցին տղմին (չամուռին)
 և ջրին մէջէն անցնելով, որ մին-
 չև ծունկը կը հասնէր. անանկ
 ջանքով և զգուշութեամբ պարպեցին :

որ անմեղաս բան մը չի կորած՝
ամէն բան ցամաքը դրին , ու
ջուրը չի բարձրացած նորէն դար-
ձան :

Ռօպէնսօն նաւին վրայ ելա-
ծին պէս մէկէն օսկիին ու ան-
դամանդին սնտուկը դրաւ լաս-
տին վրան . որ խիղճմտանքին բե-
ռէն ազատի ու պարտական չի
մնայ , միայն իր բանին նայելուն
համար :

Եւ յա ճամբորդութիւն ուրիշ բա-
նէրէն 'ի զատ դուրս հանեց քա-
նի մը պզտի սայլեր (արասլա) ,
որ գտաւ նաւուն վրայ . չիտեմ
ինչ բանի համար . շատ զգեստ-
ներ , և կտաւներ հանեց . գոր-
ծիքներ , և տան գործածելու
բաներ , կանթեղ մը , նաև բոլոր
թղթերն որ գտաւ նաւավարին
խուցը հանեց :

Երբոր ծովն սկսաւ բարձրա-
նալ , նորէն ճամբայ ելան , շուտ
մը հասան ցամաքը ջրին բերե-
լովը և հովին օգնութիւն : Ռօպէն-

սօն մնացած օրը չուզէց այլ էր.
Թալ . ուրիշ բանի աշխատեցաւ.
զգուշուէ համար , որ իրեն խիստ
հարկաւոր կերեւնար . վասն զի
վախուէն կրդողար որ չլլայ թէ
անձրե գայ , որով անկարելի էր
թէ կարենայ վառօդը գործա-
ծել , որ այնչափ ցանկալի էր ի-
րեն : Այս դիպւածէն պահվե-
լու համար , նոյն օրը տաղաւար
(չատրը) մը շինեց բերած առա-
գաստըն՝ որ ազատեր էր . որուն
տակը պահէց իր գանձերը անձ-
րեէն :

Արովհետեւ Ռօպէնսօն մկրատ,
ասեղ և թել հաներ էր նաւէն՝
մէկէն սկսաւ գործածել կարել
տաղաւարը և գերիին ալ սորվե-
ցուց գործածութիւն . որ իրեն
օգնութի ընելով կրզարմանար
էւրոպացոյ ճարտարամիտ գտու-
մին վրայ՝ որ ասեղն ու մկրատը
հնարեր էին . և անդադար մտա-
ծելով կրբաղդատեր իր ազգը
էւրոպացոց հետ . ուրիշ բան չէնք

կրօնէր , բայց եթէ խեղճ յիմար
թանճրամիտ : Այս գործքս կա-
տարեւէն ետե՛ Աօպէնսօն տե-
սաւ թէ իրիկուն ըլլալու դեռ
ժամանակ կայ , ուզեց որ գերի-
ին հասկըցնէ թնդանօթին զար-
մանալի գործքը զըւարճու թէ
համար :

Թնդանօթը զետեղեց ծովուն
դէմանոր համար՝ որ ռուսքը
ծովին երեսը ցաթկըտելով՝ գե-
րին որոշ տեսնէ թէ՛ որչափ հե-
ռուն կըրնայ երթալ . Աօպէնսօն
կրակ տվաւ թնդանօթին : Երբոր
գերին թնդանօթին ահեղ ձայ-
նը լսեց՝ անանկ խռովեցաւ որ
բոլոր մարմինը կըդողար , թէ-
պէտ երկու անգամ հրացանին
ձայնը լըսած էր : Խեղքը շէր
հասնէր թէ ինչպէս կըցաթկը-
տէր ռուսքը ծովին երեսը . որ
ծովին ջուրը խռովելով սաստիկ
գնաց հեռուն , մինչև մտաւ ջրին
մէջ աներևոյթ եղաւ : Գերին
վկայեց , որ եթէ միանգամ նե-

տես այս գործիքը , բոլոր իմ
ազգս ասոր ձայնէն կը հալածին
թէպէտ բիւրաւոր ըլլան . վասն
զի չեն տարակուսիր թէ այս ո.
րոտումը թուփան չնձին ձա.
յնն է :

Արբոր գիշեր եղաւ՝ Ռօպէն
սօն բերած կանթեղը վառեց,
որ կարգայ նայի թէ հանած
թղթերը ինչ են . որպէս զի հաւ
կրնայ նաւին տրամագրութիւ
թէ ուսկից ո՛ւր պիտի երթար .
բայց դժբաղդութիւ բոլոր գրերը
անանկ լեզուով գրված էին , որ
չէր կրնար հասկրնալ :

Հոսնորէն կսկիծ մը ունեցաւ,
որ մանկուէ ատենը ծուլութիւ
չէր սորված ուրիշ ազգի լեզու
ները՝ բայց այս կրսկիծը անանկ
ատեն ունեցաւ որ աւելորդ և
անօգուտ էր , ժամանակը անցեր
գացեր էր :

Սակայն և այնպէս երկու
մասնաւոր բան գիտեց , որ իրեն
շատ լոյս տվին այս նաւին ձամ.

բորդուէր և վախճանին համար :
Անոնց մէջ քանի մը բարեազիր
գտաւ Պարսպատ կղզիին վրայով
որ Ամերիգա է, ուր մեծ առու-
տուր կըլլայ գերիներու . ինչպէս
առաջուց պատմեցինք՝ որ Ափրի-
կէ ալ կըլլայ այս առուտուրը
Սևերուն մէջ :

Եւս սև ազգերը թանձրամիտ
ըլլալով գաղանի վարք ունին .
որոնց իշխանը կամ թագաւորը
իրենց պէս վայրենի ըլլալուն հա-
մար ասանկ կըկառավարէ : Եր-
բոր եւրոպացիք հոն կերթան՝
ասոնք անասունի պէս կըծախեն
մէկզմէկ : Իրենց հարազատ հայ-
րը կըբերէ փուճ բանով կըփոխէ
կամ կըծախէ որդին . եւրոպա-
ցիք ասոնցմէ բազմուի զնեն Ա-
մերիգա կըտանին՝ ու ծանր աշ-
խատանքի մէջ կըծառայեցընեն
մեծ նեղութիւն : Արովհետև այս
գերիներուն վիճակը այսպէս է՝
կըկոչվին թըլառ ողորմելի .
շատը աւելի կըփափաքին մեռ-

նելու քան թէ ողջ մնալու . ահա այս առուտուրը այն կղզին ալ շատ կըլլար , որ է անիրաւ վաճառականութիւն . յոյս կայ որ ժամանակով դադրի այս անօրէն մարդու առուտուրը :

Սօսկէնսօն թղթերուն մէջ մէկ ծանուցման թուղթ մը գրտաւ . ասով քիչ քիչ հասկըցաւ թէ նաւուն մէջ հարիւրաւոր գերիներ կային , որ այն կղզին պիտի տանէր : Այս բանս գերիին հասկըցընելէն ետեւ ըսաց . ո՞վ գիտէ թէ այս խեղճ գերիները ինչպէս շնորհակալ եղան ալէկոծութեն , որ նաւը ցամաք նստեցուց ու իրենք ազատեցան : Ա՞յլ գիտէ թէ ինչպէս ազատեցան մակոյկին մէջ մտնելով . արդեօք կըցան կղզիի մը մօտենալ : Արդ նայ ըլլալ որ իրենց բռնաւոր տէրը վրանին չըլլալով հիմա հանգիստ են իրենց խեղճութեն և ուրախ :

Վերին ալ հաւանելով հաս-

տատեց՝ թէ այդ կարծիքդ պէտք է որ ճշմարիտ ըլլայ : Ուրեմն բարի է սիրելի՛ ընկեր՝ ըսաց Ռօպէնսօն տաքնալով . հիմա դուն կրնաս այն բանը ինձի զուրցել , որ առաջ կը հարցընէիր թէ ի՞նչ օգուտ կրնայ բերել փոթորիկն՝ որ մեր նաւակը քշեց տարաւ : Գերին ամընչնալով սկսաւ առաջը նայիլ :

Ո՛վ Ուրբաթ կանչեց Ռօպէնսօն անձապաշտուէ նախանձով մը . ճանչցիր ըստեղծօղ թագաւորին ամենակարօղ ձեռքն , որ այս դիպւածով յայտնի ըրաւ իմաստուն կառավարուիւր . մտմբտա՛ թէ այս փոթորիկը մեզի ո՞րչափ բարիք ըրաւ . ի՞նչ բաներ հանեցինք . մէյմը նայէ՛ թէ ո՞րպիտի զանազան ուտելու և հագնելու բաներ ունեցանք , որով երջանիկ և հանգիստ կեանք մը կրնանք վարել : Ասոնք ո՛ւր տեղէն պիտի ունենայինք թէ որ փոթորիկը եղած չըլլար : Ճշմարիտ է որ

աղէկ բան չէ ուրիշին խեղճու
 թիւր երջանիկ ըլլալ. սակայն այ
 նաւին մէջ եղողներուն շատ
 կրնայ ըլլալ որ առաջվանէն եր
 ջանիկ եղած ըլլան այս դիտա
 ծովս : Արովհետեւ այս ենթա
 դրութիս ճրջմարիտ կերեւոյ
 Տիմա գուն ինչ կրմտածես Ա
 մենակարողին վրայ, որ աշխարհ
 կրկառավարէ :

Պատասխանեց գերին թէ ես
 կրմտածեմ՝ թէ Ամենակարող
 պէտք է որ ունենայ անհուն ի
 մաստութիւն, և անճառելի բա
 րութիւն. իսկ ես եմ մէկ տխմար
 թանձրամիտ մը : Այս բանիս
 վրայ գերին աչքն ու թնեւրը եր
 կինքը վերցուց՝ լալով թողութի
 ինդրեց սխալանացը համար, որ
 յիմարուք գործեր էր : Աօպէն
 սոն զգուշութիւն կրպահէր թրղ
 թերն ու ոսկին և անդամանդը
 որպէս զի թէ որ եւրոպա եր
 թայ, կարենայ անով հասկընալ
 և հատուցանել գանձը տիրոջն :

որ նաւէն հաներ էր : Աւելց օր
չարունակ օրը երկու իրեք
անգամ նաւը կերթային, ու որ-
չափ կարելի էր՝ մէջի բաները
ցամաք կը բերէին : Հազար տե-
սակ բան կար մանտրըմունտը,
որ մենք երեսը չենք նայիր, ու
բովհետեւ անանկ բաներ չունե-
նալը մեզի պակասութի չենք սե-
պեր : Բայց անոնց բով մեծ յարգ
ունենալնուն՝ բոլորը չի մոռցան
ժողովեցին : Նաւուն մէջ շատ
փղի աղւաններ կային և շատ տա-
կաւ խահլէ : Ռօպէնսօն ձգեց
հոն չառաւ . որ իրեն բանին չե-
ին ծառայեր . մանաւանդ առա-
ջադրեր էր՝ աւելորդ սովորուի
մը չունենայ և աւելորդ բան
չլնէ, թէպէտեւ զըւարձալի բան
եղած ըլլայ : Սակայն շատ տախ-
տակներ փրցուցին ցամաք բե-
րին, որ իրենց խիտտ պիտանի և
հարկաւոր էին : Նաև հինգ
թնդանօթ դուրս հանեցին և
որչափ երկաթ գտան, ու փրցու-

ցին ամէնը բերին :

Ս երջապէս 18 անգամ ճամբայ ընելէն ետև և յաջողութեամբ ուզած բաները հանելէն ետև վերջի անգամն որ նաւուն մէջէին , գիտեցին որ փոթորիկ պատի ելլէ . պատրաստութեան շուտով ճամբայ ելլել յուսալով թի փոթորիկ չեւած պամաքը կը հասնին թի քաշելով : Սահայն այս յոյսը պարապ ելաւ . վասն զի կէս ճամբան չի հասած յանկարծ սոսկալի հովմը ելաւ հանդերձ կայծակով անձրևով և որոտումով . անանկ ծովը խռովեց , որ ալիքները լաստին վրայէն անցնելով բոլոր բաները տարին ծովը :

Ս յս միջոցիս մէջ երկունսն ալ կայմին փաթթութեան ուժով մնացին , որպէս զի ալիքները զերենք չի տանին . թէպէտ երբեմն երբեմն ալիքները կու գային գլխը ներէն բարձր վրաներէն կանցնելին , հուսկ յետոյ տկար լաստը երկար ատեն չգիմացաւ սոսկալի

ալիքներուն գէմ . կապերը թուլ
ցան որ բուներ էին գերանները ,
բոլորը ցրվեցան իրարմէ :

Աղորմելի մարդիկ , տէս ինչ
բան եկաւ գլուխնին : Գերին կը-
ջանար որ լողալով ցամաքն ել-
լէ . իսկ Աօսպէնսօն գերանի մը
վրայ փաթ թըված , երբեմն ծո-
վին անդունդը կինջնիր , և եր-
բեմն ալիքներուն վրան կելէր ,
խեղճը անանկ խռոված էր որ
ոչ բան կըտեսներ և ոչ կըլսէր :
Սաստիկ ուժէն տկարացեր էր
ողորմելին , արդէն խելքն ալ
կորուսեր էր . սոսկալի աղաղա-
կեց , ու մէկէն զինքը թաղված
գտաւ ահագին մեծ ալիքի մը
մէջ , որ իրեն գերանն ալ առաւ
տարաւ :

Ընտրուեալ որ հաւատարիմ
գերին միշտ քովէն չէր հեռա-
նար . որ էթէ ուզէնար շատօնց
կըհասնիր ցամաքը : Երբոր տե-
սաւ թէ Աօսպէնսօն ծովին տա-
կը կերթայ անշարժ առանց լո-

ղալու, հասաւ վրան բռնեց ձախ
թևէն, կաշխատէր որ ջրին տա-
կը չերթայ. վերջապէս սաստիկ
ուժ տալով յաջողեցաւ, որ քա-
նի մը բոպէէն ետև ցամաքը բե-
րաւ հանեց Ռօպէնսօնին մար-
մինը՝ անչարժ ամենեւին ողջուն-
նչան մը չունենալով:

Վերին ցամաքին վրայ երկրն
ցուց տէրն ու յուսահատեցաւ,
սրտին կսկրծուն վրբան ընկաւ
բարձր ձայնով կրպօռար. երբեմն
կըշարժէր և երբեմն կըշփէր բռ-
լոր մարմինը, ետքը բերանը բեր-
նին դրաւ, որ իր շունչը անոր
հազորդելով շունչ կուտար իրեն
Ինչ սոսկալի կսկիծի մէջ էր
խեղճ գերին: Վերջապէս յան-
կարծ ողջութե նչան մը վրան
տեսնելով սիրտ առաւ անպատ-
մելի ուրախութիւն: Այնչափ շա-
րունակեց այն բաներն որ մինչև
Ռօպէնսօնին զգայութիւնը վրան
եկաւ: Նայիս աչքը բացաւ, ես-
նը եմ հարցուց տկար և ողոր-

մեղի ձայնով մը : Պատասխանեց
գերին լալով թէ սիրելի տէր իմ ,
ահա իմ գիրկս ես : Այն տեղը
անանկ խեղճ պատկերք մը ձեռ-
ցաւ՝ որ կըկտըրտէր մարդուն
սիրտը : Ռօպէնսօն շնորհակալ
ըլլալով գերին՝ դուն իմ ազա-
տիչս ես ըսաւ : Իսկ գերին տե-
սաւ որ տէրն ողջընցաւ , ուրա-
խու թէն խեղքը գլխէն գնաց :

Ի Ե . Դ Ի Կ - ա ծ .

Ռօպէնսօն ահա՛ այսանգամ
ալ ազատեցաւ մեռնելէն : Նոյն
գիշերը գերին տեղ շինեց տա-
ղաւարին տակը տարաւ պառկե-
ցուց զինքը , բոլոր գիշերը քնա-
ցաւ մինչև 'ի լոյս : Արթնցաւ
որ ուժ աւեր է . շնորհակալ ե-
ղաւ նոյն , որ զինքը պահեց կեն-
դանի , և առողջ : Իսկ փոթորի-
կը բոլոր գիշերը տեւեց : Ռօպէն-

ղալու, հասաւ վրան բռնեց ձախ
թևէն, կաշխատէր որ ջրին տա-
կը շերթայ. վերջապէս սաստիկ
ուժ տալով յաջողեցաւ, որ քա-
նի մը բոպէէն ետև ցամաքը բե-
րաւ հանեց Աօպէնսօնին մար-
մինը՝ անշարժ ամենեւին ողջուե-
նչան մը չունենալով:

Վերին ցամաքին վրայ երկըն-
ցուց տէրն ու յուսահատեցաւ,
սրտին կսկըծուն վըրան ընկաւ
բարձր ձայնով կրպօռար. երբեմն
կըշարժէր և երբեմն կըշիէր բռ-
լոր մարմինը, ետքը բերանը բեր-
նին դրաւ, որ իր շունչը անոր
հազօրդելով շունչ կուտար իրեն
Ինչ սոսկալի կսկիծի մէջ էր
խեղճ գերին: Վերջապէս յան-
կարժ ողջութե նչան մը վրան
տեսնելով սիրտ առաւ անպատ-
մելի ուրախութիւն: Այնչափ շա-
րունակեց այն բաներն որ մինչև
Աօպէնսօնին զգայութիւնը վրան
եկաւ: Նայիս աչքը բացաւ, ես
ուր եմ հարցուց տկար և ողոր-

մեղի ճայնով մը : Պատասխանեց
գերին լալով թէ սիրելի տէր իմ ,
ահա իմ գիրկս ես : Այն տեղը
անանկ խեղճ պատկերք մը ձեա-
ցաւ՝ որ կրկաբրտէր մարդուն
սիրտը : Ռօպէնսօն շնորհակալ
ըլլալով գերինն՝ դուն իմ ազա-
տիչս ես ըսաւ : Իսկ գերին տե-
սաւ որ տէրն ողջընցաւ , ուրա-
խու թէն խելքը գլխէն գնաց :

Ի Ե . Դ Ի Կ Ե Թ .

Ռօպէնսօն ահա՛ այսանգամ
ալ ազատեցաւ մեռնելէն : Նոյն
գիշերը գերին տեղ շինեց տա-
ղաւարին տակը տարաւ պառկե-
ցուց զինքը , բոլոր գիշերը քնա-
ցաւ մինչև 'ի լոյս : Արթնցաւ
որ ուժ աւեր է . շնորհակալ ե-
ղաւ նոյ , որ զինքը պահեց կեն-
դանի , և առողջ : Իսկ փոթորի-
կը բոլոր գիշերը տւեց : Ռօպէն-

սօն անհամբերութիւնսն կրնայէր որ
 աղէկ մը լուսնայ ու տեսնէ թէ
 ինչ եղաւ նաւը : Արեւն որ կել-
 լէր նայեցաւ Ռօպէնսօն՝ տըրտ-
 մութ տեսաւ որ նաւն աներևոյթ
 եղեր է . տախտակները ասդին
 անդին ցրված են ծովուն քովե-
 ըրը , հասկըցաւ որ ալէկոծուիր
 խորտակեր է նաւը : Ասանկ որ
 տեսաւ՝ մխիթարվելով գովեց ը-
 րած ջանքն , որ առանց ծուլուէ
 այնչափ բաներն ազատեր էր :

Արանի այն մարդուն որ ի-
 մաստութիւնսն և խոհեմութիւնսն
 իր գնացքը և ամէն դիպածի
 մէջ կրնայ օգուտ մը հանել . ինչ
 պէս որ Ռօպէնսօն այս դիպա-
 ծին մէջ իրեն ընկածն ըրաւ խո-
 հեմութիւնսն առանց պակասութե-
 ՛ս : Այս բանը խրատ ըլլայ տրտըն-
 ջողներուն , որ տագոհութիւնսն իրենց
 նեղութիւնսն ալէկ կը դառնացնեն :

Ռօպէնսօն ու գերին աշխա-
 տեցան բոլոր նաւին տախտակ-
 ները ժողվեցին ծովուն քով գի-

զէցին . զիտնալով թէ ատենով
 ամէն մէկը կրնան իրենց ծառայ-
 ել : Այս գործքը լմընցնելէն
 ետև կարգի դրին իրենց բանն
 որ հետևաբար պիտի ընէին :
 Նախ և առաջ կուզէին որ հա-
 նաժ բաները տանին բնակարա-
 նին մէջ , բայց իրենց փաստակար
 երևցաւ այս բանս . որովհետև
 ամէն մէկ անգամ երթալու ա-
 տենը՝ մնացած բաները ձգէին
 հեռանային պիտի անկէ երկար
 ատեն , կրնար ըլլալ՝ որ թշնամի-
 ները գային տիրէին այն զէնքե-
 րուն . ուստի Ռօսպէնսօն կարգա-
 ւորեց՝ որ մէկը առտըւանց սպա-
 սէ մէկալը բաները կրէ , ընկերն
 ալ իրիկվան տանի այս կերպով :
 Թնդանօթը լեցուց պատրաստե-
 լով ծովին քով դրաւ շտկեց դէս
 ՚ի ծովը : Քոմն ալ կրակ վառե-
 ցին . ով որ պիտի հոն սպասէր ,
 պէտք էր որ զգուշու թէ նայի
 կրակը . պատրոյգն ալ բռնկցու-
 ցին թնդանօթին քով դրին , որ

սկէս զի պատրաստ գտովի նետե-
 լու՝ երբոր հարկը պահանջէ,
 կամ թէ երբոր մէկը հոն մտե-
 նայ : Ռօպէնսօն առջի ճամբոր-
 դութին ընելով սկսաւ բաները
 կրել . և որպէս զի հագած աղէկ
 լաթերուն վնաս մը չի գայ՝ հա-
 նեց զանոնք, նաւավարի լաթ
 հագաւ . և փոխանակ հին զէն-
 քերուն՝ մէջքը զարկաւ մեծ դա-
 նակ մը, և երկու լեցուցած ա-
 տրըճանակ (փիշտով) :

Ասիւ և առաջ տարաւ իրեն
 սայլովը տակառ մը վառօդ և
 ուրիշ սիտանի բաներն, որ կը-
 վախնար խոնաւուէ, չըլլայ թէ
 հոն մնալով թրջին : Իսկ շունը
 ոչ երբէք իրմէն կըզատուէր, սկը-
 սաւ ընկերուի ընելով հետն եր-
 թալ : Ռօպէնսօն ալ կապեց շու-
 նը սայլին առջին՝ որ քաշելով
 կօզնէր առաջ տանելու :

Արովհետեւ եւրոպայի շները
 կըթած են այսպիսի բաներ ընե-
 լու, այս շունն ալ մէկէն սկսաւ

քաշել անանկ՝ որ որպէս թէ բուն քաշող կենդանի է : Նաև կապոց մը բան ալ բերանը բռնէր կրտանէր , ըստ որում առաջուց սորված էր :

Ի դարձին Ռօպէնսօն բոլոր լամաները առաւ հետը բերաւ որ վրանին բան բեռ ցընէ : Ասոնք 7 հատ էին , որ յիսունական հօտայ բեռ կրնային բերել , զարմանալի բան էր , որ ամէն անգամ այնչափ ծանրութի կրբերէին առանց հոգնելու :

Եւ յայտի բանը բնակարանին մէջ չի սղմելով պէտք եղաւ որ քովի համբարանոցն ալ լեցընեն , և բակին մէջ ալ զետեղեցին : Աւթ օրւան մէջ բոլորը կրեցին բաց՝ի տախտակներէն , որ ծածկի տակ դրին և խիտ մացառներուն մէջ շարեցին : Իսկ այժը դրին լամաներուն գոմին մէջ , որ բնական ընտանութի ունենալով անոնց հետ խիստ աղէկ կերթար :

Որչափ մեծ զբաղմունք ունեցան հիմա, որ առաջ չունէին. հազիւ թէ կրնային որոշել թէ նախ որ բանն ընեն, և որ բանը շտկեն: Սակայն Ռօպէնսօն կարգաւոր բան ընելու սորված ըլլալով, շուտ մը որոշեց ամէնէն աւելի հարկաւոր բաներն ընել. և քիչ հարկաւորները ետքը ձգեց: Ամէն բանէն հարկաւոր իրեն կերունար, որ մէկ տեղ մը շինէ, որ դուրս մնացած բաները ծածկի տակ առնէ, ու ապահով պահէ: Ուստի առաջ կամեցաւ հիւսնուի ընել և տախտակները շտկել. թէպէտ երկուքն ալ արւեստին տեղեակ չէին:

Բայց ինչ դժւարութի կրնար ըլլար Ռօպէնսօնին պէս ճարտարամիտ մարդուն, որ ամէն հարկաւոր բաները ձեռքէն կուգար: Որչափ մեծ աշխատանք և դժւար բան ըլլար՝ որ տեղեկութի ալ չունենար այն բանին, իրեն

առջին խաղկընեւիք էին . որ առանց օգնութե գեղեցիկ յաջողութիւն գլուխ կը հանէր : Չարմանալի արագութիւն փայտերը կտրեց, գերաններն ու տախտակները տաշեց . պատերը շինեց շտիկեց վրայի ծածկը շինեց նախ տախտակով, յետոյ քօքոյի տերևով ծածկեց : Ահա պզտի շէնք մը շինեց լմընցուց, որ գեղի արներէն ազոր եղաւ : Աօսկէնսօն նաւին պատուհանները փրցուցեր էր, որոնք յարմարցուց գրաւիր շէնքին . իսկ ապակի (ճամբրը) մեծապէս զարմացուցին Աօսկէնսօնին միտքը, թէ ինչպէս կը լլայ, որովհետեւ բնաւ չէր տեսած . բայց փորձելով հասկըցաւ թէ ո՞րչափ գեղեցիկ և պիտուական բան էին :

Այս գործքս կատարելէն ետեւ՝ բաները գրաւ մէջը կարգաւորեց . մտածեց որ իր առաջւան շինած բերդին ճամբայ մը շինէ, որ առանց անոր ոչինչ էր .

ուստի միտքը դրաւ որ դուռ շինէ, ու շարժական կամուրջ մը դնէ, որովհետեւ ամէն բան առատապէս ունէր այս գործքիս ծառայելու համար, դամ, երկաթ, շղթայ, կղպաք, ևն. ասոր համար շուտով այս գործքիս ալ ձեռք զարկաւ :

Աւստի երկուքը միատեղ կաշխատէին դուռն ու կամուրջը շինելու. ետեւ լուսամուտ շինեցին պատին և պատնէշին դրանք համեմատ : Ասոնք կարգի դնելէն ետեւ կանգնեցին շարժական կամուրջը դրան դիմացը, վրան ալ ծածկոց շինեցին : Այսպէս կատարելէն ետեւ պատնէշին վրան թնդանօթներ շարեցին. երկուքը աջ կողմը շտկեցին, երկուքը ձախ կողմը. երկուքն ալ բերդը պաշտպանելու համար շտկեցին : Անկէ ետեւ բոլորովին ազատեցան վախէ 'ի կողմանէ վայրենի մարդկանց, ուր մինակ մէկ դուռ մը կար ելլելու մտնելու այսպի-

սի հանգստութիւն :

Հնձեւու ժամանակն ալ եկաւ ,
Ռօպէնսօն սուր մանգաղ մը ա-
ռաւ որ նաւէն հաներ էր , սկսաւ
կտրել մայիզը , և ժողվեց , նաև
գետնիխնձորն ալ հանեց խիստ
մեծ դիւրութիւնս որ գործիքնե-
րովը . շատ զուարճութիւնս բա-
ներս լմնացուց առանց դժւարու-
թեւ : Յետոյ շինեց երկու գաւա-
զան մայիզը ծեծելու համար ,
որ զատեց յարդն ու երկու ա-
մանի մէջ լեցուց պահէց :

Եւ այլևս Ռօպէնսօն նաւէն
շատ պակօսիմաթ հաներ էր , բայց
իրեն տարեկան հացը պատրաս-
տեց , ինչպէս որ հարկաւոր էր .
ուստի ուզեց փորձելով հաց շի-
նէ . և որովհետև նաւէն երկան-
քի քար էր հաներ , մայիզը ա-
ղաց ալիւր ըրաւ մաղեց ու խմոր
շինեց , փուռը դրաւ եփեց հաց
ըրաւ խիստ պատւական : Յետոյ
տօպրակ մը շինեց մէջը դրաւ
պահէց :

Այլ այսպէս երկու տեսակ հաց ունէր . մէկն էր հաճարի ալիւրէ , որ նաւէն աղատեր էր , մէկաւն ալ էր մայիզի ալիւրէ , որ է մտրացորենի նման , բայց առջինը աւելի համով էր : Այս բաներն ըրաւ պատրաստեց անձրեւները չըսկըսած : Ռօպէնսօն միտքը դրաւ որ հաճար ալ ցանէ , որ իրեն աւելի ախորժելի էր . ուստի գերիին օգնականու թքը շատ դաշտեր հաճար (չաւտար) ցանեց մայիզին տեղը՝ մինչև հացի կարօտ չի մնաց . և հօն տարին երկու անգամ առատապէս կը հասցընէր :

Այս բաներուն վրայ նայելով Ռօպէնսօն ուզեց որ երկրագործուէ ամէն գործիքներն ունենայ , և այս գեղեցիկ արւեստս հօն լաւ ծաղկեցընէ : Արովհետև ամէն բան ունէր , բայց աղէկ բրիչ չունէր . գերին կարծր փայտէ շիներ էր , բայց այն հողին աղէկ բրիչ պէտք էր . անոր համար

սկսաւ դարբինի խանութ մը շինել, որ ուզած գործիքները կարենայ շինել :

Անձրեաներն որ սկսան՝ Աօպէնսօն ծովէն հանած տախտակներով դարբինի խանութը կատարեց, ու այն թաց եղանակին մէջ բրիչը և ուրիշ պէտք եղած բաները շինեց . նաև իր ուժին համեմատ սայլ մը շինեց, որ բաները բառնար կրտանէր հեռու տեղեր ալ կաշխատէր : Արովհետև հոն ձի կով չի կար, անանկ շինեց սայլն որ երկուսին ուժովը դիւրին կըշարժէր, և ուզածներուն պէս կըգործածէին :

Աօպէնսօն անպատմելի կուրախանար այս յաջողութեց վրայ . մանաւանդ գտումներուն, որ ուզած բաները կըհնարէր . ինչպէս հին ատենը՝ նոր բաներ որ կըհրնարէին՝ մեծ իմաստուն կըսեպ վէին, որոնք Աօպէնսօնին շինած բաներէն պարզ էին . մանաւանդ շինած սայլը անանկ պիտական

բան էր, որ հին ատենն ըլլար, մեծ բան էր, մինչև գտնողներուն անձային պատիւ կուտային: զոր օրինակ կառքը (արապան) փիւնիկեցոց մէջէն Դաֆոն անունով մէկը գտաւ. այնչափ մեծ բան համարեցան որ երկնային էակ ըսին իրեն և որդի երկնից:

(1) Էպէտ լամաները աւելի բեռ կրելու յարմար էին քան թէ սայլ քաշելու, սակայն Ռօպէնսօն անանկ կրթեց որ ամէն բանի կրծառայէին յաջող, ինչպէս հոս եղն ու ձին կաշխատին:

Ընծրեն որ կտրեցաւ ցանեցին հաճար, գարի ոլոռն, որ 5 ամիսէն ետև տասնապատիկ աւելի պտղաբերեցին, որ իրենց շատ էր. բայց խոհեմուք մտածելով աւելի կը պահէր, որ ջրլայ թէ գիպւած մը պատահի ու ջրլայ: Ուստի որոշեց որ համբարանոց մը շինէ, որ վեց ամիս վեց ամիս հնտեղէն կը լեցընէր, ու կը պարպէր: Ռօպէնսօն ամէն

կերպ աշխատանացը յաղթեց , և
բոլոր ուղած քաներն ըրաւ :

Իսկ այժը յղի ըլլալով երկու
ձագ ծնաւ . շունը պահապանի
պէս գիշերը զիրենք կրնայէր .
Փօլ թուժակը իրենց հետ ժուռ
գալով կրխաղար : Իսկ լամանե-
րը առաջվանէն շատ պիտուական
եղան . վասն զի կաթէն կըշինէին
մածուն , եղ , և պանիր . դաշտին
մէջ ալ միշտ կաշխատցրնէին :

Ռօպէնսօնին երջանիկ կեան-
քը ուրիշ պահսութի մը շունէր ,
միայն կըփափաքէր որ ծնողքը
տեսնէ , և մէկ քանի ընկեր ալ
ունենայ . որովհետև երկու հո-
գի ըլլալով , եթէ մէկը մեռնէր ,
մէկալը ամէն մարդկային ընկե-
րութէն զուրկ ըլլալով խիստ ո-
ղորմելի կըլլար : Սակայն Ռօ-
պէնսօն զգուշանալով մեղք կը-
սեպէր ուրախուեր վրայ դառ-
նութի լեցրնել այսպիսի մտած-
մունքներով : Այլ այսպէս կը-
սէր ինքնիրեն . այն ստեղծող

տէրն որ մինչև հիմա զիս հոգաց
իր անհուն բարութիւնը , ասկէ ետքն
ալ կրնայ հոգալ :

Ասանկ խորհելով բոլոր օրերը
ուրախութեամբ հանցընէր առանց
այլայլութե : Մեծապէս կը զը-
ւարձանարնէրսէն հոգւոյն հան-
գըստութիւնը վրայ . դուրսէն ալ
կուրախանար , որ ոչ պակասութի
մը , և ոչ տեղէ մը վախ ունէր .
կատարեալ երջանիկ էր այ ու-
ղածին պէս :

ԻԶ . ԴԻՎՊՈՒԹ .

Ոսպէնսօն այսպէս զբաղե-
լով հանած բաներուն հետ՝ ա-
մէն օրնոր նոր գործքեր կը հնա-
րէր և զանազան բաներ կը շինէր
այն գործիքներով : Ուստի ա-
սանկ փորձեր ընելով գրեթէ ա-
մէն արևատի բան շինեց , և ա-
մէն արևատաւորի կատարելուի

ունէր . զոր օրինակ հիւսնութի
կրնէր , գարբնուի , գերձակուի
(թէրզու թի) , կօշկակարութի ,
հացագործութի , պարտիզպա-
նութի , ձկնորսուի , որսորդու-
թի , բրուտութի , ևն :

Անանկ յաջող և ճարպկութե
այս գործքերս կրնէր , որ քիչ
ժամանակին մէջ շատ կերպ կերպ
բաներ հնարեց պիտուական և
գեղեցիկ , որ եւրոպայի մէջ վար-
պետ մարդիկ միայն կրնային ը-
նել : Եւ այսպէս այս մարդիկ
շարունակ աշխատելով թէ՛ իրենց
մարմիննին առաւելապէս յար-
մար եղան գործելու , և թէ՛ հո-
գինին և խելքերնին աւելի ու-
շիմութե առատացան , և օգտա-
կար գործքերով օրէ օր կատա-
րելութե հասան : Ասկէ յայտ է
թէ ամէն մարդ ունի միակերպ
յարմարութի մը արւեստի . սա-
կայն հետզհետէ կրթովելով
բան կըսորվի , ու հարկաւ առա-
քինի քաջ և խելացի կըլլայ :

Ա եց ամիս շարունակ զըւար-
 ճալի՝ գործքեր շինելով զբաղե-
 ցաւ, բայց գերին ամենեւին չի
 համարձակեցաւ ըսելու թէ երբ
 պիտի երթանք իմ հայրենիքս :
 Սակայն շատ անգամ երբոր ձեռ-
 քի գործքը կըկատարէր՝ կելէր
 լեռանը վրան չորս գին կըդիտէր
 և ծնած կղզիին կողմը նայելով
 սրտանց կըհառաչէր, ու կուլար
 իր ողբալի վիճակին վրան, որ
 հօրմէն զատուէր էր, ու կրնար
 ըլլալ, որ ա՛լ չի տեսնէ : Իսկ Աօ-
 սէնսօն իր կողմանէ ամենեւին
 բան չէր խօսէր, որովհետև ա-
 տեն չունէր անոր փափաքը լե-
 ցընելու : Աւստի համբերեց մինչև
 որ այս պէտք ըլլալու բաները
 բոլոր կատարեցան, որ նոր վի-
 ճակին և նոր եղանակ կենացը
 համար աշխատեր շիներ էր :

Արդ պէտք եղած օգտակար
 բաները կատարելէն ետև՝ Աօ-
 սէնսօն առաջարկեց գերիին որ
 ուրիշ նու մը շինենք, ու եր-

Թանք հայրդ փնտրուենք : Այս
բանս որ լսեց գերին այնչափ ու-
րախացաւ , և մեծապէս սար-
տաւոր ճանչցաւ զինքը Աօպէն-
սօնին : Միւս առտու մէկէն նա-
ւին շինեւն սկսաւ . որ կտրուկ
կացիններուն և ուրիշ գործիքնե-
րուն օգնու թէր քիչ ժամանակին
մէջ թէ՛ աղէկ և թէ՛ գիւրին կեր-
պով շինվեցաւ նաւը՝ առաջվա-
նէն շատ աղէկ :

Մէկ առտու մը Աօպէնսօն
գործքի հետ ըլլալով խրկեց գե-
րին ծովուն քով , որ կրիայ բերէ .
վասն զի երկար ատեն էր որ չէր
կերած : Քիչ մը անցաւ նայիս
վաղելով դարձաւ եկաւ խռո-
ված՝ շունչը հատած վախէն և
վաղեւէն . մինչ զի հաղիւ կրցաւ
թոթովելով զուրցել , թէ՛ ահա՛
եկանս . ահա՛ հոս են : Աօպէնսօն
զարհուրելով հարցուց մէկէն
թէ՛ ինչ կրխօսիս : Պատասխա-
նեց գերին , թէ՛ ո՞վ տէր իմ , ո՞վ
տէր իմ , մէկ , երկուք , իրեք ,

վեց քանօդ նաւ են . այնչափ
սարսափած էր որ մինչև 'ի վեցը
չի կրցաւ համրել : Աօպէնսօն
վազեց բնակարանին վրան ելաւ
տեսաւ որ գերին չէ խաբւած .
ահա՛ վեց նաւ լեցուն լեռան
մարդիկ կուգան . և մօտեցեր
էին ցամաքին : Շուտով վարին-
ջաւ , ու սիրտ տվաւ գերին որ
կըդողար . և հարցուց , թէ որ
պատահի թչնամիները վրանիս
գան՝ ամէն ուժդ թափելով
հաւատարմութք պիտի ծեծկը-
վիս մինչև 'ի մահ :

Պատասխանեց գերին թէ ա-
րիւնովս և կեանքովս կեցեր եմ ,
և անկէ ետեւ ժամանակ անցնե-
լով կամաց կամաց վախն անցաւ
սիրտ առաւ , որ ծեծկըվի : Խիստ
աղէկ ըսաց Աօպէնսօն , հիմա
պէտք է ջանալ որ արգիլենք վայ-
րենիներուն գարշելի տօնախմբ-
բուժիր , և չի թողունք կատա-
րելու : Ես քեզ կըհասկըցնեմ
կըսէր ընելիքս երթալու ատենս ,

Էրթանք շուտով ատենը չէ խօսելու, պէտք է ջանանք: Նոյն կէտին մէկ թնդանօթը բերդին վրայէն վար առին դրին սայլին վրան, ու անիւնները ամբողջօրեային, վեց հրացան լեցուցին և չորս ատրըճանակ, և երկու սուսեր. ասոնց կէսը մէկն առաւ, կէսն ալ մէկալն առաւ մէջքը խօթեց. նմանապէս հրացաններն ալ կռնակնին առին, բաւական վառօդ և դնտակ առին հետերնին, քաշեցին թնդանօթը հետերնին կրտանէին ցամաքէն. և ամենայն պատերազմական պատրաստութիւն զաշտին ճամբայէն կերթային: Երբոր շինած կամուրջէն անցան քիչ մը հանդիստ առին: Գերին մտաւ բերդին մէջն ու կամուրջը վերցուց, դուռն ալ ամբողջօրեայ, Ետքը չուսնէ սանդուղով ելաւ եկաւ տիրոջը քով: Ռօպէնսօն տեսնելով թէ այս զգուշուիր խիստ հարկաւոր էր զանց չըրաւ. վասն զի

Եթէ պատերազմը չի յաջողէր
կասկած ունէր որ չըլլայ թէ
Թշնամիները գային տիրելին բեր-
դին :

Եւ յս միջոցս Ռօպէնսօն կը-
պատմէր գերիին թէ ինչ պիտի
ընէր . կըսէր թէ լեռանը ետեւէն
պտըտինք խիտ անտառներուն
մէջէն երթանք , որ չի տեսնեն
Թշնամիները . ետքը մտնենք կար-
գաւ ծառերուն մէջ , որոնք գրե-
թէ մինչև ծովին քով կըմօտե-
նային . և այսպէս կըմօտենանք
վայրենի մարդկանց առանց ե-
րևնալու . երբոր մօտ կըհասնինք
մէկէն Թնդանօթը կընետենք
գլխընէրէն վեր . բարբարոսները
վախերնուն կըձգեն իրենց որսն
ու կըփախչին նաւերուն մէջ :
Գերին խիստ հաւնեցաւ այս խոր-
հուրդիս . Ռօպէնսօն երթալով
այսպէս կըսէր , թէ մեզի բաւա-
կան է որ ազատենք խեղճ գե-
րիներն՝ որ պիտի ուտեն , առանց
կաթ մը արիւն թափելու :

Սակայն եթէ այս ըսածիս
հակառակն ըլլայ, անատենը սի-
րելի պէտք է մեր ջանքը մեր քա-
ջու թիր յայտնենք կտրիճու թի՛
առանց վախնալու . որպէս զի
եթէ վտանգ հանդիպի՝ դէմ
դնենք ծեծկըվինք բարի դիտա-
ւորու թի՛ : Իսկ ամենագէտն ան-
երբոր կըտեսնէ թէ վտանգի մէջ
պիտի իյնինք, կըսուի հէ մեր կեան-
քը եթէ օգտակար է : Եւ այս-
պէս եղիցի կամք տեառն օրհ-
նեալ : Այս խօսքերս խօսելէն
ետե իրար գրկեցին, և իրարու
երդում ըրին որ մինչև ետքի կա-
թիլը արեան թափեն և իրարու
օգնեն : Երբոր հասան առանց
ձայնի մօտ տեղը, քիչ մը հան-
դիստ առին . Բօսպէնսօն կամաց
մը ըսաց գերիին որ գեանին
վրայէն սողալով երթայ մինչև
ծառին ետին, որ խիստ մօտ էր
անոնց . որպէս զի աղէկ մը դի-
տէ հասկընայ թէ թշնամիները
ի՞նչ կընեն : Գնաց հոն ինչպէս

պէտք էր դիտեց նայեցաւ որ վայրենիները կրակին չորս դին շարված էին . ու գերիի մը ոսկորները կըկրծէին , որ մորթեր միսը կերեր էին : Նաև քիչ մը հեռուն մէկ կապած մարդմ' ալ գետինն ընկած էր , որ էր մօրուքաւոր և ճերմակ , ան ալ պիտի մորթէին ուտէին :

Սօսակէնսօն երբոր այս բաները լսեց գերիէն սիրտը կտրրտեցաւ , մանաւանդ լսեց որ ճերմակ էր կապած մարդը՝ շուտ մը դիտակը հանեց , որ նաւէն հաներ էր . գնաց ծառին ետին դիտեց տեսաւ՝ որ Ուրբաթ գերիին ըսածը իրաւ է . և 50 մարդակեր կային որ կրակին չորս դին նստած էին , և որոշ տեսաւ որ կապած գերին էր եւրոպացի : Այնչափ սիրտը շարժեցաւ որ շէր կրնար զինքը բռնել , արիւնը կէփէր , թէ որ սրտին տաքուէր հետևէր՝ մէկէն առանց մտածելու պիտի երթար մարդակերնէ :

ներուն հետ զարնըվէր , ու ա-
րիւնը թափէր . բայց գիտէր որ
կոյր կրից շարժմունքը մտաց
դէմ ըլլալով՝ միշտ փնաս կըբերէ
և ետքը չար կըլլայ անխոհեմունքս :

Արովհետև եղած տեղերնին
խիստ մօտ էր և մօրմենին կը-
գոցէր զանոնք՝ որուն ետին մը-
տան , թնդանօթն ալ բերին հոն
դրին , և արևստով շտկեցին , որ
ուռմբը գլխըններուն վրայէն ան-
փնաս անցնի մարդակերներուն ,
և սորվեցուց գերիին ալ թէ ինչ
պիտի ընէ : Երկու հրացանը գե-
տինը դրաւ մէկը ձեռքն առաւ
գերին ալ այնպէս ըրաւ . ետքը
թնդանօթին մօտեցաւ ձեռքը
կրակ , տվաւ կրակն ու ետ փա-
խաւ : Երբոր թնդանօթը բարձ-
րէն նետվեցաւ՝ մարդակերները
բոլոր միատեղ գետնին վրայ բըռ-
վեցան ընկան , որպէս թէ մէկէն
մեռած ըլլային : Աօպէնսօն ու
գերին՝ որ կըգիտէին եղած բա-
ները , չկտելով թէ ինչ պիտի

ըլլայ , իրենց կողմանէ պատ-
րաստվեցան որ պատերազմին ,
թէ որ պէտք ըլլայ : Նոյն կէտին
մէջ մարդակերներուն խելքը
դուրսնին եկաւ վեր ցաթ կեցին,
որոնք որ աւելի վախկոտ էին ի-
րենց նաւերը վազեցին փախան .
և որոնք որ կտրիճ էին զէնքեր-
նին ձեռք առին որ կրօվին :

Նոյնք միայն թնդանօթին
ձայնէն ասանկ զարհուրեցան ,
առանց տեսնելու կրակն ու ռում-
բը . բայց առջի վախը չի մնաց
իրենց քով , աչքերնին չորս դին
տնկեր կրնայէին , ամենեւին վա-
խօւ բան մը չի տեսան . ուստի
ասպահովութիւն պատրաստուեցան
կրօվելու . նաև փախչողներն ալ
մէկէն ետ դարձան , ու սկսան
զարհուրելի կերպով ունալու
ձայներ հանել . և պատերազմի
պար խաղալով զէնքերն ալ ձեռ-
քերնին առած կատաղութիւն , կը-
շարթէին զանազան ձեւերով :

Ռօպէնսօն անանկ կեցաւ սպա-

սեց, մինչև որ խաղը լմընցաւ .
բայց զարմանալով դիտեց, որ
մարդակերներուն խումբը ոչ
միայն առջի եղած տեղերնին ե-
կան, այլև իրենցմէ երկու հոգի
վաղեցին որ եւրոպացի գերին
մորթեն, ու զըւարձանան . բայց
անկարելի եղաւ իրենց այս բանս
ընելու . վասն զի Ռօպէնսօննայ-
եցաւ գերինն ու ցած ձայնով
ըսաց, դուն աջ կողմէն, ես ալ
ձախ կողմէն կօխենք այ կարո-
ղութքը . երկուքը միատեղ հրա-
ցաննին նետելնուն պէս նայեցան
որ ձախ կողմէն 5 հոգի ընկան,
և աջ կողմէն 3 հոգի միայն ըն-
կան . բայց աջ կողմինները մե-
ռած էին, ձախ կողմինները վի-
րաւորած էին . մնացածներն ա-
նանկ սարսափեցան, որ փախչե-
լէն 'ի զառ՝ ուրիշ բանի չի նայե-
ցան : Աւստի ոմանք մէկ դի փա-
խան, ոմանք ալ մէկալ դի, ա-
մէնքը սոսկալի ձայներ հանելով
հալածեցան : Ռօպէնսօն ծառե-

բուն մէջէն դուրս ելաւ թուրը
ձեռքը . որպէս զի երթայ շու-
տով ազատէ եւրոպացի կապած
գերին . բայց զարմանալով տե-
սաւ՝ որ քանի մը հողի թշնա-
միներէն յանկարծ միացան , ու
կամեցան նորէն գէմ դնել . ուս-
տի պէտք եղաւ որ Աօպէնսօն
ու Ուրբաթ գերին հրացանը նե-
տեն անոնց վրայ : Նայիս 2 հողի
ընկան անոնցմէ և շատը վիրա-
ւորած փախան զարհուրելի ա-
ղաղակով . այս միջոցիս մէջ 3 հո-
գի ալ ընկան փախչողներէն , բայց
ողջ էին :

Աօպէնսօն ձեռքի հրացանը
ձգեց ու լեցուն հրացանը առաւ .
և գերիին ըսաց որ հիմա դուրս
ելէնք երեւանք թշնամիներուն .
երկուքն ալ յայտնի դուրս ելան ,
Աօպէնսօն վաղեց կապած մար-
դուն վրայ ազատելու համար՝ որ
զոհ պիտի ըլլար : Երբոր մօտե-
ցաւ անոր՝ նայեցաւ անգին որ
ոմանք փախչողներէն առաւել

կատաղի ըլլալով՝ երբոր տեսան
իրենց թշնամիները կեցան հոն
մէկտեղեցան որ ծեծկըվին . ուս-
տի Ռօպէնսօն զանոնք նորէն
ցցուց Ուրբաթին , և ըսաց որ
առաջ երթայ նետէ հրացանը .
անալ նետեց մէկ հողի մը ձգեց :

Ընատենը Ռօպէնսօն գանակը
հանեց կտրրտեց չուաններն , որ
կապեր էին խեղճ գերիին ձեռ-
քերն ու ոտքերը : Հարցուց իրեն
ինկիլիզերէն և նեմցէյերէն թէ
գուն ո՞վ ես : Այն խեղճ ողորմե-
լին ալ պատասխան տվաւ լատի-
ներէն , թէ Սպանեօլ Քրիստոնէայ
է՛ : Սակայն վերջի աստիճանի
տկար ըլլալով այլ չի կրցաւ խօ-
սելու : Ռօպէնսօն առաջուց հո-
գալով հետը լաւ գինի առեր էր ,
որ եթէ յանկարծ զարնըվէր՝ կըր-
նար իրեն պէտք ըլլար : Այս գի-
նիէն խմցուց Սպանեօլին , որ
չուտմը ուժ առաւ :

Երբոր մարդը ազէկ մը զօրա-
ցաւ՝ Ռօպէնսօն տվաւ իրեն սուր

և զէնք, որ իրեն օգնէ եթէ նո-
 րէն ծեծկըվին. իսկ Աւրբաթին
 ալ պատուիրեց, որ հրացանները
 լեցընէ: Սպանեօլը զէնքերը ձեռ-
 քըն առածին պէս կատղած գա-
 զան դարձաւ, ու մէկէն վաղեց
 թշնամիներուն վրան յանկարծ
 երկու հոգի զարկաւ մեռցուց:
 Աւրբաթն ալ հրացանին մէկն
 առաւ վաղեց. երկուքը միատեղ
 գնացին թշնամիներուն վրան,
 բայց իրարմէ զատ: Սակայն սպա-
 նեօլը կտրիճ մարգահերի մը վը-
 րայ հասաւ կըծեծկըվէր: Աւր-
 բաթն ալ մէկալ կողմը հրացանը
 պարպելէն ետեւ չարաչար տաք-
 ցած սուրը ձեռքը կըծեծկըվէր
 քանի մը հոգիի հետ, որոնցմէ
 մէկ քանին զարնըվեցան, ոմանք
 ալ ծովը նետվեցան, որ լողալով
 քանօդին մէջ մանեն փախչին.
 մնացածն ալ անտառներուն մէջ
 պահվեցան:

Իսկ սպանեօլը անանկ տաք-
 ցած կըծեծկըվէր, որ այնչափ

տկարու թըր մարդակերին հետ
սաստիկ կռվեցաւ՝ երկու ան-
գամ սրովը անոր գլուխը վիրա-
ւորեց չարաչար : Բայց այս վեր-
քը անանկ կատղեցուց թըշնա-
մին՝ որ իրեն քարէ շինած ծանր
դանակովը վաղեց՝ սպանեօլին
վրայ ընկաւ նեղը ձգեց . թէպէտ
անալ սաստիկ դէմ դնելով շատ
զինքը պաշտպանեց : Բայց վեր-
ջապէս այս վայրենի կատղած
մարդուն հետ գլուխ չի կրցաւ
ելլելու , մինչև զինքը տակն ա-
ռաւ ու սուրը ձեռքէն առաւ
որ պիտի մեռցընէր . յանկարծ
Ռօպէնսօն տեսաւ , ու նոյն կէ-
տին պարպեց հրացանը լեռան
մարդուն գլուխը զարկաւ խոր-
տակեց :

Սպանեօլը վեր ցաթկածին
պէս առաւ լեցած հրացանն՝ ու
նոյն կատաղուք Ռերբաթին հետ
միատեղ վայրենիներուն ետեւէն
ընկաւ , որոնք անտառը փախած
էին . որովհետև շատը ջարդը-

ված էին՝ քիչը մնացեր էր։ Ռօսալէնսոն ուզեց որ մէկէն չերթայ պատերազմը, կենայ ու դիտէ փախչողներուն շարժմունքը, որոնք քանօղներուն մէջ լեցվեցան փախան։ Անատենը եկան հան հասան երկու ծեծկրվողները, և պատմեցին Ռօսալէնսոնին թէ անտառը փախչողներուն մէկը չի մնաց բոլորը ջարդեցինք։

Արկուքը միատեղ ուզեցին որ շուտ մը մնացած քանօղին մէջ մտնեն ու նաևով փախչողներուն ետեւէն հասնին մեռցընեն, որ առաջաստը բացեր հեռացեր էին. բայց Ռօսալէնսոն զանոնք արդէ չեց։ Սիրելիք ըսաց, բաւական է այսչափս. կարծեմ չափէն աւելի արիւն թափեցինք. թողուցէ՛ք որ ողջ մնան, որոնք ապէ ետքը չեն կրնար մեզ մնաս մը բերել։

Պատասխանեց Աւրբաթ գերին. թէ որ մենք ազատ թողունք զանոնք, նորէն կրդ առնան

սաստիկ ուժով մեզի հետ կըզար-
նըվին : Կրկնեց Ռօպէնսօն բա-
րեկամարար կռնակը ծեծելով ,
և սպանեօլը անոր ցցընելով թէ
հիմա առտըվընէ տւելի չէ մեր
զօրու թիւը : Մենք հիմա կարօղ
ենք դէմ դնել մեր տկար թշնա-
միներուն մեծ խումբին . սակայն
եթէ կամենանք , կրնանք սպա-
սել այս փախչօղ թշնամիներուն .
երբեմն սկտք է դիտել , որ յան-
կարծ չիգան :

Մըդարեւ ահա Ռօպէնսօնին
խմաստուն և մարդասէր գործքը ,
վասն զի դիտէր որ հարկ չեղած
տեղը մարդ մեռցընելն է անգը-
թու թի . թէսկտեւ տարակոյս
չունէր որ այն թշնամիները թէ
որ կարողութի ունենային՝ զի-
րենք չարաչար կըմեռցընէին . և
անանկ մոլորուէ մէջ էին որ մեծ
բարեգործութի կըսեպէին մեռ-
ցընել ուտել իրենց թշնամիներ
ը : Արովհետեւ մանկութեւ ա-
տենէն ամենեին կըթու չու-

նին, և խրատ մը չեն առած այս պիսի բաներու համար. նաև իրենց մեծերը հայրն ու մայրը միշտ կը սորվեցընեն իրենց, թէ շատ աղէկ հողևոր բան է մեռցընել ուտել թշնամիները:

Ուրեմն տարակոյս կըմնայ ասանկ տղուն վրան. հարկաւորապէս որչափ հասակը աճի, այս կըթուլթին ալ հետը կաճի, որ մարդ ուտելով տօնախմբութի կատարէ: Ահա այս պատճառաւ այսչար մարդակեր մարդիկ այսպիսի մսւորուէ մէջ մնացեր են: Ընորհակալ ըլլանք նոյն, որ մեզ անոնց մէջ չէ ստեղծեր. նաև տվեր է մեզ այսպիսի բարեպաշտ ծնօղք, որոնք անանկ կըթեր են մեզ որ կընանք չարն ու բարին ճանչնալ, արդարութիւն ու անիրաւութիւն որոշել:

Իսկ առաքինի և մարդասէր Ռօպէնսօն պատերազմ եղած տեղը ժուռ զալով կուլար, ու ցաւելով օգնութի կընէր զար-

նրւօղնէրուն, որ դեռ շունչ կուտային կառնէին, ոմանց վէրքին վրայ գինի լեցընելով կրկապէր, և կըզօրացընէր որ ողջ մնան. ոմանք ալ իր գրկին վրայ հոգի կուտային: Եւ այսպէս վայրենիներէն 21 հոգի նոյն օրը կորան. իսկ յաղթողներուն բան մը չեղաւ, առանց վէրքի մնացին. միայն թէ ծեծկըվելու ատենը սպանեօլին մարմինը չարաչար ձգմըվեր էր: Այս միջոցիս մէջ Ռօպէնսօն ատեն շունեցաւ հարցընելու, թէ սպանեօլը ինչպէս վայրենիներուն ձեռքն ընկեր էր. անոր համար պէտք եղաւ որ հետեւեալ գիպւածին մէջ հասկընայ:

Իէ. Դիպւած.

Էտաքրքիր Ռօպէնսօն ելաւ գնաց քանօղները նայելու, որ վայրենիները ձգեր էին հոն.

Երբոր մօտեցաւ մէկ նաւին, քով
խիստ շատ զարմացաւ . վասն զի
մէջը գտաւ ուրիշ ողորմելի գե-
րի մը՝ ձեռքն ու ոտքը կապած,
ինչպէս էր սպանեօլը . որ աւելի
մեռած կերեւնար քան թէ ողջ .
Ռօպէնսօն մէկէն վազեց որ կա-
պերը կտրէ, և ուզեց որ վերցը-
նէ . սակայն խեղճը ոչ կրնար շար-
ժիլ, և ոչ կրնար խօսիլ, միայն
կըհառաչէր . կերեւնար թէ հո-
գեվարք է :

Իսկայն որովհետև այս մարդս
Էրոպացի չէր, հապա լեռան
մարդ էր որ մեռնելու վրայ էր՝
Ռօպէնսօն կանչեց Ռւրբաթ գե-
րին, որ բնական լեզուն խօսի
հասկընայ, թէ ինչ մարդ է :
Գերին տեսածին պէս խելքը գլէ
խէն գնաց . և անանկ ողորմելի
տեսարան մը եղաւ, որ Ռօպէն-
սօն ու սպանեօլը սկսան արտաս-
ւօք լալ : Իբր զի Ռւրբաթը այս
կապած գերին որ տեսաւ՝ մէկէն
վազեց վրան ընկաւ, խելագարի

նման գրկեց զինքը փաթ թըլե-
ցաւ . երբեմն կուլար , երբեմն
կըխնդար , մէյմը կըխաղար .
ձեռքերը կըսըխմէր , երեսին
կուրծքին կըզարնէր . նորէն կը-
տօւար , կըցաթկէր՝ ինչպէս
խենդ մը : Երկար ժամանակ Աօ-
պէնսօն հարցընելով և ստիպե-
լով , հազիւ կըցաւ բերնէն առ-
նել այս երկու խօսքս , թէ այս
իմ հայրս է :

Մնկարելի է գրով պատմել ա-
մէն եղած գործքերը որդիական
սիրոյ , որ այս առթիւ մէջ ցցուց
հօրը այս սքանչելի պատանին :
Քսան անգամ քանօթէն ցամա-
քը ցաթկեց , և ցամաքէն քանօ-
ղը ցաթկեց : Մէկէն նստեցաւ ,
բացաւ իր կուրծքը բռնեց հօրը
գլուխը ծոցը խօթեց , որ տաք-
ցընէ , երբեմն կըշփէր ձեռքին
ու ոտքին յօդւածները . որ սաս-
տիկ կապերէն միտերը կըտըրտեր
և գօսացեր էին . և երբեմն նո-
րէն վրան կըփաթ թըլէր ու կը-

պաղէնէր : Իսկ Ռօպէնսօն քիչ մը գինի ունէր ամանին մէջ , տը վաւ իրեն՝ որ հօրը անդամները լըւայ , որ չարաչար ուռած էին . յետոյ թոյլ տվաւ առանձին թռ ղուց , որ Ուրբաթ գերին գլխովին ուրախուէ մէջ ընկղմի : Քիչ մը ժամանակ անցնելէն ետեւ եկաւ հարցուց՝ թէ արդեօք հայրը ուտելու բան մը կուզէ : Անօթի ծերը պատասխան տվաւ զինքը ցցընելով թէ անօթութիս ես զիս կերած եմ արդէն :

Ռօպէնսօն իր ուտելու նախաճաշիկէն անոր ալ տվաւ , որուն չէր դպած , և գերին ալ իրեն բաժինը հօրը տվաւ : Հայրը առածին պէս կերաւ . որդին փութացաւ ցաթկեց դուրս ելաւ նաւէն , ու սկսաւ վազելով երթալ անանկ որ Ռօպէնսօն այս խօսքս չի լմընցուցած թէ ո՞ր կերթաս՝ Ուրբաթը աներևոյթ եղաւ , նայիս մէկէն եկաւ ձեռքը ամանով ջուր , և ուտելու բան :

որ ջուրը հօրը տվաւ , և կերա-
կուրը տիրոջը տվաւ , որպէս զի
տէրը անօթի չի մնայ կերակուր
ուտէ , որ իր հօրը տվեր էր . ծե-
րը ջուրն որ տեսաւ հոգի առաւ
զօրացաւ . վասն զի ծարաւը զին-
քը մահին դուռն էր հասուցեր :

Անատենը Ռօպէնսօն դարձաւ
սպանեօլին գին , որ հոգնելէն
խօտին վրայ մարեր ընկեր էր .
որուն ծառայութի ընելով Ռւր-
բաթը շատ զօրացուց : Սպանեօլն
ալ իր կողմանէ կը ջանար որ ա-
նոր հասկըցնէ իրեն երախտա-
գիտութիւնը : Փորձեց որ վեր ել-
լէ , չի կրցաւ . վասն զի կապե-
րուն տեղերը խիստ կըցաւէին ,
որ սաստիկ ուժով կապած ըլլա-
լով ուռած էին չարաչար : Ռւր-
բաթը տիրոջը հրամանով կը ջա-
նար սիրով նայի և օգնէ սպա-
նեօլին , շարունակ գինիով շփե-
լով կապերուն տեղերը . անանկ
կը հոգար ինչպէս որ կը հոգար իր
հայրը :

Մհա՛ քեզի մէկ խեղճ տեսա-
րան մը , ազնիւ պատանին բոլոր
սրտով կը հոգար սպանեօլը . և
ամէն մէկ վայրկեան կը դարձը-
նէր գլուխը հօրը կընայէր , թէ
ի՞նչպէս է : խեղճ ծերը հանգիստ
պառկելու համար երկընցաւ .
որդին անհանգիստ ըլլալով մէ-
կէն քովը վազեց , բայց տեսաւ
որ հանգիստ պառկեր էր , նորէն
գնաց սպանեօլին ծառայութի
ընելու : Ռօպէնսօն ուզեց որ
գերիին օգնութիւն վերցընէ սպա-
նեօլը քանօդին մէջ դնէ . բայց
չի կրցաւ . վերջապէս գերին զօ-
րեղ պատանի ըլլալով կռնակին
առաւ ու նաւը բերաւ . անկէ
ետքը որչափ որ բան կար հոն՝
հրացանները , թնդանօթը և
մեռածներուն զէնքերը բերաւ
նաւը դրաւ :

Մյո՛ քանօդ նաւերը երկուք
էին . Ուրբաթ գերին մտաւ մէ-
մէկին մէջ թէպէտ հօլը հակա-
ռակ էր , բայց անանկ ուժով թի

կըքաշէր, որ Ռօպէնսօն ցամա-
քէն վազելով չէր կրնար անոր
արագութիւնը հասնել: Մինչ զի՝
Ռօպէնսօն կէս ճամբան չի հաս-
սած գերին հասաւ բնակարանին
քով. նաւը հոն կապեց ու ետ
դարձաւ որ մէկալ նաւն ալ բե-
րէ: Անանկ սոսկալի արագութիւն
կաշխատէր, որ Ռօպէնսօն հա-
սաւ բնակարանին քովի նաւին
քով, որուն մէջ հիւանդներն
էին, նայիս գերին մէկալ նաւն
ալ բերաւ:

Նաւերը բնակարանին գիմա-
ցը կապեցին. Ռօպէնսօն զնաց
պատգարակ (թէճկէրէ) ճարե-
լու, որ գիւրուծը կարեան հիւ-
ւանդները բերել բնակարանին
մէջ. և այս կերպով բերին հիւ-
ւանդները պառկեցուցին: Ի՞նչ
մեծ ուրախութիւն եղաւ Ռօպէն-
սօնին՝ որ միշտ կըփափաքէր ըն-
կերութիւնը շատնալ և եւրոպացի
մը տեսնել. սաստիկ բերկրունէն
սիրտը կըդողգողար՝ երբոր կըմ-

տածէր թէ այլ ազատեցայ թը-
շուառ մինակու թէ, անպատմելի
կուրախանար : Տեսաւ թէ հի-
ւանդները կերակուրէն աւելի
դեղի կարօտու թի ունէին, ելաւ
դինի տաքցուց, ու ուռեցները
փաթ թեց. գերին ալ իրենց տեղ
շինեց մէկէն պառկեցան :

Հիմա մնաց այս երկու օտա-
րականներուն լաւ կերակուր մը
պատրաստել. գերին հրաման
առաւ որ երթայ լամայի ձագ մը
մորթէ. մէկալ բաներն ալ Ռօ-
պէնսօն կը պատրաստէր, ու կե-
նար կենար՝ կը ծիծաղէր կը զը-
ւարճանար, երբ որ ընկերներուն
վրայ կընայէր՝ իրեն կերևնար
թէ կամաց կամաց թագաւոր
կը ձևանար :

Արովհետեւ բոլոր կղզին իր
տերու թեր տակն էր, հպատակ
ներն իրենց կեանքը անոր պար-
տական էին՝ որ օրինաւոր տէր
կը ճանչնային զինքը, թէ որ պէտք
ըլլար կեանքերնին ալ անոր հա-

մար կըղնէին : Բայց մէկ դիտե-
լու պարագայ մը կար՝ որ հպա-
տակներուն ամէն մէկը մէյմէկ
հաւատք ունէին . սպանեօլը ուղ-
ղափառ էր . գերին գեռ չէր մկրթ-
տած , հայրը կա ապաշտ էր : Հի-
մա ինչ ընելու է կըսէր Ռօպէն-
սօն . արդեօք չի՞ կրնար ըլլալ որ
բռնադատելով ամէնուն հաւատ-
քը մէկ ընենք : Ժամանակ կու-
զէ՛ որ կըսէր այս բանիս վրայ
մտածենք . վասն զի մարդկուէ
գէմբան կըսեպէր հաւատքի
համար գերիին նեղութի տալ .
միայն բարի օրինակ տալով պէտք
էր ուրիշին հոգին շահիլ՝ չէ թէ
բռնու թի՛ , որ շատ անգամ աւե-
լի գէշ կըլլայ . իբր զի՛ առանց
առաջը դնելու ուրիշին մօլորու-
թի՛ր և առանց համոզելու միայն
բռնադատելը ինչ շահ կրնայ
ընել . մանաւանդ աւելի կասկա-
ծի մէջ կըձգէ դիմացինը , և ա-
ւելի մօլորութի՛ր կը հաստատէ ,
երբոր նեղութի տալով կուզէ ընդ-

ունել տայ իրեն հաւատքը . թէ
պէտ ճշմարտութիւնը ինք զինքը
յայտնի կրնէ :

Ընդ է միայն աղբիւր ճշմար-
տութեան, անոր կիցնի փոխել մար-
դուս սիրտը . և ճշմարիտ հա-
ւատքը պայծառացընել լուսա-
ւորելով մոլորելոց միտքը : Ռո-
պէնսօն այսպէս մտածելով կը-
սէր , թէ հեռու ըլլայ իսմէ որ
այսպիսի աւելորդ նախանձով
ուրիշը բռնադատեմ . և այսպի-
սի կոյր կատաղութիւն մարդու մը
հալածանք տամ կենացս մէջ
հաւատքի համար : Առանկ բան
անձ չի տայ որ իմ կղզիիս մէջ
ըլլայ . ես միայն պարտական ըլ-
լամ իմ քաղաքացիներուս բա-
րի օրինակ տալու : Անոնց նե-
ղութի տալով ես երջանիկ չեմ
ըլլար , և իմ հաւատքիս ճշմար-
տութիւնը ասով չի պայծառանար .
հասկա իմ վարքս աղէկ ըլլալով
և անով ուրիշները խրատելով :
Բնաւ չեմ ուզէր որ հաւատքիս

Համար մարդ մը զիս փառաւորէ, և ինձի հաւատայ, որ իրենց պէս մարդ եմ սխալական. այլ կուզեմ որ միայն այն հաւատան, և այն պատւիրանացը հետեւին առանց իրարու հետ հակառակութիւն ընելու¹:

Այս միջոցիս մէջ Ուրբաթ գերին կերակուրները պատրաստեց բերաւ. և նոյն օրը մեծապէս ուրախանալով կրկին տօնախմբութիւն կատարէնք ըսաց Ռօպէնսօն. մէյ մը երկու ընկեր աղատեցինք մարդակեր գազաններուն ձեռքէն, մէյմ' ալ որ հայրդ գտար. ուստի որչափ աղէկ բան ունինք, պէտք է որ սեղանը դնենք այսօր: Իսկ Ուրբաթ

¹ Երանի թէ Ռօպէնսօնին այս խրատը ամէն մարդ պահէ. վասն զի ամէնքը կրփափաքին որ ուրիշները գարձի բերեն, ու իրենք իրենց վարքը չեն շտկեր, որ բարի օրինակ տալով տկարները զօրացնեն. շատ մարդ ուղղափառ հաւատքին վրայ կը պարծի, ու սիրաւը նախանձով լեցուն ըլլալով մեռած է հաւատքը:

դերին անանկ անպատմելի ու-
րախուժի ունէր, որ կենացը
մէջ չէր տեսած. անդադար ծի-
ծաղելով կրցաթկրբտէր. որչափ
ուրախուժի և ցնծուժի կրնար
ընել, բոլորն ըրաւ չափազանց
եղանակով: Եւ այսպէս առանց
պակասուժե՛ ամէն բան պատ-
րաստեցին:

Իսկ երկու նոր օտարականնե-
րը վեր ելան պառկած տեղերէն.
Թէպէտ դեռ ոտքերնին ու թևեր-
նին կրցաւէին, սակայն շատ հան-
դիստ և զօրացած գտան զիրենք
Ռօպէնսօնին և Ուրբաթին դար-
մանովը: Ուստի եկան սեղան
նստան. ծեր ամերիգացին կե-
րակուրներուն վրայ նայելով
զարմացաւ. մանաւանդ տեսնե-
լով որդւոյն Ճարտարուժին՝ որ
եւրոպացոց կրթութիւն սորված
էր, և ամէն բանի մէջ յաջող:

Ուրբաթը թարգման եղաւ
տիրոջն ու երկու օտարականնե-
րուն մէջ. Ռօպէնսօն ինչ որ խօ-

սեցաւ, Ուրբաթը կըթարգմա-
նէր սպանեօլին ու ծեր ամերի-
գացոյն: Որ թէպէտ շիտէր ըս-
պանեօլի լեզուն, բայց սպանեօ-
լը ՚ն ամիս վայրենիներուն մէջ
ըլլալով բաւական կրնար խօսիլ
Ուրբաթին քաղքի լեզուն, և
կրնար հասկցնել:

Իսկ թէ սպանեօլը ինչպէս
ընկաւ վայրենիներուն ձեռքը,
ահա այսպէս է պատմութիւնը.
մեր նաւը կըսէր որոշված էր՝ որ
սե գերիներու վաճառականուի
ընէ, որ ամբիկէի կողմէն ելեր
էինք. գերի բերինք, որ փոխենք
ամէն կերպ ազնիւ բանի հետ.
այսինքն ոսկիի, փղոսկրի, և ան-
դամանդի հետ:

Ըստ բազմութի գերիներուն
Պարսպատ կղզին պիտի տանէինք
վաճառելու համար. որոնցմէ
արդէն 20 հոգիի չափ մեռեր
էին, իրարու վրայ լեցուցած ըլ-
լալով: Մէկ սաստիկ երկարատե
հով մը մեզ մեր ճամբայէն մո-

լորցուց , և նետեց սրասիլիայի
կողմերը : Նայիս նաւը ջուր ա-
ռաւ չի համարձակեցանք բացէն
երթալ , շտկեցինք նաւը դէպ ի
ցամաք երկիրը : Այս միջոցս նո-
րէն ալէկոծուծի ելաւ , անանկ
սաստիկ կրփչէր արեւմուտքէն ,
որ մեզ շատ հեռացուց ցամա-
քէն . յանկարծ գիշերանց նա-
ւերնիս քարի վրայ նստաւ կրղ-
զիի մը մօտ : Շատ թնդանօթ-
ներ նետեցինք , և ուրիշ նշան-
ներ տվինք որ լսեն ու մեզի օգ-
նեն՝ ճար չեղաւ . ուստի որոշե-
ցինք որ մինչև ետքը նաւը չի
ձգենք . գերիներուն երկաթները
հանեցինք ազատ ըրինք , որմեզի
օգնելով նաւին ջուրը սլարսէնք :

Բայց նաւը ամէն դիէն ջուր
կառնէր : Իսկ գերիները ազա-
տելնուն սէս ամէնքը միաբանե-
ցան բռնի առին մակոյկներն , որ
փախչին , և իրենց կեանքն ազա-
տեն : Մենք ինչ կրնայինք այն-
չափ մարդկանց ընել , անհնարին

էր որ բռնու թիւ կարենայինք անոնց տիրել. վասն զի մենք 15 հոգի էինք, անոնք 80 հոգի, որոնց շատը քաշեցին զէնքերնիս ալ առին: Քանի՞ ողորմելի էր մեր վիճակը այնպիսի նաւի մը մէջ՝ որ մահոյի շունի, տեղէն չի շարժիր, ջրով լեցուն է. մեզի մեռնելէն՝ ի զատ՝ ուրիշ ճամբայ չի կար:

Այսանք մտմըտալ թէ ինչ ընենք, կաղաչէինք կաղաղակէինք խեղճ ընելով կրկնագրէինք՝ որ ողորմին մեզի հետերնին դուրս հանեն. Սակայն այս սև գերիներուն մեզի ըրած մարդավարութիւնը չի պատմըվիր: Արոնք թէպէտ մեզմէ շատ խստութիւն տեսեր էին և շատ վիշտ քաշած էին, բայց ողորմեցան մեզի խիստ մեղքընալով, և թոյլ տվին որ մահոյի ներուն մէջ լեցվինք այս դաշամբ որ զէնք չառնենք հետերնիս: Աւստի առանց զէնքի թափեցանք մահոյի ներուն մէջ,

որոնք անանկ ծանրացած էին
բեռով, որ ամէն բոպէ կըսպա-
սէինք որ պիտի ընկղմինք :

Իսկ մենք՝ որ հոգւով մարմ-
նով կը ջանայինք որ կղզին եր-
թանք հասնինք, անհնարին ե-
ղաւ. վասն զի հովը շուտով փոխ-
վեցաւ ու մեզի դէպ 'ի ծովը բա-
ցաւ, թէպէտ և սաստիկ ուժով
թի կը քաշէինք : Անատենը հաս-
կըցանք որ անտարակոյս մահը
մեզի հասաւ : Մահոյկները ան-
հնարին լեցուն, և ալիքները սու-
կալի վրանիս կուգային . բայց
այ յաջողութիւնը դէմ կը դնէինք,
չէինք ընկղմէր . վերջապէս ա-
ռանց մէկ մարդ մը կորսընցնե-
լու հասանք անծանօթ կղզի մը,
որուն բնակիչքը մարդավար և
բարեսիրտ ըլլալով սիրով մեզ
ընդունեցին :

1 Ահա այս կղզին էր Աւրբաթ գերբին
քաղաքը, և այն նաւն էր Աօսթենասնին սար-
պածնաւը . որ ձգեր փախեր էին. իսկ Աւր-
բաթին հայրը իրենց քաղքին մէջ երևելի
մարդ էր, որ թշնամիները բռներ էին :

Արշափ որ մնացինք այս վայրենի մարդկանց քով՝ միշտ կը ջանային մեզ պատուել, և որչափ կրնային՝ մեզ կը հոգային առանց կարօտութեան թէ թէպէտ աղքատութիւն : Խեղճերը աղքատ ըլլալով ուրիշ ասորուստ չունէին, բայց եթէ ձուկ և պտուղ, որ ինքնիրեն կելլէր այն կղզիէն : Իրենց ասորուստը կը բաժնէին՝ կէսը մեզի կուտային կէսն ալ իրենք կառնէին : Մենք ալ իրենց ձուկ բռնելու կերպերը սորվեցուցինք, որպէս զի կարենանք մենք ալ առատ կերակուր գտնելու : Աւրսե գերիներուն վիճակը մերինէն շատ աղէկ էր, նախ որ ազատեցան գերութիւն . երկրորդ իրենց վարքին յարմար ըլլալով հանգիստ կը վարվէին, որուն արդէն սորված էին : Ատեն մը այսպէս անցնելէն ետե՛ մօտակայ ազգ մը եկաւ ասոնց երկիրնէրուն տիրեց . ուստի բոլոր ժողովուրդը զէնք առին որ պատե-

րազմին . մենք ալ պարտաւորե-
ցանք միատեղ պատերազմ եր-
թալ , որոնք մեզ այնչափ պատ-
ւելով բարերարութի ըրեր էին
ես այս զօրաւոր ծերուն հետ
միատեղ էի , որ քաջութի կը-
ծեծկըվէր առիւծի պէս . նայիս
մտաւ խիստ զօրաւոր թշնամի-
ներուն մէջ խառնվեցաւ , տե-
սայ որ զինքը փաթթեր էին ,
վրայ հասայ որ ազատեմ . բայց
թշնամութի անոր հետ միատեղ
բռնըվեցայ դերի եղայ :

Մ. յս սարսափելի դերութի
մէջ երկու օր երկու դիշեր մնա-
ցինք ձեռքերնիս ոտքերնիս չա-
րաչար կասպած , առանց բան մը
ուտելու . այնպիսի անարգանօք
մեզ կընայէին՝ որ ինչպէս ան-
պէտ անասուն մը , բերին առաջ-
նիս հոտած ձուկ մը ձգեցին՝ որ
ծովը բերեր էր աւազին վրայ :

Մ. յս առաւօտ արեւը չի ծա-
գած մեզ առին քանօդներուն
մէջ ձգեցին , որ դուրս տեղ եր-

Թալով ինչպէս որ բարբարոսները սովորութի ունին, մեզ ուտելով տօնախմբութի պիտի ընէին: Սակայն անձային նախախնամութիւն ձեզ խրկեց մեզի օգնելու համար, ո՛վ գերազանց և ողորմած մարդիկ՝ դուք մեզ ազատեցիք, կեանքերնիս ձեզի պարտական ենք, անանկ որ հատուցում չպիտի կարենանք ընել ամենևին:

Վաս միջոցս Սպանեօլին սիրտն ելաւ սկսաւ սաստիկ լալ. Ռօպէնսօն իր կողմանէ զարմացաւ մնաց, թէ նաւը գտած ատենը ինչ կարծիք որ ըրած էր, բոլորը համեմատ եկաւ այս պատմութեօ. կատարեալ իրենց գտած նաւն էր, որ պարպեցին: Ուրբաթ գերին ալ տիրոջը հետ միատեղ կըզարմանար անձային իմաստութեւն վրայ:

Հարցուց թէ ինչ բեռ դրեր էիք նաւը. սպանեօլն ալ պատասխան տվաւ, թէ շատը զէնք

և գործիք էին, որ երկու վա-
ճառական բարձուցած էին Քա-
տիչէ քաղաքէն¹ . մէկը հրաման
էր տվեր իրեն՝ որ սև գերի գնէ,
իսկ մէկալը այսպիսի վաճառա-
կանութիւնը անիրաւ սեպելով
սլատիրած էր՝ որ ծախած քա-
ներուն տեղը ոսկի բերէ :

Ս երջասպէս Ռօպէնսօն բռնեց
սպանեօլին ձեռքէն տարաւ բը-
նակարանին մէջ, ետքը տարաւ
շինած խուցին մէջ, և իրեն ցը-
ցուց նաւէն հանած պիտուական
բաները, տեսնէ թէ կը ճանչնայ
բան մը : Ուրբաթ գերին սկսաւ
բոլոր պատմութիւն անոր պատ-
մել . Սպանեօլը այս պատմութիւն
լսելով զարմացաւ մնաց, անանկ

1 Քատիչէ է մեծ և հռչակաւոր քաղաք
սպանեօլներուն . այս քաղաքիս նման հա-
րուստ և վաճառականութե քաղաք չի կայ
Եւրոպայի մէջ . ամէն տերութեն նաւեր լե-
ցուն են միշտ, մանաւանդ շինաց, հնդկաս-
տանու, և ամերիգայի : Այս քաղաքէն ե-
լեր էր այն նաւն որ Ռօպէնսօն գտաւ պար-
պից :

որ բան մը չէր կրնար խօսել: Աօ-
պէնսօն դարձեալ ցցուց անդա-
մանդները և աղւոր հագուստ-
ները: Հասկըցաւ որ ասոնք էին
մէկ ինկիլիզ զօրապետի մը, որ
երկար ատեն հնդկաստան նրս-
տեր էր, յետոյ ինկիլթէաա
դառնալու ատենը՝ ճամբան կը-
հիւրնդնայ, կըխնդրէ որ զինքը
ցամաքը հանեն Ափրիկէի կողմը,
և հօն կըմեռնի. իօկ նաւը այս
բաներս կառնէ Ամերիգա կեր-
թայ դէպ ՚ի Պարպատ կղզին՝ որ
յետոյ անկէ ինկիլթէաա պիտի
երթար:

Հուսկ յետոյ Աօպէնսօն ցը-
ցուց անոր բոլոր թղթերն որ
նաւէն հաներ էր. Սպանեօլը
կարգաց գտաւ թէ ոսկին և հան
դերձները այն մեռնօղ զօրապե-
տին կնկանը պիտի հասնէին:
Անկէ ետքը Աօպէնսօն անանկ
զգուշութիւն կրնայէր անդաման-
գը՝ ոսկին և թղթերը, ինչպէս
մէկ նուիրեալ աւանդ մը՝ որ ի-

րեն հաւտացեր էին : Իրիկունն
որ մօտեցաւ , ամէնքը չարաչար
հոգնած ըլլալով նոյն օրւան մէջ
ուզեցին շուտով պառկիլ հոգ-
նութիւն առնելով զօրանալ , և
հանգիստ քնանալով ուժ առ-
նել : Ուստի շնորհակալութիւն
ընելով այ գացին պառկեցան :

ԻԸ . ԴԻՍՄԱԾ .

Ի տեսեալ օրը Ռօսպէնսօն
միաբանեց իր տէրութե՛ն ուժն՝
որ պէտք եղած բաները միաբա-
նութիւն կատարէ առանց ուշացը-
նելու : Իբր զի թշնամիներուն
մարմինը դաշտին մէջ ձգած էին
և կը հոտէին , կը վախնար որ չըլ-
լայ թէ օդը ասպականէ , ու հի-
ւանդուի պատճառէ հոն : Ուս-
տի մէյմէկ կացին առին եկան
պատերազմ եղած տեղն՝ որ չէ
թէ փոս փորեն թաղեն , հասա
փայտ կտրեն կրակ վառեն , ու

մեռածներուն բոլոր մարմիններն
երեն ¹ :

(Թ) Կէպէտ մեռել երեւն է հընդ-
կաստանցոց և հին ազգերուն
սովորութիւր , բայց Ռօպէնսօն
չուզէց եւրոպացոց սովորութիւր
հետեւիլ . որոնք իրենց մեռելնե-
րը եկեղեցիներուն , և քաղքին
մէջ կրթապէն . որ ողջերը այն
հոտած օդը շնչելով մեծապէս
կրփնասին հիւանդութիւն : Այս
վտանգաւոր սովորութիւր հին ըլ-
լալուն համար՝ դժւար է վեր-
նալ . ինչպէս ուրիշ շատ հինցած
սովորութիւն ալ կայ փնասահար ,
որ դժւար է վերցընել : Այս
պատճառաւ միշտ պէտք է խո-
հեմութիւն կառավարիլ և ամէն
բան ըստ տեղւոյն կատարել :

¹ Ռօպէնսօնին կղզին տաք ըլլալուն հա-
մար պէտք եղաւ այսպէս ընել՝ որ չսպա-
հանի օդը . վասն զի թաղելով ալ չէր ըլ-
լար , արեգակին տաքութիւր օդը կաւրէր
փնասահար գոլորշիքներով . անոր համար
խոհեմութի բանեցուց Ռօպէնսօն ու երեց
զանոնք :

Ասան զի մէկ անկարգութի մը սովորութիւն եղածին պէս՝ գժւար է վերցընել. թէպէտ վընասակար ըլլալը ամէնուն յայտնի ըլլայ : Ահա ամէն աշխարհք գիտէ թէ մեռելին հոտած գոլորշիքը ողջերուն թոյն ըլլալով մեծ վնաս կրբերէ, և սակայն շատ քաղքի մէջ հարէր փորած կայ, կրտանին մեռելները հոն կըլեցընեն. որ ասոնց հոտը ապականելով օդը կրնայ հիւանդութի պատճառել : Այսպէս շատ բան կայ որ վնասակար ըլլալը ամէնքը գիտեն : Բայց հին սովորութի ըլլալուն համար շէն փոխեր, այնպէս կըմնայ : Ահա այս է նախապաշարումն, որ միտքը պաշարվելով ինչ որ տեսեր է այն կընէ. և սակայն պէտք չէ կուրօրէն հին սովորուն ետեւն երթալ առանց օրոշելու աղէկն ու գէշը. հասլա պիտի աղէկ բանին հետեւիլ անկարգ բաները ձգել, և անխելք բաներն ալ կա-

տարեւադործել . որպէս զի ամէն աշխարհք , ամէն քաղաք , և ամէն տուն՝ բարեկարգ ըլլայ , և բարեպաշտու թի՞ զարդարիլի ¹ :

Ամէն տղայ պարտական է որ ուսման ետեւէն ըլլալով խելք սորվի , հասկընայ թէ այն ազգերն որ միայն իրենց նախնեացը հետեւելով աղէկ բանի ետեւէ շէն եղած , մինչև հիմա կոչտ մընացեր են . և այն կոչտ ազգերն որ իրենց նախնեաց անկարգ բաները ձգելով , բարեկարգութեց ետեւէ եղեր՝ իրենք զիրենք շըտկեր են , խիստ գիտուն և բարեպաշտ են եղեր ² :

1 Եւրոպացիք չին ատենը ամէն ազգէն կոչտ և անխելք էին . բայց հռոմայեցիք երբոր սկսան ուրիշ ազգերուն տիրել , ամէն ազգին աղէկ բաները ժողովեցին , իրենց հաստ բաները ձգեցին աղէկին հետեւեցան , կամոց կամաց ամէն աղէկ բան խելք և իմաստութի ստացան , ու մի միայն բարակ և գիտուն եղան . ինչպէս որ կերևնան :

2 Հնգկատասնցիք և Չինք մինչև հիմա իրենց նախնեաց սովորութիւն չի ձգելու հա-

Ուստի այսպէս ճանչնալէն է.
 տե մէկ տղայ մը պէտք է, որ
 մեծցած ատենը երբոր բանի մէջ
 մտնէ ձեռքէն եկածին չափ բա-
 րեկարգութի ընէ՝ թէ՛ իր ազ-
 գին, թէ՛ իր հայրենեացը, և թէ՛

մար՝ շատ խենդ բաներ ունին. շատ տեղի-
 րենց թուարանութիւր չուանի կտակ բով կը-
 նեն, և անալ շատ դժւարաւ իրենց տղոցը
 կըսորվեցընեն. մինչև որ լաւ մը չափահաս
 չըլլան բան չեն հասկցընէր. վասն զի իրենց
 նախնեացմէ ասանկ տեսեր են ասանկ կեր-
 թան, ոչ միայն չեն ետեւէ ըլլար եւրոպա-
 ցոցմէ խելք, և թուարանութի սորվելու.
 այլև կըգայթակղին անոնց վրայ, որ պզտի
 տղոց ալ բան կըսորվեցընեն: Մեր ազգին
 մէջ ալ կըգտովն այսպիսի թանձրամիտ մար-
 գիկ. որ իրենց սովորութեանը հետեւելով
 խելք սորվիլ չեն ուզեր, և սորվողներուն
 վրան ալ կըգայթակղին թէ ինչ պէտք է.
 Ինչ որ ունինք մեր նախնեացմէ, և ինչ որ
 գիտենք բաւական է. երկու կտոր գիրք մե-
 զի կօգտէ: Այսպիսի յիմարներուն պա-
 տասխան կուտան գիտունները, թէ մեծ
 կոշտութի է նախնեաց յիմարութեւր հե-
 տեւելով ադէտ մնալ, և նոր նոր գիրքեր
 կարգալով աղէկ բաներ չի սորվիլ. վասն զի
 մարդս քանի որ ուզ է, պէտք է միշտ բան
 գիտնալ և ուրիշին բան սորվեցընել:

իր տանը . ինչպէս որ Ռօսպէնսօն
գիտնալով թէ մեռելները ա-
նանկ ձգել, կամ փոսի մը մէջ
լեցնել օգը կապահանէ, ուզեց
երել որ հիւանդու թիւն մը չի
պատճառի, թէպէտ իր Ամ-
պուրկ քաղաքը մեռելները ժա-
մերուն մէջ կը թաղէին :

Արդ՝ Ռօսպէնսօն մեռելներն
երեւէն ետեւ՝ ընկերներուն հետ
միատեղ դարձաւ իր բնակարա-
նը : Աւրբաթ գերին իր հայրը
խրատելով կը հասկըցնէր, թէ
գաղանի պէս մարդու միս ուտե-
լը որչափ գարշելի և սոսկալի
բան է եւրոպացոց առջին, և ա-
մէն քաղաքականութեան դէմ
գործք է : Այս բանիս վրայ ծե-
րը խիստ կը զարմանար . իսկ որ-
դին ինչ որ սորվեր էր իր տիրօջ-
մէն, բոլորը կը հասկըցնէր հօրը .
որպէս զի գարշելի երեւցընէ իրեն
այնպիսի բարբարոսական սով-
րութիւնները :

Իսկ Ռօսպէնսօն որովհետեւ

որդուն անունը Աւրբաթ դրեր էր, հօրը անունը Հինդշարթի դրաւ. մենք ալ ասկէ ետեւ այն պէս պիտի կոչենք: Աօպէնածն ուղեց խորհուրդ ընել, զամէնքը կանչեց Աւրբաթը անոնց գլուխ և թարգման ըրաւ. որ խորհուրդին մէջ անոնց հասկըցնէ այս պատուիրանները:

Սիրելի բարեկամք ըսաց. քանի հոգի որ հիմա հոս ժողոված էք՝ գիտեմ որ կուզէք հանգիստ և երջանիկ կեանք մը վարելու. սակայն ես կըփորձեմ, որ այս ամէն բարիքը վայելելով իմ սիրտս չպիտի հանգչի, մինչև որ չգիտնամ թէ արդեօք կան իսմէ արժանաւոր մարդիկ, որ գերութե մէջ կըտանջըվին զուրկ ամէն աղէկութե. թէ՛ եւրոպացի ըլլան, թէ՛ սպանեօլ ըլլան, և թէ ուրիշ ազգ, որ մարդակերներուն ձեռքն են ընկած. արդ ես կըփափաքիմ, որ ձեր կարծիքն ինձի հասկըցընէք, որ

կերպով գիւրին կրլայ այն խեղ-
ճերուն օգնութի համարիւ որպէս
զի անոնք ալ դան մեր վիճակին
մասնակից ըլլան :

Մէն մէկը սկսաւ ինքնիրեն
մտածել . Սպանեօլը առաջ նետ-
վեցաւ , որ մինակ երթայ իր ըն-
կերները փնտրուէ . ուստի ուզեց
մտնել մէկ քանօթին մէջ թըշ-
նամիներուն ետեւէն երթալու
համար :

Հինգշաբթի գերին ալ ըսաց
որ ես ալ պատրաստ եմ . որդին
պատասխանեց հօրը թէ դուն
ծեր ըլլալով պէտք է հոս մնաս .

1 Ռօպէնսօն կրպատմէ՝ թէ կասկած ու-
նէի որ փախչող վայրենիները նորէն բազ-
մութի գառնան կուգան , անոր համար
միշտ զէնքով և սրտորաստ ժուռ կուգայի-
տակայն Հինգշաբթի գերին ասպահով ըրաւ
թէ անոնք երկար ատեն վախերնուն հօն
քն հանդիպիր . իսկ Սպանեօլը կրտէր թէ
16 հոգի եւրոպացի էինք այն կողմն , որ ա-
լէկոծութի գացինք ընկանք . ոմանք Սպա-
նեօլ են՝ ոմանք ֆորգուգալ . ինչո՞քը հօն
մնացին , պէտք է որ երթամ զանոնք ազա-
տեմ :

աւելի ինձի կըվայլէ Սպանեօլին
հետ միատեղ երթալ. ծերը որ
դուն դէմ կենալով ասոնց մէջ
մէկ ազնուական հակաճառուի
մը ծագեցաւ : Աերջապէս Ռօ.
պէնսօն նայեցաւ որ այս վէճը
չի լմրննար՝ ատենը կանցնի, մէջ
մտաւ որոշեց որ ինքն ինչ որ ը-
սէ՝ այնպէս ընեն. հրամեց որ
ծերը սպանեօլին հետ մէկ տեղ
երթայ թ շնամիներուն ետեւն.
Ուրբաթը քովը մնայ, վասն զի
մտերիմ բարեկամութիւն թող
չի տվաւ որ դերին քովէն զատե-
ւ վտանգի մէջ ձգէ. մանաւանդ
որ հայրը աւելի փորձ էր և որ-
դունմէն աղէկ դիտէր նաւալա-
րութիւն Իսկ Սպանեօլին երթա-
լը խիստ հարկաւոր էր. վասն
զի կրնար ըլլալ՝ որ իր քաղաքա-
ցիները ազատէին ու գային Ռօ.
պէնսօնին հարկիքը վայելէին :
Այս միջոցս արտերը բոլոր ցա-
նեցին տասնապատիկ աւելի. ո-
րովհետև մէկ դիէն կըրազմա-

նային , պէտք էր որ ուտելիքներն
ալ շատցնեն : Այս գործքերս
շատ աշխատելով կատարեցին
քանի մը շաբթւական մէջ . աղէկ
սրտով աշխատելնուն համար ,
անանկ աղէկ աճեցան բոյսերն՝
որ 15 օրւան մէջ բաներնին լմըն-
ցաւ . պատրաստվեցան որ ճամ-
բայ ելլեն մտքերնին դրածը կա-
տարեն :

Բայց յառաջ քան ճամբայ
ելլելը , Սպանեօլը փորձ մը ցցուց
ո՛չ միայն իր պատուոյն և երախ-
տագիտութե՛ր համար որ ունէր
առ Ռօպէնսօն , այլև նախատե-
սութե՛ և զգուշութե՛ր համար :
Յայտնեց Ռօպէնսօնին որ միւս
սպանեօնները իրեն պէս չէին ,
հասա նաւավար էին . ուստի
կրթութի մը չունէին , և հաստ
մարդիկ ըլլալով իրեն կատարե-
լութիւր չունէին : Եւ որովհետև
գիտէր որ Ռօպէնսօն էր կըղ-
զին տէրը՝ առաջարկեց որ դաշ-
նագրութի մը հաստատէ , որ-

այլս զի հոն եկողը այն դաշինք-
ները նախ գիտնայ ընդունի ու
անանկ գայ բնակի հոն :

Աօսպէնսօն շատ ուրախացաւ
ասոր հաւատարմութիւնը վրայ .
և հաւանեցաւ խորհուրդին, շի-
նեց մէկ դաշնադրութի մը , որ
այս բանիս վրայ կը կայանար . Ա՛վ
որ կուզէ Աօսպէնսօնին կողմն բը-
նակիլ՝ հանգիստ կեանք վարե-
լու համար , կը հրաւիրէ որ գան
մասնակից ըլլան իրեն բարեացը
այս պայմանովս . Թ . Պէտք է հը-
նազանդ ըլլալ օրինաւոր տիրօջը
կողմին . այսինքն ամենայն յօ-
ժարութիւն սխիտի հնազանդի օ-
րինաց և կանոնաց՝ ինչպէս որ
կարգադրեր է քողաքապետը
հասարակաց բարւոյն համար :

Բ . Պէտք է ըլլալ առաքինի
աշխոյժ և աշխատասէր . իսկ դա-
տարկ՝ գինով և ախտաւոր մար-
դիկ ամենեւին չի մտնեն այս կող-
մին :

Գ . Մտնելին կախ և խոօ-

վութի չըլլալու համար, նաև
զրկողութե գիպւած պատահե-
լով չըլլայ թէ մարդ ինքնիրեն
դատաստան կտրէ. հասլա պէտք
է քաղաքապետին երթալ դա-
տը հասկցնել, կամ թէ ո՛վ որ
դատաւորի պաշտօն ունի՝ անոր
քով երթալ դատաստան տես-
նել:

Գ. Ղուանց տրանջալու պէտք
է ամէն աշխատանքը յանձն առ-
նուլ, որ վասն օգտի ընկերութե
կրպահանջըլի. և երբոր հարկա-
ւոր ըլլայ, մինչև արիւնը թա-
փէ, և կեանքը տայ հետևելով
քաղաքապետին:

Զ. Այն թէ մէկը յանդգնի դէմ
ելլել այս հաստատ օրէնքներուս,
բոլոր մնացած բնակիչները միա-
բան դէմ ելլեն անոր՝ ու բռն-
նութիւն հնազանդել տան օրինա-
ցը. նաև աքսորեն կղղիէն դուրս,
որ մէյմ՝ ալ չի հանդիպի հոն:

Ղուան մէկը յորդորեց որ ա-
ղէկ մը հասունութիւն մտածեն

այս կանոններուս վրայ, և լա-
ուշ դնեն որ հոմաձայնութիւն
չըլլայ բառերուն, և ուրիշ կերպ
չի հասկըցվի. որ լաւ որոշվելէն
ետեւ ամէն մարդ հաւատարմութե
պահեն բոլոր այս կանոններս:
Սպանեօլը այս դաշինքս առաւ
իրեն լեզուով թարգմանեց, ու
թուղթ գրիչ առաւ գրեց՝ որ
տանի իր քաղաքացիներուն ցոյց
տայ, հոն չի բերած հասկընէ
իրենց: Ասկէ ետեւ այն երկու
քանօդին մէկ լաւն ընտրեց և
պատրաստվեցաւ երթալու: Թէ
պէտ այս քանօդը քիչ կուգար
բոլոր սպանեօլները հոն բերելու
համար, սակայն Սպանեօլը գի-
տէր որ իրենց նաւուն մակոյկը
բան չէր եղած, պէտք էր որ անով
գային.

Ղամբու պաշարը հոգացին
հոմն ալ յաջող կըփչէր, այս եր-
կու ճամբորդները նաւը մտան,
առագաստը հօվին տվին. մէկ
տրտմալի սիրով մը բարեւելէն

ետե Աօսպէնսօնն ու Աւրբաթը
զատվեցան : Այս զատվիլը ա-
նանկ տրտմեցուց Աւրբաթին
սիրտն , որ աչքին արտասուէքը
չի կտրեցաւ , և ախորժակը գո-
ցեց բան չի կրցաւ ուտելու : Հօր-
մէն զատվելու ատենը այնչափ
անմխիթար էր , որ միշտ հօրը
կրփաթթըվէր կուլար , չի զատ-
վեցաւ իրմէն . մինչև ծերը բռնի
զատվեցաւ մտաւ նաւը ճամբը-
վեցաւ . բայց որդին ծովը նետ-
վեցաւ լողալով զնաց ցամաքին
ծայրը կեցաւ , որ հայրը անկէ
անցնելու ատենը ետքի բարեն
ալ տայ անանկ գայ . որ ապա
լալով դարձաւ եկաւ բարձր տեղ
մը նստաւ միակերպ քանօդին ե-
տեէն նայելով կուլար , մինչև
որ բոլորովին անյայտ եղաւ տե-
սութէն :

Իսկ Աօսպէնսօն՝ գերին մխի-
թարելու համար , բոլոր օրը միա-
տեղ որսի զնաց և լեռներուն
վրայ ելան ժուռ եկան : Ալ ա-

և աջ պիտի երթային՝ տեսան որ
շունը իրենց հետ երթալու ա-
տենը՝ ապառաժի մը տակ որ
բոլորովին փուշերով ծածկած
էր, կեցաւ անդադար կը հաչէր
Երբոր մօտեցան տեսան որ ծակ
մը կայ ապառաժին վրայ, որուն
մէջ սողալով միայն կրնային
մտնել: Արովհետեւ Աօպէնսօն
կուզէր որ ամէն տեսած բանը
քննէ, գերիին ըսած որ փորձէ
նայէ կրնայ ներս մտնել. գերին
ալ փորձելով զլուխը ներս խօ-
թածին պէս անանկ զարհու-
րեցաւ ու սոսկալի սլօռաց, և ա-
նանկ խենդի պէս փախաւ արա-
դուժք՝ որ Աօպէնսօնին ձայնը
ամենեւին չէր լսէր, որ զինքը
անդադար կրկանչէր: Աերջա-
պէս տէրը իրեն հասաւ զարմա-
նալով հարցուց թէ ինչ եղար,
ինչո՞ւ կրփախչիս: Պատասխան
տալաւ թէ ո՛հ սիրելի տէր իմ՝
փախչինք ազատենք մեր կեան-
քը. ահա՛ այս քարանձաւին մէջ

մէկ ահեղ հրէշ մը կայ . աչքերը կրակի նման կը փայլին և բերանը անանկ լայն է, որ երկուքնիս ալ կրնայ միատեղ կըլլել :

Այս ի՞նչ սարսափելի բան է եղեր ըսաց Ռօպէնսօն . պէտք է որ ես տեսնեմ զայն : Ազաղակեց գերին ոտքն ընկաւ , թէ ի՞նչ կրնես՝ այ համար ըլլայ մի մօտենար, անտարակոյս քեզ կըկըլլէ . և խեղճ Ռւրբաթը անտէր պիտի մնայ :

Պատասխանեց տէրը խընդալով, թէ քեզ կերաւ : Գերին վախու՛ն պատասխան չի տվաւ : Ռօպէնսօն խրկեց զինքը բնակարանն որ երթայ լապտերը կամ (գողի ֆէնէն) բերէ, որ նաւէն հաներ էին : Այս միջոցս գնաց Ռօպէնսօն ծակին մօտ հրացանը ձեռքը, մտիկ դնելու թէ ի՞նչ կայ : Արդեօք ի՞նչ կրնայ ըլլալ որ այսչափ սարսափեցուց Ռւրբաթը : Արդեօք կատղած գազան կայ, առիւծ կայ, վագր

կայ, կամ թէ ասոնց նման կեն,
դանի մը կայ, ինչ կայ :

Հանդգնու թի կըսեպէր ծա.
կէն ներս մտնել . բայց այնպիսի
կատղած կենդանի չէր տեսած
այն կողմին մէջ . եթէ գազան
ըլլար՝ Ուրբաթը ինչպէս կընար
փախչիլ անկէ : Չէ՛ կըսէր, կե-
րևնայ թէ անանկ կատղած կեն,
դանի չպիտի ըլլայ . սիրտ կընէր
որ ներս մտնէ նայի՝ թէ ինչ է .
վասն զի մանկու թէն՝ ի վեր այս.
պէս սորված ըլլալով բանէ մը
վախ չունէր : Այս խորհուրդիս
վրայ Ուրբաթն ալ վառած կան.
թեղը ձեռքն եկաւ . որ լալով
կաղաչէր ու կըջանար՝ որ տէրը
այս խորհուրդը ձգէ, և զինքը
այնպիսի յայտնի վտանգի մէջ
չի ձգէ . վասն զի իր կարծիքով
անտարակոյս պիտի կորսըվէր :
Իսկ՝ Ռօպէնսօն՝ որ վախ ըսած
բանը չիտէ, երբոր մէկ բանի մը
վրայ լաւ կըմտածէր հասունու-
թի, անկէ ետե ոչ երբէք ետ

կրկենար . ուստի յորդորեց Ուր-
բաթն որ սիրտ առնէ զօրանայ ,
և լապտերը մէկ ձեռքն առաւ՝
հրացանն ալ մէկալ ձեռքը , սկը-
սաւ երթալ ծակին քով :

Վառխըներս խօթածին պէս
ճրագին լուսովը զարհուրելի
բան մը տեսաւ , բայց չի փախաւ .
այլ դէպ 'ի ներս երկնցուց լոյսն ,
որ լաւ տեսնէ այն հրէշ կենդա-
նին : Երբոր աղէկ մը նայեցաւ
որոշ տեսաւ՝ որ ծեր լամա մը
պառկեր էր , ծերու թէն չէր կը-
նար շարժիլ : Չորս դին դիտելէն
ետե հասկըցաւ որ ուրիշ կեն-
դանի չի կար անկէ 'ի զատ , ներս
մտաւ ու կանչեց որ գերին ալ
ետեկէն երթայ :

Իսկ գերին անանկ սարսա-
փած ըլլալով չի կրցաւ տէրը մը
նակ ձգել , այլ վերջի ճիգն ընե-
լով վախը մէկ դի ձգեց , ու սիրտ
առնելով տիրոջն ետեկէն դնաց .
մէկէնիմէկ զարմացաւ մնաց եր-
բոր տեսաւ թէ ինչպէս փուճ

տեղը ինչ կերպ վախցեր էր, ու
լամային աչքին և բերնին մեծ
ուձիւր այնչափ զինքը սատիկ
խռովեր էր. երբոր ներս մտաւ,
Ռօպէնսօն զըւարճանալով ըսաց
իրեն, տեսա՞ր սիրելի թէ վախը
ինչ բան կրնէ մարդուն. ո՞ւր է
կրակի պէս աչքերն որ կրպատ
մէիր. և ո՞ւր է սարսափելի բե-
րանն որ տեսեր էիր :

Պատասխանեց Ուրբաթը՝ թէ
ինձի կերևնար թէ անանկ կը-
տեսնէի ճշմարտապէս : Արկնեց
Ռօպէնսօն, թէ տարակոյս չու-
նիմ, գիտեմ որ քեզի այսպէս
երևցաւ. բայց պէտք է գիտնաս,
որ վախը շատ անգամ կրխաբէ
մարդը. անանկոր չեղած բաները
երևակայութիւն կերևցընէ. և
հազար կերպ բան կըցընէ, որ
մէկը չի կայ : Մտիկ գիր սիրելի
Ուրբաթ, և գիտցիր, թէ այս-
պիսի բաները երևակայութի-
ւն, և սարզ մտմտութեան առաջ
կուգան :

Դատ անդամ վախկոտ ծե-
րերը, կամ վախկոտ կանայք որ
իրենց բան կերևնայ, երևակայ-
ելով քեզի պէս կըսեն, թէ չի-
տեսած բան տեսանք. մէկը եր-
կուք կերևնայ, և ոմանց ալ սիր-
տը վախով պաշարված ըլլալով
կնիկ մարդէն աւելի վախկոտ և
տկար կըլլան: Գերին խօսք տվաւ
որ ասկէ ետև զօրանայ, բանէ
մը չի վախնայ:

Մ. յս միջոցիս մէջ ծեր լաման
տեղէն ելաւ՝ Ռօպէնսօն ու դե-
րին հրեցին դուրս ձգեցին. յե-
տոյ քննեցին նայեցան այն բնա-
կարանը, տեսան որ խիստ ըն-
դարձակ պատուական տեղ էր
զով և ցամաք՝ նաև խիստ զըւար-
ձալի, որ շատ հարկաւոր կըր-
նար ըլլալ իրեն: Մ. յս քարան-
ձաւը կերևնար թէ կամաւ չի-
նած էր բնակելու համար, որ
չոր էր առանց խոնաւութե, և
պատերը ապակիի (պիլօռ) քարի
նման ըլլալով ամէն դիէն լոյս

կրցուլար . որպէս թէ չորս դին
ճերմակ պատած ըլլար .

Աօպէնսօն որոշեց որ իրեն
հանգստութե տեղ ընէ . հոն քա-
նի մը ժամ զըւարճացաւ զով
տեղը արեւին տաքութեն . միտ-
քը դրաւ ուտելու բաներն ալ
հոն պահէ , որ առանց այլայլու-
թե ցամաք և անասական մնան
ու սաստիկ տաքութենէն չի
թթւիլին : Այս տեղս ընդարձակ
ըլլալուն համար՝ խրկեց գերին որ
երթայ գործիքները բերէ . որով
նախ դուռը մեծցուց , և երկուքը
միատեղ աշխատելով լաւ մը շրտ
կեցին , ամէն օր ուրախութե կաշ-
խատէին ¹ :

¹ Շատ մեծ կատարելութի է մարդու
ամէն գիպւածի մէջ անխառն մնալ . և մեծ
անկատարութե նշան է քիչմը բանով այ-
լայլիլ . ինչպէս որ կրտէին հին փիլիսոփա-
ները . որովհետեւ մարդը միշտ նոյն ըլլալով
ինքը չի փոփոխեր , գիպւածը կը փոփոխի .
ուրեմն հարկ չի կայ որ մարդը փոփոխելով
այլայլի Սակայն այս կատարելութիը՝ ճշ-
մարիտ անասաբաշտ մարդը կրնայ ունենալ .

Ի Թ . Գ Ի Կ Կ Կ Կ .

Ութ օր անցաւ՝ գացողները
չերեցան, ասոնք ալ սկսան խռո-
վիլ և մտմըտալ անոնց վրայ :
Ուրբաթ գերին օրը քառսուն
անգամ կելլէր լեռանը վրայ, և
կերթար ծովուն քով դիտելու
համար . բայց պարապ տեղը աչ-
քը կը հողնեցընէր՝ որ զանոնք
տեսնէ : Օր մը Ռօպէնսօն բնա-
կարանին մէջ կաշխատէր՝ գե-
րին վազելով եկաւ մէյմը կը-
խընդար, մէյմը կը ցաթկէր, եր-
բոր տէրը տեսաւ հեռուէն,
սկսաւ սօսալ կանչել խենդի
պէս, թէ եկան եկան :

Մ. յս ուրախական լուրն որ
լսեց Ռօպէնսօն, առաւ դիտակն

որ յոյսը ան հաստատելով ամենևին բանէ
մը վախ չունի, ու ինչ որ գլխուն գայ՝ ոչ
կը կռուի և ոչ իր կարգէն կը փոփոխի . հա-
պա առանց այլալուր վերջը կը գիտէ . մին-
չև որ այն փոթորիկն անցնի ու խաղաղու-
թիւր աիրէ :

ու ելաւ լեռանը վրան՝ որ դի-
տէ : Յայտնի տեսաւ աչքովն որ
մակոյկ մը հեռուէն կուգայ
դէպ իր կղզին . բայց երբոր դի-
տակով նայեցաւ՝ նեղանալով, և
զլուխը շարժելով ըսաւ գերիին,
Թէ կարծեմ Թէ մերոնք չեն .
գերիին սիրտը փրթաւ : Ռօպէն-
սօն կրկին անգամ դիտակը դրաւ
նայեցաւ, բայց կասկածը խռ-
վութի փոխվեցաւ . վերջապէս
որոշ հասկըցաւ, որ եկողները
իր մարդիկը չէին . ուստի գնաց
որ սրտին խռովութիը Ուրբա-
թին յայտնէ, որ արդէն սասա-
նած էր : Սիրելի ըսաց, ահա ա-
սոնք ո՛չ սպանեօլ են, և ո՛չ քու
հայրդ է . հապա այս մէկ ինկի-
լիդի մակոյկմընէ, ինկիլիզներով
լեցուն : Գերին որ լսեց դող ե-
լաւ : Եկո՛ հետս ըսաց տէրը, ե-
լան բարձր տեղ մը . ուսկից աղէկ
կերևնար հիւսիսային կողմը ծռ-
վին :

Մյս տեղէն ծովուն վրայ նայ

յաճնուն պէս պաղեցան մնացին . լեզունին փախաւ փայտ կտրեցան : Վասն զի երկու մղոն հեռուն տեսան մեծ ինկիլիզի նաւ մը , երկըթի վըայ կայնաճ : Հիմա հոս զարմանքն ու վախը , և ուրախութիւնը փոփոխակի կըշարժէին Ռօսպէնսօնին սիրտը . կուրախանար տեսնելով եւրոպայի նաւ , որ զինքը կրնար այն կղզիէն ազատել . զարմանար կը վախնար , վասն զի չիտէր թէ ինչ պատճառով կուգային կրմօտենային իր կղզին . կրնայէր որ ալէկօծութիւն էկա՞ծ չէն , որովհետեւ քանի մը շարաթ կար՝ որ ծովը խաղաղ էր . նաւուն կերպին կրնայէր որ հարկաւորութիւն մը չէր երևնար հոն մօտենալու : Վասն զի ինչ պատճառ կրնար ունենալ նաւապետը հոն երթալու . այն կողմը ինկիլիզները բնակութիւն չունէին և վաճառականութիւն մը չի կար . ուրեմն պէտք եղաւ վախնալ՝ չըլլայ թէ

այն աւագակներն ըլլային , որ
Բիրագ կրկոյվին . որոնք այն կող-
մի կղ զիններուն մէջ կը բնակէին ,
բոլորը վայրենի մարդիկ էին և
մանկուծէ առանց կը թուծէ
մեծնալով , ամենեւին մեղքը չէ-
ին ճանչնար՝ ինչ որ ընեն վնաս
չունի կըսէին . զրկողուծի յա-
փըշտակուծի ըլլայ , խորաման-
կուծի նենգուծի ըլլայ , մանա-
ւանդ ուրիշին բանը կողոպտել
իրենց մէջ կտրիճուծի էր :

Նուրն ցամաքին վրայ գո-
ղուծի աւագակուծի իրենց տըր-
ված է , ամ չարիք կընեն : Այս
անգգամ Ժողովուրդը թէպէտ
եւրոպացոցմէ եկած ինկիլիզ են ,
բայց վայրենիներուն մէջ երկար
ատեն բնակելով՝ անոնց բարքը
ստացեր են , իրենք ալ անգգամ
մարդիկ ըլլալով բոլորը աւագակ
եղեր են . որովհետեւ միշտ պա-
կաս չեն եղած ինկիլթէն ա այս-
պիսի գող աւագակ մարդիկ :
Արդ Աօպէնսոն առջի տարի-

ները առանձնական խեղճ կեանքին մէջ ըլլալով խիստ կրցանկար այս Բիրադներուն ձեռքն իյնիլ, ու գերի երթալ. որպէս զի այս միջոցով կարենայ մարդկային ընկերութի տեսնել. սակայն հիմակվան վիճակին մէջ, որ է այնչափ կարգաւորեալ և քաղցր, զարհուրեցաւ որ չըլլայ թէ այն աւազակներուն ձեռքն իյնելով կորսնցընէ իր երջանկութիւր. ուստի յայտնեց կասկածը Ուրբաթ գերիին. ելան միատեղ նորէն դիտեցին մակոյկն, որ կը մօտենար կզգիին. և ջանացին որ հասկընան անոնց միտքը թէ ինչո՞ւ համար հոն կուգան.

Սոպէնսոն ու գերին գացին բարձր տեղ մը ելան, որ ծառերով գոցված էր, ուսկից առանց երևնալու՝ կրնային դիտել թէ ինչ կրնեն եկողները. տեսան որ մակոյկին մէջ 11 հոգի կային, եկան ցամաքն ելան մէկ մղոն իրենցմէ հեռուն: Այս մարդիկ

դուրս ելան ցամաքը՝ ութ հողին
զինեալ էին, և իրեքը կապած :
Այս կապածներուն ողորմելի
տեսքը յայտնի կիմացընէր՝ որ մէ-
կալոնցմէ ողորմու թի կըխնդրէ-
ին, որ իրենց խնայեն . վասն զի
մէկէն զէնք ունեցողներուն ոտքն
ընկան աղաչանք կընէին . իրենց-
մէ երկուքը թւերնին վերցու-
ցած երբեմն երբեմն կըխնդրէին՝
որ զիրենք աղատեն : Աօպէնսօն
այս խեղճ բանն որ տեսաւ՝ սիր-
ար չդիմացաւ, սաստիկ կըսկը-
ծալով կըմտածէր թէ ինչ ընէ :
Գերին անատենը մօտեցաւ տի-
րոջն ու ծիծաղելով ըսաց . Բէ՛հ
ահա ձեր քաղաքացիներն ալ
կուտեն եղեր իրենց գերիները :
Գնա՛ ըսաց Աօպէնսօն բարկա-
նալով, անոնք ասանկ բան չեն
ընէր : Միակերպ Աօպէնսօն ա-
նոնց կընայէր դիտակով :

Մեծապէս զարհուրեցան եր-
բոր տեսան թէ զէնք ունեցողնե-
րը վախցընելու համար թրով

կըդայէին մէկալոնց դըլխուն ,
որ ծունկ չոքած էին առաջնին :
Վերջապէս տեսան որ այն գերի-
ները մինակ մնացին հոն . և մէ-
կալոնք անտառին մէջ ցրվեցան :
Այս իրեք խեղճ գերին սաստիկ
խռոված և բոլորովին յուսահա-
տած նստեցան հոն :

Այս ողորմելի տեսարանը
Ռօպէնսօնին սիրտը շարժելով
միտքը ձգեց այն խորհուրդն՝ որ
կողին մտած ատենը առաջադ-
բեր էր , թէ երբոր հանդիպի՝
ամէն վտանգի մէջ մտնէ խեղճ
գերիներուն օգնութի հասնե-
լու համար : Ուստի մէկէն Ուր-
բաթը խրկեց որ նայի հրացան-
ները և ուրիշ գործիքները բե-
րէ՝ որչափ որ կրնայ :

Ռօպէնսօն կամեցաւ հոն մնալ
ու դիտել թէ ինչ կրնեն . գե-
րին գնաց բոլոր պէտք եղած
գործիքները ժողվեց բերաւ , ա-
ղէկ մը դիտելէն ետև հասկըցան
որ մակոյկը բերօղ նաւավարները

Ծառերուն տակը պառկած էին
 ասդին անդին կը քնանային կէ-
 սօրւան տաքին ատենը : Աօսէնսօն
 սօն և ժամ դիտելէն ետե՛կտրի-
 ճու՛թք առաջ գնաց դէպ'ի խեղճ՝
 կապածներուն քով, որոնք նոյն
 տեղը ծովին քով նստած էին
 կռնակնին աստին : Աօսէնսօն
 իրենց մօտենալուն պէս կանչեց,
 թէ ո՞վ էք դուք . անանկ զար-
 հուրեցան որ կարծեցին թէ
 կայծակ զարկաւ իրենց : Մէկէ-
 նիմէկ վեր ցաթկեցին կուզէին
 փախչիլ . Աօսէնսօն ինկիլիղե-
 րէն ըսաց իրենց՝ թէ մի վախնաք
 ես ձեզի օգնելու համար եկայ :
 Անոնցմէ մէկը գլուխը ծռելով
 պատասխան տվաւ, թէ արդեօք
 դուք երկինքէն եկած էք մեզի
 համար . և զարմանալով միա-
 կերպ կրնայէր անոր երեսը :

Արկնեց Աօսէնսօն թէ օգնու-
 թիլը երկինքէն կուգայ . բայց հի-
 մա ինծի այս զուրցեցէք, թէ
 դուք ո՞վ էք, ձեզի ինչ պէտք է

ընել, և ի՞նչ ճամբայով կրնամ
ձեզ ազատել: Մէկը պատասխան
տվաւ, թէ ես այն նաւին նաւա-
պետն եմ. ընկերներուն համար
ալ ըսաց, թէ ասոնց մէկը ղեկա-
վար (տիւմէնձիս) էր, մէկալն ալ
ճամբորդ էր: Մեր նաւավարնե-
րը մեզի գէ՛մ ելան նաւը մեզմէ
յափշտակեցին. կուղէին որ մէ-
կէն մեռցընեն զիս երկու ընկեր-
ներովս. զի ասոնք չմիաբանելով
անոնց՝ անարգեցին ըրած գործ-
քերնին. բայց ետքը մտածելով
մեր կեանքը մեզի բաշխեցին,
թէպէտ այս շնորհքը մեռցընե-
լէն սարսափելի է. վասն զի բե-
րին մեզ հոս ձգեցին այս անմար
դաբնակ կղզին, ուր ամէն բանէն
զուրկ ըլլալով ողորմելի պիտի
կորսըլինք:

Արկնեց Ռօպէնսօն թէ երկու
դաշինքով ձեզ կազատեմ այս
խեղձութիւնս, ու ձեզի համար ո՛չ
արիւնս կրինայեմ և ո՛չ կեանքս.
Ի՞նչ բան են հարցուց նաւապետ:

տը՝ ո՞վ փառաւոր այր բարե-
սլաշտ: Անաւ ըսաց թէ որչափ որ
այս կղզիիս մէջ բնակիք, պէտք
է որ իմ կամացս հնազանդ ըլ-
լաք. իսկ եթէ ձեր նաւը առնեմ,
պարտական ըլլաք զիս ու ընկերս
ինկիլթէաւ տանելու: Պատաս-
խանեց նաւասպետը թէ մենք ու
նաւը և բոլոր մէջի եղածները
ձեզի՛ ըլլան բացարձակապէս:

Խիստ բարի ըսաց Ռօպէհնսօն
կապերնին քակելով՝ ահա ձեզի
կուտամ մէյմէկ հրացան և մէյ-
մէկ սուր այս խօսքով, որ մինչև
ես չի կարգաւորեմ, դուք չի
գործածէք: Գիտնաք որ հիմա
ձեր թշնամիները պառկեր կըքը-
նանան մէկզմէկէ հեռու. եր-
թանք բռնենք զանոնք կապենք
առանց արիւն թափելու. ճամ-
բայ ելան, քակած չուանները
գերին հետն առաւ, որ այն ի-
րեքը կապած էին: Նախ տեսան
որ նաւավար մը մօտ տեղ բռվեր
պառկեր էր գետնին վրայ, ա-

նանկ խոր կը քնանար, որ ձեռքը
ոտքը շարժեցին ու բերանը բան
դրին, չարթընցաւ . յետոյ ձեռ-
քերը ետեւէն կապեցին, երբոր
արթընցաւ պատւիրեցին իրեն
որ նոյն տեղը անանկ մնայ ա-
ռանց ձայն մը հանելու . թէ չէ՝
նոյն կէտին կը կորսընցընէ կեան-
քը : Այս մարդը ծովը բռնած
ըլլալով գլուխը դարձած էր, և
անանկ ալ ըղէղը տաքցած էր՝ որ
չիյտէր զինքը . որուն գլուխը
դէպ 'ի ծովը դարձուցին, որպէս
զի չի տեսնէ թէ մէկալոնք ինչ
կըլլան : Երկրորդ նաւավարն ալ
նոյն վիճակին մէջն ըլլալով կա-
պեցին զինքն ու անդին դարձու-
ցին, և առջինին պէս ըրին :

Նա այսպէս անձային նախա-
իննամուծիւր յայտնի ելաւ այս
դիպւածիս մէջ, թէ անմեղաց
պաշտպան է ան և վրէժխնդիր
անօրէնութեց, որով վեցն ալ
դիւրին կերպով բռնեցին կա-
պեցին . բայց ետքի երկուքը մէ-

կէն արթընցան վեր ցած կեցին ,
 զէնք առին ու գէմ գրին . Ռօ-
 պէնսօն մէկէն կանչեց իրենց թէ
 թշառականներ տեսէք ձեր ըն-
 կերները . ճանչցիք մեր իշխա-
 նութիւնը ձեր վրան , շուտով վար
 ձգեցէք ձեր զէնքերը , մէկ պզտի
 պակասուի մը թէ որ ընէք՝ ձեր
 կեանքը վտանգի մէջ կը ձգէք :

Շուտով զէնքերնին ձգեցին
 ու Ռօպէնսօնին ոտքն ընկան
 թողութիւն խնդրեցին իրենց նա-
 ւապետէն . անոնց ալ ձեռքերը
 կապեցին ինչպէս մէկալոնց , և
 ամէնը միատեղ տարին բանտը
 գրին այրի մը մէջ , որ նոր գտեր
 էին : Իրենց ասալ պատուիրեցին
 թէ՛ պահապանն որ զիրենք պի-
 տի նայեր գլուխնին կրկտրէր ,
 ով որ իրենց մէջէն ջանայ դուռը
 բանալու : Զգուշուէ համար ամէ-
 նուն վրայէն դանակները առին
 Անկէ ետև Ռօպէնսօն ու գերին
 նաև նաւապետը իրեն ընկերնե-
 րովը գարձան ծովուն քով , մա-

կոյկը ցամաքը քաշեցին ու տա-
կը ծակեցին որ չըլլայ թէ մէկը
մտնէ մէջն ու նաւն երթայ՝ մինչև
որ բանը կարգի չի դնեն : Արով-
հետև նաւավարներուն շատը
նաւին մէջն էին, միայն ծ հոգին
եկան որ այն խեղճերը անմար-
դաբնակ կղզին ձգեն ու նաւն
առնեն երթան : Այս խորհուր-
դով այսպէս ըրին, որ նաւուն
մէջի եղողները երբոր տեսնէին
թէ մակոյկը չեկաւ, հարկաւ
ուրիշ մակոյկմ՝ ալ կըխըրկէին,
որ գան առջի եկողները նաւը
տանին :

Ասպէսսօնին այս խորհուրդը
պարապ չելաւ . վասն զի կէսօ-
րէն Յ ժամ ետև՝ նաւէն թնդա-
նօթ նետելով նշան կուտային,
որ ցամաքն եղած նաւավարները
մակոյկն առնեն գան . տեսան որ
գացող չի կայ, թէպէտև Յ ան-
գամ նշան տվին, հարկադրեցան
ծովն ինջեցընել միւս մակոյկն ու
շտկեցին դէպ ՚ի ցամաքը կուգա-

յին : Ռօպէնսօն ընկերներուն
հետմիատեղ բարձր տեղմ' ելաւ
կըդիտէր թէ ինչ կրնէն :

Ա երջապէս մակոյկը ցամաքն
հասաւ , 10 հոգի ելան մէջէն
վրանին լեցուն զէնք , դուրս ե-
լածնուն պէս զարմանալով ասդին
անդին կրնայէին . վեր վար կը-
վազէին , ու իրենց ընկերները
կրկանչէին անուննին տալով .
բայց տեղէ մը ձայն չի կար ,
պատասխան չի կար : Երբոր տե-
սան մակոյկը ցամաքը քաշած
տակը ծակ' սոսկացին մնացին :
Ռօպէնսօն նաւապետէն իմացաւ
որ այն գերի բռնրված նաւա-
վարներուն մէջէն 3 հոգին ակա-
մայ մէկալոնց վախուն հաւաներ
էին ասպատամբութե . ուստի
խրկեց Ուրբաթն ու զեկավարն ,
որ զանոնք բանտէն հանեցին
բերին :

Աւաւվարը Ռօպէնսօնին միտ-
քը հասկընալէն ետե' լաւ մը
նախատեց զանոնք ասպատամբել-

նուն համար. ետքը այսպէս ըսաց
իրենց. թէ որ մենք ձեր յան-
ցանքը ներենք, մեզի հետ հա-
ւատարիմ կրմնաք առանց զատ-
վելու: Ամէնքը միաբերան դո-
ղալով պատասխան տվին, թէ
մինչև 'ի մահ ձեզի հետ մէկ
ենք: Մէկէն նաւապետին ոտքն
ընկան. նաւապետը կրկնեց թէ
ապստամբու թէն առաջ ես ձեզ
պարկեշտ և պատւական մարդիկ
ճանչցէր էի. կարծեմ թէ դուք
ակամայ միաբանեցաք ապստամբ-
ներուն հետ. ուստի առջի ա-
նուննիդ կրնաք ստանալ և ապրս-
տամբու թէ անունը վրաներէդ
քերել հաստատ հաւատարմու-
թք և փորձով: Այս խօսքերով
անանկ զղջացան այն 3 նաւավար-
ներն՝ որ մէկէն սկսան լալ ան-
կեղծու թք, և շնորհակալ ըլլա-
լով նաւապետին ձեռքը պագին:
Անալ սիրով զիրենք ընդունեց
զէնքերը իրենց տվաւ, ու երդվըն-
ցուց՝ որ ամ զգուշու թք հնա-

զանդ ըլլան հրամանաց իրենց գլխաւորին, որ է Ռօպէնսօն :

Իսկ երկրորդ մակոյկին մարդիկը անդադար կը պօռային, ու երբեմն երբեմն հրացան կը նետէին յուսալով թէ իրենց առջի ընկերները ասդին անդին ցրված ըլլալով, կուգան կըմիանան : Հուսկ յետոյ տեսան՝ թէ բոլոր իրենց յոյսը ոչնչացաւ, իրիկվան դէմ սկսան իրենք ալ վախնալ, ուստի ամէնքը մէկ տեղ եկան, ու մտան մակոյկին մէջ սկսան երթալ : Արօնք կը վախնային որ չըլլայ թէ նաւը չի հասած՝ նաւուն մէջիները նաւն առնեն երթան առանց սպասելու իրենց : Ասոնց այս կերպ շարժումը տրտմեցուց Ռօպէնսօնին և նաւապետին սիրտը, խռովեցան՝ որ չըլլայ թէ փախցրնեն զանոնք : Աւստի պէտք եղաւ որ ուրիշ ճամբայ մտածելով պատուիրեն Աւրբաթին և նաւավարներուն մէկին՝ որ ծա-

Ծուկ երթան մակոյկին մօտ ծառերուն տակը պահվին ու կանչեն թէ հոս ենք , որոնցմէ հազար քայլ հեռուն էին . ասալ պատւիրեցին թէ երբոր մէկաւոնք ձայներնին լսելով մակոյկէն ելլէն գան դէպ 'ի ձայնը՝ իրենք կամաց կամաց հեռանան , անտառներէն ձայն տան , մինչև որ լաւ մը հեռացրնեն անկէ , և ուրիշ ճամբայ տանին :

Վս խորհուրդը խիստ լաւ յաջողեցաւ . վասն զի նաւաւարները մակոյկը մտեր երթալու ատենը նայիս ձայնը առածնուն պէս՝ ետ դարձան ու դուրս թափեցան և հրացանը ձեռքերնին դէպ 'ի ձայնը վազեցին . երկուք միայն մնացին որ մակոյկը նային : Իսկ Ռւրբաթը իր ընկերին հետ միատեղ խիստ աղէկ բանը կատարեց որոնք ներս քալելով անտառը խօթեցին զանոնք 3 մղոնէն աւելի , և ուրիշ ճամբայով վազեցին եկան Ռօպէնասօ .

նին սլաամեցին, որ իր խորհուրդը հասկըցուց նաւաւարին. որ պէս զի առանց արիւն թափելու զանոնք ալ բռնեն :

Վիշերը վրայ հասաւ կամայ կամաց մուծը կոխեց : Երբոր ձայն ձուն տեղմը չի կար՝ Ռօպէնսօն ընկերներուն հետ միատեղ գնաց դէպ ՚ի մակոյկը իբր 20 քայլ հեռու առանց իմանալու երկու նաւաւարներուն, որ մակոյկը կրնայէին : Անատենը յանկարծ ամէնքը միատեղ մակոյկին վրան թափեցան սլօռալով և զէնքերնին շարժելով սպառնացան . թէ հիմա երկուքնիդ ալ կրմեռցրնենք թէ որ տեղեր նուդ շարժիք : Երկու նաւաւարները վախերնուն անճնատուր եղան. ասոնք ալ վրանին գացին ձեռքերնին ետին կապեցին : Այս բանս կատարելէն ետև մակոյկը ցամաքը հանեցին և որ չափ կարելի էր հեռուն տարին . ետքը երկու կապածներն ալ տա-

րին մօտ տեղ անտառին մէջ պահեցին, ու կրտսպասէին միւս նաւաւարներուն որ մօլորած կրպտրտէին :

Արջապէս անոնք ալ եկան ետէ, ետէ հասան խիստ հոգնած հարսիած պարաս վազելէն : Սակայն երբոր մահոյկը չի գըտան հոն՝ զարհուրելով յուսահատեցան . և անպատմելի խռովեցան : Ասոնք 5 հոգի էին՝ որ միատեղ կրմտած էին թէ ինչ ընեն . բայց Ռօպէնսօն մէկ նաւաւար մը խրկեց իրենց հարցուց՝ թէ կամ զէնքերնիդ վար կրճգէք ու անձնատուր կրլլաք ձեր կամքովը կղզիիս գլխաւորին, և կամ կրջարդրվիք . ահա 30 քայլ հեռուն կեցած է, որ ձեր երկու մահոյկն ալ առաւ, մէկալ ընկերնիդ ալ գերի ըրաւ . ուստի՝ ձեզի ուրիշ բան չի կայ ընելու, պէտք է որ ընտրէք . մեռնիլ կուզէք, թէ անձնատուր ըլլալ :

Անատենը Ռօպէնսօն ալ ըն-
կերներուն հետ միատեղ զէնքե-
րու ձայն հանեցին, որ նաւաւար-
ները զարհուրեցան : Արդեօք
ներում կուտայ մեզի իշխանը,
հարցուցին : Նաւապետը հոն մօտ
ըլլալով ձայն հանեց, և առանց
երևնալու այսպէս ըսաց . Թո-
մաս Սմիթ դուն իմ ձայնս կը-
ճանչնաս . հիմա ձգեցէք զէնքեր
նիդ, կեանքերնիդ կըբաշխենք
ձեզի, բաց 'ի Աբին նաւաւարէ,
որ էր ապստամբներուն գլուխը :
Ամէնքը զէնքերնին վար ձգեցին
Աբին ալ սկսաւ լալով թողու-
թի ինդրել նաւապետէն ըրած
անօրէնութիւնը համար, և կըցցը-
նէր թէ ինքը ուրիշներէն աւելի
յանցաւոր է :

Պատասխանեց նաւապետը
թէ որչափ որ ձեռքէս կուգայ
միջնորդութի կընեմ իշխանին
ձեր փրկութիւնը համար : Յետոյ
խրկեց Ուրբաթը իրեք ընկերով
որ անոնց ալ ձեռքերը կապեն :

Այս միջոցիս մէջ իրեք հոգի ալ
 ապստամբներէն եկան հոն հա-
 սան, որ ետև մնացեր էին. եր-
 բոր ասոնք ալ բանը հասկըցան,
 ամենևին դէմ չի կեցան մէկէն
 անձնատուր եղան, որ ձեռքենին
 կապեցին :

Ինչ ատենը Ռօպէնսօն զօրա-
 պետի հագուստով երևցաւ նա-
 լապետին հետ միատեղ, և մօ-
 տեցան գերիներուն քով. ասոնց
 մէջ որոնք որ ուղիղ սրտով զղջա-
 ցեր էին՝ իրենց հետ միատեղ
 տարին բնակարանը, մէկալոնք
 խրկեցին բանտը : Առաջուց հոն
 եղած նաւավարներուն մէջ եր-
 կու հոգի ալ կային որ նաւապե-
 տը գիտէր թէ սրտանց զղջացեր
 են, անոնք ալ բերել տվաւ. միա-
 տեղ նոյն գիշերը անցուցին :

Լ. Դիպլոմատ.

Բոլոր այս եղած յաջողութիւները շուտով որոշեցին Ռօպէնսօնին վիճակը, խիստ ծանր կուգար իրեն անկէ ետե մնալ կղզիին մէջ. վասն զի սաստիկ սիրտը ելած էր որ երթայ ծնողք տեսնէ. բայց այս յաջող դիպլոմատը նաւապետէն կրկախվէր, որ հոգ տանի. սակայն կրմամբ տար՝ թէ արդեօք կրնայ նաւուն մէջի մնացողները հնազանդեցնէ. կրնայ արդեօք երթայ նաւուն տիրէ ու անոնց վրայ իշխէ: Եթէ այս բանս յաջողէր՝ ահա ուղածը կըլլար, ամէն նեղութիւն կազատէր, թէ չէ՝ նոյն վիճակին մէջ պէտք էր մնայ, և յոյս չէր ունենար որ անկէ ետքը կարենայ այն կղզիէն դուրս ելլել:

Արոնց որ ներում ըրեր էր և իրեն հետ կըրնակէին՝ 10 հոգի

էին . Ռօպէնսօն ասոնց հասկը-
ցուց թէ ձեր յանցանքը բոլորո-
վին չեմ ներէր մինչև որ իմ
կողմանէս չի ջանաք և ինձի չօգ-
նէք որ տիրեմ նաւին : Ամէնքը
միաբերան երդում ըրին որ կամ
քրդ կը կատարենք ամ հաւա-
տարմութիւն , Ռօպէնսօն ալ խօսք
տվաւ որ եթէ ինչպէս պէտք է
ձեր պարտքը կատարէք , ոչ միայն
ամէն պատիժէն ազատ կընեմ
ձեզ . հապա կապած ընկերնիդ
ալ ձեզի կըբաշխեմ . իսկ եթէ
այս իրիկուն նաւը իմ ձեռքս
չի տաք , ամէնքնիդ ալ վաղը
կըմեռնիք : Այս վճիռը իմա-
ցուց կապածներուն ալ , և ետքը
ուզեց որ ամէնքը մէկ տեղ գան
ու մտածեն . որպէս զի նախա-
տես ըլլալով իրենց յանցանացը
և մօտաւոր մահւանը՝ ասով
հաստատովին հաւատարմութիւն
մէջ , որ էր մի միայն միջոց իրենց
կեանքը ազատելու :

Այս խօսքին վրայ՝ իրենց մէ-

ջէն մէկ գլխաւորը կանչեց ընկերներուն , որ մէկէն պատրաստեն մակոյկը և միւս ծակ մակոյկըն ալ շինեն . շուտ մընայիս պատրաստեցին երկուսն ալ ծովին ջեցուցին : Հրաման եղաւ որ նաւապետը մէկ մակոյկին գլուխըլայ , ղեկավարն ալ մէկալին . և նաւավարներն ալ բաժնեցին կէսը մէկին մէջը մտան , կէսն ալ մէկալին : Բոլորը զէնք առին՝ մակոյկներն ալ աղէկ մը շորացուցին :

Ռօպէնսօն փաթ թըվեցաւ նաւապետին , և յաջողութիւն խընդրելով իրենց համար՝ ճամբայ դրաւ : Սակայն Ռօպէնսօն չէթէ վախնալուն համար չի գնաց միատեղ , հասա խոհեմուի ընելով կեցաւ , որ չըլլայ թէ հեռանալով անկէ կապած գերիները ոտք ելլեն ու տիրեն իր բնակարանին : Այս մի միայն պատասպարանն , որ ամէն պէտք եղած բանը ունէր մէջը . ին

կրնար անխոհեմութի վտանգի մէջ ձգել :

Նաև նաւապետն ալ այսպէս կըմտածէր . որ երբ հասկըցաւ թէ Ռօպէնսօնն ու Ուրբաթը հօն պիտի մնան իրենց բնակարանը պահելու համար , շատ ուրախացաւ : Եւ մութն որ կօխեց սկսան երթալ նաւուն վրայ : Թեպէտ Ռօպէնսօն ամէն բան կարգի դրաւ , բայց մեծ անհանգըստութե մէջ էր , և անանկ խռոված էր՝ որ ամենեւին սիրտը հանգիստ չէր : Երբեմն բնակարանը կերթար , երբեմն իր բերդը կըվազէր , և երբեմն սանդուխէն վեր կելէր բնակարանին վրան՝ որ գիշերվան լռութե մէջ նայի՝ թէ ինչ ձայն կըլսէ նաւէն , և բան մը կընայ հասկընալ նաւին վրայ : Թեպէտ բոլոր նոյն օրը բան մը չէր կերած , բայց անհնարին եղաւ որ բան մը ուտէ : Քանի գնաց իր հոգն եւեկցաւ , վասն զի կըսպասէր որ նշան

մը ձայն մը առնէ նաւէն . այն .
պէս խօսք դրեր էին որ եթէ ի-
րեք թնդանօթ նեավէր՝ յաջո-
ղու թէ նշան էր . սակայն կէս դի-
շեր եղաւ՝ բան չի կար : Հուսկ
յետոյ մտածեց թէ ասանկ վա-
խի և յոյսի մէջ տանջուիլը աղէկ
բան չէ . մէկ միտք մը եկաւ ի-
րեն , հասկըցուց Ռւրբաթին ,
թէ երբոր կասկածելի դիպեալ
մը պատահի՝ պէտք է միշտ ձախ-
որդին սպասել : Եթէ ձախորդը
չի պատահի , մեծ երջանկու թի
կրլայ . եթէ իրաւ պատահի ալ ,
առաջուց նախատես ըլլալով
պատրաստ կրլայ մարդ և ճամ-
բայ մը կը գտնէ : Ռօպէնսօն ահա
այսպէս միայն ձախորդը մտա-
ծելով կարծէր թէ անտարակոյս
գէշ պիտի ըլլայ այս բանին վեր-
ջը . սակայն բոլորովին անձային
նախախնամութեւր զինքն յանձ-
նեց , որ այս վտանգն ալ անցընէ :
Նայիս յոյսը նորոգ վէցաւ երբոր
հեռուէն յանկարծ լսեց թնդա-

նօթի շփոթ ձայն մը . մէկէն ա-
կանջը դրաւ զգուշութիւն մտիկ
կրնէր՝ երկրորդ անգամ նոյն
ձայնը առաւ , յետոյ երրորդ
անգամ ալ լսեց . ուստի սկսաւ
ուրախանալ թէ անտարակոյս
նաւին տիրեցի , և մօտեցաւ ժա-
մանակն՝ որ ելլեմ երթամ եւ-
րոսյա :

Սաստիկ ուրախութիւն խել-
քը գլխէն գնաց , մէկէն ինջաւ
եկաւ Ուրբաթին վիզը փաթ-
թը վէցաւ , որ խոտին վրայ նըս-
տած կըմբօսէր . անանկ կուլար՝
որ չէր կրնար բան մը խօսիլ :
Պատասխանեց Ուրբաթը աչքը
բանալով , թէ ինչ կայ տէր իմ .
ի՞նչ եղաւ քեզի . վախու՛ն չիյտէր
թէ ինչ եղած է այսպիսի փոփո-
խութիւն տեսնելով տիրոջը վրան :
Ռօպէնսօն անսպասմելի խնդու-
թենէն ուրիշ բան չի կրցաւ ըսե-
լու , միայն այսչափ ըսաց . Ա՛հ
սիրելի՛ Ուրբաթ : Անալ ինքնի-
րէն ըսաց որ ի՛նչ ողորմի տիրոջս

ու խեղճը գլուխը բերէ . կարծէր
թէ յանկարծ խեղճին բան մը
եղաւ . Պէտք է երթաս սլառկիս
կըսէր սիրելի տէր իմ . և ուզեց
որ ձեռքէն բռնէ բնակարանը
տանի : Աօպէնսօն ուրախ ձայ-
նով կրկնեց . ե՞ս սլառկիմ Ա՛ւր-
բաթ , ե՞ս սլառկիմ այս առթիս
մէջ , որ անձ ամենաբարին իմ
փափաքս պիտի պսակէ , որուն
այսչափ տարի կըցանկայի : Գուն
չի լսեցիր իրեք անգամ թնդա-
նօթին ձայնը , չիյտե՞ս որ յաջո-
ղութիւն տիրեցինք նաւին : Գերին
երբոր լսեց՝ խիստ շատ ուրախա-
ցաւ . բայց աւելի տիրոջը համար
կուրախանար քան թէ իրեն
համար . վասն զի երբոր կըմտա-
ծէր թէ իր ծնած երկիրները
պիտի ձգէ երթայ , հայրը այլ
չպիտի տեսնէ՝ չարաչար կըվշտա-
նար սիրտը . և այս խորհուրդը
միայն այնչափ սիրտը դառնա-
ցուց որ , մինչև մոռցաւ այնքան
տեսած աղէկուհիները և հրաշք .

ները Ռօպէնսօնին հետ ըլլա-
լովը . վասն զի հոն տեսաւ հայ-
րը , նաև մեծ յոյս ունէր ալ ա-
ւելի բարիքներ տեսնելու :

Իսկ Ռօպէնսօն անանկ այլայ-
լու թի չէր տեսած՝ որ ուրախու-
թէն չիյտէր ինչ ընէ , մէկէն վեր
ելաւ լեռը գնաց երեսի վրայ ըն-
կաւ երկրպագութի ըրաւ ու աչ-
քը վերցուց դէպ 'ի երկինքը այ
չնորհակալ եղաւ , որ իրեն ողոր-
մելով վերջապէս այս միջոցը տը-
վաւ՝ որ այս կղզիէն ելլէ : Անկէ
շուտով վար ինջաւ եկաւ սիրելի
Ուրբաթին քով միայն Ամպուրի
քաղքին վրայ կրխօսէր . և ըսկը-
սաւ բաները կարգի գնել : Բո-
լոր նոյն գիշերը ասանկ բաներով
անցուց ամենեւին չի հանգչեցաւ :
Առաւօտուն կանուխ չի լուս-
ցած աչքը դրաւ նաւուն վրայ
միշտ այն կողմը կրնայէր , ուր
որ նաւը երկըթի վրայ կեցած
էր : Նայելով սիրտը հատաւ ,
կրփափաքէր որ աղէկ մը լուս-

նայ, որպէս զի ուզածին պէս զը-
ւարձանալով գիտէ նաւն, որ զին
քը պիտի ազատէր անկէ:

Ահա նոյն փափաքելի բոպէն
եկաւ լուսացաւ. բայց ուրախա-
նալու տեղը խեղճ ողորմելին ա-
զազակելով գետին ընկաւ, վասն
զի տեսաւ որ նաւը աներևոյթ
եղեր է. ինչ խեղճութի թա-
փեց, ինչ ողբեր ըրաւ՝ չի պատ-
մըվիր: Աւրբաթը վազեց եկաւ,
երկար ատեն զարմացաւ մնաց՝
թէ ինչ եղած է իր տիրոջը:
Հուսկ յետոյ տէրը գողալով ցոյց
տվաւ Աւրբաթին, նայէ՛ գէպ ի
ծովը՝ կըսէր տկար և մարած
ձայնով. իսկ Աւրբաթը հասկը
նալով տիրոջը վշտանալուն պատ-
ճառը շատ խռովեցաւ:

Աօպէնսոն այս իրեն օրինա-
կովը կըյայտնէ. թէ որչափ պէտք
է մարդու համբերութի ունե-
նալ, որ իր կիրքը իրեն չի յաղ-
թէ, ու կիրքը տէր չըլլայ մար-
դուն. որովհետեւ եթէ Աօպէն-

սօն քիչմը առաջ այնչափ չափազանց ուրախուէ մէջ ընկած չըլլար, հիմա ալ այսպիսի չափազանց տրտմութիւն չէր պաշարուիր, և իր ազատ բանականութիւնը տրտմութիւն չէր խաւարէր: Նաև կրնար ուշաբերել, թէ միշտ ձախորդ դիպեալին մէջ հաստատ մնալու է, և նեղութեց մէջ այ կամացը համակերպելու է, թէպէտ և յաջողութե յոյս մը չըլլայ: Մանաւանդ թէ կրկայլէր իրեն մտածել, թէ անձային նախախնամութիւն կրնայ դիւրին կերպով վիշտը փոխէ ուրախութիւն, որուն առջև չի կայ անկարելի բան մը: Այսպիսի բաներ թէ որ մտածէր, պէտք էր որ սիրտը հանդէր ու ասանկ չի յուսահատէր: Աւրեմն որչափ կատարեալ ըլլայ մարդ և ծեր, պէտք է որ միշտ զինքը կրթէ ու փորձութեց մէջ անխուով մնայ:

Երբ որ Ռօպէնսօն ասանկ յուսահատեր էր և Աւրբաթ գերին

զինքը կըմխիթարէր, յանկարծ
ուտքի ձայն առին լեռանը մէկալ
կողմանէն. անանկ կերէնար որ
շատ մարդիկ կուգան: Մէկէն
վեր ցաթկեցին ու չորս դին կը-
նայէին: Նայիս հիանալով տե-
սան որ նաւապետը մէկ քանի
հոգիով լեռանը վրան կելէր:
Ռօպէնսօն թւերը բացած եր-
բոր դարձաւ նաւապետին դին,
տեսաւ որ նաւը երկթի վրայ կե-
ցած էր արեւմտեան կողմը կըզ-
գիին՝ ահա բոլոր տրամուծիր
ուրախութի փոխվեցաւ: Այս-
չափ միայն հասկըցաւ որ նաւա-
պետը գիշերանց նաւը միւս կող-
մը տարեր էր. հոն մտիկ տեղ
ըլլալով ցամաքին և ապահով
ըլլալուն համար աւելի դիւրին
կըլլար իրենց բանը հոգալ. ա-
նոր համար հոն գացեր էր: Ռօ-
պէնսօն ուրախութէն նաւապե-
տին փաթթըված մնաց՝ չէր կըր-
նար զատվիլ. նմանապէս նաւա-
պետն ալ իրեն կողմանէ սաստիկ

ուրախութեան՝ որ ի՞նչ խեղճութեանէն ի՞նչ երջանկութե՛հ հասաւ, չիցտէր ի՞նչպէս շնորհակալ ըլլայ Ռօպէհնսօնին. անալ անոր փոփոխակի :

Նաւապետը սկսաւ պատմել թէ ի՞նչպէս յաջողեցաւ իրեն տիրել նաւին առանց մարդ մը մեռնելու և վիրաւորելու. վասն զի մուժ գիշերանց առանց մարդ տեսնելու ընկերներուն հետ միատեղ նաւը կը մտնեն գիւրու թիւ և նաւուն մէջի եղողներուն շատը զինքը կը նդունին. թէպէտ ումանք աւելի չար ըլլալով ուզեցին գէմ դնել. բայց բան մը չի կրցան ընել մէկէն ստիպեցան զէնքերնին վար ձգել. նաւապետը պատմութիւնը լմընցուց ու ըսկըսաւ երախտագիտուի ցըցնելով իրեն ազատողին շնորհակալ ըլլալ, որ այսչափ աղէկութեց պատճառ եղաւ : Ահա դուն ես

1 Օրագրութե մէջ կըսէ թէ նաւը գացողները 12 հողի էին. որոնք երբոր գիշե-

ազատիչս ո՛վ բարերար Ռօպէն-
սօն՝ կըսէր լալով . որ քու ցա-
ւակցութիւնք և խոհեմութիւնք զիս
ալ ազատեցիր նաւս ալ ազատե-
ցիր : Սակայն քեզ կըվայլէ այն ,
ինչպէս որ կուզես անանկ կար-
գադրէ՞ նաւը . յետոյ հանեց նա-
ւէն բերած պաշարները . և նոյն
օրը ամէնքը միատեղ մեծ ու-
րախութիւնք տօնախմբութիւնք ըրին
ազնիւ կերակուրներով և գինի-
ներով :

Այս միջոցիս մէջ Ռօպէնսօն
ալ իրեն հանդիպած արտարոց
դիպւածը պատմեց . որուն վրայ
խիստ շատ կըզարմանար նաւա-
պետը : Յետոյ ազաչեց Ռօպէն-
սօնին , թէ ինչ որ կուզես ինձի
պատւիրէ՞ ընեմ : Պատասխանեց

բանց մօտեցան նաւին , նաւապետը պատ-
ւիրեց մէկ նաւավարին որ ձայն տայ նաւին
մէջի պահապաններուն թէ ընկերնիս գը-
տանք բերինք : Ուստի մօտեցան նաւին նախ
նաւապետը իր ընկերներով նաւը մօտն
զէնքով , մէկէն կոխեցին միարան տիրեցին
նաւուն :

Ռօպէնսօն թէ բաց 'ի իրիկվան
ըրած դաշինքէս՝ որ վարձատրե-
ցի քեզ ըրած ծառայութեանդ
համար, իրեք շնորհք ալ տէրու
թենէդ կրինդրեմ: Նախ՝ կա-
ղաչեմ մինչև որ Սպանեօն ու
ու Ուրբաթին հայրը չի գայ՝
չերթանք ասկէ, երկրորդ՝ չէ թէ
միայն մենք մեր մարդիքներով
երթանք, հապա բոլոր սպանեօ-
ներն ալ հետերնիս տանինք ի-
րենց հայրենիքը: Երրորդ՝ ինձի
բաշխէ՛ աստատմքներուն կեանքն
որ բանտն են. մի պատու հասեր
զանոնք վրէժխնդրութիւն կրղ-
ղիիս մէջ. գիտնաս՝ որ այս ճամ-
բայով ալ աղէկ կրնաս զանոնք
ուղղել: Նաւապետը խօսք տը-
վաւ, թէ ամենայն զգուշութիւն
պարտական եմ կատարել այս
խնդիրքներդ. յետոյ բերել տը-
վաւ աստատմքները, և ըրած ա-
նօրէնութիւնները երեսնին տվաւ
ու դատապարտութեան վճիռը
առաջնին դրաւ:

Արբոր լսեցին ամենևին բե-
րաննին չի բացվեցաւ . վասն զի
գիտէին՝ որ ըստ արդար օրինաց
արժանի են մահու : Իսկ Ռօ-
պէնսոն մարդավար և գթած
սրտովը խրատեց զանոնք . յե-
տոյ հասկըցուց թէ ինչ եղանա-
կաւ պիտի վարվէին հոն . իրենց
խոստացաւ ոչ միայն չի պատու-
հասել, հասլա՝ բոլոր կղզին ի-
րենց պիտի յանձնէր մէջի եղած
գանձովը, կենդանիներովը, և
բոլոր շինած բաներովը : Նաև
իրենց պատւիրեց շատ բաներ,
որպէս զի նոյ ապաւինելով՝ միա-
բան սիրով աշխատին . աս ալ
հասկըցուց որ այս առաքինուիը
շարունակ այսպէս ընելով անանկ
կըքաղցրանայ իրենց այն կեանքն,
որ չեն ուզեր կղզիէն դուրս
ելլել :

Արբոր այսպէս կըխրատէր՝
Ուրբաթը վազելով եկաւ աւե-
տիս տվաւ՝ թէ հայրս և Սպա-
նեօլը եկան ցամաքն ելան : Նայ-

իս ամէնքը միատեղ վազեցին
դէմ գացին. իսկ Ուրբաթը թը-
ռաւ կայծակի պէս հասաւ հօրը
փաթթը վեցաւ . մէկալոնք ալ
հոն հասան : Ռօպէնսօն նայե-
ցաւ ու խիստ զարմացաւ . վասն
զի տեսաւ որ եկողներուն մէջ
երկուք ալ կնիկ մարդ կային .
հարցուց շինդշաբթիին , իմա-
ցաւ՝ որ անոնք էին երկու սպա-
նեօններուն ընկերները : Ասոնք
երբոր լսեցին թէ Ռօպէնսօն մէկ
քանի նաւավար պիտի ձգէ կրղ-
զիին մէջ ու ինքը պիտի երթայ,
աղաչեցին յոր զիրենք ալ հոն ձգէ
իրենց կնիկներովը . խօսք տվին
թէ ուր տեղ որ կամենայ , հոն
կըքնակին իրեն հրամանովը : Ռօ-
պէնսօն ուրախանալով անոնց
խնդիրքին վրայ , խիստ բարի ը-
սաց զըւարձութիւն . վասն զի շատ
հաճեցաւ որ այսպիսի մարդիկ
բնակին իր կղզին , որոնց վերայ
բարի վկայեցին ընկերները . որ-
որպէս զի կարենան վարվիլ ա-

պըստամբներուն հետ, որ պիտի
 հոն ձգէր. և քաղցր կարգաւո-
 րեալ կեանք մը իրարու հետ
 վարել: Եւ այս խորհրդով որո-
 շեց որ ասոնց իշխանուէր տակն
 ըլլան անոնք: Արոնց վեցը ինկի-
 լիզ էին, և երկուքը սպանեօլ
 իրենց ընտանեօքը: Աօսպէնսօն
 ամէնը մէկտեղ կանչեց՝ իր կամ-
 քը յայտնեց իրենց այս խօսակ-
 ցութեամբս:

Յուսամ թէ կըսէր, ձեզմէ
 մարդ մը իմ կարգադրութե-
 ջի հակառակիր, որ պիտի տրա-
 մադրեմ իմ ստացւածքս, որ է
 այս կղզին, և մէջի ամէն բանը.
 Ես կըրփափաքիմ՝ որ հաւասարա-
 պէս ամէնուդ բարի ըլլայ. բայց
 որպէս զի հաստատութի մնաք
 հօս, պէտք է ձեզի կարգ և կար-
 գադրութի. որ միայն ինծի կի-
 նի օրինադրել ձեզ: Աւստի ա-
 հա իմ կողմանէս ես կըղնեմ
 երկու սպանեօլները իմ տեղս
 դուիս. որ ասկէ ետեւ ըլլան օ-

ըինաւոր տէր կղզիիս : Պարտա
կան էք որ ասոնց կատարեալ
հասգանսութիւն ընէք, որոնք
պէտք է որ իշխեն բերդին, և ա-
նոր մէջը բնակին. բոլոր զէնքե-
րը լաւ պահեն, և զգուշութիւն
նային ամէն պատերազմական
գործիքները, և բոլոր բաները.
սակայն երբոր հարկաւոր ըլլայ՝
պարտական ըլլան ձեզի տալու
այս պայմանով, որ դուք ալ ա-
մենայն կերպով ըլլաք խոնարհ
հպատակ և հանդարտ : Արչափ
որ վտանգ պատահելու ըլլայ՝
պէտք է որ ամէնքնիդ միատեղ
ջանաք մէկզմէկ պաշտպանելու :

Հասարակաբար ըլլայ նաև
երկրագործութե՛ն աշխատանքը
թէ՛ արտերուն մէջ և թէ՛ պար-
տէզներուն մէջ. նմանապէս հա-
ւասար բաժնւրի ելած պտուղը :
Կրնայ ըլլալ որ օր մը լսեմ ձեր
բարի լուրը. նմանապէս կրնայ
ըլլալ՝ որ օր մը դառնամ դամ
հոս կատարեմ իմ մնացած օրս.

ինչպէս որ ահա մեծապէս փորձ
եմ՝ կիմանամ թէ ինչպէս սի-
րելի է ինձի այս կողիս : Ան-
տենը՝ վայ անոր որ իմ կարգիս
դէմ բան մը գործած ըլլայ . ա-
ռանց ողորմութե սաստիկ տան,
ջանօք ծովը կրնետեմ այնպի-
սին : Ամէնքը հաւանեցան այս
կարգադրութեա , և խոստացան
ճշմարիտ հնազանդութի :

Յետոյ Ռօպէնսօն նշանեց՝
ինչ որ հետը պիտի տաներ . և
պատուիրեց որ մէկէն նաւը տա-
նին , որ էին ք՝ կաշիէ հագուս-
տը , հովանոցը , և երեսին ծած-
կոցը , որոնք որ ինքն էր շիներ .
Բ՝ տէգը , քարէ կացինը , և ա-
ղեղը , որ էին իր գործիքը . Գ՝
փօլ թուլթակը , շուներ , և երկու
լաման . Դ՝ մինակութե մէջ շի-
նած բաները և ամանները . Ե՝
ոսկիի մանրութն ու անդաման-
դը . նաև ձոյլ ոսկին , որ գտեր
էր հողին մէջ :

Բոլոր այս բաներս նաւը դը-

բաւ հոմն ալ յաջող կըլիւնէր ու
բոչեց որ միւս օրը ճամբայ ելլէ :
Ռօպէնսօն ու Ուրբաթը պատ-
րաստեցին լաւ հարկիք մը , որ
տօնախմբութի կատարեն երթա-
լէն առաջ և աղէկ մը հարկեն
նաւապետը՝ նաև զանոնք . որ
կը զին պիտի բնակէին : Այնպի-
սի աղնիւ բաներով լաւ պատ-
ւեցին զամէնքը , մինչև նաւա-
պետը սաստիկ զարմացաւ Ռօ-
պէնսօնին ճարտարութեն վրայ ,
թէ ինչպէս զամէնքը կուրախա-
ցընէր և ամէնուն սիրտը կը շա-
հէր պատուասիրութի և մարդա-
վարութի : Նաւապետն ալ Ռօ-
պէնսօնին նամանելով և անոր ա-
ռատասրտութեն պատասխանե-
լու համար նաւէն բերել տվաւ
ուտելու բաներ , նաև վառօդ և
երկաթեղէն գործիքներ ու ըն-
ծայ ըրաւ նոր բնակիչներուն :

Իրիկուն եղաւ՝ Ռօպէնսօն ա-
ղաչեց որ թող տան իրեն , մէկ
ժամ մը մինակ նստի մտածէ

նայի՝ երթալէն առաջ ընելու
 բան մը կան նէ՝ ընէ : Ամէնքն
 որ իրմէն հեռացան , ելաւ լե-
 ոանը վրան չորս դին նայելով
 միտքը բերաւ բոլոր քաշածներն ,
 որ մինչև նոյն օրը քաշեր անցու-
 ցեր էր հոն . անձային բարիքնե-
 ըր մտածելով անանկ սիրտը ե-
 լաւ , որ մորմոքելով բերանը հո-
 ղին տվաւ շնորհակալ եղաւ իր
 բարերար ստեղծողին որդիական
 սիրելու թէ :

Ի՞նչպէս կարենամ յայտնել
 կրտէր՝ անհուն բարիքն որ տե-
 սեր եմ , լաւ կը ճանչնամ : Սա-
 կայն խօսքս կը սպակսի չեմ կրնար
 բացատրել սրտիս մէջի տպաւո-
 րած երախտիքն՝ որ երկնաւորն
 ինձի ըրած է , պարտական կը-
 ճանչնամ զիս յաւիտեան : Այս
 խոկումներն ըրաւ կատարեց մեծ
 շնորհակալութիւն : Ահա եկաւ
 ժամանակը անկէ մեկնելու . Ռօ-
 պէնսօն բարձրէն սկսաւ անոյշ
 խօսքերով յորդորել շարի ե-

ղողներն , որ միարան ըլլան , սիրով աշխատին միշտ . մանաւանդ բարեպաշտ և բարի վարք ունենալով միշտ նոյն խրատները սրբտերնուն մէջ պահէն , որոնք իբրև իր եղբայրները յանձնեց այձեռքը . որուն շատ անգամ մեծամեծ հրաշքը տեսեր էր երջանկութիւն : Հուսկ յետոյ վերջի անգամն ալ աչքը դարձուց չորս դին նայեցաւ զըւարձութիւն , և նորէն այլ չնորհակալ եղաւ , որ զինքը այնչափ վտանգներէ պահելով նոյն օրւան հասուց , և այնպիսի սքանչելի հրաշքներ և աղէկութիւններ իրեն յայտնեց մինչև նոյն օրը :

Ա երջապէս ետքի մնալք բարոյն ալ ըրաւ նոր բնակիչներուն . բայց տրտմունէն այլ ձայնը հատեր էր : Ուրբաթն ու Հինգշաբթի գերին հետն առաւ չորս դին բարեւելով լալագին մըտաւ մակոյկին մէջ , գնաց մեծ նաւը մտաւ , նաև սպանեօղներն

ալ եկան նաւն որ միատեղ եր.
 թան : Եւ այսպէս այսչափ տար.
 ւան բաղձանքը Ռօպէնսօնին կա.
 տարեցաւ , և 12 տարի հօն բնա.
 կելէն ետե մեկնեցաւ անկէ
 ճամբայ ելաւ , որ իր հայրենիքն
 երթայ , ծնողքը տեսնէ :

Հովը յաջող և անոյշ կըփը.
 չէր՝ անանկ լաւ կերթային որ
 նաւուն մէջի եղողներուն կերև.
 նար թէ կղզին կըփախչի իրենց.
 մէ արագութիւն : Ռօպէնսօն նա.
 ւին վրայ կեցած շարունակ իրեն
 կղզին կընայէր արտում և ան.
 խօս , ամենեին աչքը չէր փոխէր
 անկէ . վասն զի 12 տարւան հօն
 բնակիլը , և այնչափ բաներ քա.
 շելը և ամէն վշտաց՝ յաղթելով
 յաջողութի գտնելը՝ բուն իր հայ.
 րենիքէն աւելի քաղցը և սիրելի
 րեր էին իրեն այն կղզին : Հուսկ
 յետոյ կղզին աներևոյթ եղև
 տեսութէն . սկսաւ հառաչելով
 երգ ընել իր զատվելուն վրայ .
 յետոյ զնաց նաւապետին խօսցը

մտաւ Ուրբաթին և Հինգշաբ-
թին հետ միատեղ, որ ուրա-
խական խօսքերով մխիթարէ սրբ-
տին տրտմութիւն բարեկամական
կենակցութիւն :

Մ. յս ճամբորդութիւն այնչափ
յաջող եղաւ, որ 24 օրը հասաւ
նաւը Քատիչէ քաղաքը Սպա-
նեօլին, և հոն հանեցին ճամ-
բորդ սպանեօլներն, որ Ամերի-
գայէն բերեր էին :

Ուսպէնսօն քաղաքն որ մտաւ,
հարցուց վաճառականներուն որ
դիտնայ թէ որո՞ւն պէտք էր տալ
ոսկիի մանրունքն՝ որ ցամաքը
նստած նաւէն հաներ էր : Շատ
մեծապէս ուրախացաւ երբ որ
գտաւ տէրը. և հասկըցաւ որ ե-
րևելի վաճառական ըլլալով
թշւառութե մէջ էր ընկեր նա-
ւուն կորսը վեւուր. և այն մէկ
տակառ ոսկին ձեռք ձգելով նե-
ղութէն ազատեցաւ. որովհետև
նաւին կորուստը յուսահատուէ
մէջ էր ձգեր խեղճ վաճառակա-

նր . և անանկ շիտթեր էր որ պիտի բացն ելլէր , բոլոր ունեցածը բաժնեւում առնելիքի տէրերուն՝ գոցէր պիտի առուտուրը :

Մհա՛ մէկ տակառ ոսկին բաւական եղաւ զինքը վերցնելու , և առջի աստիճանը գտնելու . ասոր համար այնչափ մեծ ճանչցաւ իր բարերար Ռօպէնսօնին ըրած շնորհքն՝ որ ուզեց ոսկիին կէսը անոր ընծայ ընէ , բայց Ռօպէնսօն ամենեւին չի մօտեցաւ . նաև յայտնի վկայեց թէ ես եմ պարտական ձեր երախտագիտութէր , և ալ աւելի պէտք էր ձեզի հատուցանել , որ քեզի պէս պատուաւոր վաճառական մը իր վաճառականութե պատիւը գլտաւ . ահա այս ինծի մեծ բան է :

Մյն քաղքէն ելան որ ինկիլութեռա անցնին , ճամբան երթալու ատենը մէկ խեղճ դիպւած մը պատահեցաւ . վասն զի շինգշաբթի գերին մէկէնիմէկ հիււրնդցաւ , որչափ որ դեղ և ճար

ըրին ամենեին օգուտ մը չեղաւ : Արդուն ըրած խեղճունները չի պատմելիր . արամու թէն յուսահատեցաւ երբոր սիրական հայրը մեռաւ : Երկու լամաներն ալ անոր՝ նման հիւրնդցան և ծովուն օդին երկար չդիմանալով մեռան :

Նաւը յաջողութեմ հասաւ ինկիլթէնա . Ռօպէնսօն կըյուսար որ կարենայ գտնել հոն Արբէվարի կնիկը այն ինկիլիզին . որուն անդամանդները քոյն էր : Շատ փնտրուեց հարցուց՝ վերջապէս փնտրուելով գտաւ . բայց

1 Արովհետև վարի աշխարհքին օգը վերի աշխարհքին չի յարմարիր . զորօրինակ վերի աշխարհքէն գացողներուն շատը կըմեռնին և կըմնասին հիւանդութեմ, ինչպէս որ Ռօպէնսօն և զաւ . սյսպէս ալ վարի աշխարհքին մարդկանց վերի օգը չի գար : Աւրբաթին հայրը տարիքն առած ծեր մարդ ըլլալով չդիմացաւ վերի օգին և ջրին մեռաւ . նմանապէս լամաներն ալ վարի աշխարհքի կենդանի ըլլալով վնասեցան . շատ կենդանի կայ հոս , որ հոն երթան շուտով կըմեռնին :

խիստ ողորմելի աղքատ եղեր էր. որովհետեւ երկու տարիէն ՚ի վեր ոչ հնգկաստանէն բան եկած էր և ոչ երկանէն օգնութի մը եղած էր իրեն, անոր համար իր զաւկընէրովը վերջին աղքատութեան հասեր էր. հինու մին լաթերով անանկ ողորմելի էին, որ երեսնին մեռելի գոյն էր, խեղճութիը վրաներէն կըկաթէր :

Աօպէնսօնին մեծ ուրախութի եղաւ այս անգամ ալ, և շատ բերկրեցաւ սիրտը այս խեղճերուն բարերարութի ընելով. շունոր հակալ կըլլար՝ որ անձային նախախնամութիը զինքը իրեն գործիք ընելով անանկ խեղճերուն սիրտը կուրախացընէր և ուրիշներուն կարօտութիը կըլլեցընէր : Աւստի տվաւ այն խեղճերուն անտուկ մը անգամանդը, որոնք աղքատութի չորցած ծառի նման էին եղեր, մէկէն սկսան կանանչնալով ծաղկիլ հա-

ըրստու թիւ և մեծութիւն: Եւ այսպէս իրեն պատճառ ըլլալովը տեսաւ որ այս մարած տունը հարստացաւ, և մեծ ուրախութեամբ կըզարձանային իրենց բաղդին վրան, որ այնչափ ողորմելու թէ հասեր էր:

Ռօպէլնսօն նաւահանդատին մէջ նաւ մը գտաւ որ Ամպուրկ պիտի երթար. հրաման ուղեց իր ինկիլիզ նաւապետէն որ մէկալ նաւին հետ երթայ, կըվախնար որ անոր անոյշ բարբը կըպարտաւորէ զինքն որ հետը ուշանայ հօն. ուստի Աւրբաթին հետ միատեղ պատրաստվեցաւ, որ Ամպուրկի նաւը մտնէ, որն որ առանց ուշանալու շուտով պիտի ելլէր: Այս փոփոխութիւնը շատ օգտակար եղաւ Ռօպէլնսօնին որ շուտ մը ճամբայ ելան, ու յաջողութիւն շէյմիլեան ճամբայէն կերթային: Վերջապէս սկսաւ երկնալ Ռօպէլնսօնին ծրնած քաղաքներուն հարկանք

կամ եզերքը . որ այնչափ կրփա-
փաքէր տեսնելու , մինչև ուրա-
խու թէն սիրտը կը հալէր :

Մհա հասաւ նաւը ելլալա գե-
տին բերանը . նայիս յանկարծ
սաստիկ հով ելաւ ու սաստիկ
ալէկոծութի հանեց , անանկ որ
նաւը յափշտակեցաւ հովէն դէս
ի ցամաքն ընկաւ բռնութեւն . Այն-
չափ աշխատեցան չի կրցան նա-
ւը շտկել և անհնարին եղաւ
վտանգէն ազատել : Մէկէնիմէկ
սաստիկ փոթորիկ մը վրայ հա-
սաւ , ամէն բան վերիվար ը-
րաւ . ետքը վերցուց նաւը տա-
րաւ ցամաք տեղ մը ձգեց՝ որ
նաւին տակը բացվելով ջուրը
լեցվեցաւ մէջն ու նաւն ընկըղ-
մեց . ուստի ուրիշ բան չի կրցան
ընել , ջանացին միայն հողինին
ազատել . բոլոր նաւին մարդիկը
լեցվեցան մակոյկին մէջ մեռնե-
լէն ազատեցան :

Սօսկէնսօն ընկերներուն հետ
միատեղ հասաւ Քիւսքաւ քա-

ղարը մերկ և աղքատ ինչպէս ուղորմելի ճամբորդ մը, որ շատ անգամ ալէկոծութի քաշելով վերջապէս ցամաքն ելաւ և իր երկիրները հասաւ՝ բայց բոլոր հարստութիւր կորսընցուց. միայն հաւատարիմ շունը ազատեցաւ՝ որ ծովը նետվեցաւ ու ետեւէն եկաւ. նաև փօլ թութակն ալ ալէկոծութե ատենը քովէն չի զատվելով ազատեցաւ :

Վիչ մը ատենէն ետև տեսաւ որ նաւուն մէջի բաներէն բան դուրս զարկաւ. գնաց փրնտրուեց գտաւ հովանոցն ու կաշիէ հազուստը, և երեսին ծածկոցը, ասոնք առաւ սրահէց. բայց մեծ կտոր ոսկին կորաւ գնաց : Եւ այսպէս ահա Ռօպէնսօն Ամպուրկէն ելած ատենը որչափ որ բան ունէր և ինչ աստիճանի մարդ էր, նոյն աստիճանով դարձաւ եկաւ նորէն Ամպուրկ :

Արնայ ըլլալ որ անձ ամենաբարին խորհրդով այսպէս կար-

գաւորեց . որպէս զի խրատովն
կարճամիտ պատանիք , որ ըլլայ
թէ առանց մտածելու ուզէն
Ռօպէնսօնին նմանիլ և աշ-
խարհք պտըտելով շրջիլ , որ
զանձ գտնեն ու հարուստ դառ-
նան իրենց հայրենիքը : Սակայն
Ռօպէնսօն իր կողմանէ ամե-
նեւին բան մը չէր մտածէր , և
կորուսածին վրայ ոչ երբէք կը-
կըսկըծար : Արովհետև միտքը
դրեր էր որ մնացած կեանքը
պարզ և չափաւոր անցընէ , միշտ
աշխատանքի հետ ըլլայ՝ ինչպէս
որ սորված էր իր կղզիին մէջ .
ասոր համար իրեն մեծ բան մը
չէր երևնար՝ գտնէր չի գտնէր
այն կտոր ոսկին :

Վիւսքաւ քաղքէն նաւը մը
տաւ դէպ 'ի Անգուրկ ճամբայ
ելաւ . Ելլոյս գետէն երթալով
հասաւ Սթատին դիմացը . եր-
բոր ասկէ Անգուրկին զանգա-
կատունները տեսաւ՝ սաստիկ ու-
րախուժէն կուլար : Չորս ժամ

մնաց որ հասնի իր ծնած քաղաքը, և սիրական հայրը տեսնէ ու կարօտն առնէ. վասն զի Քիւրքաւ քաղաքը լսեց որ մայրը մեռած է, դառն արտասուօք կուլար սիրելի մօրը վրայ: Ծովին բարձրանալովը և հովին յաջողութիւնս աւել անանկ կը վազէր որ աւելի կերեւնար թէ կը թռչի քան թէ կը քալէ: Անցան Պլանֆէնէզը և հասան Նէօէնսթատ. և անկէ Ալթօնա: Հուսկ յետոյ մտաւ Ամպուրկին նաւահանգիստը:

Ուսպէնսօնին սիրտը ուրախութենէն սկսաւ զարնել և դողալ, մինչև չդիմացաւ նաւէն դուրս ցաթ կեց ցամաքը. և առանց նրկատելու այնչափ բազմութեն որ կընայէին, ընկաւ գետինը՝ երեսը հողին քսելով կը համբուրէր իր հայրենիքը. տեսաւ որ հետաքրքիր բազմութիւն վրան թափեցան՝ ելաւ դնաց այն տեղի եղած օթարանը որ կըսվի Պօմօ:

Անկէ հօրը տունը մարդ խրկեց,
որ իմացընէ թէ որդին եկաւ, և
այն անկարծելի բանը ուզեց որ
կամաց կամաց իմանայ հայրը,
խրկած մարդուն պատիրեց որ
հայրը գտնէ զուրցէ, թէ մէկը
կուզէ զինքը տեսնել. և որդուն
վրայ իրեն բաներ ունի պատմել,
որով շատ պիտի ուրախանայ:
Անկէ ետեւ աս ալ ըսէ՝ թէ որ-
դին ճամբան է Ամպուրի պիտի
գայ. վերջապէս յայտնի ըսէ որ
այս լուրը բերօղը քու զաւակդ
է, որ եկաւ հասաւ. Մտածեց
որ՝ եթէ ասանկ չընէ, խեղճ ծե-
րը սաստիկ ուրախութիւն պիտի
վտանգի. որ կրնար մահուանն
ալ պատճառ ըլլալ:

Մ. 10 զգուշութիւն ընելէն ե-
տեւ, որովհետեւ Ռօպէնսօն գեռ-
կըճանչնար ճամբաները՝ ելաւ
գնաց հօրը տունը. ներս մտա-
ծին պէս սաստիկ այլայլեցաւ
սիրտը, և անպատմելի ուրախու-
թեամբ վազեց հօրը վիզն ըն-

կաւ . իրար փաթթելով լացին ուրախութիւնք , և անանկ գողելան՝ որ չկտէին թէ ինչ խօսին . մէկը կըսէր , ո՛հ սիրելի հայրիկ . մէկաւն ալ կըսէր ա՛հ սիրական որդեակ , ուրիշ բան չէին կրնար խօսիլ : Սրտերնուն գողէն լեզունին կապիւցաւ , մունձ իրարու վրայ նայելով կըզմայլէին . ասանկ երկունսն ալ կապիւցան մնացին :

Արջապէս քիչմը անցաւ քաղցր արտասունք մը անոյշ անոյշ սկսաւ աչքերնուն վազել աղբիւրի պէս , որ սրտերնուն ուժ տալով զօրացուց . վասն զի չափազանց ուրախութիւնը սխմէր էր սրտերնին :

Սաստիկ ուրախութիւն մարդուս սիրաբաւելի ընդարձակելով խօսքը և շունչը կարգելու . նոյնպէս և սաստիկ արտասութիւն սիրտ սխմելով արտասունքին ճամբաները կըգոցէ՝ թող չի տար լալու : Բայց ասոնց կիբքը չափազանց ըլլալուն սրտերնին գոցվեցաւ չէին կրնար ուրախութի իմանալ . մինչև որ կիբքը թուլնալով սիրաբը ընդարձակեցաւ , որ կրցան լալ և ուրախանալ :

Իսկ Գերին այնչափ զանազան
և շատ բաներ տեսնելով հոն՝
խիստ զարմացեր էր, լուռ չորս
դին կրնայէր ու չէր կրնար նայ-
ելով կշտանալ. այնչափ որ՝ առ-
ջի օրը ինչ բանի որ կրնայէր՝ բո-
լորը շփոթ կըտեսնէր. վասն զի
ուստիկ զմայլելով խռոված էր
միտքը և երեւակայութիւնը :

Իայց երբոր Ռօպէնսօնին
դառնալուն ձայնը և զարմանա-
լի դիպւածները քաղքին մէջ
լավեցաւ, ամէնուն բերանը Ռօ-
պէնսօն էր. ամէնքը փափաքէին
զինքը տեսնելու, և զարմանալի
պատմութիւն լսելու իրեն բեր-
նէն : Աւստի հօրը տունը առտը-
ւանց մինչև իրիկուն լեցուն մարդ
էր, աշխարհք հոն թափեցաւ.
մինչև չէր հասնիր՝ որ բոլոր օրը
պատմութիւն պատմէ :

Արչափ որ բան կըպատմէր
միշտ այս խրատս ծնողաց կու-
տար, որոնք իրեն մտիկ կրնէին.
» Թէ որ կըսէր՝ կուզէք սիրել

„ ձեր զաւակը, խրատ ըլլա՛ ձեզի
„ որ աղէկ կըթէք զանոնք ուս-
„ մամբ, բարի վարքով, բարե-
„ պաշտական սովորութիւնք, սար-
„ կեշտութիւնք, և աշխատանօք ” :
Որչափ որ հօն տղաք և սլատա-
նիք կուգային՝ անոնց ալ այս
խրատս կուտար : „ Սիրելի՛ որ-
„ դիք հնազանդ եղիք ձեր հօրն
„ ու մօրը, նաև ձեր վարժապետ-
„ ներուն . ինչոր ձեզի կըսորվե-
„ ցընեն աղէկ ուշ դրէք ջանա-
„ ցէք լաւ սորվելու . այ վախը
„ սրտերնիդ ըլլա՛ . զգո՛յշ կեցիք,
„ ո՛հ զգո՛յշ կեցիք դատարկուէ,
„ որ է մայր ամենայն մօլուէց ” :

Ռօպէնսօնին հայրը վաճա-
ռական ըլլալով կուզէր որ որ-
դին ալ վաճառականութե մէջ
մանէ, ու սորվի . որպէս զի հայ-
րը մեռնելէն ետև տեղն անցնի
Բայց Ռօպէնսօն երկար ատեն
աշխատանքի մէջ սորված ըլլա-
լով խնդրեց որ իրեն հրաման
տայ հիւսնութի (մարանկողուի)

ընելու : Հայրը չուզեց որ զաւա-
կը վշտացընէ՝ հրաման տվաւ որ
ուզածն ընէ : Աւստի Աւրբաթին
հետ միատեղ փայտեղէն բաներ
կըշինէր . և այնչափ առաջ զնա-
ցին՝ որ տարիէն ետեւ իրենց շի-
նած զարմանալի բաները երևելի
վարպետները շէին կրնար շինել :

Վործատուն մը շինեցին ու
երկուքը միատեղ կաշխատէին .
անանկ հաւատարիմ և սիրելի
էին իրարու հետ՝ որ անհնար էր
իրարմէ զատվիլ բոլոր կեանքեր-
նուն մէջ : Աշխատանքն ու բա-
րեպաշտութիւնը այնպէս սիրելի
էր երկուսին ալ , որ երկրորդ բը-
նութի էր եղած . մինչ զի՝ ան-
հնար էր որ կէս ժամ ատեննին
պարապ անցնէին :

Իրենց առջի առանձնական
վարքին յիշատակ ըլլալու հա-
մար՝ շաբաթին մէկ օրը հաստա-
տեցին , որ կղզիին մէջ ինչպէս
որ էին՝ հոն ալ անանկ անցը-
նեն նոյն օրը . առանձին իրենց

աղօթքին և բանին հետ ըլլալով
ուրիշի հետ կենսակցութի չէին
ընէր :

Օ արմանալի էր իրենց միա-
բանական սէրը . պատրաստ էին
ուրիշին պակասութեց ներելու ,
կուզէին որ ամէնուն աղէկութի
ընեն, ամէնուն հետ քաղցրութի
և մարդավարութի կերթային :
Այս առաքինութիւնները այնպէս
սովորութի եղած էր իրենց , որ
առանց կատարելու չէին կրնար
հանգիստ ըլլալ . և իրենց յա-
տուկ եղած էր պարզ անկեղծ
և գործունէայ բարեպաշտութիւնը :
Որչափ անգամ որ նոյն անունը
կուտային՝ ուրախութիւն ու սէ-
րը կը փայլէր գէմքերնուն վրայ :
Մեծապէս կը շտանային երբոր
կըլսէին՝ թէ այս սքանչելի անու-
նը ստեղծողին՝ պարապ տեղը
թեթևութիւն բերան կառնեն կըլի-
շէն մարդիկ :

Իհա նոյնային օրհանգիստն ալ ի-
րենց վրայէն չի պակսեցաւ . ինչ

բանի ձեռք որ կըզարնէին՝ կա-
ջողէր : Միշտ օգտակար գործ-
քերու հետ ըլլալով աղէկ ապ-
րեցան առողջ և հանգիստ կե-
նօք մինչև ՚ի խոր ծերու թի՛ հա-
սան : Աւստի երկարատև ապա-
ղայ ժամանակը պարտական է
որ յարգէ մեծարէ, Աօպէ՛նսօնին
և Աւրբաթին յիշատակն, որ այս-
չափ և այսպիսի բարի օրինակ թո-
ղին մարդկանց . ցոյց տալով թէ
ինչպէս անցընէ պիտի հանգիստ
կեանք մէկ բարեպաշտ մարդ
մը ինչ վիճակի մէջ որ ըլլայ, թէ՛
այս աշխարհքիս երջանկու թէ՛ր
համար, և թէ՛ յաւիտենական ե-
րանու թէ՛ր համար :

Յ Ա Ի Ե Լ Ի Ա Տ .

Եւ Տաճարս կըլմըննայ այս գիրքս . սակայն ընդարձակ պատմութեանը մէջ երկար դրած է Ռօպէնսօնին մնացած վարքը , որ համառօտելով պատմենք :

Ռօպէնսօն հօրը սիրուն համար այս առանձնական կեանքին մէջ երկար մնաց ու գերիին հետ միատեղ զարմանալի կաշխատէր իրեն դրած կանոնովը , և ամենեւին վարքը չի փոխեց՝ քանի որ հայրը ողջ էր . որպէս զի չլլայ թէ վարքը փոխվելով վիճակն ալ փոխվի . մինչև հարկադրի նորէն հայրը ձգէ ու ճամբորդութիւն ընելով ուրիշ տեղ երթայ :

Եւս միջոցիս մէջ իրեն նաւապետը դառնայ կուգայ Ամսպուրկ , որուն որ կեանքն ու նաւը ազատեր էր . որ Ռօպէնսօ-

նին վիճակը տեսնելով իրեն շատ
 ընծաներ կուտայ : Աս ալ ա-
 ռած քաները ուրիշներուն կը-
 բաժնէ . ո՛վ որ իրեն աղէկութի
 ըրեր էր երթալու ատենը՝ կըր-
 կին կը հատուցանէ , նմանապէս
 փորդուքալցի նաւապետին ալ
 տված ստակը կուտայ :

Ուսպէնսօն կը պատմէ՝ թէ տե-
 ըութիւր ուղեց դատաստանական
 քննութիւն հաստատել իմ գըլ-
 խուս եկածները . կանչեց նա-
 ւապետը բոլոր նաւաւարներովը
 քննեց և վճիռ ըրաւ , թէ ես
 նաւահոծութիւն այն կղզին ընկայ
 այսչափ տարի նստեցայ . և նախ
 հոն ոտք կոխելուս համար ի-
 բաւամբք ես եղայ տէր կղզիին .
 և այս թղթերը բոլոր հրապա-
 րակներուն մէջ փակուցին կը-
 կարդային : Այս նաւը ելաւ նո-
 ըէն դնաց Ամերիգայ , ու քանի-
 մը տարիէն ետեւ շատ բարիքով
 դարձաւ եկաւ . և շատ բան ալ
 Ռօպէնսօնին տվաւ , մինչև որ

լաւ մը հարստացաւ : Աօպէնսօնին հայրը 7 տարիէն ետեւ կը մեռնի . կառնէ Աւրբաթ գերին ու վաճառականութիւն կերթայ հնդկաստան . և որովհետեւ շատ կը փափաքէր որ նորէն դառնայ իր սիրական կղզին տեսնէ , ծամիտէն ետեւ կը հասնի Ամերիգայ իր կղզին :

Տասը տարի անցեր էր կըսէ , որ զատվեր էի կղզիէս , տեսայ որ շատ բան փոփոխած էր . թէպէտ սպանեօններն որ իմ տեղս դրեր էի , խիստ աղէկնայեր էին կղզին , բայց ինկիլիզները շատ վիշտ էին հասուցեր անոնց : Շատ անգամ ալ վայրենիները եկեր էին հոն ծեծկըվեր էին , և անոնցմէ 5 հոգի և քանիմը կընիկներ գերի էին ըրեր . որոնցմէ շատ հոգի բազմացեր էին լեցուն տղաքներով :

Աօպէնսօն ատեն մը կընօտի հոն , ու կարգադրելով երկիրը բնակիչներուն կը բաժնէ , որ երկ-

բագործութիւն աշխատին . նաև
ինկիլթէապէն բերել կուտայ
իրենց համար վառօդ , հրացան
գործիք , թուր , կացին , բրիչ ,
ևն : Անկէ կելլէ կերթայ Պրա-
սիլիա որ հոն հաստատէ բնա-
կութիւն , որովհետև հոն բազ-
մամարդ , և վաճառականութի
տեղ ըլլալով շատ եւրոպացի
կային : Պրասիլիայէն ց տուն ին-
կիլիզ կըխրկէ հոն , որ բազմա-
նան . նաև քանիմը կով , եզ , և
խոզ կըխրկէ որ չի կար հոն . ու-
րոնք խիստ աղէկ աճեցան ու
շատցան :

Անկէ ետև օր մը 300 հոգի
վայրենիներէն կուգան Աօսլէն-
սօնին կղզին կըկոխեն , սակայն
բնակիչները սաստիկ ծեծկլելով
քաջութիւն զանոնք կըխորտակեն ,
և չարաչար կըվաւրնտեն . անանկ
որ մարդ չի կրնար անկէ ետև
հոն մօտենալ . ուստի բնակիչնե-
րը հանգիստ կանցընեն իրենց
կեանքը շարունակ աշխատելով

Ռօպէնսօնին կարգադրուածքը :

Ռօպէնսօն նորէն ելաւ գնաց իր կղզին նստաւ . տեսաւ որ բընակիչները շատցեր էին՝ խրկեց սպանեօններուն կղզիէն մէկ ուղղափառ քահանայ մը բերել տրվաւ . որ խոհեմ և սրբակաց ըլլալով զանոնք ուղղափառութե մէջ հաստատեց . պսակ չեղածները պսակեց , և չի մկրտածներուն քրիստոնէութի սորվեցուց ու մկրտեց :

Մնկէ ետե նորէն եկաւ Ռօպէնսօն վերի աշխարհք , և հընդկաստան ժուռ եկաւ , ու մեծ վաստակով դարձաւ Պրասիլիա . և անկէ իր կղզին կերթար կուգար մինչև որ ծերացաւ և շատ փարթամացաւ : Կնչպէս որ ինքը կը գրէ՝ թէ Պրասիլիայէն ելլելէս ետե հնդկաստան գնացի , անկէ եկայ հայրենիքս նստեցայ 10 տարի անցաւ :

Ղ.յս ճամբաներուն մէջ շատ բաներ ալ գլխէս անցան , և շատ

կերպ կերպ վտանգներէն ազա-
տեցայ, մինչև որոշեցի որ ալ
տեղմը չերթամ. որ 72 տարւան
էի երբոր եկայ Ամպուրկ նստայ
Ուրբաթ գերիիս հետ միատեղ,
Այս դիպուածներուս մէջ լաւ
սորվեցայ՝ թէ մարդ մը հան-
գիստ և աղէկ ապրելու համար
պէտք է որ ըլլայ առաքինի, աշ-
խատասէր, առանձնակեաց, և
երկայնամիտ. որով խիղճմտան-
քը մաքուր պահելով կրնայ ըլ-
լալ անձապաշտ, և երջանիկ:

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to fading and the quality of the scan. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical record or a collection of items.

